

www.alibapir.com

عەلى بابىر

بەلە خەزىنە

فەرقەندەلەين

له نۆره كۆمهله لایه نیه كان له كه له لایه ن
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

AliBapir/عەلى بابىر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

Google Play

App Store

www.alibapir.net

English + عربي + كوردی

كه نه لای
راكه ياندانی مه كته بهی مامۆستا عه لی بابىر

AliBapir/عەلى بابىر

كه نه لای
راكه ياندانی مه كته بهی مامۆستا عه لی بابىر

عەلى بابىر

له نۆره كۆمهله ئىيه كان له كه ئلتان
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

Alibapir/علي بابير

علي بابير/Alibapir

archive.org/details/@alibapir

Alibapir

www.alibapir.net

English • عربي • كوردی

Alibapir

علي بابير

با له خزمهت قورئاندا بين !

نووسینی
عهلی باپیر
بلاوکردنه وهی
نوسینگهی تهفسیر بۆ بلاوکردنه وهی راگه یانندن
نه خشه سازی ناوه وه و بهرگ

نوره سه کادله

خهت
نه وزاد کوئی

قه باره ی کتیب
۱۷×۲۴ - (۲۹۲) لاپه ره

نۆره و سالی چاپ
دووهم ۱۴۳۷ هـ ک - ۲۰۱۶ ز

تیراژ
۲۰۰۰ دانه

با له خزمهت

قورئاندا بین !

له بهرپۆه به رایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان ژماره ی
سپاردنی (۶۴۵) ی سالی ۲۰۱۵ ی پیدراوه

هه موو مافیکی له بهرگرتنه وه و بلاوکردنه وه ی پارێزراوه
Copyright © Tafseer Publishing

نوسینگهی تهفسیر

بۆ بلاوکردنه وهی راگه یانندن
ههولێر - شهقامی دادگا - ژێر هوتیلی شیرین پالاس

f t g+ y /TafseerOffice

+964 750 818 08 66

www.al-tafseer.com

tafseerooffice@yahoo.com

با له خزمهت قورئاندا بین !

چاپی دووهم

نووسینی
عهلی باپیر

له نۆزه کومه لایه نیه کان لهگهڵانی
Stay in touch on social media
نهن مهکم عیر مواقع التواصل الاجتماعي

راگه باندنی مهکته بی ماموستا عهلی باپیر

archive.org/details/@alibapir

www.alibapir.net
English - عربي - کوردی

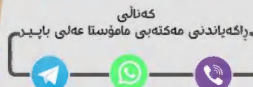
راگه باندنی مهکته بی ماموستا عهلی باپیر

عهلی باپیر/ AliBapir

عهلی باپیر/ AliBapir

پاڳه پانډني مهكته بي ماموستا علي باپير

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

Google Play

App Store

له توره كومه لايه نښه كان لهكته تانين
Stay in touch on social media
نن مهم غير مواقع التواصل الاجتماعي

www.alibapir.net
English - عربي - كوردی

پاڳه پانډني مهكته بي ماموستا علي باپير

علي باپير/ AliBapir

علي باپير/ AliBapir

كه نالي
پاڳه پانډني مهكته بي ماموستا علي باپير

﴿اللَّهُ نَزَلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ الزمر.

{ خوا باشتين فمرمايشتي ناردوٽه خوار، کٽيبيک (ٿايتهمکاني) ويکچوون، دووباره بوومون، ئهوانهي له پمروم دگاريان دهرسيڻ (بهخويندن و بيسټني) موچرکه به پښتيان دادئ، پاشان پښتيان و دليان بهرو يادي خوا نمرم دهئ و دهکشئ، ئا ئوه پښمايي خوايه، هم که سيک بيهوئ پښي پښمايي دهکات، وه هم که سيک خوا گومر اي بکات، هيچ پښمايي کار يکي ناپئ. }

له ئۆڤه كۈمەلايەت يېھكان لەكەلتايين

Stay in touch on social media

نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

علي باباير / AliBapir

راگەياندىنى مەكتەبى مامۇستىغا على باباير

علي باباير / AliBapir

archive.org/details/@alibapir

علي باباير / AliBapir

AliBapir

www.alibapir.net

English • عربي • كوردی

کەتالی

راگەیاندىنى مەكتەبى مامۇستىغا على باباير

رَاگەياندىنى مەكتەبى مامۇستىا عەلى بابىر

AliBapir/عەلى بابىر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.net

English - عربي - كوردى

رَاگەياندىنى مەكتەبى مامۇستىا عەلى بابىر

لە ئۆزۈمگە ئايەتتەكەن لەكەتتەكەن
Stay in touch on social media
ئىچىن مەكتەپ بىر مۇلازىمەتتەكەن

كەتتەكەن
رَاگەياندىنى مەكتەبى مامۇستىا عەلى بابىر

Facebook

YouTube

Telegram

WhatsApp

Phone

QR Code

QR Code

QR Code

پیشکش بی

به هه موو ئه و براو خوشکانه ی که هه ولده دن به باشتین شیوه له قورئان به هه مه ند بن و، به چاکترین شیوه ش له خزمه تی دابن و، ئه رکه کانی سه رشانییانی به رانه ر جی به جی بکه ن.
ئه وانه ی که:

- ۱- وهك بۆ كتیبی خوا شایسته یه، ریزی ده گرن.
- ۲- به جوانیی ده یخویننه وه و گویشی بۆ ده گرن.
- ۳- باش لئی ورد ده بنه وه و تیی ده فکرن.
- ۴- کاریگه ریی چاکی له سه ریان هه یه و به هره و په ندی لیوه رده گرن.
- ۵- بۆ پیاده کردنی له ژیا نی تاکیی و خیزانی و کۆمه لایه تییا نا، هه ولی بی وچان ده دن و، هه تا پرستیان هه یه پی داده گرن.

له نۆزه کۆمه لایه تییه کان له که ئه لانی
Stay in touch on social media
لن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

رێکه باندنی مه که به یی مامۆستا عه لی باپیر

علی باپیر/ AliBapir

archive.org/details/@alibapir

رێکه باندنی مه که به یی مامۆستا عه لی باپیر

علی باپیر/ AliBapir

Alibapir

www.alibapir.net

English - عربي - کوردی

رێکه باندنی مه که به یی مامۆستا عه لی باپیر

له نۆڤه كۆمهلهيەتيەكان ئەگەشتان
Stay in touch on social media
ئەن مەكەم عەر موانع التواصل الاجتماعي

پاڤەياندىنى مەكتەبى مامۇستە عەلى باپىر

AliBapir/عەلى باپىر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir/عەلى باپىر

www.alibapir.net
English - عربي - كوردى

كەتالى
پاڤەياندىنى مەكتەبى مامۇستە عەلى باپىر

پاڤەياندىنى مەكتەبى مامۇستە عەلى باپىر

پیشہ کی

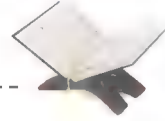
إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا، وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾﴾
آل عمران.

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾﴾
النساء.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾﴾
الأحزاب.

أَمَّا بَعْدُ: فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كَلَامُ اللَّهِ وَخَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا، وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٍ، وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ، وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ.

فوئنهري بهريز !

بيگومان دواين كتيبى خوا (سبحان وتعالى) (قورئان)، دوايين نوسخه
په يام و رينمايى خواى به خشندهى ميهره بانه بو مروفايه تى و، خواى
كاربه جى و زانا به پيوستى نه زانيوه كه دواى قورئان، هيچ كتيب و په يامى
ديكه دابه زى، چونكه زانيويه تى كه قورئانى مه زن و بهرز، له هه موو
روويكه وه، مروفايه تى بى نياز ده كات، هه تا دوا ساتى ژيانى خرؤكه ي زوى،
وهك فهرموويه تى:

﴿..وَزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ بُيِّنًا لِّكُلِّ شَيْءٍ ۖ وَهَدَىٰ وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ
لِّلْمُسْلِمِينَ﴾ (۸۹) النحل.

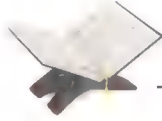
واته: وه كتيبمان دابه زاندوته سهرت، روونكرده وى هه موو شتيكه -كه بو ژيانى ئيوه
پيوسته و په كى له سهر وهى كه وتوه - وه رينمايى و به زه يى موژديه بو موسلمانان.
بو يه پيوسته وهك بو ئه و كتيب به بهرزو به پزو خاوهن حورمهت و ريزه شايسته يه،
له خزمه تى داين و گرنگي و بايه خى پيدين و، هه ولبددين به باشتري شيوه
ليى به هره مه ند بين.

منيش وهك به شيك له ئهركى سهرشانم به رانبه به قورئان، له كتيبده
هه ولماوه:

۱- پيناسه ي قورئان بكه م و تيشكى بخه مه سهر: كه چيه و چونه و چون دابه زيوه
و، چون كو كراوه ته و، و، سهره نجام له دوو توپى دوو بهرگ دا وهك (مصحف)
كه وتوته بهرده ستمان؟

۲- ئهركى سهرشانمان به رانبه به قورئان بهمه وه:

ههر له ئيمان پهيئان و متمانه و باوهر (ثقة) پيوونيوه، هه تا چاك خويندنى
(تجويد) و تيگه يشتنى و، شوينكه وتنى و پيوه پابه ند بوونى.

۳- ۱۹۹۰نى بىگمەنە: كە چۆن چۆنى بە شىۋەيەكى باشتر لە خىرو بەرەكەت و ھىزو پىژى قورئانى بەرزو بەرپىز بەھرمەند بين و، سەرەنجام بەھۆيە بەختەوەر و عىززەتمەندى دىياو سەرفرازو دەربازى رۆژى دوايى دەبين؟!

شايانى باسيشە ئەم كتيبە كۆى دوو كتيبە بە ناوەكانى:

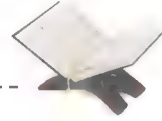
۱- ئەركى سەرشاھان بەرانبەر بە قورئان.

۲- چۆن باشتر لە قورئان بەھرمەند بين.

كەكاتى خۆى ھەردووکیان لەلایەن (سەنتەرى حىكمەت) ھو، چاپ و بلاو کرانەو،^(۱) بەلام بە پىويستمان زانى كە ئەمجارە - وەك زۆربەى ھەرە زۆرى بەرھەمەكانم - لەلایەن نووسینگەى تەفسىرەو چاپ بکړينه و، بە چاکيشمان زانى كە ھەردووکیان لە دوو توپى كتيبيك دا بە ناوونيشانى: (با له خزمهت قورئان دا بين!) چاپ بکړينه و، چونکە بابەت و نيوەرپوکی ھەردووکیان، لە يەك نزيکن و تەواوکەرى يە کدين.

ھيواداريشم ئەم كتيبە مايەى زياتر بەرچاو روونبونەوھى مسولمانان بى لە بوارى راستتر و باشتر مامەلەکردن لەگەل كتيبى بەرزو بە پىزو خاوەنى ئەوپەرى حورمەت و پىژى خاى پەرەدگاردا، بە تايبەتيش لەم رپۇژگارەدا كە ئىسلام و قورئان بە دەست دۆستانىكى نەزان و، ناحەزانىكى زۆرانەو گرفتار بوون، كە دۆستانى نەزان: ئەو مسولمانە كړچ و كال و سەركيل و، گرووپە پەرگىرو لادەرانەن كە خويان لەسەر ئىسلام و قورئان حىساب دەكەن، بەلام ئىسلام و قورئان لەسەريان قەرزدارن، چونکە بىرو بۆچوون و رەفتار و ھەلوستە كړچ و كال و سەر كيل و پەرگىرو تىيەرئەرهكانيان، دژو پىچەوانەى بەرزى و مەزنىي پاكيى و چاكيى و حىكمەت و سەماحتى ئىسلام و قورئانن.

(۱) يەكەميان لە سالى (۲۰۱۱ز) دا و، دووهميان لە سالى (۲۰۰۸ز) دا چاپى يەكەمى كراو و دواترئيش چاپى دووهم و سىيەم لە سالى (۲۰۰۹ز) دا كراون، خوا پاداشتى (سەنتەرى حىكمە) ى ئەوسا و (دەزگای رۆشنبيرى نوورى حىكمە) ى ئىستا بداتەو.

وه نامه زانی زۆرزان: ئه و كهسانه ن كه هه میشه له ئیسلام و قورئان له بیانوون و، له پشت پهردهی رده شه و به چاویلکه ی رۆژه لاتناسه کینه له دله کان (المستشرقون الحاقدون) سه رنجیان ده دن و، دايم له هه ولێ ئه وه دان: ئه هلی ئیسلام به رانه ر به ئایین و کتیبه که یان: (ئیسلام و قورئان) بخه نه دوو دلێی و گومانه وه.

خوا به لوتف و کهرهمی خو ی له و که سانه مان بگێر ی، که به هو ی قورئانه وه له دنیا و دوا رۆژدا بهرز و بالا ده بن، وه ک پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) فهرموویه تی:

(إن الله تعالى يرفعُ بهذا الكتاب أقواماً، و يضعُ به آخرين) رواه مسلم: ۸۱۷.
واته: بیگومان خوی بهرز که سانی ک به م کتیبه بهرز ده کاته وه و، وه که سانی کیشی پی نزم ده کاته وه.

به دلنیا ییشه وه هو کاری پی بهرز بوونه وه به قورئان، مامه له ی راست و شایسته یه له گه لیدا و، هو کاری پی نزم بوونه وه شی، پیچه وانه که یه تی.

سبحان ربك رب العزة عما يصفون، وسلام على المرسلين. و
الحمد لله رب العالمين.

۲۲ شعبان ۱۴۳۶ کۆچی
۹ حوزه ی رانی ۲۰۱۵ زایینی
هه ولێر

بهشی بهکم

پیناسی قورئان و ئمرکی سمرشانمان بهرانبر به قورئان

له ئۆیه کۆمهلهتییهکان لهکەلتانین
Stay connected with our website
بۆن مهكم بۆر موانع التواصل الاجتماعي

پاڤه‌باندنی مه‌کته‌بی ماموستانا عه‌لی بابیر

www.alibapir.net

English - عربي - کوردی

پاڤه‌باندنی مه‌کته‌بی ماموستانا عه‌لی بابیر

AliBapir

Google Play

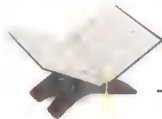
App Store

QR codes for Google Play and App Store

AliBapir

QR codes for social media and website

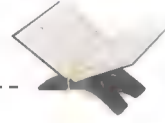

رئ خوشکردن

خوشك و برايانی بهرپژ و خوشهویست ! ئەم بابەتەمان لەژێر ناوونیشانی:
(پێناسەی قورئان و ئەركی سەرشانمان بەرانبەر بە قورئان) دا پیشكەشی ئێوەی
بەرپژ دەکەین.

قورئان: دوایین فەرماشتی خوا (سبحانه و تعالی) بۆ بەشەر و بۆ جین، هەر
لەو رۆژەوێکە که خوا دایبەزاندووە بۆسەر دۆلی موبارەکی پیغمبەری کۆتایی
{محمد} (صلی الله علیه وسلم)، خەڵکی سەر زەوی بەخۆیەو مەشغوول
کردووە، زۆربەی هەرە زۆری خەڵکی سەر زەوی، جا چ ئەوانەی که ئیمانیا
پێی هیناوە، که فەرماشتی خوا، وە هەڵوێستی ئیجابیان لە بەرانبەری دا
هەبوو، وە چ ئەوانەی که ئیمانیا پێی نەهیناوە، هەڵوێستی سەلبیان لە
بەرانبەریدا هەبوو، گەرنگ ئەوێهە قورئان لەو رۆژەوێکە دابەزیندراوە، خەڵکی
بەخۆیەو سەرگەرم کردووە.

بەلام پێم وایه هیچ کات وەك ئەم رۆژگارە ئیستای ئیمه، قورئان نەبۆتە
جێی باس و خواس و مشتومر، ئەویش دیارە بەهۆی ئەوێهە که لە ئەنجامی
بەرەو پیش چوونی هۆیه کانی راگەیانندنەو، دەنگی زوڵالی قورئان بەهەموو
دنیا گەشتو، بە خەڵکی چاک و خراپ و دۆست و دوژمنەو، وە بەپراستییش
لەخوا بەزیادی ئیماندارانیکی باش لە هەلگرانی قورئان، قۆلی هیممەتیا لێ
هەڵمائیو، وە باش لەخزمەتکردنی قورئان و لە راگەیاندنی راستی یەکانی و
لە بەرگری لێکردنی، وەخۆ کەوتوون، دیارە لەبەرانبەریشدا که هەمیشە هەروایه و،
بە ئەندازەی ئەوێ که کار دەبێ، کاردانەوێهش دەبێ، لەبەرانبەریشدا ئەوانە
که دوژمن و ناحەزی قورئان و ئەهلی قورئانن، ئەوانەش کەوتوونەتە خۆیان، بۆ

دژايه تي كړدني قورټان و ټه هلي قورټان و، به حيسابي خويان بو كوراندنه وي
ټه و چرايه كه خوي پهره ردگار بو به شهر هلي كړدو، بو ټه وي كه دنيا و
دواړوژياني پي روښن بكاته وه.

نجا ټيمه له م بابته دا كه له ژير ناوونيشاني: (ټهركي سرشانمان بهرانبهر
به قورټان) دا پيشكهشي ده كين، له (پنج) خالي سهره كييدا باسي ټهركي
سهرشانمان ده كين بهرانبهر به قورټان، كه ثايا ټيمه وه كه خلكيكي مسولمان،
كه به شيكين له ټوممه تي پيغمبر (صلي الله عليه وسلم)، ثايا ټهركي
سهرشانمان چييه، بهرانبهر به فرمايشتي خوي بي هاوې، بهرانبهر به دوايين
كتيبي خوا، وه گه ورتيرين كتيبي خوا، كه قورټانه؟! من له (پنج) خالدا وه
نامازهم پيدا، وه لامې ټه م پرياره ده ده مه وه و، ټهركي سرشانمان ده خمه روو،
كه ټه مانه:

۱- ناسين و پي ټاشناوونې قورټان.

۲- ټيمان پي هينان و متمان هه بوون به قورټان.

۳- چاك خويندني قورټان و له بهر كړدني و ټيوه پاماني و ټيگه يشتني.

۴- شوين كه وتي قورټان و پيوه پابه ندبووني.

۵- ناساندني قورټان و بلاو كړدنه وي پراستيه كاني.

له نوره كوملايه ټيپهكان له كهلانين
Stay connected on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

پاڼه پاندي مه كنه بي ماموستا علي بابير

AliBapir

archive.org/details/@alibapir

PDF

AliBapir

Google Play

Download on the App Store

www.alibapir.net

عربي - انگريزي

پاڼه پاندي مه كنه بي ماموستا علي بابير

كه نالي

پاڼه پاندي مه كنه بي ماموستا علي بابير

AliBapir

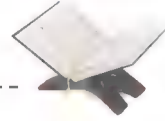
QR codes for social media and apps

خالی یه کم

ناسین و پی ئاشنابوونی قورئان

خوا پشتیوان بی ئیمه له ده (١٠) برگه دا باسی ناسین و پی ئاشنابوونی قورئان ده کهین، بۆچی؟ چونکه به لێ به ئیمان هینان به قورئان، ئه وه که فرمایشتی خوایه و کتیبی خوایه و په یامی خوایه، به ئیمان هینان به قورئان، ئینسان ده بیته مسوڵمان و ده چیته نیو بازنه ی ئیمان و ئیسلامه وه، به لام هیچ کاتیک ئیمان به هیچ شتیک نایه ته دی، تاکو زانیاری و ناسینی ته واو به رانه به وه شته نه بی، بۆیه زانیانی ئیسلام گوتویانه: (الحکم علی شیء فرع من تصویره) واته: حوکمدان به سه ر شتیکدا، به شیکه له وینا کردنی و به شیکه له ده رک کردنی، تۆ ده بی بزانی ئه وه شته چۆنه؟ ئه و جار ده توانی حوکمی به سه ردا بدهی، ئنجا به ئیجابیی یا خود به سه لیبی، وه به راستیش له نیو ئیمه ی مسوڵماندا، به رانه به به قورئان نه شاره زایی زۆر ههیه، وه ئه وانهش که ناحهزی ئیسلام و ناحهزی قورئان، دیسان زۆریان له بهر نه شاره زایی و بی ئاگایی به قورئان، جوړی له ته م و مژ، یان جاری وا ههیه جوړی له گومان و دوو لکیان له به رانه به قورئان دا بۆ دروست ده بی، بۆیه به راستی ههنگاوی یه کم بۆ جیه جی کردنی ئهرکی سه رشانمان به رانه به به کتیبی خوا، به رانه به به قورئانی به رپێژ و به پێژ، ئه وهیه که باش پی ئاشنابین وه بیناسین، ئنجا وهک باسم کرد: من له ده (١٠) برگه دا پیناسه ی قورئان ده کم.

برگهی یه کهم:

وشهی قورئان مانای چی یه ؟
وه قورئان کت ناردوویه تی؟
وه به کت دا؟ وه بۆک؟
وه به چ زمانیک؟

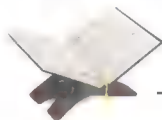
دیاره ئه پینچ پرسیاره، ههر پینجیان خوا (سبحانه وتعالی) به دهقی قورئان
وهلامی داونه وه:

۱- قورئان یانه چه؟

وشهی قورئان که وهک دواپی باسی ده کهین، یه کیکه له چوار ناوه سهره کییه کهی،
ئهو کتیب و په یام و وه حییه، که خوا بۆ پیغه مبه ری کو تایی موحه ممه د (صلی
الله علیه وسلم) ناردوویه تی، به لام دیاره باوترین و دیارترین و زه قترین ناوی
ئهو دواپین کتیبه، بریتیه له قورئان.

جا خوی به خشر (سبحانه وتعالی) دهر بارهی وشهی قورئان له سووره تی
(القیامة) دا، ده فهرموی:

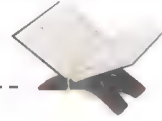
﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ ۚ (۱۶) إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ. (۱۷) فَإِذَا قَرَأَهُ فَأَلْبِعْ قُرْآنَهُ،
(۱۸) ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ. (۱۹)﴾ القیامة .

دياره پرووی دواندن له پیغهمبهه (صلی الله علیه وسلم) پیغهمبهه ری خوا له ئه نجامی ئه وه دا، که زور سووربووه له سهه ئه وه ی هه رچی (جبریل) له فه رمایشتی خواو له قورئان بو ی خویندنه وه، ده ست به جی لی و هه رگری و، جاری وا بووه په له ی کردوه و زمانی موباره کی زوو پی جولاندوه، تا کو بزانی که ئایا وه کزوی و هه رگری، یان نا؟ ئنجا خوا (سبحانه و تعالی) له م ئایه تانه دا ئاموژ گاری پیغهمبهه (صلی الله علیه وسلم) ده کات و پی ده فه رموی: ﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ﴾ واته: زمانی خوتی پی مه جو لی نه، بو ئه وه ی به په له په ل و هری بگری ﴿إِنْ عَلَيْنَا جَمْعُهُ وَقُرْآنُهُ﴾ بیگومان کو کردنه وه ی قورئان له سهه ئیمه یه (واته: له سینه و دلی موباره کی تودا ئه ی موحه ممه د! (صلی الله علیه وسلم)، وه دوا ییش له دوو توپی [مصحف] دا، ئه وه له سهه ئیمه یه، هه روه ها خویندنه و هیشی ﴿فَإِذَا قَرَأْتَهُ فَانصتْ لِقُرْآنِهِ﴾ ئنجا هه رکاتی خویندنه وه (له ری جیبریه وه) توش به دوا ی خویندنه وه که ی بکه وه.

که واته: وشه ی قورئان یانی خویندنه وه، ئه وه تا ده فه رموی: ﴿إِنْ عَلَيْنَا جَمْعُهُ وَقُرْآنُهُ﴾ (أی: جمعه و قراءته) یانی: کو کردنه وه ی قورئان له عه قل و دلی تودا و پی له بهر کردنت، وه خویندنه و هیشی، ئه وه له سهه ئیمه یه، هه رکاتی خویندنه وه توش به دوا ی خویندنه وه که ی بکه وه.

که واته: قورئان یانی خویندنه وه، یا خود خویندراوه، واته: قورئان یان به مانای: (مقروء) یان به مانای (قراءة) دی، یانی: خویندراوه، یا خود خویندنه وه، دیاره قورئان ناوو و نیوه پوکی وه که یه که و، قورئان بو یه ناوی لی نراوه: قورئان، چونکه ده خویندنیته وه، وه خویندراوه شه، ئه وه وشه ی: قورئان زانیمان یانی چی؟!

۲- ئەدە قورئان لەکوئۆه هاتۆه، لەچ لایه نیکهوه هاتۆه؟

خوا له سوورپهتی (الشعراء) ئایهتی (۱۹۲) دا، ئەوهش زۆر بهروون و پاشکاوایی دهخاته پروو، ههلبهته له گهلی شوینی دیکهش دا، بهلام ئیمه ئهم ئایهتهمان بهس به نموونه هیناوهتهوه، دهفهرموی:

﴿وَلَئِنَّهُ لَنَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

وه بێگومان ئهم قورئانه دابهزینراوی پهروهردگاری جیهانهکانه، کهواته: قورئان لەکوئۆه هاتۆه؟ له پهروهردگاری جیهانهکانهوه، له خواوه (سبحانه وتعالی)، کهواته: جبریل (عليه الصلاة والسلام) پۆلی له گهیانندی قورئاندا، تهنیا ئەوهبووه که بهسهر پیغه مبهردا خویندووێتهوه، چونکه هه ندیک رای وا هه بوون له میژوودا، که گوتووین: خوا (سبحانه وتعالی) مانای قورئانی فیری جبریل کردوه و، ئەویش بۆ خۆی بۆ پیغه مبهری خۆی دارشتهوه، که بێگومان ئەو جۆره بیروکهیه هیچ بنهماو به لگهیه کی نیه.

به لای جبریل بهس گهیانندی قورئانی لهسهر بووه، به بێزه و واتاوه (لفظاً و معنی)، واته: قورئان دارشتنه کهی و ئەو واتایانهش که گرتووین خۆی، هه مووی له خۆی پهروهردگارهوهیه.

۳ و ۴ - ئنجا ئایا که ئه قورئانه هیناوه؟ وه بۆ کی هیناوه؟

ئەوهش خوا (سبحانه وتعالی) هه ره له سوورپهتی (الشعراء) دا، وه له گهلی شوینی دیکهش دا زۆر بهروونی دهیخاته پروو، وه که دهفهرموی:

﴿نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١٨٣﴾ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ ﴿١٨٤﴾﴾ الشعراء.

واته: گیانی ئەمیندار دایه زاندوه بۆسهر دلی تو، تا کو تو له وریاکه رهوان بی، کهواته: کی له خواوه (سبحانه وتعالی) - که خوا لهسهر عهرشی خۆیهتی

بهو شیویه که بو خوا شایستهیه -، کی له خواوه (سبحانه وتعالی) قورئانی دابه زاندو. بو سهر دلی گه وره ترین ئینسان و سهر وهری پیغه مبه ران موحه ممه د (صلی الله علیه وسلم)؟! دیاره جیبریل که خوا (سبحانه وتعالی) لیژدا به (الروح الامین) گیانی ئەمیندار، (روح) ناوی جیبریل، یاخود سیفه تیه تی، له سۆنگه ی ئەوه وه که وه حییه ک دیتی که پروحه بو ژیا نی به شه ر، وه (أمین) یش دیسان یه کی که له سیفه ته کانی، که دیار. ئەمینه له سهر وه حی خواو ده ستکاری ی ناکات، وه هیچ که س توخنی ناکه وئی له جند و شه ی تانه کان. وه له سوورپه تی (النحل) دا خوا ده فه رموی.

﴿قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ﴾ النحل: ۱۰۲.

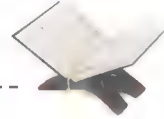
واته: بلی: گیانی پاک له په روه رد گارته وه به حه ق دای به زاندوه، وه له سوورپه تی (البقرة) دا ناوی جیبریل، ههر به ناوی خو ی دیتی، به ناوی عه له می و ده فه رموی.

﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلْجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ البقرة: ۹۷.

جوله که کان ئەوه یان ده کرده بیانوو که برپا به پیغه مبه ری ئیسلام: موحه ممه د (صلی الله علیه وسلم) ناهینن و برپا به قورئان ناهینن، چونکه جیبریل دایه زاندوه و ده یانگوت: ئەو (علیه السلام) فه رمانی شه رو شوړو ویران کردن له خواوه دیتی، به لام ئەگه ر میکائیل هیئابای، که فه رمانی رزق و رۆزی و به ره که ت دیتی، ئەوه ئیمانمان پی ده هیئا^(۱)، هه لبه ته ئەوه ههر بیانوو بوو، ئەگه رنا فریشته کان بی ئەمری خوا ناکه ن، ئنجا خوا ده فه رموی.

(۱) پروانه (الباب النقول في أسباب النزول) للسيوطي: ۲۴، ۲۵، ص ۱۷، که ده لی: (وقد نقل ابن جرير أن سبب نزول الآية، ذلك).

وه پروانه: الإستيعاب في بيان الأسباب، ج ۱ ص ۳۶، ۳۷، که گوتویه تی: أخرجه أحمد (۲۷۴/۱)، و الضياء المقدسي في (الأحاديث المختارة): ۶۱، و البخاري في (تأريخ الكبير): ۱۸۷۸ و الترمذي: ۳۱۱۷، والنسائي: ۱۸۷، و الطبراني في (المعجم الكبير): ۱۲۴۲۹، و ابن أبي حاتم في تفسيره: ۹۵۸، و صححه شيخنا العلامة الألباني في (الصحيحة): ۱۸۷۲، ... و بالجملة: فالحديث صحيح.

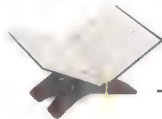
﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ، عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ البقرة: ۹۷

واته: بلی: کی دوژمنه بو جبریل، ئەو جبریل به فرمان و مۆلەتی خوا، دایبەزاندووە بۆسەر دلی تو، واته: لەخۆوە نەیهێناوە.

کەواته: ئەگەر رقیان لە جبریلە لەبەرئەوێ وەحی بو تو هێناوە، یاخود لەبەرئەوێ فرمان لە خواوە دینی بە وێران کردنی ئەو شوێنانە کە موستەحەقی وێران کردن، دەبی رقیان لە خۆی پەرودەرگاریش بی، چونکە فرمانە کە لە خواوە دەرچوو، هەرودەها لە سوورەتی (التکویر) دا خوا سبحانە و تعالی، ئەو پەیکە (۱)، ئەو پەیام هێنەرە کە جبریلە (علیه السلام)، باشتەر پێناسە دەکات و دەفەرموێ:

﴿فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُشْسِ (۱۵) الْجَوَارِ الْكُنْسِ (۱۶) وَاللَّيْلِ إِذَا عَسَسَ (۱۷) وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ (۱۸) إِنَّهُ، لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ (۱۹) ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ (۲۰) مُطَاعٌ ثَمَّ أَمِينٍ (۲۱)﴾ التکویر.

واته: نەخیر {راست ناکەن}، سویند دەخۆم بەو ئەستێرانە کە پەنھان دەبن {زۆربەیی توێژەرەوان دەلین}: ﴿الْخُشْسِ﴾ واته: ئەو ئەستێرانە خۆیان پەنھان دەکەن، لە کاتی کە رۆژ هەلدی، ئەستێرەکان دیارە پەنھان دەبن و شوقیان نامینێ: ﴿الْجَوَارِ الْكُنْسِ﴾ رۆیشتووانیک کە دوایی دەچنەو مەزلگاگانی خۆیان ﴿وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ﴾ وە سویند بە بەرە بەیان کاتی کە هەناسە دەدات ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا عَسَسَ﴾ سویند بە شەوگار کە دی یاخود کە دەروا، {سویند بە هەموو ئەوانە} ﴿إِنَّهُ، لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ﴾ ئەم قورئانە قسە ی رەوانە کراویکی بەرپێزە، {واته: نەک ئەو بیژەر (قائل)ە کە بی، بیژەر (قائل)ە کە خاویە (سبحانە و تعالی)، بەلام ئەو گەییەنەرە کەبەتی و ئەم قورئانە رادەگەییەنری لەلایەن رەوانە کراویکی بەرپێزەو} ﴿ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ﴾ خاوەنی هیژە، وە لەلای خاوەن عەرش - کە خاویە - زۆر بەرپێزە و پێگەو پایە ی بەرز ی هەییە، ﴿مُطَاعٌ ثَمَّ أَمِينٍ﴾ وە لەوێ بەقسە ی دەکری وە ئەمینداریشە، واته: فریشتەکان بە قسە ی دەکەن.

زۆربهی توێژهروهانی قورئان دهلێن: ئەم ئایەتە بەلگەیه لەسەر ئەوێ که جیبریل (علیه السلام) سەرۆکی هەموو فریشتەکانی خۆی پەرورێ گارە، کەواتە: زانیشمان که قورئان بە کێ دا نێردراوه و بۆ کێ نێردراوه؟ دیاره که بۆ پیڤه‌مبه‌ری کۆتایی موحه‌ممەد (صلی الله علیه وسلم) نێردراوه، وه‌ک خوا له ئایه‌ته‌کان دا به‌ روونی به‌ پیڤه‌مبه‌ری خوا موحه‌ممەد (صلی الله علیه وسلم) ده‌فه‌رموی: که بۆسه‌ر دلی تو دابه‌زێندراوه .

ه- ئایا قورئان به چ زمانیک هاتوه ؟

بیگومان به زمانی عه‌ره‌یی، وه‌ک هه‌ر له‌سوورته‌ی (الشعراء) دا ده‌فه‌رموی:

﴿بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ﴾ الشعراء .

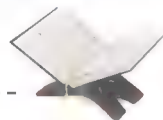
به زمانیکی عه‌ره‌یی زۆر روشن .

هه‌روه‌ها له‌ سوورته‌ی (الرعد) دا، ده‌فه‌رموی:

﴿وَكَذَلِكَ أَنزَلْنَاهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا﴾ الرعد: ۳۷ .

واته: وه‌ به‌م شیوه‌یه داما‌ن به‌زاندوه، {لێره‌دا حوکم به‌ مانای: حیکمه‌ت دی} حیکمه‌تیکه‌ به‌ زمانی عه‌ره‌یی .

ئنجای بۆ زانیاریتان: وشه‌ی: {عربی} له‌ زمانی عه‌ره‌یی دا، به‌ مانای (فه‌صیح) و روشن و ئاشکرا دیت، عه‌ره‌ب ده‌لێن: (العربی المّفصّح) واته: که‌سیک که‌ باش ته‌عبیر له‌ قسه‌کانی خۆی بکاو له‌و ماناو واتایانه‌ بگات که‌ له‌ دل و می‌شکی دا هه‌ن، هه‌روه‌ها: (الإعراب: البیان، یقال أَعْرَبَ عن نفسه)، (إعراب) واته: روشن کردنه‌وه، ده‌گوتری: (أَعْرَبَ عن نَفْسِه) یانی: حاله‌تی خۆی روونکردوه، هه‌روه‌ها بۆیه‌ش به‌ (إعراب) گوتراوه: ئیعراب، له‌به‌رته‌وه‌ی که‌ دیاریی ده‌که‌ی (فاعل) کامه‌یه‌و (مفعول) کامه‌یه‌ و (حرف) و (اسم) و (فعل) و ته‌وانه، وه‌ چۆنیه‌تی (ربط) یان به‌یه‌که‌وه‌ چۆنه‌؟!

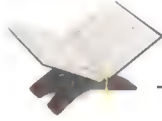
وه له فره‌مایشتی پیغه‌مبهر دا هاتوه (التَّيِّبُ تُعْرَبُ عَنْ نَفْسِهَا بِلِسَانِهَا) واته: بیوه‌ژن به زمانی خوئی حاله‌تی خوئی به‌یان ده‌کات، واته: داخو رازییه یان رازیی نیه، بهو شوکرده، (والعربی: الفصحیح البین من الکلام) وه عه‌ره‌بیی، واته: قسه‌یه کی فه‌سیح و پروون^(۱).

وه له‌باره‌ی پیناسه‌ی قورئانه‌وه دکتور (صبحی الصالح) له کتیبی: (مباحث فی علوم القرآن) له لاپه‌ره (۲۱) دا ده‌لی: ئه‌و پیناسه‌یه که ئیستا باسی ده‌که‌م، هه‌موو فره‌مووده ناسان و شهرع زانان و زمان زانان له‌سه‌ری ریک که‌وتوون: (القرآن هو الکلام المعجز المنزل علی النبی، المکتوب فی المصاحف، المنقول عنه بالتواتر، المتعبد بتلاوته) واته: قورئان بریتی یه له‌و فره‌مایشته ده‌سته‌وسانکه‌ره‌ی که دابه‌زیندراوه‌ته سهر پیغه‌مبهر موحه‌مه‌د (صلی الله علیه وسلم)، که له موصحه‌فه‌کان دا نووسراوه‌ته‌وه‌و، به ته‌واتور له پیغه‌مبهره‌وه نه‌قل کراوه بو ئیمه، وه خویندنه‌وه‌که‌ی به عیباده‌ت داده‌نری.

وه‌ک ده‌بینیت له‌م پیناسه‌یه‌دا کۆمه‌لێک مه‌رج و وه‌سف دانراون، تا‌کو پیناسه‌یه‌کی (جامع و مانع)^(۲) بی بو قورئان، چونکه: ئیمه شتی دیکه‌مان هه‌یه که وه‌حی یه و له پیغه‌مبهریشه‌و نه‌قل کراوه و به ته‌وا توریش، به‌لام به قورئان دانانری، وه‌کو فره‌مووده‌ی سه‌حیحی موته‌واتیر، له‌به‌ره‌وه که خودی خویندنه‌وه‌که‌ی به عیباده‌ت له‌قه‌له‌م نادرئ، یان له‌به‌ر ئه‌و که ده‌سته‌وسانکه‌ر (معجز) نیه، واته: وانیه که که‌سیک نه‌توانی قسه‌ی وابکات و نه‌توانی شتی ئاوا بینئ، ئه‌وه به‌نسبه‌ت بر‌گه‌ی یه‌که‌مه‌وه: وشه‌ی قورئان مانای چیه‌وه، کی ناردوو‌یه‌تی و، به‌کیداو، بوکی و وه به‌چ زمانیک؟!

(۱) مفردات ألفاظ القرآن، راغب الأصفهانی، ص ۵۵۷.

(۲) جامع و مانع: واته: سه‌رجه‌م تا‌که‌کان کۆبکاته‌وه‌و، نه‌شه‌یلئ هی غه‌واره‌و نامۆیان تیکه‌ل بی.

برگهی دووهم:

ناوو سیفته‌کانی قورئان:

ئه‌مجار با بزانیین ناوه‌کانی قورئان و

سیفته‌کانی قورئان، چی و چیین ؟!

۱- ناوه‌کانه قورئان:

قورئان چوار ناوی سه‌ره‌کیی هه‌ن، هه‌لبه‌ته‌ شاره‌زایانی قورئان هه‌ندیکیان به‌شیک له وه‌سفه‌کانی قورئانییش هه‌ر به‌ناو داده‌نین، به‌لام من قه‌ناعه‌تم وایه، قورئان ئه‌م چوار ناوه سه‌ره‌کییه‌ی هه‌ن و، ئه‌وانی دیکه هه‌موویان وه‌سفن:

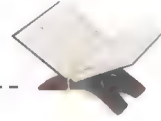
۱- یه‌که‌م ناوی قورئان (القرآن)ه، واته: خویندنه‌وه یان خوینراوه، وه‌ک خوی بی‌ هاوتا ده‌فه‌رموی:

﴿إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ﴾ الواقعة: ۷۷.

واته: بی‌گومان ئه‌مه قورئانیکی به‌ریژه، یاخود قورئانیکی به‌خشنده‌یه، وشه‌ی (کریم) له‌زمانی عه‌ره‌بیی دا هه‌م به‌ خاوه‌ن ریژ و حورمه‌ت ده‌گوتریت و، هه‌م به‌ به‌خشهر و به‌خشنده‌و سه‌خیش ده‌گوتری، وه (له واقیع دا) قورئان هه‌م خاوه‌نی ریژ و حورمه‌ته‌و، هه‌م سه‌خیی و به‌خشنده‌شه.

۲- ناوی دووهم (الكتاب)ه، واته: نووسراوه، وه‌ک خوا (سبحانه وتعالی) له سووره‌تی (الحجر) دا ده‌فه‌رموی:

﴿الرَّتِّلَكَ ءَايَتُ الْكِتَابِ وَقُرْءَانٍ مُّبِينٍ﴾ الحجر.

واته: ئەلیف لام را، ئەوانه ئایه ته کانێ کتیب و قورئانیکی پۆشن، یا خود قورئانیکی پۆشنکه رهوه، (مبین) ده گونجی به مانای پروون بی و، ده گونجی به مانای پروونکه رهوه بی، یان له (بَانَ) ی (لَازِم) ه، یان له (أَبَانَ) ی (مُتَعَدِّی) یه، (بَانَ الشَّيْءِ) واته: شته که ده رکهوت، (أَبَانَ الشَّيْءِ) واته: شته که ی پروون کرده و ده ری خست^(۱)، (دیاره) قورئانیش هم بۆخۆی پروونه و هم پروون که رهوه شه: پروونه، هه ر که سه به شی خۆی لیبی تیده گا، وهك دواپی باسی ده که یین، وه هم پروون که رهوه شه بۆ هه موو ئەو مه به ستانه ی که به شه ر و جند پیوستییان پیا یان هه یه، له ژیا نی دنیا یان دا که بیا نزانن.

۳- ناوی سَیِّیَه (الذکر) ه، وهك خوا ی به رز و مه زن ده فه رموی:

﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿۹﴾ ﴾ الحجر.

واته: ئیمه خو مان (ذکر) مان ناردۆ ته خوار و، هه ر خو شمان یی گومان پارێزهرینی، (ذکر) دوو مانایان هه لده گری: یان به مانای شه ره ف و پرێز و حورمه ت دی، وهك خوا ی بی هاو ه ل ده فه رموی:

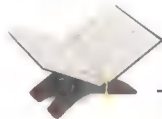
﴿ وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ ﴾ الزخرف: ۴۴.

واته: یی گومان ئەم قورئانه (ذکر) ه بۆ خو ت و بۆ گه له که ت {ئهی پیغه مبه ر! (صلی الله علیه وسلم)} واته: شه ره ف و پرێز و حورمه ته.

هه لبه ته عه ره ب پێش دابه زینی قورئان، هه یچ نه بوون، وه پیغه مبه ریش (صلی الله علیه وسلم) وهك (محمد) ی کو پی (عبدالله) پێش ئەوه ی خوا قورئانی بۆ دابه زینی و هه لیبژیری به پیغه مبه ری خۆی، که س نه ی ده ناسی^(۲)، به لام له سایه ی وه حی خوا وه و له سایه ی کتیبی خوا وه، دیاره چۆن ناوی به رز بۆ وه، ئەوه مانای یه که می (ذکر).

(۱) دیاره (أَبَانَ) وهك چۆن به (مُتَعَدِّی) دی، یا نی: پروونی کرده وه، به (لَازِم) یش دی، یا نی: پروون بۆ وه.

(۲) واته: له سه ر ئاستی نیوه دوور گهی عه ره بی و دنیا دا ناسرا و نه بوو، ئە گه رنا یی گومان له نیو تیره و هۆزی خۆیدا ناووبانگی به رزو پاکی هه بو وه.

مانايه كي ديكه ي (ذكر) ياني: بيرخهروه، وه بهراستی قورئان شهرف و رپژ و حورمهته بۆ ههر كهسيك كه ههليگر، وه بيرخهروهشه، واته: ئهو راستيانه ي كه سروشتي ئينسان و فيطرهتي ئينسان پييان تاشنايه دهيانخاتهوه بيري، چونكه خوا (سبحانه وتعالى) له قورئان دا هيجي نه ناردوه، وه له شهريعهتي خويدا كه له قورئان و سونهت پيكد، هيجي نه ناردوه، مه گهر فيطرهتي ساغي ئينسان و عهقلي سهليمي ئينسان، پي تاشنايه و هوگريهتي و دهيناسي، ته گهر تهم و مژ و تهپ و توژي هوکارهكاني ديكه لي بگهري، وهك له فهرمايشتي پيغه مبهردا (صلي الله عليه وسلم) ئاماره ي پيكراره، كه ده فره موي:

(مَامِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصْرَانِهِ أَوْ يَجَسَّسَانِهِ) رواه البخاري: ۴۷۷۵، ورواه مسلم بلفظ آخر.

واته: هه موو منداليك له سه ر فيطرهت (واته سروشتي خوا ناسي) له دا يك دهبي، دوايي دا يك و بابي ده يكه ن به جووله كه، يان ده يكه ن به نه صراني، يا خود ده يكه ن به مه جووسي، {كه مه به ست پي ژينگه و ده ور به ره}.

٤- ناوي چواره مي قورئان (الفرقان) ه، وهك خوا ده فره موي:

﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَلَمِينَ نَذِيرًا﴾ (الفرقان).

واته: بهرز و پايه داره ئهو كه سه ي كه (فرقان) ي ناردوته سه ر به نده كه ي خوي، تاكو ترسي نه ربي بۆ جيهانييان، يا خود وريا كه ره وه بي.

ئه مانه چوار ناوه سه ره كييه كه ي قورئان و ههر چواريشيان له گه ل خودي قورئاندا پر به پيستن، واته خوا (سبحانه وتعالى) ئهو ناوانه ي كه بۆ قورئاني به كار هيناون، له گه لي دا سه داسه د (مطابق) و پر به پيستن: قورئان، خوا ناوي لي ناوه (قرآن)، چونكه ده خو ئندريته وه، وه ناوي لي ناوه (كتاب) چونكه نووسراوه و ده نووسريته وه، وه ناوي لي ناوه (ذكر) چونكه شهرف و رپژ و حورمهته، وه بيرخه ره وهيه، وه ناوي لي ناوه (فرقان) واته: جيا كه ره وه، وهك خوا ده فره موي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا﴾ (الأنفال: ۲۹).

ب - سیفہ تہ کانہ قورٹان:

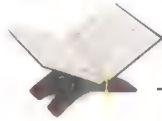
﴿ وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِّنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْءَانَ الْعَظِيمَ ﴾ ﴿٨٧﴾ الحجر.

سیفہ تی دووہم (الکریم) وہك خوا فہرموویہ تی:

سِّيَّه: يه کی دیکه له سیفه ته کانی قورټان (العليّ) يه، (عليّ) واته بهرز، وهک له سوور هټی (الزخرف) دا ده فهر موی:

﴿ وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا عَلَى حَكِيمٍ ﴾ ﴿٤﴾ الزخرف.

(١) وهك فہرموویہ تی: ﴿الْحَمْدُ لِلّٰہِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ﴾ ہِیَ السَّبْعُ الْمُثَانِی وَالْقُرْآنُ الْعَظِیْمُ الَّذِی أُوتِیْتُهُ﴾. رواہ البخاری وأبو داود والنسائی وابن ماجہ.

واته: وه بیگومان ئەم قورئانه له ئەصلى كتيبدا { كه زۆربهى تويژهروان دهلین: مه بهست پێی (اللوح المحفوظ) ه } له لاماى بهرزه و قسه له جیه.

سيفه تى چوا(همى بریتیه له (الحکیم)، وهك له سوورپه تى (لقمان) دا ده فهرموى:
 ﴿ تَلْكَ ءَايَتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ﴾ ﴿٢﴾ لقمان.
 واته: ئا ئەو ئايه تانه هى كتيبيكى قسه له جین.

پێنجهه: سيفه تى ديكهى قورئان (العزیز) ه، واته: زال و بالا دهست، (عزیز) له زمانى عه پهبی دا دهلی: (من هو ممنوع الجانب) ^(١) واته: كه سیک كه كهس پێی ناویرى و ناتوانی له بهرامبهرى دا بوهستى، وهك له سوورپه تى (فصلت) دا ده فهرموى:

﴿وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ﴾ فصلت.

واته: وه ئەم قورئانه كتيبيكى زال و بالا دهسته، دواى ده فهرموى:

﴿لَا يَأْتِيهِ الْبُطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾ ﴿٤٢﴾ فصلت.

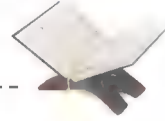
واته: ههلهو نارێكى رووى تیناکات نه له پێشى نه له دوايهوه، واته: له ههچ لایهكهوه ناههقی تیدا نه و ناههقی رووى تى ناکات، یاخود نه له رابردوودا نه له داهاتوودا ههلهو نارێكى رووى تیناکات.

اللهه: سيفه تى ديكهى قورئان بریتیه (المبارك)، وهك له سوورپه تى (ص) دا، خوا ده فهرموى:

﴿كِتَابٌ أُنزِلَتْهُ إِلَيْكَ مُبْرَكٌ لِّدَّبَرُواْ ءَايَتِهِ وَلِتَذَكَّرُ أُولُوْاْ الْأَلْبَابِ﴾ ﴿٢٩﴾ ص

واته: ئەمه كتيبيكى به پێزه بۆ لای تۆمان ناردوه، تاكو له ئايه تهكانى وردبنهوه، وه بيجگه له خاوهن عهقلان كهس په ند وه رناگرى.

(مبارك) واته: به پێز، (بُرْكَه) به گۆميك دهلین ناوى تیدا راوهستای، وهكه دهگوترى: ئەو شته بهرهكه تى تیدا، یانى: زۆر و به پێزهو بهرگه دهگرى و

زۆر دهخايه نى^(۱)، يه كيك له سيفه ته كان كه خواى بى ويئه (سبحانه وتعالى) خو بيان پى وه سف دهكات بهر كه ته: وهك ده فهرموى: (تَبَارَكَ الَّذِي) واته: خواى پهروهر دگار بهر دهوامه و خير و بهر كه ته بهر دهوامه، كه واته: (المبارك) واته: به پى به بهر كه ته، هه لبه ته زۆر بهى كورده واريى خو مان وشه: (مبارك) به ماناي: موتفه رك به كاردين، ده لين: ئه و شته موباره كه، يانى: موتفه رك، به لام وشه: (مَقْدَس) مانايه كه ي وايه، واته پيرو ز و پاك، به لام وشه: (مبارك) يانى: (كثير الخير) خيرى زۆره، بهر كه ته زۆره، به پى زه، زۆر خير ده داته وه و زۆر جى كه لك سووده.

هه وه ته: سيفه تىكى ديكى قورئان بريته له: (المبين)، وهك له سووره تى (يوسف) دا ده فهرموى:

﴿الرَّيْلُكَ آيَتُ الْكِتَابِ الْمُؤْمِنِ﴾ (۱) يوسف.

واته: ئه ليف لام را، ئه و ئايه تانه هى كتيبيكى رۆشنن، ياخود رۆشن كه ره وهن، وهك پى شتر باسما كرد.

هه شته: سيفه تىكى ديكى قورئان (المهيمن) ه، وهك له سووره تى (المائدة) دا خواى داد گهر ده فهرموى:

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ﴾ المائدة: ۴۸.

واته: وه كتيبمان به حق ناردۆته سه ر تو، كه هه رچى له پىش خويدا بووه، به راستى ده زانى، واته: كتيبه كانى پىش خوى به راست ده زانى (وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ) وه به سه ريشيان وه چاوديره، (مهيمن) يانى چاودير و مشور خور و به سه ر راگه يشتو، هه يمه نه تى به سه رياندا هه يه، واته: خستوويه ژير ركيف و چاوديرى خو به وه، له به ره وه كه هه رچى له كتيبه كانى ديكه دا گوهرابى، ياخود له بير كرابى، قورئان، ئه گهر به پيوستى زانيبى، وه بير خه لكى هينا وه ته وه، ياخود راستى كردۆته وه.

نۆیه: سیفه تیککی دیکه ی قورئان بریتیه له: (المصدق)، وهك له سوورپهتی (آل عمران) دا دهفهرموی :

﴿ نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ ﴾ آل عمران: ۳.

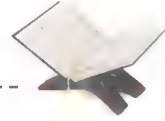
واته: کتیبی ناردۆته سهر توۆ به حق، کتیبه کانی پيش خۆی بهراست دهزانی،
واته: ئهسله کهیان بهراست دهزانی، ههر له: (صحف ابراهيم) که ناوی هاتوه،
تاكو تهوراتی موسا و زهبورى داوود و ئینجیلی عیسا، سهلات و سهلامی
خوا لهسهر ههموو پیغه مبهران بی، وه ههموو کتیبه کانی دیکه ی خوا که ناویان
نه هاتوه، چونکه هیچ کام له پیغه مبهران نه بوون (عليهم الصلاة والسلام) که خوا
په یامیان بوۆ نه نیژی، ئنجا ئه و په یامه چ دوا یی کرابیته کتیب و نووسرابیته وه،
وهك (صحف) و (تهورات) و (زهبور) و (ئینجیل) و (قورئان)، وه، چ
نه نووسرابیته وه، بهلام هیچ پیغه مبهریك نه بووه که خوا په یامی بوۆ نه نیژی، وهله
ئهصلیش دا په یامه که به زاره کیی (شفه ی) بووه و دوا یی نووسراوه ته وه، جگه له
تهورات که هه ندیکیان ده لێن تهورات خۆی په روهردگار ههر به نووسراوه یی لهسهر
(الواح) بوۆ موسای هیناوه (عليه الصلاة والسلام)، که له وهش دا مشت و مریك
ههیه له نیوان زانیان دا.

کهواته: قورئان کتیبه کانی پيش خۆی، ئهسله کهیان بهراست دهزانی، که
له خوا وه هاتوون، بهلام نهك واقعی ئیستیان، که بیگومان دوا یی ئه وه ی که
دهستکاری کران و گۆر دراوان، قورئان تیبینی له سهریان ههیه و ههله کانیان
راست دهکاته وه، بهلام دهفهرموی ئهسله کهیان راسته و، ئهوانه ههموویان له
ئهسل دا وهحی و په یامی خوا بوون و ناردوونی.

سیفه تی دهیه: و کوتایى که ئیمه باسمان کردوون، (المجید)، وهك له
سوورپهتی (البروج) دا دهفهرموی:

﴿ بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ ﴾ البروج.

وشه ی: (مجد) واته: پایه و شکۆ و شکۆمهندیی و بهرزیی، (مجید) واته:

خاوهن شکۆ، خاوهن پایهی بهرز، (تمجید) واته: به بهرز دانان، به شکۆمهند و به بهرێز و بهرز تهماشاکردن^(۱).

جا ئایا ئه وهسفانهی قورئان چییان لی وهردهگیرێ؟

خوشک و برایانی بهرێز! ئهوهیان لی وهردهگیرێ وهك عهڕهب دهلێن: (المجاورة مؤثرة) نزیکیی کاریگه‌ره، له کوردهواریی خوشمان دا دهلێن: (گا له لای گا بیه‌ستیه‌وه، ئه‌گه‌ر په‌نگی نه‌گرێ، خوی ده‌گرێ). به‌لی نزیکیی، کاریگه‌ره، وهك له فهرمایشتی پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) دا هاته‌وه:

[عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: إِمَّا مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالْجَلِيسِ السُّوءِ، كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكِيرِ، فَحَامِلُ الْمِسْكِ إِمَّا أَنْ يُحْدِثَكَ، وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً، وَنَافِخِ الْكِيرِ، إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ ثِيَابَكَ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ رِيحًا خَبِيثَةً.] رواه البخاري: ۵۵۳۴، و مسلم: ۲۶۲۸.

واته: وینه‌ی هاوه‌لی باش و هاوه‌لی خراپ، وهك عه‌تر فروش و کووره‌چی وایه، کابرای عه‌ترفروش، که لی نزیك بی، یان بۆنخۆشت ده‌کا، یان لیی ده‌کړی، یان بۆنی خۆشت بۆدی.

وه کابرای ئاسنگه‌ر و کووره‌چییش، ئه‌گه‌ر به‌رگیشته‌سووتینێ (به ته‌قه ته‌ق جاززت ده‌کاو) بۆنیکێ ناخۆشی لیده‌که‌ی.

ئهم وهسفانه ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نن، که ئیمه به ئه‌ندازه‌ی ئه‌وه که هه‌لگه‌ری قورئان ده‌بین و له قورئان نزیك ده‌بین و، له خزمه‌ت قورئان دا ده‌بین، ئهم سیفه‌تانه له قورئان که‌سب ده‌که‌ین: (عظمة) و (کرامة) و (علو) و (حکمة) و (عزة) و (بركة) و (بیان) و (هیمنه) و (تصدیق) و (مجد)، ئهم سیفه‌تانه و باقی ئه‌و سیفه‌تانه‌ی دی که خوا (سبحانه و تعالی) قورئانی پی وه‌سف کردوون، تۆ ته‌ماشای می‌ترو بکه، ته‌ماشای ئه‌و میلله‌تانه بکه که ده‌ستیان به قورئانه‌وه گرتوه وه‌لگه‌ری قورئان بوون، تاک تکیان، ته‌مasha ده‌که‌ی، یاخود به‌کو ته‌ماشایان ده‌که‌ی، ده‌بینی ئهم سیفه‌تانه‌یان تیدا په‌نگه‌ده‌اته‌وه، بۆ نمونه: عه‌ڕهب چی بوون؟ واته:

پيش تهوهى قورئانيان بويى، بهس دوايى به كردهوه: (عظيم) بوون و (كريم) بوون و (علو) يان پهيدا كرد (علو) به مانا ئيجايى يه كهى، وه حيكمهتيان پهيدا كردو، عيزهتيان پهيدا كردو، بهر كهت له ژياناندا پهيدا بوو و ههتا دوايى، ههروهها له دواى وانيش ههموو تهو ميلله تانهى ديكه كه دهستيان به قورئانهوه گرتوه، پيى بهرز بوونه تهوه، وهك فهرمايشته كهى پيغه مبهه (صلى الله عليه وسلم) دهه رموى:

" إِنَّ اللَّهَ يَرْفَعُ بِهَذَا الْكِتَابِ أَقْوَامًا، وَيَضَعُ بِهِ الْآخَرِينَ " رواه مسلم: ۸۱۷.

واته: خوا بهم قورئانه كه سانيك بهرز دهكاتهوه، كه سانيكيش نزم دهكاتهوه، تهوانهى دژى قورئان بن نزم دهبنهوه، تهوانهى له گهل قورئانيش دا بن و له خزمهتى دابن، پيى بهرز دهبنهوه، بى تهوهى مبههستيان بهرزيى بى، ههلبهته كه سيك مبههستى بهرزيى بى، به قورئان بهرز نابيتهوه، دهبي تو مبههست تهوهبي قورئان بهرز بكهيهوه و كهلامى خوا بهرز بكهيهوه، تهوجار بى تهوهى خوت بتهوى، خوا ناوت بهرز دهكاتهوه و پايت بهرز دهيتهوه، وهك هاوهلانى بهرزيى پيغه مبهه (صلى الله عليه وسلم) و پيشيني چاكان له پياوان و له تافهتان، به تهندازهى تهوه كه له قورئانهوه نزيك بوون و له خزمهت قورئاندا، بوون، بهرزيى و ههموو سيفهته چاكهكانى ديكه كه له قورئان دا قورئانيان پى وهسف كراوه، تيباندا رهنگيان داوهتهوه .

له توره كومهلايه نيهكان لهكهلانين
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

Alibapir

www.alibapir.net

فارسي - عربي - انگليزي

Alibapir

Alibapir

Alibapir

Alibapir

Alibapir

Google Play

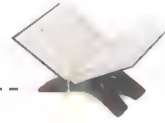
App Store

Alibapir

Alibapir

Alibapir

Alibapir

برگهی سییهم:

ئامانجی نیردرانی قورئان:

با بزاین قورئان بۆچی نیردراوه ؟

دیاره خوا (سبحانه و تعالی) له زۆر شوین له قورئان دا پروونی کردۆتهوه که قورئانی بۆچی ناردوه، بۆ وینه:

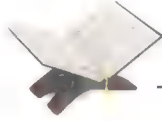
۱- له سهورهتی (ابراهیم) دا دهفه موئ:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿الرَّ كَتَبْ أَنْزَلْنَهُ إِلَيْكَ لِنُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ إبراهيم.

واته: به ناوی خوی به بهزی به خشنده، ئه لیف، لام، را، ئه مه کتیی که ناردوو مانه بۆلای تۆ، تا کو خه لکی پی له تاریکاییه کان ده ربهینی به رهو رۆشنایی، به مۆله تی په رهو دگاریان، به رهو راسته شه قامی خوییه کی بالا دهستی ستایش کراو.

کهواته: قورئان بۆچی هاتوه و ئامانجی نیردرانی قورئان چی یه ؟ ئه وهیه که خه لک ده ربهینی له تاریکاییه کان ده ربهینی به رهو رۆشنایی، له تاریکایی کوفر و ئیلحاد، به رهو رۆشنایی ئیمان، له تاریکایی زو لَم، به رهو رۆشنایی عه داله ت، له تاریکایی په رته وازهیی و بی سه ر و به رهیی و نا کو کیی و دوو به ره کیی، به رهو

پۆشنایی برابیه تی و تهبابی و پیکهوه گونجان، له تاریکایی رهوشت نزمیی، بهرهو پۆشنایی رهوشت بهرزیی، له تاریکایی بی ئامانجیی له ژیان دا، بۆ پۆشنایی ئامانج داریی له ژیان دا، تا کۆتایی، له ههموو تاریکییهکان بهرهو ههموو پۆشناییهک.

۲- ههروهها له سوورهتی (الإسراء) دا فوا دهفه(رموئ):

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ﴾ الإسراء: ۹.

واته: بێگومان ئەم قورئانه خهڵک پینمایی دهکا بهرهو رېبازیك كه راستترین، چاکترین، لهچ پروویهكهوه؟ لهههموو پروویهكهوه: لهپرووی فکروهه، لهپرووی عهقیدهوه، لهپرووی عیبادهتهوه، لهپرووی ئەخلاق و رهوشتهوه، لهپرووی ئەدهبی کۆمه‌لایه‌تییهوه، وه لهپرووی حوکم و سیاسه‌تهوه، لهههموو پروویهكهوه، قورئان خه‌ڵکی پینمایی دهکا، بهرهو چاکترین و راستترین.

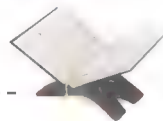
ئنجا ئایا به‌لگه‌مان چیه؟ به‌لگه‌مان میژوویه، وه‌به‌لگه‌مان ئه‌وهیه که ههر که‌سی به عه‌قلی سه‌لیم ته‌ماشای قورئان بکا، ده‌بینیت و ده‌زانیت و دلتیا ده‌بی، که قورئان به‌رهو راستترین و چاکترین و ته‌واوترین ژیان، خه‌ڵکی پینمایی ده‌کات.

۳- وه له سوورهتی (التکویر) دا فوا دهفه(رموئ):

﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٢٧﴾ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ ﴿٢٨﴾﴾ التکویر

واته: ئەم قورئانه ته‌نیا بیرخه‌ره‌وهیه، یاخود شه‌ره‌ف و پرێزه، بۆ جیهانییان بۆ ههر کامیک له ئیوه که‌بیه‌وی راست بی.

که‌واته: قورئان بۆچی هاتهو؟ بۆ ئه‌وهی خه‌ڵک راست بن و، له ههموو جو‌ره چه‌وتیی و لارییه‌ک ده‌رباز بن، راست بن له‌گه‌ڵ خوا دا، راست بن له‌زاتی خوێاندا، راست بن له‌گه‌ڵ خه‌ڵک دا، وه‌روا‌له‌تیان راست بی و، ده‌روونیان راست بی و، له‌ههموو لایه‌نه‌کانی ژیا‌نیان دا راست بن و، دوور بن له‌لاری و خواری و چه‌وتیی، هه‌لبه‌ته ده‌گونجی زۆر له‌باری ئه‌وه‌وه قسه‌به‌کین، که‌ئامانجی نێردرانی قورئان چیه، به‌لام به‌وه‌نده ئیکتیفا ده‌کین، بۆ ئه‌وهی له‌ههر بر‌گه‌یهی فریای شتی بکه‌وین.

برگه‌ی چوارهم:

چۆنیه‌تی دابه‌زینی قورئان:

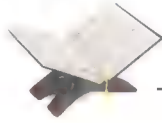
به‌راستی ئەم بابەتە بابەتیکی گرنگە کە ئایا قورئان چۆن دابه‌زیو، چۆن له‌لایەن خواوە به‌جیبری‌لدا (علیه السلام) دابه‌زێراوە بۆسەر دلی موباره‌کی موحه‌ممەد (صلی الله علیه وسلم)؟، جا به‌سه‌رنج دانی ئەم چەند ئایه‌ته‌ی قورئان چەند و فەرماشته‌ی پیغه‌مبەر (صلی الله علیه وسلم)، زۆر جوان بۆ مان روون ده‌ییتەوه‌ کە قورئان چۆن دابه‌زێراوە؟ چونکە به‌لێ ئیمه‌ هه‌موومان به‌کورتیی ده‌زانین کە قورئان له‌لایەن خواوە هاتوه‌، به‌لام ئایا چۆن دابه‌زیو؟ ئەوه‌ پێویستی به‌ روونکردنه‌وه‌و ته‌فصیل ده‌کات، جا ئیمه‌ ئیستا خه‌ریکی ئەو روونکردنه‌وه‌ین:

۱- فوا تبارک و تعالی فەرموویه‌تی:

﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّنَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا﴾ (النساء: ۱۱۳)

واته‌: ئیمه‌ وه‌حییمان بۆتۆ ناردوه‌، وه‌ك چۆن وه‌حییمان بۆ نوح و پیغه‌مبهرانی دوا‌ی ویش ناردوه‌، وه‌ سرووشمان^(۱) بۆ ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاق و یه‌عقوب و ئەسباط و عیساو ئەییوب و یونس و ه‌اروون و سوله‌یمان، کردوه‌و زه‌بووریشمان به‌ داوود داوه‌.

(۱) وحی: سرووش.

کهواته: به هه مان شیوه دابه زینی وهی و په یام، که بو نوح و پیغه مبه رانی دیکه علیهم السلام، هاتوه، به هه مان شیوهش بو موحه ممه د (صلی الله علیه وسلم) هاتوه.

۲- ئینجا له سووره تی (الشوری) دا فوا (سېمانه) (تعالی) (پوونتری دهکاته وه، که چوون چوونی وهی بو پیغه مبه ران نارده وه:

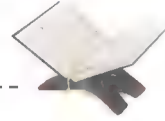
﴿ وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكْلِمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَآئِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بَأْذَنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلَىٰ حَكِيمٍ ﴾ الشوری.

واته: وه هیچ به شیریك بوی نیه خوا قسه ی له گه ل بکا، مه گه ر به سرووش (واته خستنه دل) یان له پشت په رده وه {خوا قسه ی له گه ل بکا وهك موسا (صلی الله علیه وسلم) خوا له پشت په رده وه قسه ی له گه ل کرد، وه موحه ممه دیش (صلی الله علیه وسلم) که له شه وی میعراجدا خوا له پشت په رده وه قسه ی له گه ل کرد، یان نوینه ریک بنیری و شه وی که دهیه وی بیگه یه نی بیگومان خوا به رزی کار به جییه. } واته: نوینه ریک بنیری که جیبریل و شه وی ده چیتته سهر شیوه ی ئینسانیک، یاخود له شیوه ی دهنگی جه رهدا، وهك له حه دیسه کاندا هاتوه.

کهواته: به گشتی هاتنی وهی بو پیغه مبه ران (علیهم الصلوة والسلام) سی جوړ بووه. یان خرانه دل بووه، یاخود له پشت په رده وه بووه، وهك قسه له گه لدا کردن، یاخود فریشته یهك خوی په روه ردا گار نار دوویه تی، ئنجا شه فریشته یهش چ خوی به رجه سته کرببی له شیوه ی ئینسانیکدا، چ له شیوه ی دهنگی زهنگوله و جه رهدا، شه وه حییه ی به پیغه مبه رانی خوا گه یان دی.

۳- وه له سووره تی (النجم) دا فوا (زور) باش بومان (پوون دهکاته وه، که چوون وهی بو پیغه مبه ری کو تایی موحه ممه د (صلی الله علیه وسلم) نارده وه دهفه رموی:

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ، وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ۝ (۱) مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ ۝ (۲) وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۝ (۳) إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ۝ (۴) عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ ۝ (۵) ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ ۝ (۶) وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ ۝ (۷) ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ ۝ (۸) فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ ۝ (۹) فَأَوْحَىٰ ۝ (۱۰)﴾

إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ ۖ مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَىٰ ۚ ۝۱۱ أَفَتَمُرُونَهُ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ ۚ ۝۱۲ وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ ۖ ۝۱۳ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَىٰ ۖ ۝۱۴ عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَىٰ ۖ ۝۱۵ إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَىٰ ۖ ۝۱۶ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ ۖ ۝۱۷ لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَىٰ ۖ ۝۱۸ ﴿النجم﴾

لهم ههژده (۱۸) ئایهتهدا خوا سبحانه وتعالی زۆر به وردیی باسی چۆنیهتی وه حی هینانی جیبریل دهکا بو موحه ممهده (صلی الله علیه وسلم)، سه رهتا ئایهتهکان هه ره به خیرایی ته رجهمه دهکهم، دهفه رموی: به ناوی خوی به به زهیی به خشنده، سوینده به ته ستیر کاتی که ئاوا ده بی، (یا خود هه لده وه ری)، ها وه له که تان {واته موحه ممهده (صلی الله علیه وسلم)} نه رپی لی تیگ چوه و نه سه رگه ردان بووه، وه له ئاره زوه وه قسه ناکات، به لکو ئه وهی که ده یلی {واته: ئه و قورئانهی که ده یلی} سرووش و په یامی خویه بو ی هاتوه، فریشته یه کی زۆر خاوهن هیژ فیژی دهکا، زۆر شکل و شیویه کی جوانی هیه و زۆر ریگ و پیکه {که مه بهستی جیبریل} یه کیگ له و جارانه له ئاسوی بهرز بوو {که خوی پیشانی موحه ممهده (صلی الله علیه وسلم) دا} دواپی نزیک بووه و شور بووه، ههتا ئه وهنده {له پیغه مبه ره (صلی الله علیه وسلم)} نزیک بوته وه، وهک دوو که واندهی به رانه ریگ، ئنجا ئه و سرووشه ی بو به نده که ی خوا نارد، که بو ی نارد، عه قلی {پیغه مبه ره (صلی الله علیه وسلم) یا خود دلی، چونکه (فؤاد) به مانای عه قل و، به مانای دلش هاتوه} به هه له دا نه چوه له وه دا که بینی {راست جیبریلی بینی} جا ئایا موجه ده ی له گه ل دا ده که ن {یا خود لی له گومانان} له وه دا که ده بینی؟ بیگومان جاریکی دیکه ش بینی {واته: له شیوهی خویدا جاریکی دیکه ش جیبریلی بینی، ته گه رنا چه ندان جار له شیوهی مروف دا بینویه تی، ئنجا له کو ی دا بینی؟} له لای درهختی کو تایی {که وای دیا ره کو تایی دروستکرا وه کانه} وه له لای درهختی کو تایی یه ئه و به هه شته ی که جیگا و ماوایه {بو ئیمانداران} که ئه و درهخته داده پۆشی، ئه وهی که دایده پۆشی، چاوی {پیغه مبه ره (صلی الله علیه وسلم)} لای نه داو بی فه رمانیشی نه کرد، بیگومان ژماریه که له نیشانه گه وه رکهانی په روه رگاری خوی بینی.

ئىستاش با سهرنجى چهند فهرمودهيه كى پيغه مبهريش بدهين لهو بارهوه كه به وردى تيشكمان بو دهخه نه سهر مهسه لهى چۆنيه تى هاتنى وهى:

۴- عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ الْحَارِثَ بْنَ هِشَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ يَأْتِيكَ الْوَحْيُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "أَحْيَانًا يَأْتِينِي مِثْلَ صَلَاحَةِ الْجَرَسِ، وَهُوَ أَشَدُّ عَلَيَّ فَيَقْصِمُ عَنِّي، وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ، وَأَحْيَانًا يَتَمَثَّلُ لِي الْمَلَكُ رَجُلًا فَيَكَلِّمُنِي فَأَعْيِي مَا يَقُولُ". رواه البخاري: ۲.

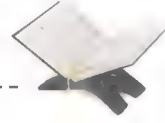
واته: دايكى پرواداران عائشه ده گيريتته وه كه (الْحَارِثُ بْنُ هِشَامٍ) دهرسى: نهى پيغه مبهري خوا! چۆن وهحييت بو دى؟ تهوئيش ده فهرمودى: هه نديك جار وهك زرينگانه وهى جهرهس بۆم دى، كه تهوه زۆر له سهرم قورسه، كاتيك كۆتايى پى دى {واته دهنگه كه دهرى} تىي گه يشتووم تهوهى كه گوتويه تى، وه هه نديك جارن فرشته كه بۆم ده چيته سهر شيوهى پياويك قسه م له گه ل دا دهكا و، تهوهى كه دهيلى لىي وهرده گرم و تىي ده گهم .

۵- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: (وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يُنْزَلُ عَلَيْهِ الْوَحْيُ فِي الْيَوْمِ الشَّدِيدِ الْبَرْدِ فَيَقْصِمُ عَنْهُ، وَإِنَّ جَبِينَهُ لَيَتَفَصَّدُ عَرَقًا) رواه البخاري: ۲.

عائشه خوا لىي رازى بى {هاوسهري بهريزي پيغه مبهري (صلى الله عليه وسلم)} دهلى: پيغه مبهري خوام ده بينى له پوژى زۆر سارددا {كه سهرمايه كهى زۆر ساردبوو} وهى بو داده بهزى، كاتيك كه وهى يه كه كۆتايى پيدههات، نيوجه وانى پيغه مبهري (صلى الله عليه وسلم) زهنگول زهنگول ئارهقهى لى دهچوپايه وه .

۶- عَنْ عِبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ "كَانَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِذَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْوَحْيُ، كَرِبَ لِذَلِكَ، وَتَرَبَّدَ وَجْهُهُ، وَعَمَّضَ عَيْنَيْهِ". رواه مسلم.

واته: پيغه مبهري خوا (صلى الله عليه وسلم) كه وهى بو داده بهزى، زۆر نارحهت ده بوو، وه دهم و چاوى ده گوپا و چاويشى دهنوقاندى .

۷ - (زید بن ثابت) شتیکی دیکه مان بو ده گپرتده وه ۱ زیاتر بومان وینا ده کا که وهی بو پیغهمبر (صلی الله علیه وسلم) دا به زیوه، چه ند قورس بووه:

(عن زید بن ثابت قال: فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، كَانَ فَخِذُهُ عَلَى فَخِذِي، فَثَقُلْتُ عَلَيَّ حَتَّى خِفْتُ أَنْ تَرْضَ فَخِذِي)، رواه البخاري: ۶۸۶۶.

دیاره روثریک پیغهمبری خوا (صلی الله علیه وسلم) له تهنیشتی زهید دانیشتوه و رانی پیغهمبر له سهر رانی زهید بووه، دهلی: که وهی بو دابهزی، رانی له سهر رانم بوو، رانی هیئنده گران بوو، ههتا ترسام که رانم وردیی له بن رانی دا، {واته: ئه وهنده قورساییم گهیشتی}.

۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْ تُحِسُّ بِالْوَحْيِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "نَعَمْ، أَسْمَعُ صَلَاصِلَ، ثُمَّ أَسْكُتُ عِنْدَ ذَلِكَ، فَمَا مِنْ مَرَّةٍ يُوحَى إِلَيَّ إِلَّا ظَنَنْتُ أَنَّ نَفْسِي تُقْبِضُ"، رواه احمد.

عهبدوللای کوری عهمری کوری عاص، خوا له خووی و بابی رازی بیت دهلی له پیغهمبرم پرسى: ئایا تهی پیغهمبری خوا! ههست به وهی ده کهی که بوت دیت؟ ئه ویش فهرمووی: بهلی، دهنگی زهنگوله و جهرهس دیت بهر گویم، که ئه وههات بی دهنگ دهیم، وههیچ جاریک نیه وهحیم بو بیت، مه گهر گومان دهیم، که ئه وجاره پرووحم له گهلی ده ریجیت {ئه وهنده قورسه}!

له نۆره کۆمهله لایه نیه کانی له کەلتانی
Gray - network - social media
نحن معكم عبر موقع التواصل الاجتماعي

AliBapir

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.net

English - عربي - گۆری

کەتالی
پاکه یاندنی مەکتەبی ماموستا عەلی بابیر

پاکه یاندنی مەکتەبی ماموستا عەلی بابیر

چه مك و واتاه وشهه (وحيه)^(١):

له زمانى عهږه يى دا ده لئيت^(٢): (الوحي: الإعلام الخفي السري) واته: وه حى
ئاگادار كردنه وهيه كى پنهانى خيزايه، شايانى باسيشه كه وشهى (وحي) له
قورئاندا به شهش مانايان به كار هاتوه:

١- به ماناي فورپه (الهام) هاتوه، وهك خوا فهرموويه تى:

﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ﴾ القصص: ٧.

واته: وه وه حيمان بو دايكى موسا نارد كه شيرى بديه، هه لبه ته دايكى موسا
عليهما السلام پيغه مبه نه بووه وه حيش ته نيا بو پيغه مبه ران ديت به مانا زاراوويه كه ي،
كه واته: ليږدها مبه ستي له (وحي) ئيلهامه، واته: خستمانه دلي دايكى موسا، كه
شير بده به موسا وهركات لي ترساي، بيخه تابووتيكه وه و به رووبارى دا بده.

٢- وه (وحي) به ماناي ئيلهامى غه ريزه ييش هاتوه، كه خوا بو ژيان داران و زينده وهرانى داناه، وهك له سووره تى (النحل) دا ده فهرموى:

﴿وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ﴾ النحل: ٦٨.

واته: وه په روه رد گارت سروشى نارد بو ههنگ [ميش ههنگينه] واته: فيرى
كرد، كه مبه ستي نهو حاله ته غه ريزه ييه تى كه بهو شيويه رهفتار دهكات كه
خوا خولقاندوويه تى.

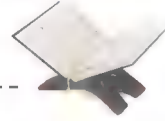
٣- وه به ماناي ئاماره وه ږمزيش دى، وهك خوا فهرموويه تى:

﴿فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ فَأَوْحَىٰ إِلَيْهِمْ أَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا﴾ مريم: ١١.

واته: زه كهرىيا له ميحراب چووه دهرو ئاماره ي كرد بو قه ومه كه ي كه
به يانيان و ئيواران خوا به پاك بگرن.

(١) شايه نى باسه ئيمه له بهرگى چواره مى كتيبي: (الإسلام كما يتجلى في كتاب الله) دا
باسيكي تيرو ته سه لمان له باره ي (وه حى) يه وه كردووه.

(٢) (مفردات ألفاظ القرآن)، راغب الأصبهاني ص ٨٥٨، وه (المعجم الوسيط)، ص ١٠١٩.

۴- وه وهمی له قورئان دا به مانای وه سهوه سه ش به کار هاتهوه، واته: خوتخوته ی شهیتانه کان، وهك خوا ده فهرموی:

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيْطَانِ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا﴾ الأنعام: ۱۱۲.

واته: وه بۆ ههر کام له پیغه مبه ران شهیتانه کانی مرووف و جندمان کردوونه دوژمن، هه ندیکیان قسه ی بریقه داری فریودهر بۆ هه ندیکیان ده نیرن.

که بیگومان مه به ست پیی ئه وهیه که شهیتانه کانی جند، شتی خراب فیری شهیتانه کانی مرووفی ده کهن.

۵- مانایه کی دیکه ی وهمی فیژکردنی فوایه بۆ فریشته کان، وهك خوا ده فهرموی:

﴿إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَأَةِ أَنِّي مَعَكُمْ﴾ الأنفال: ۱۲.

واته: کاتی په روهرد گارت وهی ده نارد بۆ فریشته کان، که من له گه لتانم. ...

۶- مانای شه شه می وهمی ئه و مانا زاراهیه یه که ده یزانین و زیاتر باوه، که بریتیه له ناردنی په یام بۆ پیغه مبه ران علیهم الصلاة والسلام وهك خوا فهرموویه تی:

﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّنَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُوشَعَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآدَمَ دَاوُدَ زُكْرًا﴾ النساء: ۱۶۳.

واته: ئیمه سرووشمان بۆ لای تو ناردوه، وهك چۆن سرووشمان بۆ لای نوح و پیغه مبه رانی دوا ی ئه ویش ناردوه، وه وه حیمان بۆ لای ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسه ق و یه عقوق و ئه سباط و عیسا و ئه ییوب و یونوس و هاروون و سوله یمان ناردوه، وه زه بوورمان به داوود داوه.

ئىنجا پيويسته بزانرى كه سهرهتاو دهستپيكي دابهزىنى وهجى بو پيغه مبهري
 كوتايى له شهوى (۲۱) رهمه زانى يه كه م سالى پيغه مبهرايه تى دا بووه،
 نه وشه وهش به شهوى قه در ناو نراوه:

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾ (۱) القدر.

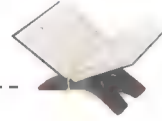
وه به شهويكى موباره كيش ناو نراوه:

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَرَكَةٍ﴾ الدخان: ۳.

وه نهو مانگهش مانگى رهمه زانه:

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾ البقرة: ۱۸۵. (۱)

(۱) بروانه: (پوختهى ژياننامهى پيغه مبهري خوا (صلی الله عليه وسلم) و درس و
 پهنده كانى) چاپى دووهم: ۲۰۱۱، لاپه ره (۸۷ تا ۷۹) {دابەزىنى وهجى له چ رۆژو
 مانگىك دابووه؟!}

برگهی پینجهم:

ژمارهی سوورته و ئایهت و وشه و پیتهکانی قورئان:

زانایانی ئیسلام رهحمهتی خویان لیبت، زۆر خزمهتی قورئانیان کردوه، له ههموو پرویکهوه، ئایهتهکانی قورئان تهوه دیاره چهندن، وه سوورتهکانی دیاره ژمارهیان چهنده، بهلام تهوان وشه و پیتهکانیشیان ژماردوون !

شایانی باسیشه ههرکام له وشهی (سوره) و وشهی (آیه) له قورئاندا هاتوون، بو وینه: خوا فهرموویهتی:

﴿سُورَةٌ أَنْزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَأَنْزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ النور.

واته: تهمه سوورتهتیکه ناردوومانته خوار و پیویستمان کردوه، وه چهندان ئایهتی رۆشمنان تیدا ناردوونه خوار بهلکو پهند وهربگرن.

وشهی: (سُورَةٌ) بهمانای پایهی بهرز دیت و بهمانای شوورهی شاریش دیت^(۱)، تاشکراشه تهو کومهله ئایهتانه که ناویان لینراوه (سُورَةٌ)، ههم پیگه و پایهی بهرزیان ههیه و، ههم ههر سوورتهتیکیش وهك شووره دهوهری چهند ئایهتیکي داوه و کۆی کردونهتهوه.

وشهی (آیه) یش به مانای نیشانه (علامة) دی^(۲)، وه ژمارهی سوورتهتهکانی قورئان (۱۱۴) یه و تهمه یهك دهنگیی زانایانی لهسهره، بهس راجیاییهکی

(۱) مختار الصحاح، ۲۸۷.

(۲) مختار الصحاح، ۴۶.

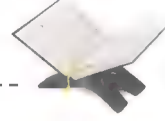

گچكه ههيه، ههنديكيان گوتووiane: ژمارهيان (١١٣) سوورپهته، له بهر شهوى (الأنفال) و (التوبة) يان پيكهوه حساب كردوون، شهيش له بهر شهوى كه ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ يان له نيواندا نيه، به لام شهوه راجيابه كي بچووكه و له راستى دا قورئان (١١٤) سوورپهته، لهو (١١٤) يهش (٨٦) يان بهراى زوربهى زانايان له مهكهكه دابهزيون، واته: (٣/٢) دوو له سه سر سى ي قورئان، وه (٢٨) يشيان، كه (٣/١) يهك له سه سر سى ي قورئان دهكات، له مهدينه دابهزيون، وه له بهرهى ژمارهى ثايهته كانى قورئانه وه، له نيو زانايان دا تا رادديهك را جيايى ههيه، دوايى بوئان پروون دهكه مهوه، را جياييه كه له بهر چى يه، ژماره كانيش ته مانه: (٦٢٠٤) و (٦٢١٤) و (٦٢١٩) و (٦٢٢٥) و (٦٢٢٦) و كوئا ژماره (٦٢٣٦) هو، كه ميكي زور كه ميش ده لين (٦٦٦٦) كه شهوه پيم وايه ههر له سه سر زمان خو شه، شه گهرنا به لگيه كي واى له سه سر نيه، ئنجا ثايا هوكارى را جيايى زانايان له ژمارهى ثايهته كاندا چى يه؟ ثايا هيج كاميان گوتووiane: شه پرسته يه ثايهته وه، يه كي ديكه بلئ: ثايهت نيه؟! له وه لام دا ده لين نه خير، به لكو مه سه له كورتى و دريژى شه پرستانه يه كه ثايهته كانيان لى پيك دين.

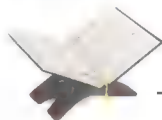
بو وينه: له سوورپهتى (الماعون) دا خوا ده فهرموى:

﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالْإِيمَانِ ۚ ﴿١﴾ فَذَلِكَ الَّذِي يَدْعُ الْإِيْمَ ۚ ﴿٢﴾ وَلَا يَخُصُّ عَلَى طَعَامِ الْمَسْكِينِ ۚ ﴿٣﴾ فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ۚ ﴿٤﴾ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ۚ ﴿٥﴾ الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ ۚ ﴿٦﴾ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ۚ ﴿٧﴾﴾ الماعون.

شه گهر سه رنجى شه هم كهوت ثايهته ي سوورپهتى (الماعون) بدهين، بو مان ده ده كه وهى كه ده گونجى ثايهته كانى ژماره: (٣ و ٢) بكرينه ثايهتيك، ههروهه ثايهته كانى ژماره: (٥ و ٤)، و ثايهته كانى ژماره: (٦ و ٧) له حاليك دا كه ئيستا ههر كاميكيان ثايهتيكى سه ر به خو يه، ئنجا كورتى و دريژى پرسته كانى قورئان و ثايهته كانه "كه بواري كو شش (اجتهاد) ي زانايانى پسوړى تي دايه"، بوته هو ي راجيايى زانايان له سه ر ژميړى ثايهته كان داو، دياره ههتا پرسته كان

دریژتر بن، ژماره‌ی نایه‌ته‌کان که‌متر و، هه‌تا کورت‌تریش بن، ژماره‌یان زیاتر ده‌بی. که‌واته: راجیایی یه‌که له ژماره‌ی نایه‌ته‌کان دایه، نه‌ک له خودی نایه‌ته‌کان دا، که هه‌موویان له‌سه‌ری یه‌کده‌نگن، واته: هیچ زانایه‌ک نه‌یگوتوه: ئه‌و وشه‌یه زیاده، یان ئه‌و نایه‌ته زیاده، یاخود که‌مه، وه ژماره‌ی وشه‌کانی قورئان: (٧٧٤٣٩) وشه‌یه هه‌ندی‌کیشیان گوتوویانه: که‌متره، یان زیاتر که ئه‌میش هۆکاره‌که‌ی چۆنیه‌تی پیکهاته (ترکیب) ی وشه‌کانه، نه‌ک که‌م و زیادیی له قورئان دا!، وه ژماره‌ی پیتته‌کان (٣٤٠٧٤٠) وه‌ک (ابن کثیر) له ته‌فسیره‌که‌ی خۆیدا هیناویه‌تی^(١).

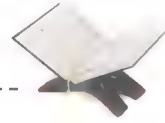
برگهی شه شه م:

ریز به ندیی سوورته و ئایه ته کان چۆنه و کت کردوو یه تی ؟!

جاری زانایان هه موو له سهه ره ئه وه یه كه دهنگن و یه كه قسه ن، كه ریز به ندیی ئایه ته کان به وه حی بووه، كه زانایان زاراوه یه کیان بو به کاره یئاوه ده لێن: (توقیفی) واته: خوای پهروه ردگار پیغه مبه ری (صلی الله علیه وسلم) وه ستاندوه: كه ئه مه سه ره ئایه ته وه ئه ئایه ته له دوا ی ئه ئایه ته وه له پیش ئه ئایه ته وه یه، ئه مه هه مووی له ریی وه حی یه وه دیاری کراوه، به لگه شیان زۆر شته، یه کی له وانه ئه م فه رموو ده یه یه:

(عن ابن عباس عن عثمان كان النبي يُنزلُ عَلَيْهِ الْآيَاتُ، فَيَقُولُ: " صَعُوهَا فِي السُّورَةِ الَّتِي يُذَكَّرُ فِيهَا كَذَا ") رواه النسائي و ابو داود و الترمذي و صححه الحاكم.

واته: (عبدالله) ی کوری (عباس) له (عثمان) ه وه ده گپ یته وه، خوا له هه موویان رازی بی، ده لێ: پیغه مبه ره (صلی الله علیه وسلم) ئایه تی بو داده به زیتران، ده یفه رموو: ئه ئایه تانه له فلان سوورته ده دا، كه فلان شته ی تیدا باس ده کری، دابنێن، له ریوایه تی دیکه دا هاتوه، ده یفه رموو: ئه ئایه ته به خه نه نیوان فلان ئایه ته و فلان ئایه ت، كه شوینی ئایه ته کان هه مووی به ده ست نیشان کردنی پیغه مبه ره (صلی الله علیه وسلم) بووه، ئه ویش دیاره خوای پهروه ردگار بو ی دیاری کردوه، ئه وه به نیسه به ت ریز به ندیی ئایه ته کانه وه، به لام ریز به ندیی سوورته کان: (الفاتحه)، دوا یی (البقرة)، دوا یی (آل عمران)، وه (النساء)، و

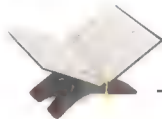

(المائدة) تا کۆتایی، ئەو شتیکی ئاشکرایه که ریزکردنیان به پێی ریزبەندیی دابەزینیان نەبووه، چونکه یه که مین ئایه تانیک که دابەزین، ئەو پینج ئایه تهی سوورپهتی (العلق) بوون:

﴿أَفَرَأَى بِأَسْرِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾ أَفَرَأَى أُفْرَأُ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ﴿٣﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾﴾ العلق.

ئنجای دوای ئەو (المدثر) و (المزمل) و.. هتد، ئەدی چۆن ئەو ریز بەندییه کراون؟ زانیان لێردا دوو رایان ههیه: ههندیکیان دهلێن: ئەو به ئیجتیهادی هاوهلانی بهرپر بووه، خوا لێیان رازی بێ، که زانیان لێردا وه زارویهکی تایبته وشه (توفیقی) به کاردینن، به لام زۆر بهیان دهلێن: ئەویش دیسان وه هئایه ته کان (توقیفی) یه ههر به وهی بووه، وه به راستی من زۆر لهو مهسهلهیه ورد بوومهوهو، سه رهنجام گه یشتوومه ئەو قه ناعه ته که ریزبەندیی زۆربهی ههره زۆری سوورپه ته کان به فره مانێ پیغه مبه ر بووه و ته وقیفی یه، به لام ههندیکیان وا پیده چی ته وقیفی بێ و ئیجتیهادی بێ، ئەم ده قه ش ده لاله ت له سه ر ئەو ده کا که هه ندی له سوورپه ته کان - نالیم زۆربهیان - هاوهلانی بهرپر له کاتی کۆکردنه وهی قورئان له دوو بهرگدا، به ئیجتیهادی خویان ریز بهندیان کردوون:

(عن ابن عباس قُلْتُ لِعُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ: مَا حَمَلَكُم عَلَى أَنْ عَمَدْتُمْ إِلَى الْأَنْفَالِ وَهِيَ مِنَ الْمَنَافِي، وَإِلَى بَرَاءَةٍ وَهِيَ مِنَ الْمِئِينَ، فَقَرَأْتُمْ بَيْنَهُمَا، وَلَمْ تَكْتُبُوا، بَيْنَهُمَا سَطْرًا: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، وَوَضَعْتُمُوهَا فِي السَّبْعِ الطُّوَالِ؟ فَقَالَ عُثْمَانُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَثِيرًا مَا تَنَزَّلُ عَلَيْهِ السُّورَةُ ذَاتَ الْعَدَدِ، فَإِذَا نَزَلَ عَلَيْهِ شَيْءٌ - يَعْنِي مِنْهَا - دَعَا بَعْضَ مَنْ كَانَ يَكْتُبُ، فَيَقُولُ: "ضَعُوا هَؤُلَاءِ الْآيَاتِ فِي السُّورَةِ الَّتِي يُذَكِّرُ فِيهَا كَذَا"، وَكَانَتْ الْأَنْفَالُ مِنْ أَوَائِلِ مَا نَزَلَ بِالْمَدِينَةِ، وَبَرَاءَةٌ مِنْ آخِرِ الْقُرْآنِ، وَكَانَتْ قِصَّتُهَا شَبِيهَا بِهَا فَظَنَنْتُ أَنَّهَا مِنْهَا، فَقَبِضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَمْ يُبَيِّنْ لَنَا أَنَّهَا مِنْهَا) رواه أحمد (۵۷، ۶۹/۱) و أبوداود (۷۸۶، ۷۸۷) و الترمذي (۳۰۸۶) و قال هذا حديث حسن صحيح، والحاكم (۲۲۱/۲، ۳۳۰)، و صححه ووافقه الذهبي.

واته: (عهبدوللاي كورپى عه بباس) دهلي: به (عوسمان) م گوت، خوا لييان رازى بى، چ شتيك واى ليكردن كه سوورپهتي (الأنفال) كه له جوړى (مثنى) يه، بيه نه لاي سوورپهتي (البراءة) كه له جوړى (مئين) ه، وه ديپري ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ يشيان له نيوان دا نه نووسن، وه له ريژى حهوت سوورپهته دريژرهكان (السبع الطوال) دايبنين؟ عوسمانيش گوتى: زور جارن پيغه مبهري خوا (صلى الله عليه وسلم) سوورپهتيكى چهند ثايه تيبى بو دهاته خوار، ئنجا نه گهر شتيكى . واته له سوورپهته كه . بو هاتبايه خوار، هه نديك له وانهى بانگ ده كرد كه قورئانيان دهنووسيه وه و دهيقه رموو: ثم ثايه تانه لهو سوورپهته دا دابنين، كه فلان شتهى تيدا باسكراوه، سوورپهتي ئه نفاليش له سه رهتاي ئه و قورئانه بوو كه له مه دينه هاتوته خوار، وه سوورپهتي به رائهش له و قورئانه يه كه له كو تايي دا هاتوته خوار، وه بابته و نيوه پوكه كه يشى به و ده چوو {واته: نيوه پوكى ئه نفاليش وهك هى به رائه بوو} ئيدى پيم وابوو كه ههر به شيكه له وى {واته: به رائهش به شيكه له ئه نفال} پيغه مبهري خواش (صلى الله عليه وسلم) كوچى دوايى كرد، بهر له وهى بو مان روون بكاته وه كه به شيكه له وى . يان نا؟ ..

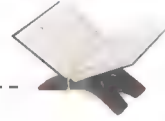
ئنجا شايانى باسه پسپورو شاره زايانى بواري قورئاناسيى، سوورپهته كانى قورئانيان له رووى قه باره و زوريى و كه مى ثايه ته كانيانه وه بو چوار جوړ پوليئيان كردوون، كه ئه مانه ن:

١- (السبع الطوال) حهوت سوورپهته دريژترهكان، كه (البقرة و آل عمران و النساء و المائدة و الأنعام و الأعراف و الأنفال و التوبة) ن.

٢- (المئين) كه ئه و سوورپهتانه كه ژماره ي ثايه ته كانيان له (١٠٠) زياتر يان توژيك كه متره و، راسته وخو له دواي (السبع الطوال) وه دهست پي ده كه ن.

٣- (المثاني) كه ئه و سوورپهتانه كه له دواي (المئين) دين و، به هوى به دواي واندا هاتنيان، ئه و ناوه يان ليئراوه، يان له بهر ئه وهى زور ده خوئندرين و دووباره ده كريئه وه.

٤- (المفصل) كه ئه و سوورپهتانه كه له دواي (المثاني) وه دين، كه له سوورپهتي (ق) هه تا كو تايي قورئانن .

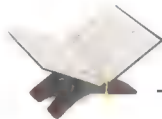
برگه‌ی حه‌وته‌م:

چۆنیه‌تی نووسینه‌وه و کۆکردنه‌وه‌ی
قورئان و قۆناغه‌کانی:

ئیمه بۆ ئاشنابوونی زیاتر به قورئان و شاره‌زایی زیاتر ده‌رباره‌ی دوايين
کتیبي خوا (سبحانه و تعالی)، پيويسته به‌رچاومان روون يیت که قورئان دواي
ئه‌وه‌ی له‌ خواي په‌روه‌ردگاره‌وه به (جیبریل) دا (عليه السلام) بۆ پيغه‌مبه‌ری
کۆتايی موحه‌ممهد (صلی الله عليه وسلم) دابه‌زیندراوه، چۆن نووسراوته‌وه و
پاریژراوه، پاشان چۆن خراوته نيوان دوو به‌رگه‌وه و ناوی لی‌نراوه: (مصحف)
واته: په‌راو، کتیب ؟ ده‌ليين: نووسینه‌وه‌و کۆکردنه‌وه‌ی قورئان، به‌ سێ قۆناغان دا
تیپه‌ریوه.

**قۆناغه‌ یه‌که‌م: نووسینه‌وه‌ی ده‌ست به‌جییه‌ قورئان، پاش وه‌رگیان و
له‌به‌رکرانه‌ له‌لایه‌ن پيغه‌مبه‌رمه‌ خواوه (صلی الله عليه وسلم)، وه
له‌لایه‌ن ژماره‌یه‌ك له‌ هاوه‌لانه‌ به‌ریژیه‌وه، له‌ پیاوان و ئافره‌تان:**

به‌لێ قۆناغی یه‌که‌می کۆکردنه‌وه‌ی قورئان نووسینه‌وه‌ی بووه، ده‌ست به‌جی و
هه‌رکه‌ خوا (سبحانه و تعالی) له‌ رپی جیبریه‌وه قورئانی به‌سه‌ر پيغه‌مبه‌ردا
خویندۆته‌وه و دلی موباره‌کی پيغه‌مبه‌ر وه‌ری گرتوه، یه‌کسه‌ر پيغه‌مبه‌ر (صلی
الله عليه وسلم) گه‌ياندوویه‌تی به‌ هاوه‌لانی به‌ریژی و بۆی خویندوونه‌ته‌وه،
که‌ هه‌یان بووه هه‌موو قورئانی له‌به‌ربووه و ده‌ست به‌جی له‌ ده‌می موباره‌کی

پێغه مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) وه‌ری گرتوه و له‌به‌ری کردوه، وه‌هه‌شیان بووه که‌متر، وه‌هاوکات له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌دا نووسراویشه‌ته‌وه، پێغه مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) چه‌ند نووسه‌ریکی هه‌بوون پێیان گوتراوه: (کُتَابُ الْوَحْيِ) نووسه‌ره‌وانی وه‌حی، ئه‌وانه‌ی که‌ قورئانیان نووسیوه‌ته‌وه، یه‌کسه‌ر بانگی کردوون و ئه‌وه‌ی که‌ بو‌ی دابه‌زی‌ندراوه نووسیویه‌ته‌وه.

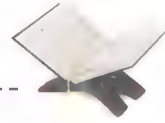
با له‌وباره‌وه ته‌ماشای ئایه‌ته‌کانی سووره‌تی: (الأعلى) بکه‌ین، خوا ده‌فه‌رمو‌ی: ﴿سَنَفْرُغُ لَكَ فَلَا تَنْسَ﴾ (٦) إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفَى ﴿٧﴾ الأعلى.

واته: به‌ ته‌ئکید بو‌ت ده‌خو‌ئینه‌وه، {واته: قورئانت به‌سه‌ردا ده‌خو‌ئینه‌وه} له‌بیریش ناچێته‌وه {ئه‌وه‌ بو‌ دُنیا کردنه‌وه‌ی پێغه مبه‌ره (صلی الله علیه وسلم)} مه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی خوا بیه‌و‌ی له‌بیرت به‌چێته‌وه، {خوا (سبحانه وتعالی) زۆرجار ئه‌م رسته‌ موباره‌که‌ ده‌فه‌رمو‌ی، بو‌ئه‌وه‌ی که‌ یاسا و سونه‌تیکی خو‌ی فیری ئیمه‌ بکات، ئه‌ویش ئه‌وه‌یه‌ که‌ خوا هه‌ر شتیکی بیه‌و‌ی ده‌یکات و ئه‌گه‌ر بیه‌و‌ی شتیکی له‌بیر پێغه مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) به‌چێته‌وه، ئه‌وه‌ له‌بیری ده‌چێته‌وه، به‌لام که‌ نه‌یویستوه، ئه‌وه‌ له‌بیری ناچێته‌وه، له‌به‌رئه‌وه‌ که‌ خوا نه‌یویستوه، یی‌گومان خوا ناشکرا و په‌نه‌ان ده‌زانی. واته: ئه‌وه‌ی ناشکرایه و ئه‌وه‌ش که‌ په‌نه‌انه، له‌ هه‌مووی ناگاداره.

هه‌روه‌ها له‌ سووره‌تی (القیامة) دا خوا ده‌فه‌رمو‌ی:

﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ﴾ (١٦) إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ ﴿١٧﴾ فَإِذَا قَرَأَهُ فَأَنعِقُوا لَهُ ﴿١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ ﴿١٩﴾ القیامة.

پێشتریش ئه‌م ئایه‌تانه‌مان هه‌ینا و خستمانه‌ روو که‌ پێغه مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) زۆر سووربوو له‌سه‌ر ئه‌وه‌ که‌ ئه‌وه‌ی (جیبریل) بو‌ی ده‌خو‌ئینه‌وه، یه‌کسه‌ر وه‌ری بگه‌ڕی وه‌ به‌زاری موباره‌کیشی بیه‌یژی، واته: له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌دا که‌ وه‌ریده‌گرت یه‌کسه‌ر گو‌ (تلفظ) یشی پی ده‌کرد، بو‌ ئه‌وه‌ی دُنیاپی که‌ نایا وه‌ک خو‌ی وشه‌کان وه‌رده‌گه‌ڕی، یان نا؟ جا خوا ئاموژگاریی کرد و فه‌رمو‌ی: ﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ﴾ زمانتی پی مه‌جو‌لێنه‌ بو‌ ئه‌وه‌ی په‌له‌ی لی بکه‌ی،

واته: پهله ی لی بکه ی که زوو له بهری بکه ی و له زهینت دا بیپاریزی.
﴿إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ﴾ بیگومان له سهر ئیمه یه کو کړدنه وه و خویندنه وه ی
﴿فَإِذَا قَرَأَهُ فَأَلْوَعَ قُرْآنَهُ﴾ جا هه رکات ی خویندمانه وه (له پری جیبریل وه) توش
به دوا ی خویندنه وه بکه وه، ﴿ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ﴾ تنجا نه ک هه کو کړدنه وه و
خویندنه وه، به لکو پروون کړدنه وه یشی، که چو ن کاری پی بکه ی و پراکتیزه ی
بکه ی، پروون کړدنه وه یشی له سهر ئیمه یه.

وه له سووړه تی (طه) شدا ده فهرمو ی:

﴿وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَىٰ إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي
عِلْمًا﴾ طه.

واته: وه په له مه که له وهرگرتنی قورئاندا، پيش نه وه ی وه ی بکه ی بو تو
ته واو بی {جاری وا هه بوو پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) له گه ل (جبریل)
دا دیگوتنه وه و لی ی رانه ده وستا تا کو خویندنه وه ی ثایه ته کان ته واو ده کات و
له گه لی ده گوتنه وه، {جا خوا ده فهرمو ی: پهله ی لی مه که پيش نه وه ی که
جبریل ته واو ی بکا، بیلییه وه، با ته واو ی بکا، ﴿وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا﴾ وه بلی:
په روه رد گارم زانیارییم بو زیاد بکه، واته: نه م دووعایه بکه تا کو هه م خوا له
قورئاندا زیاتر شاره زات بکا، وه هه م زیاتر فیری زانیاریت بکا به گشتی.

هه روه ها نه م فهرمایشته ش زور جوان بو مان پروون ده کاته وه که هه ر له سهره تای
دابه زینی وه ی یه وه وه ی نووسراو ته وه:

(عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: "كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ
وَسَلَّمَ نُؤَلِّفُ الْقُرْآنَ مِنَ الرِّقَاعِ"، أَخْرَجَهُ الْحَاكِمُ فِي الْمُسْتَدْرَكِ هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ
عَلَى شَرْطِ الشَّيْخَيْنِ وَلَمْ يُخْرَجَاهُ).

زهیدی کوری سابیت که پيشتریش باس مان کرد یه کی ک بو وه له دیارترین
نووسه روه کانی وه ی، ده لی: ئیمه له خزمهت پیغه مبه ر ی خوا دا (صلی الله
علیه وسلم) ده بووین، قورئان مان ده نووسییه وه له سهر ر یقاع.

(رقاع) كۆي (رُقْعَة) يه ههر چييهك كه شتى له سهر بنوسرى، جا چهرم بى، بهردى تهنك بى، گه لای درهخت بى، ههر شتيك بى، نووسینی له سهر بكرى، پى ده گوترى: (رُقْعَة) كه كۆيه كه ی (رقاع)^(۱)ه.

جا زهید ده لى: له خزمهت پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) دا قورئانمان ده نووسییه وه و کو ده کرده وه، لهو شتانه دا كه لهو رپوژگارهدا له جياتی کاغه ز شتيان له سهر نووسراوه.

واته: له قوئاغی يه كه م دا ئايه ته كان كه بو پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) دابه زيون، به دوو شیوه پارێزراون: يه كه م بو خوی له بهری كردوون له گه ل ژماره يه كه له هاوه لانی به رپزی له پیاوان و ئافره تان ئه وه شیوه ی يه كه م، شیوه ی دووهم ئه وه بووه كه ئه وه ئايه تانه وه، ئه وه سوورپه تانه نووسراونه ته وه، وهك پيشتر باسمان كردو، دواتر زیاتریش تیشك ده خینه سهر ئه وه مه سه له يه، كه چۆنیه تی كۆکردنه وه ی ئايه ته كان و سوورپه ته كانه.

له تۆره كۆمه لایه تیه كان له كهم لانیان
Stay in touch on social media
نهن مهكم عیر مواقع التواصل الاجتماعي

پاڤه پاندنی مهكتهبی ماموستا عهلی بابیر

Alibapir

archive.org/details/@alibapir

Alibapir

www.alibapir.net

English - عربي - گۆدی

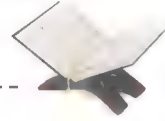
پاڤه پاندنی مهكتهبی ماموستا عهلی بابیر

Alibapir

Google Play

App Store

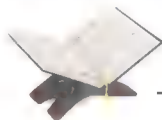
QR codes for Alibapir

قۇناغى دۈۋەم: كۆكردنەۋە ۋ نوۋسىنەۋە قورئان لى رۇژگارە خەلىفە يەكەمە پىغەمبەرە خوا (أبو بكر الصديق) دا لەلايەن زەيدە كورە سابىتەۋە، ئەۋىش بە پىشنىارە عومەرە كورە خەتتاب:

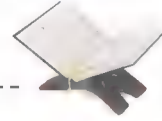
كە من فەرموددەكە سەرەتا دەقە غەرىبىيەكەى دەخوینمەۋە، دوايى ماناى دەكەم، چونكە دەقىكى زۆر گرنگە، بە تايبەت بۇ ئەم رۇژگارە كە كەسانىكى بىر پرواۋ داخدار بەرانبەر بە ئىمان و ئىسلام و قورئان، دىيانەۋى تانە وتەشەر لەسەندەى قورئان، بەدن و جارجار لەو بارەۋە شت دەنوۋسن، بىر ئەۋەى كە شارەزاي مېژوو بن، جا ئەم فەرموددەيە ۋەلامىكى ددان شكىنە بۇ ئەو جۆرە كەسانە:

(عَنْ عُبَيْدِ بْنِ السَّبَّاقِ ، أَنَّ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أُرْسِلَ إِلَيَّ أَبُو بَكْرٍ مَقْتَلِ أَهْلِ الْيَمَامَةِ، فَإِذَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ عِنْدَهُ، قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: إِنَّ عُمَرَ أَتَانِي، فَقَالَ: " إِنَّ الْقَتْلَ قَدْ اسْتَحَرَّ يَوْمَ الْيَمَامَةِ بِقِرَاءِ الْقُرْآنِ، وَإِنِّي أَخْشَى أَنْ يَسْتَحِرَّ الْقَتْلُ بِالْقُرْآنِ بِالْمَوَاطِنِ فَيَذْهَبَ كَثِيرٌ مِنَ الْقُرْآنِ، وَإِنِّي أَرَى أَنْ تَأْمُرَ بِجَمْعِ الْقُرْآنِ. قُلْتُ لِعُمَرَ: كَيْفَ تَفْعَلُ شَيْئًا لَمْ يَفْعَلْهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ عُمَرُ: هَذَا وَاللَّهِ خَيْرٌ، فَلَمْ يَزَلْ عُمَرُ يُرَاجِعُنِي حَتَّى شَرَحَ اللَّهُ صَدْرِي لِذَلِكَ وَرَأَيْتُ فِي ذَلِكَ الَّذِي رَأَى عُمَرُ "، قَالَ زَيْدٌ: قَالَ أَبُو بَكْرٍ: إِنَّكَ رَجُلٌ شَابٌّ عَاقِلٌ لَا نَهْمُكَ وَقَدْ كُنْتَ تَكْتُبُ الْوَحْيَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَتَّبِعَ الْقُرْآنَ فَاجْمَعُهُ، فَوَاللَّهِ لَوْ كَلَّفُونِي نَقْلَ جَبَلٍ مِنَ الْجِبَالِ مَا كَانَ أَثْقَلَ عَلَيَّ مِمَّا أَمَرَنِي بِهِ مِنْ جَمْعِ الْقُرْآنِ، قُلْتُ: كَيْفَ تَفْعَلُونَ شَيْئًا لَمْ يَفْعَلْهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ قَالَ: هُوَ وَاللَّهِ خَيْرٌ، فَلَمْ يَزَلْ أَبُو بَكْرٍ يُرَاجِعُنِي حَتَّى شَرَحَ اللَّهُ صَدْرِي لِلَّذِي شَرَحَ لَهُ صَدْرَ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، فَتَتَّبَعْتُ الْقُرْآنَ أَجْمَعُهُ مِنَ الْعُسْبِ وَاللِّخَافِ وَصُدُورِ الرِّجَالِ حَتَّى وَجَدْتُ آخِرَ سُورَةِ التَّوْبَةِ مَعَ أَبِي خُزَيْمَةَ الْأَنْصَارِيِّ، لَمْ أَجِدْهَا مَعَ أَحَدٍ غَيْرِهِ (لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ) { سورة التوبة آية ۱۲۸ } حَتَّى حَاقَمَتِ

بِرَاءَةٌ فَكَانَتْ الصُّحُفُ عِنْدَ أَبِي بَكْرٍ حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّهُ، ثُمَّ عِنْدَ عُمَرَ حَيَاتُهُ، ثُمَّ عِنْدَ حَفْصَةَ بِنْتِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) رواه البخاري وأحمد.

ئەمەش قوناغی دووهمی کو کردنەوه و نووسینەوهی قورئانە که هەر تەواوکەری کاری قوناغی یەکهەمە، زەیدی کوری سابیت دەلی: ئەبووبەکر لەدوای جەنگی یەمامە لەدوای ناردم، که چووم عومەری کوری خەتتابی لەلابوو، ئەبووبەکر خۆی لێ رازی بێ گوتی: عومەر هاتەلام و گوتی: لە پڕۆژی یەمامەدا {واتە: جەنگێک هەبوو بەناوی جەنگی یەمامە لە یەمەن پوویداوه لەنیوان سوپای ئیسلام و هەلگەراوەکاندا} جا قورئان خۆینەکان {قورئان لەبەرەکان} زۆریان لێ کوژراوه لە و جەنگەداو من دەترسێم که لە شوینەکانی دیکەش {لە جەنگەکانی دیکەشدا} قورئان لەبەرەکان و هەلگرانی قورئان زۆریان لێ بکوژرێن، {چونکە هەلگرانی قورئان سەرەرمی سوپای ئیسلام بوون و لەپیش خەلکی دیکەوه بوون} وە سەرەنجام زۆریک لە قورئان برۆا {کە ئەوان لە سینەیاندا هەلیان گرتووە}، بۆیە من پێم وایە که فەرمان بکە ی بە کو کردنەوهی قورئان، منیش بە عومەرم گوت: چون شتی بکەین که پیغمبەری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) نەیکردووە؟ {واتە: پیغمبەری خوا خۆی قورئانی لەنیو دووبەرگدا کو کردووە، بەلێ نووسراووەتەوه} لەسەر چەرم و لەسەر بەردی تەنک و لەوانەدا نووسراووەتەوه، بەلام نەخراووەتە نیوان دوو بەرگەوه {عومەریش گوتی: بەخوا ئەمە شتیکی باشەو با بیکەین، ئیدی عومەر وتو وێژی لەگەڵ کردم، تا خوا سینە ی منی گوشاد کرد بۆ ئەوهی که پیشنیاری کرد، وە قەناعەتی منی وەک هی عومەر لیکرد، زەید دەلی: ئەبووبەکر پێی گوتم: تۆش پیاویکی گەنجی عاقلی و لەلای ئیمە تۆمەتبارنی، {واتە: متمانه مان پێتە} وە تۆ لەسەر دەرمی پیغمبەری خواش (صلی اللہ علیہ وسلم) دا وەحییت دەنووسییهوه، بۆیە دوای قورئان بکەوه و کو ی بکەوه، {واتە: بیخە نیوان دوو بەرگەوه}، سۆتند بە خوا ئەگەر پێیان گوتبام چیایەک لە چیایەکان لە شوینی خۆی بگوازەوه، بەقەدەر ئەوه لە سەر شانم قورس نەبوو! پێم گوتن: چون شتی بکەن که پیغمبەری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) نەیکردووە؟، ئەبووبەکریش

گوتى: ئاخىر بەخوئا ئەو كارىكى باشە، وە ھەر لە گەلەم خەرىك بوو وتووێژى لە گەلەدا كردم، تاكو خوا سىنەى گوشاد كردم، بۆئەوھى كە سىنەى ئەبووبەكر و عومەرىشى بۆ گوشاد كردبوو {واتە: ھەمان قەناعەت بۆ منىش دروست بوو} وە دەستەم كرد بە كۆكردنەوھى قورئان، كۆم دەكردەوھى لە: ئەوھى كە لەسەر گەلەى دار خورما نووسرابوو، وە ئەوھى لەسەر بەردى تەنك نووسرابوو، وە ئەوھى كە لەسىنەى پىواندا ھەبوو {لە سىنەى ئىمانداران دا كە ھەلگراى قورئان بوون} ھەتا كۆتايى سوورەتى تەوبەم تەنیا لەلەى ئەبوو خوزەيمەى ئەنصارىى بىنى، لەلەى غەيرى ئەوم نەبىنى:

﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿١٢٩﴾﴾ التوبة.

ھەتا كۆتايى سوورەتى بەرآنە، {واتە: ئەم دوو ئايەتە} وە ئەو پەرآنە لەلەى ئەبووبەكرىبون خۆى لى پازى بى، تاكو خوا بەردیەوھى وەفاتى كرد، دواىى لەلەى عومەر بوون، تاكو لە ژياندا بوو، لەدواى عومەرىش {ئەو پەرآنە كە قورئانیاى تىدا كۆكرايوھ} برانە لای ھەفصەى كچى عومەر خوا لىيان پازى بى.

پاڤەپاندى مەكتەبى مامۇستا عەلى بابېر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.net

English - عربي - گۆډى

له نۆڤە كۆمەلەپەتەرەكان لەمەكتەبين

Search on Google

نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

جۆر بابېر Alibapir

Alibapir

پاڤەپاندى مەكتەبى مامۇستا عەلى بابېر

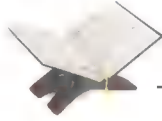
Google Play

App Store

Telegram

WhatsApp

Facebook

پوونگردنهوهه سئ مهسهله

لیره دا پئویست دهکات سئ مهسهله پوون بکهینهوه:

یهکهه: که زهیدی کورپی سابیت دهلی: (لم أجدها مع غیره) واته: کۆتایی سوورپهتی بهپرائهم جگه له تهبوو خوزهیمهی نه نصاریی له لای کهسی دیکه نه بینی، ئایا مانای وایه که تهنیا تهو ئهم دوو ئایهتهی له بهربوون؟ نه خیر، بهلکو مه بهستی تهو یه که له لای غهیری ئهم چنگ نه کهوتن به نووسراوهیی، وهک (أبو شامة) گوتویهتی: (لم أجدها مكتوبة مع غیره) که (السیوطی) له: (الإتقان في علوم القرآن) دا^(۱) لیی گیراوهتهوه، بهلام دیاره له لای چهندان هاوهلی دیکه به له بهر کراویی هه بوون و، ئهم دوو ئایهتهشیان له میان (ضمن) ی سوورپهتی (التوبة) دا له بهربوون.

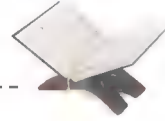
دوهوهه: لیره شهوه دهرده کهوئ که زهیدی کورپی سابیت خوی لی پازی بی قورئانی کۆکردۆتهوه، دوو شتی کردوون و، له سهه دوو بناغه قورئانی کۆکردۆتهوه:

أ- ئهوهی که نووسراوهتهوه.

ب- ئهوانهی که له بهریان بووه.

چونکه بوخوی دهلی: (فَتَتَبَّعْتُ الْقُرْآنَ أَجْمَعُهُ مِنَ الْعُسْبِ وَاللَّخَافِ وَصُدُّوا الرِّجَالِ) واته: شوین قورئان کهوتم و کۆم کردهوه، ئهوهی که نووسرا بووه له سهه گه لای درهخت و چهرم و بهردی تهنک، وه تهوهی که له سینهی پیاوان دابوو.

سییهه: ئنجا ئایا هه رکهس هاتیبت و گوتیبتی ئایهتیکم له بهره، زهید لی وهر گرتوه؟ نه خیر، بهلگه شمان له سهه تهوه، ئهم دهقهیه که (أبوداود) له (سُنَن) ی خویدا هیناویهتی: (قَالَ أَبُو بَكْرٍ "رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ" لِعُمَرَ وَرَزِيدِ بْنِ ثَابِتٍ: أَفْعَدُوا عَلَيَّ بَابَ الْمَسْجِدِ، فَمَنْ جَاءَكُمْ بِشَاهِدِينَ عَلَى شَيْءٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَأَكْتَبَاهُ) واته: ته بو بهر که خوی لی پازی بی به عومه ری کورپی خهتتاب و زیدی کورپی سابیتی

گوت: {عومهریش دیاره هاوکاری زهید بووه} لهسەر دهرگای مزگهوت دانیشن، ههر کهسێک دوو شاهیدی ههبوون، که فلان ئایهته ئایهتێکی قورئانه، بینووسن. {واته: ئهگەر دوو شاهیدی نهبوون، ئهوه مهینووسنهوه}.

جا دیاره دهگونجی مهبهست له دوو شایهه (شاهدین) لێردها مانا روالهتیهکهی بی، واته: دووکهسی متمانه پیکراو شایههیی بۆ بدن، که ئهوهی لهبهریهتی بهشیکه له قورئان، وه دهشگونجی، وهک ههندیک له زانیان گوتوویانه و منیش رایهکهیانم پهی پهسهنده، که مهبهست لهو دوو شایههه، ههرکام له نووسین و لهبهربوون (الکتابة و الحفظ) بی، واته: هیچ شتی که بهناوی قورئانهوه مهنووسنهوه، تاکو بهههرکام له نووسین و لهبهر کردن، پشت ئهستوور نهبی، دیاره هیچ سووپهتیکیش نهبووه که به سهدان هاوهل لهبهریان نهبووی خوا لیان رازی بی، چونکه ئهوان دیندارییهکهیان ههموو لهسەر بناغهی قورئان بووه و، وهک ههندیک^(۱) له مسوڵمانانی ئیستا نهبوون، که ئایهتێکی به تهواویی لهبهرنهبی و، بگره فاتیحهشی رهوان نهبی! کهچی گومانیشی وابی که مسوڵمانێکی تیروتهواوه! بهلکو ئهوان ژيانهکهیان و دنیاواری و دینداری یهکهیان به تهواویی لهسەر بناغهی قورئان بووه.

له تۆره کۆمهڵایهتییهکان لهکهندان
Stay updated on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

AliBapir

archive.org/details/alibapir

PDF

AliBapir

www.alibapir.net

English

کەتانی
راکەباندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی بابیر

Telegram

WhatsApp

Phone

AliBapir

Google Play

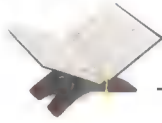
App Store

AliBapir

AliBapir

AliBapir

(۱) دیاره لێردها مهبهستمان کهسانی خویندهوارو شارهزایه، ئهگهرنا خهڵکی نهخویندهوار زۆر جار عوزرو پاساویان ههیه.

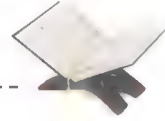
قوناغە سىيەم: كۆكردنەۋە قورئان لە شىۋە موصحف دا لە رۆژگارە خەلىفە سىيەمدا:

سىيەم قوناغى كۆكردنەۋە قورئان، ئەم دەقە بە پرونىي باسى دەكات:

(عَنْ ابْنِ شَهَابٍ أَنَّ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ حَدَّثَهُ، أَنَّ حَذِيقَةَ بْنَ الِثِمَّانِ قَدِمَ عَلَى عُمَانَ، وَكَانَ يَغَازِي أَهْلَ الشَّامِ فِي فَتْحِ أَرْمِينِيَّةَ، وَأَذْرَبِيحَانَ مَعَ أَهْلِ الْعِرَاقِ، فَأَفْزَعَ حَذِيقَةُ اخْتِلَافَهُمْ فِي الْقِرَاءَةِ، فَقَالَ حَذِيقَةُ لِعُثْمَانَ: "يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، أَدْرِكْ هَذِهِ الْأُمَّةَ قَبْلَ أَنْ يَخْتَلِفُوا فِي الْكِتَابِ اخْتِلَافَ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى"، فَأَرْسَلَ عُثْمَانُ إِلَى حَفْصَةَ: أَنْ أَرْسِلِي إِلَيْنَا بِالصُّحُفِ نَنْسَخُهَا فِي الْمَصَاحِفِ، ثُمَّ نَرُدُّهَا إِلَيْكَ. فَأَرْسَلَتْ بِهَا حَفْصَةُ إِلَى عُثْمَانَ، فَأَرْسَلَ عُثْمَانُ إِلَى زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، وَسَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ، وَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ، فَنَسَخُوهَا فِي الْمَصَاحِفِ، ثُمَّ قَالَ عُثْمَانُ لِلرَّهْطِ الْقُرَشِيِّينَ الثَّلَاثَةِ: إِذَا اخْتَلَفْتُمْ أَنْتُمْ وَ زَيْدٌ بْنُ ثَابِتٍ فِي شَيْءٍ مِنَ الْقُرْآنِ فَارْكُتُوهُ بِلِسَانِ قُرَيْشٍ، فَإِنَّهُ نَزَلَ بِلِسَانِهِمْ. فَفَعَلُوا، حَتَّى إِذَا نَسَخُوا الصُّحُفَ فِي الْمَصَاحِفِ، رَدَّ عُثْمَانُ الصُّحُفَ إِلَى حَفْصَةَ وَ أَرْسَلَ إِلَى كُلِّ أَقْبَى مُمْصَحَفٍ مِمَّا نَسَخُوا، وَ أَمَرَ بِمَا سِوَاهُ مِنَ الْقُرْآنِ، فِي كُلِّ صَحِيفَةٍ أَوْ مُصْحَفٍ أَنْ يُحْرَقَ) رواه البخاري: (٤٩٨٧).

هەرۆهە باقی کۆکەرەوانی فەرمايشتی پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) هیناویانە.

واتە: (ابن شهاب) لە ئەنەسی کورپی مالیکەو دەگێڕێتەو دەلی: حوزەیفە کورپی یەمان خوا لیی رازی بی، چوو بو لای عوسمان خوا لیی رازی بی، {کە سىيەمین خەلىفە پىغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم)} وە حوزەیفە کورپی یەمان عادەتی وابوو، لە گەل ئەهلی شام دا دەچوو بو جەنگ بو نازادکردنی ئەرمینیا، وە لە گەل ئەهلی عێراقیش دا دەچوو بو جەنگ بو نازادکردنی نازەر بايجان، جا ئەو حوزەیفە ترساند کە بینى مسولمانان

راجاييان ههيه له خوښندنه وهی قورئاندا، حوزهيفه کاتيک گهرايه وه به عوسمانی گوت: ئهی فهرماندهی پرواداران ! فريای ئهم ئۆممه ته بکه وه، پيش ئه وهی بکه ونه کيشه و ناکوکیی دهربارهی کتيبی خوا، وهک جووله که و نه صرانييه کان! عوسمانيش ناردی بۆلای (حه فسه) خوا ليی رازی بی: (صَحْف) مان بۆ بنيړه، {که بريتي بوون له و په رانهی که قورئانيان تیدا کوکرايووه، به لام جاری نه کرابوون به يه ک کتيب} بۆ ئه وهی له دوو توپی بهرگیکدا بياننوسينه وه و کوپان بکهينه وه، دوايی په رکه کانت بۆ ده نيړينه وه، حه فسه ش ناردنی بۆلای عوسمان، ئه ویش فهرمانی کرد به: زهیدی کوری سابيت و عه بدوللای کوری زوبهیر و سه عیدی کوری عاص و عه بدورپه حمانی کوری حارishi کوری هیشام، {واته: ليژنه يه کی چوار قوښی پیک هینا، به کيکیان ئه نصاری و سيشيان قورهيشی بوون}، ئه وانیش ئه و په رانه يان خسته سهر په ری دیکه و له دوو توپی دوو بهرگ دا، وه چهند موصحه فيکیان له بهر گرته وه، {که هه نديکیان ده لين: حه وت بوون، هه ندي ده لين پينچ بوون، هه ندي ده لين چوار بوون}، وه عوسمان خوا ليی رازی بی به سی قورهيشيه کانی گوت: ئه گهر ئیوه له گه ل زهیدی کوری سابيت له شتيک له قورئان {له ئايه تيک، له وشه يه ک} دا، که وتنه راجايی يه وه، که چۆن بنووسری ؟ ئه وه به زمانی قورهيش بينووسن، چونکه قورئان به زمانی قورهيشی يه کان {به پله ی يه که م} هاتوته خوارى، ئه وانیش وایان کرد، هه تاکو په رکه انيان له شيوهی موصحه ف دا ته رتيب کرد و چهند نوسخه يه کيان لی گرته وه، وه عوسمان خوی لی رازی بی، په رکه کانی نارد وه بۆ لای حه فسه.

وه بۆ ههر ناوچه يه ک {وهک: به صره و کووفه و شام و خوراسان و ميصر} موصحه فيکی نارد {واته: قورئانيک که له نیو دوو بهرگ دا کوکرايووه له وهی که نوو سيويانه ته وه}، به لام هه رچی قورئانی دیکه، که له شيوهی په ر و کتيبان دا نوو سرابوو، فهرمانی کرد هه موويان سووتانن.

ليړدا ئه وه مان بۆ ددره که وئ که قوئاغی سييم، ههر ته واکه ری قوئاغی دووه مه و، ئه ویش ته واکه ری قوئاغی يه که مه، به لام ئايا ئه و قورئانه ی خراوته نیو دوو بهرگه وه و، ئیستا له بهر دهستی ئیمه دايه، جيايه له وهی که له سه رده می

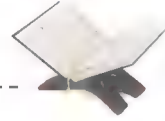

پيغهمبردا (صلى الله عليه وسلم) وه پاشتر له سهردهمى تهبووه كردا، به راويژرى عومهر كو كراوتهوه؟ نهخير، به لكو ههريه كه، به لام تهو كات نه خرابووه نيو دوو بهرگه وه، جا رهنگه به كى بلئ: باشه چى دهبوو ته گهر پيغهمبر (صلى الله عليه وسلم) ههر تهو كاته بيخستبايه نيو دوو بهرگه وه؟ دهليين: تهوه نه ده گونجا، چونكه سوورپهتى وا ههيه ههنديك ثايهتى تهم سال هاتوونه خواريو، ههنديك ثايهتى ديكه دواى چهندان سالى ديكه هاتوونه خواري، كهواته دهبوو هه موو جاري موصحه فكه بگورن، دياره تهو كاتهش تيا نووس هينده زور نه بوون و شتيكى به زهحمهت دهبوو، هينده شيوهى ريڅخستن و ريزبهنديى ثايهتهكان بگورن، له بهرتهوه پيغهمبر (صلى الله عليه وسلم) ليى گهراوه، ههتا سوورپهتهكان تهواو بوون، زانيويهتى كه له دواى خوى هاوهلانى بهرپژرى خوا لييان رازى بي، مشوورى دهخون و كوى دهكه نهوه.

ليږدها پرسياړيځ دهكرئ: وشهى (صحف) له گهل (مصحف) دا، جياوازيان چيهه؟ (صحف) كه كوى (صحيفة) يه واته: په رهكان (مصحف) يش واته: كتيب و پهري ليكدراوو ته رتيب كراو، وشهى: (صُحُف) بو يه كه مجار له سهردهمى تهبووه كردا خواى ليى رازى بي به كارها، وشهى (مصحف) يش هيئدى دهليين: يه كه مجار له سهردهمى تهبووه كردا به كارها، به لام ههنديكى ديكه دهليين: يه كه مجار له سهردهمى عوسمان دا به كارهيئراوه، وه گرنگ تهويه (مصحف) يانى: قورئانيكى نووسراوهى كه له نيوان دوو بهرگ دا كو كراوتهوه.

ههروهها ليږدها پرسياړيځى ديكهش دهكرئ: ثايا بوچى په رهكان (صحف) پاش كوچى دوايى عومهر له لاي عوسمان نه بوون خوا لييان رازى بي و، بوچى دهچنه لاي حه فسهى كچى؟ وه لامه كهى تهويه كه تهو كاته كه عومهر خوا ليى رازى بي بريندار دهكرئ و له سهر جيگاي مردن دهبي، خو جاري نازانن كى دهبي به خهليفه، له بهرتهوه وهك ته مانه تيځ عومهر خوا ليى رازى بي له لاي حه فسهى كچى دايئاوه، كه هاوسه رى پيغهمبريش (صلى الله عليه وسلم) بووه و له بهر كهر (حافظه)ى قورئانيش بووه.

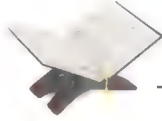
له كوتايى تهم بر گهيه شدا، روونكر د نه وهى چهند مه سهله يه كه به پيوست دهزانم:

پوهنکړدنه وه شه ش مه سله گړنگ

په ۳۰م: مه سله د دابه شکرانی قورئان بو سی (۳۰) به ش (جزء)، ثایا نه وه چوڼ بووه ؟! ده لېږن: نه وه زانایان کردوویانه و ږهنگه له سهرده می خه لیفه راشیده کانی شدا نه بووبی و دوایی بووه، زانایان بو نه وهی بابای قورئان خوین بزانی هه رجاره ی چهند بخوینی؟ بویه کردوویانه ته سی به ش، بو نه وهی به لای که موه مروف شه و ږوژی جوزئیک بخوینی، تا کو له مانگیک دا جاریک قورئان خه تم بکات، یا خود نه گهر نهیتوانی، جوزئیکیان کردو ته دوو حیزب، بو نه وهی نه گهر به مانگیک نهیتوانی هه موو قورئان بخوینی، با به دوو مانگان بیخوینی، شه وو ږوژی یه (حزب) واته: نیو جوزء، وه نه وه هیچ به لگه یه کی له سهر نیه که پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) دابه شی کردبی بو چهند جوزئیک، یا خود بو چهند حیزبیک.

د ۵۵م: مه سله د سهر و بوړکردنی بو ثایه ته کان، بو زانیاریتانه نه وه ش دوایی زانایان کردوویانه و نه صلی نه و قورئانه ی که له سهرده می پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) و خه لیفه راشیده کان دا نو سراهه وه، نه و کاته زمانی عه ږه بی هه ر خو ی وابووه، سهر و بوړ و ژیر (فتحة و ضمة و کسرة) و بگره خال (نقطة) شی نه بووه و، هه ر ږیک وشه (کلمة) بووه و ږه سمی که لیمه که بووه، وه بویه ش دوایی جیاوازی خویندنه وه کان (اختلاف القراءت) بواری تیډا هه بووه، به لام تیستا نه و موصحه فانه ی له به رده ستی نیمه دانه، له ولاتانی ږوژه لاتی تاسیاو ږوژه لاتی نیو ږاست، جیان له وانه ی که له ولاتانی ږوژئاوادان، هی نیمه به پی خویندنه وه (قراءة) ی حه فسه، به لام هی نه وان به پی (وهرش) ه، جا نه گهر سهر و بوړ و ژیر (حرکات) ی وشه کانی قورئان، به پی خویندنه وهی حه فص بی، ناگونجی هه ندیک وشه ی به پی خویندنه وهی کی دیکه بیخوینی، دیاره له سهره تاوه هه ر نوقته بووه و، له جیاتی فته حه نوخته یه کیان له سهری ده کرد و، له جیاتی که سره، نوخته یه کیان له خواری ده کردو، له جیاتی زه ممه

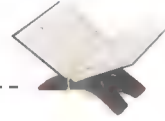
نوخته يه كيان له نيوه پراستی وشه كه دا ده كرد، به لام دوايي كرديان به سهر و بوړ و ژير، (الفتح و الضمة و الكسرة) و گيره (شدّة) شيان زياد كرد.

سليهم: مه سه له يه كي ديكه: ريزبه نديي سوورپه ته كان له موصحه فدا، به پي ريزبه نديي هاتنه خواره وهی سوورپه ته كان نيه، وهك پيشتريش باسماں كردو، نه گهر به پي ريزبه نديي هاتنه خواريان بووايه، ده بووايه سوورپه تي (العلق) له سه رته اي قورپه ته وه بي و، سوورپه تي (البراءة) له كو تايي قورپان دا بي، به لام ريزبه ندييه كه كه له موصحه فدا په چاو كراوه، وهك پيشتريش باسماں كرد: زوربه ي زانايان رايان وايه كه زوربه ي سوورپه ته كان، نه گهر هه مووشيان نه بي، ريزبه نديي يه كه يان به وه حي بووه، وه من پيم وايه ريزبه نديي يه كه به پي گرنگي و گه وره يي سوورپه ته كانه، هه لبه ته سوورپه ته كان قورپان هه موويان گه وره ن و هه موويان گرنگن، به لام له نيو گه وره كانيش دا گه وره هه يه و، گه وره تريش هه يه، وه له نيو ثايه ته كانيش دا هه روايه، نه وه تا پيغه مبه ر (صلى الله عليه وسلم) ده فهرموي: گه وره ي ثايه ته كان قورپان (آية الكرسي) يه، وه فهرمويه تي: گه وره ي سوورپه ته كان قورپان، فاتيح هه يه، بو يه ش سوورپه تي فاتيح هه كراوه ته يه كه مين سوورپه ته له ريزبه نديي موصحه ف داو، دواي نهو سوورپه تي (البقرة) دي، كه زورترين ياساكانى شه ريعه تي تيدان، تنجا دوايي (آل عمران) و (النساء) و (المائدة) و نهواني ديكه ...

چواړه: مه سه له ي: (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) كه نه گهر ته ماشاي هه نديك له موصحه فه كان بكه مين، كه له نيو ئيمه دا هه ن، له زوربه ياندا (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) وهك ثايه تي كه له سهر ژمي ري ثايه ته كان دا حسيب نه كراوه، جا ثايا (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ثايه تي كه له ههر سوورپه تي كه، يان نا، يان چونه ؟

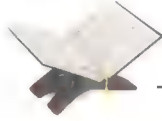
زانايان له سهر نه وه يه كه ده نكن كه (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) لهو (١١٣) سوورپه ته دا كه له سه رته يانه وه هاتوه، كه هه موو سوورپه ته كان قورپان، جگه له سوورپه تي (التوبة)، يان (البراءة) ثايه تي كه له قورپان، وه له سوورپه تي (النمل) يش دا، به شيكه له ثايه تي كه:

﴿إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ ﴿٣٠﴾ النمل.

به لّام له وهدا راجيايان ههيه، كه ئايا ئايهتيكه له ريزي ئايهتهكانيان دا، ياخود ئايهتيكي سهربهخويه و له كاتي سهرژميري ئايهتهكانياندا حيساب ناكري؟ واته: هه موو له سه ره وه يه كه دهنگن كه (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ئايهتيكه، به لّام ههنديكيان ده لّين: ئايهتيكي سهربهخويه و، خوا ديناوه له سه ره تاي هه موو سوو په تيكه وه، بو ته وه ي دياربي تهو سوو په ته، كه ي دهست پيدهكات و له كوي كوتايي دي، وه ههنديكيان ده لّين: نه خير، وهك چوّن زوربه ي هه ره زوربان ده لّين: (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ئايهتيكه له حهوت ئايهتهكه ي سوو په تي (الفتاحه)، به هه مان شيوش ئايهتيكيشه له ههركام لهو سوو په تانه ي كه له پيشيانه وه هاتوه، وه له ريزي ئايهتهكاني ههركام لهو سوو په تانه دا ده ژميري، كه واته: هه موويان له سه ره ته وه يه كه دهنگن كه (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ئايهتيكه له قورئان، جا ئايهتيكي سهربهخويه، يان ئايهتيكه له ريزي ئايهتهكاني ههركام له سوو په ته كاندا؟ له وهدا راجيايان ههيه، ته گه رنا هه موو زانايان له سه ره ته وه يه كه دهنگن، كه هه ر شتيك له مو صحف دا نوو سراو ته وه، قورئانه و (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) يش له سه ره تاي (١١٣) سوو په ت دا ههيه، كه واته: قورئانه، چونكه غهيري قورئانيان نه نوو سيو ته وه.

پيژمه: مه سه له يه كي ديكه، مه سه له ي خو يندنه وه كان (قراءات) ه، هه ر به كورتي ده لّين: خو يندنه وه كان قورئان ته وه ي كه به ته واتور له پيغه مبه ره و (صلي الله عليه وسلم) به ئيمه گه يشتي، ته و يش به قورئان له قه لّم ده دري، بو وينه: ئيمه له سوو په تي فاتيحه دا رسته ي: (مالك يوم الدين) ده خو يني نه وه، وه ده شو يندري ته وه: (مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ) كه واته: به هه ر كام يكيان بي خو يني وه هه ر قورئانه، ئنجا ئايا ته واتور ياني چي؟ ته واتور ته وه يه كه كو مه لّيك له پيغه مبه ريان بي ستي كه فلان ئايه ته ي ئاوا خو يندي ته وه، وه كو مه لّيكيش لهو كو مه لّيان بي ستي و، كو مه لّيكيش لهو كو مه لّ، تا گه يشتي ته ئيمه، به لّي مو ته واتير ته وه يه كه كو مه لّيكي وا له پيغه مبه ريان (صلي الله عليه وسلم) بي ستي، كه عه قل به مه حالي دابني، ته وانه له سه ره درو كو بب نه وه، به لّام تهو

قيرائه تانه ي كه موته واتير^(١) نه بن و ئاحاد بن، ئه وه حوكمى حه ديسى ئاحاديان هه يه، واته: يه قينمان بو پهيذا نابى كه ئه وه قورئانه و ئاوا ده خوئندريته وه، فهرموده ي ئاحادييش ئه وانن كه يه كه نه فهر يان زياتر، له پيغه مبه ر^(٢) (صلى الله عليه وسلم) بيستويانه، به لام نه گه يشتوونه ته رادده ي ته واتور، ئنجا هه ندئ ئايه تي ديكه ش هه ن، كه يه كئ له هاوه لان ئاواي خوئندوته وه و يه كيكي ديكه ئاواي خوئندوته وه، ئه وه ئيجتياهادي هاوه لانه و راي ئه وانو، وه ك را (راي) مامه له ي له گه لدا ده كرى .

الله: كوئا مه سه له كه له و باره وه باسى بكه ين، ئه وه يه كه سه ره تاي دابه زيني قورئان كه پيشتريش باسما ن كرد، به راي من وه ك له كتيبي:

{پوخته ي ژياننامه ي پيغه مبه ري خوا (صلى الله عليه وسلم)} دا، جوان باسم كردوه و به لگه كانم هيئان^(٣)، له شه وي (٢١) ي رهمه زاني ئه و سائه ي كه موحه ممه د تييدا بوته پيغه مبه ر (صلى الله عليه وسلم)، واته: يه كه مين شه وي كه وه حي بو هاتوه، ئه وشه وه سه ره تاي دابه زيني قورئانه كه له مانگي رهمه زان دا بووه، به ده قي ئايه تي:

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾ البقرة: ١٨٥.

وه ئه و شه وه ش پي ده گوتري: شه وي قه در:

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾ ١ ﴿القدر.

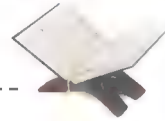
وه پيشي ده گوتري شه ويكي به ريز، يان به پيز:

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبْرَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ﴾ ٢ ﴿الدخان.

(١) بروانه: (تيسير علم أصول الفقه) عبدالله بن يوسف الجديع، ص ١٣٧.

(٢) سه رچاوه ي پيشوو، ص ١٤١.

(٣) بروانه: لاپه ره: ٩٣ تاكو ٩٦، چاپي سييه م/ ٢٠١٢ ز. هه ره وه ها بروانه: (الإسلام كما يتجلى في كتاب الله) ج ٤ الإيمان برسל الله و أنبياء.

ئىنجا لىڧىدا يەككە پىرسىيار دەكا: خوا دەفەرموى: ئىمە قورئانمان لە مانگى رەمەزاندا ناردۆتە خوار، كەواتە: دەبى ھەموو قورئان لە مانگى رەمەزاندا ھاتىب، ئاشكراشە كە لە مانگەكانى دىكەش دا قورئان ھەر دابەزىراو، ئىنجا ئايا ئەو چۆنە ؟ وەلامەكەشى ئەوھى كە سەرھەتاي دابەزىنى قورئان لە مانگى رەمەزان دا بوو، ئەگەرنا لە ھەموو مانگەكانى دىكەش دا قورئان دابەزىو، لە ماوھى ئەو بىست و سى سالى تەمەنى موبارەكى پىغەمبەردا (صلی اللہ علیہ وسلم)، كەواتە: خواى كاربەجى كە فەرموویەتى: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾ واتە: سەرھەتاي دابەزىنى قورئان لە شەوى قەدر داو لە مانگى رەمەزاندا بوو، بەلام ئەو كە دەگوتى: سەرھەتاي قورئان لەلای خوا ھاتۆتە (لوح المحفوظ) و دوايى لە (لوح المحفوظ) ھە ھاتو بۆ ئاسمانى دىنا بۆ (بيت العزّة)، ئەو لە راستى دا ھەرچەندە شوینەوار و رىوايەت ھەن لەو بارەو، بەلام يەقین بۆ ئىنسان پەيدا ناکەن، ئىنجا ئەگەرئىت و تەماشای روالەتى ئايەتەكانى قورئان بکەين، ھەر ئەوھيان لى وەرەگىرى، كە قورئان لە ماوھى بىست و سى سالىدا بۆ پىغەمبەرى خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) دابەزىندراو، وە كافەرەكانىش رەخەنەيان لەو گرتو:

﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلاً﴾ (۳۲) الفرقان.

واتە: ئەوانەى بىپروان دەلین: بۆچى قورئانى بەيەكجار بۆى نايەتە خوار؟ {خواش عزوجل دەفەرموى:} بۆيە وايە و پلە پلە بۆت دەنیرىنە خوار، تاكو لە عەقل و دلەتا بىچەسپىن (يان دلەتى پى دامەزراو بکەين)، وە بەشەنەيى وە بەرئى و جى بە سەرتیدا دەخوینەنەو، بۆ ئەوھى كە چاك لەبەرى بکەى.

بەلام ئايا ئەم ئايەتە بەلگەيە لەسەر ئەوھى كە خوا كىتەبەكەكانى دىكەى بەيەكجار ناردوونە خوار؟ لە راستى دا ئەم ئايەتە ھىچ ئەو نەگەيەنى و ئەوھش ھەر قەسەى زانايانە و، ئەو شتانەى كە پەنھان (غيب) ن، ئىمە بۆ ئىسپاتيان پىوستيمان بە بەلگەى يەقینى ھەيە، ئەگەرنا ئەو تەنیا ھەلەنجانەو بۆچوونەو، بۆ ئىمە نايەتە شتىكى پابەندكەر (مُلزم) دلەياكەر.

برگه‌ی هه‌شته‌م:

پێگه‌ی قورئان له ئیسلام دا:

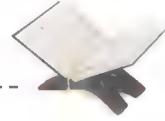
ئه‌گه‌ر ته‌ماشای ئه‌م دوو ئایه‌ته‌ بکه‌ین، زۆر باش پایه و پێگه‌ی قورئانمان بو‌ ده‌رده‌که‌وێ، خوا (سبحانه و تعالی) ده‌فه‌رموێ:

﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَٰكِن جَعَلْنَاهُ نُورًا نَّهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ٥٢﴾ صِرَاطُ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ ٥٣﴾ الشوری.

وهك گوتمان: ئه‌م دوو ئایه‌ته‌ موباره‌که، پێگه‌و پله‌و پایه‌ی قورئانمان له ئیسلام دا، جوان ده‌خه‌نه به‌رچاو، خوا (سبحانه و تعالی) ده‌فه‌رموێ: ئاوا به‌وشیوه‌یه - که وه‌حییمان بو‌ پێغه‌مبه‌رانی پێشوو ناردوه - ڕووحیکمان له ئایینی خۆمان بو‌ تو‌ نارد {چونکه له ئایه‌ته‌ی پێشودا باسی چۆنیه‌تی ناردنی وه‌حی ده‌کات و ده‌فه‌رموێ:

﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِن وَرَآئِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلَىٰ حَكِيمٍ ٥٨﴾ الشوری.

(وَكَذَلِكَ) که پێشتر ته‌فسیرمان کرد واته: چۆن وه‌حییمان ناردوه بو‌ پێغه‌مبه‌رانی پێش تو‌ (عليهم الصلاة والسلام) ئاواش وه‌حییمان بو‌تو ناردوه { که تو‌ پێش ئه‌وه‌ی قورئانت بو‌یج ئه‌ی موحه‌ممهد (صلی الله علیه وسلم) نه‌ته‌ذه‌زانی

نه کتیب چی یه و نه ئیمان چی یه! به لّام ئیمه ئەم قورئانه مان کرد به پروناکی یه، هەر کام له بهنده کانمان که بمانه وی پئی پینمای یه ده که یه، وه بیگومان تو خه لک پینمای ده که یه بو راسته شه قام، راسته شه قامی ئەو که سه ی که ئاسمانه کان و زهوی هی ئەون، ئاگادار بن! کاروبار هه مووی بۆلای خوا ده که پیتنه وه.

که واته: لیڤه دا بۆمان ده ده که وی که ئەم قورئانه پرووحه، پرووحی ژینه، پرووحی دینه، وه ئەم قورئانه روشنایی یه و، پيش هاتنی ئەم قورئانه پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) نه یزانیوه نه کتیب چی یه {واته: به رنامه} و نه ئیمانیش چییه، به لّام به هو ی قورئانه وه پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) زانی که به رنامه ی ژیان ده بی چۆن بی، وه زانیشی ده بی ئیمان چۆن بی، به لّی بیگومان پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) خوی ناسیوه، به لّام ئایا چۆن مامه له له که ل خوادا ده کری؟ چۆن به ندایه تی بو خوا ده کری؟ ئەوه پیویستی به وه چی هه یه و پیویستی به م قورئانه هه بووه.

جا لیڤه دا ئیمه ده که یه نه و راستی یه که قورئان هه م ئەسلی ئیسلامه و، هه م به لگه و شایه دی راستی ئیسلامی شه، به لّام بیگومان که ده لیین: پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) پيش هاتنی وه چی به رنامه و ئیمانی نه یزانیوه، مانای ئەوه نیه که خوی نه ناسیوه و، به رهوشتی به رز رازاوه نه بووه، به لّی خوی به رزومه زنی ناسیوه و، رهوشتی به رز و جوان بووه و، فیتیه تی پاك بووه و، مه عده نی چاك بووه، به لّام به به لگه ی ئەوه نه یزانیوه ئیمان چییه؟ و ئیسلام چییه؟ و شه ریعت چییه؟! چونکه که سی بانگ نه کردوه بو هیچ، جا ئە که زانیبای خه لکی بانگ ده کرد، ئە که رنا بو خوی ئینسانکی پاك و چاك و خواناس بووه و، له لووتکه ی خواناسی دا بووه، به لّام خواناسی جیا به له خوا په رستی، وه خوا په رستی شه خسیش به شیوه کی فیتیه تی، جیا به له وه ی خوا په رستی به و شیوه یه که خوا ده یه وی و شه ریعتی خوا ده یه وی، وه خوا په رستی ديسان جیا به له وه ی که پيش خه لکی بکه وی، بو دینداری و دنیا داری، که بیگومان پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم)، هه تا خوا قورئانی بو

نه ناردوه، نه وانهی نه زانیوه، كه واته: قورئان ته سلې ئيسلامه و به لگه و شايه دى راستي ئيسلاميشه، ئايا پيغهمبر (صلى الله عليه وسلم) چى به به لگه هيناو ته وه، كه پيغهمبرى خويه ؟ هه لېته قورئان، وهك خوا فهرموويه تى:

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ﴾ البقرة: ۲۳.

واته: وه ته گهر له گوماندان له وهى بوسهر بهندهى خويمان دامان به زانده، سوورپهتيكى وهك تهو بينن.

به لى موعجيزه پيغهمبر (صلى الله عليه وسلم) و به لگه راستي پيغهمبرى خوا، قورئان بووه، بويهش ته كيدى له سهر ده كه مه وه، چونكه فهرمايشتيكى پيغهمبر (صلى الله عليه وسلم) ههيه، كه هه ندى كهس به هه له لى تيده گا، كه ده فهرموى:

(أَلَا إِنِّي أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ) رواه احمد و ابوداود و الترمذي وقال حديث حسن غريب

واته: ئاگادار بن! من كتيب پيدراوه، وه وينه كتيبشم پيدراوه له گه لى دا.

كه مه به ستي پى فهرمايشته كانى و تهو وه حى يهيه كه پى ده گوتى: سوننه، به لام ئايا سوننه له گه قورئان دا ده خريته ته رازووه وه، ئايا سوننه وهك قورئان وايه ؟ به ته كيد نه خير، به لكو چه ند جياوازيه كيان هه ن:

له نوره كومه لايه نيهكان له گه لى ئان

Stay connected on social media

نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

پاښه ياندى مه كنه بى ماموستا عهلى بابير

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.net

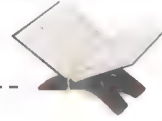
English - عربي - گوردی

پاښه ياندى مه كنه بى ماموستا عهلى بابير

کتابي

پاښه ياندى مه كنه بى ماموستا عهلى بابير

پاښه ياندى مه كنه بى ماموستا عهلى بابير

چوار جیاوازییه له نیوان قورئان و سوننهت دا

یهکهم:

جاری له پرووی سه نه ده وه، قورئان هه مووی موته واتیره، واته: کۆمه لیکێ زۆر له پیغه مبهریان گیراوه ته وه هه تا گه یشتۆته ئیمه، به لام سوننهت هه مووی موته واتیره، به لکو سوننهت ته نیا که میکی موته واتیره، ئه ویش هه ندیکێ زۆر که می موته واتیری فهرموده یی (المتواتر القولي) یه، ئه وی دیکه موته واتیری کرده یی (المتواتر الفعلي) یه، زۆربه که ی دیکه ی راست (صحيح) و باش (حسن) ه، وه هه یه بیهێز (ضعيف) ه، هه شه هه ر به ناو سوننه ته، ئه گه رنا هه لبه ستراو (موضوع) ه! به لام قورئان هه مووی یه ک پله یه له پرووی سه نه ده وه، هه موو موته واتیره، ئه وه جیاوازی یه یه که م.

دوهم:

قورئان دهسته وسانکه ر (مُعْجَز) ه، هیه چ که س ناتوانی وه ک قورئان بین، نه ک سوورپه تیکی وه ک (البقرة) که (۲۸۶) ئایه ته، به لکو سوورپه تیکی وه ک (الکوثر) یش، که (۳) ئایه ته و کورتترین سوورپه ته، به لام سوننه تی پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) و فهرمایشته کانی، هه رچهنده له لووتکه ی ره وانیه یی و فه صاحته دا بوون، به لام دهسته وسانکه ر نه بوون، به به لگه ی ئه وه که ئه وه هه موو هه دیسانه به ده می پیغه مبه ره وه هه لبه ستراون، به لام ئایا تا ئیستا هیه چکه س توانیویه تی نه ک سوورپه تی، بگره ته نانه ت ئایه تی که هه لبه ستی ؟ نه خیر، به لام توانیویانه فهرموده به ده می پیغه مبه ره وه (صلی الله علیه وسلم) هه لبه ستن، هه لبه ته ئه ویش پسپۆر و زانای خۆی لیکێ ده کاته وه، که ئه وه هه لبه ستراوه، به لام گرنگ ئه ویه ئه گه ر سوننه تیش وه ک قورئان دهسته وسانکه ر بوویه، که س نهیده توانی شتی وابلی و، به ده می موباره کی پیغه مبه ره وه (صلی الله علیه وسلم) فهرمایشت دانه ده نرا.

سېیه:

جیاوازی سېیه می نیوان قورئان و سوننه تئوویه که قورئان خودی خوئندهوه که عیبادهته، به لام دیاره دهقه کانی سوننه وانین.

چواره:

پاشان قورئان رها (مطلق) یه، چونکه له زانیاری بی سنووری خواوه سه رچاوهی گرتوه، به لام سوننه تی پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) دیاره تئووی که وه حی بی، تئووه له خواوه بوی هاتوه، به لام به شیکیش له سوننه تی پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) ئیجتهادی خوئیته تی و پووحم به قوربانی بی، ئاوا لهو ئایه ته تیگه یشتوه و ئاوا لهو مه سه له یه تیگه یشتوه، که تئویش تئو گهر له ئیجتهادی کدا نه یی کابی، خوی پهره ر دگار بوی راست کردو تئووه، وه که به دیل گرتنی دیله کانی جهنگی به در و، پوو وهرچه ر خاندنی له (عبدالله) ی کوری مه کتووم، وه مه سه له ی نوئژ کردن له سه ر (عبدالله) ی کوری ئوبه ییه ی کوری سه لوول و چهند مه سه له یه کی دیکه ش، که خوا (سبحانه و تعالی) له باره یانه وه ره خنه ی لیگرتوه و هه له ئیجتهادییه که ی بوی راست کردو تئووه.

له نوره کومه لایه نیه کان له کهللتان
"Stop in reaction soonst weede"
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

AliBapir

www.alibapir.net
عربی کوردی English

راکته باندنی مه کته بی ماموئستا عه لی بابیر

AliBapir

Google Play App Store

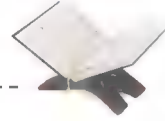
archive.org/details/@alibapir

AliBapir

کەتانی

راکته باندنی مه کته بی ماموئستا عه لی بابیر

QR codes and social media links

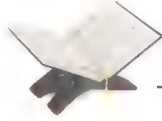

پروونکردنه وه په چوڼي ته په يو هندی په نيوان قورئان و سوننه و، راستکردنه وه په چنډ بډوونیکه هه له:

۱- هندی کهس قسه يه کی هه له ده کهن، ده لښ: قورئان پيويستی به سوننه ته، نه که سوننه پيويستی به قورئان یی! ده لښ: له راستی دا ناگونجی وایی، چونکه نه گهر فهرمايشتی خوا پيويستی به غه يری خو ی یی، پروونی بکاته وه، مانای وایه خو ی پروون (مبین) نیه، له حالیک دا که له چندان ثایهت دا خوا کتیبی خو ی به (مبین) وه سف کردوه، وه که له بر گه ی ده یه م دا باسی ده که یی، نجا یه کی بوی هه یه بللی: ته دی بوچی خوا ده فهرموی:

﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ النحل.

واته: ئیمه (ذکر) مان بولای ناردو ته خوار، تا کو ته وه ی بویان نیرداوه ته خوار، بویان پروون بکه یه وه، وه بو ته وه ی خو شیان بیر بکه نه وه؟! ده لښ: پروون کردنه وه ی پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) بو قورئان، ته وه نه بو وه که قورئان ته فسیر بکات و چونکه نه گهر و ابو وایه ته فسیری ده کرد، کوا ته فسیری سوورپه تی (البقرة) له لایه ن پیغه مبه ری خوا وه؟! کوا ته فسیری (آیه الكرسي)؟! کوا ته فسیری سوورپه تی (آل عمران)؟! ته دی مه به ست چی بو وه؟! یانی: قورئانمان بو تو ناردوه، تا کو تو ته قورئانه به کردار جیبه جی بکه ی و جیبه جی کردنه که ی له لایه نی پیغه مبه ره وه (صلی الله علیه وسلم) پروونکردنه وه که یه تی، ئیمه ئیستا که ده زاین قورئان چو ن کاری پیده کری، ته وه به هو ی سوننه تی پیغه مبه ره وه یه (صلی الله علیه وسلم)، نه گهر نا به چه مکه با وه که ی ته فسیر، پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) قورئانی ته فسیر نه کردوه، خوی به رزیش، مه به ستی ته وه نه بو وه قورئان ته فسیر بکا، نه گهر مه به ستی ته وه بو وایه، ته فسیری ده کرد، به لکو مه به ستی ته وه نه بو وه که قورئانمان بو تو ناردوه، تا کو تو جیبه جی بکه ی و، به کردوه حه ره که ی دین و ژینی پی بکه ی، وه سه ره نجام بزانی که ته م قورئانه کام ثایه ته ی له کو ی به کاردی و، کام سوورپه ته ی له کو ی به کاردی و، چو ن مامه له ی له گه ل دا ده کری؟.

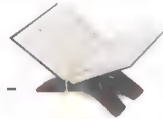

۲- مهسه له يه كې ديكه هر لهو بواره دا كه پيويسته ليى تاگاداربين، نه وه يه كه: ئيمه هه تا باش له قورئان شارهزا نه بين، له سوننه تى پيغمبه ر (صلى الله عليه وسلم) باش به هره مه ند نابين، هه لېه ته به هوى سهرنج دانى سوننه ته وه، زياتر تيده گه ين كه قورئان چوڻ كارى پيده كړى، نه ك له ماناى قورئان تيده گه ين، به لام هه تا له قورئان شارهزا نه بين، ئيمه به خوښندنه وهى كتيبه كانى سوننه ت، تيگه يشتن و بوچوونيكي راست و دروست و هاوسه ننگمان دهر باره ي ئيسلام بو پهيده ناييت، بوچى؟ چونكه خوا (سبحانه و تعالى) هه رچى پيويست بووه بو دين، له قورئاندا ناردوويه تى، به لام هه نديك ورده كارى (تفصيلات) هه يه كه له پراكتيك و جيبه جى كردن دا ديته پيشى، خوا نه وهى عايدي پيغمبه رى كردوه، بويه نه وهى پيويستى به روونكردنه وهى پيغمبه ر (صلى الله عليه وسلم) نه بى، خواى كار به جى (سبحانه و تعالى) بوخوى له قورئاندا روونى كردو ته وه، بهس نه و شتانه ي پيويستيان به روونكردنه وه هه بى، له كاتى جيبه جى كردن (تطبيق) دا، نه وه پيغمبه ر (صلى الله عليه وسلم) پيى هه لساوه.

كه واته: په يوه ندى نيوان قورئان و سوننه ت په يوه ندى نيوان مه تن و شهرح نيه، بليين: قورئان مه تنه و سوننه ت شهرحى ده كا، به لكو په يوه ندى نيوانيان، تيور (نظريه) و جيبه جى كردن (تطبيق)، يا خود عيلم و عه مه له، قورئان ئاوا ده فهرموى و پيغمبه ريش (صلى الله عليه وسلم) ئاواى جيبه جى كردوه، قورئان ئاوا برپارى داوه و پيغمبه ريش (صلى الله عليه وسلم) ئاوا پياده ي كردوه.

ئايا به لگه مان چى يه بو نه وه؟ به لگه مان نه و هه ديسه ي صه جى حى (مسلم) ه^(۱)، كه (عبدالرحمن بن حارث) پرسيارى له دايمان عائشه كردوه خوا ليى رازى بى، دهر باره ي هه لسوكه وت و رهوشتى و رهفتارى پيغمبه ر، نه و يش (صلى الله عليه وسلم) گوتوويه تى:

(أَلَسْتُ تَقْرَأُ الْقُرْآنَ؟) ئايا قورئان ناخوينى؟ (قال: بلى) گوتى: با، (قالت: كان خُلِقَ نَبِيُّ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) القرآن) گوتى: رهوشتى پيغمبه رى خوا (صلى الله عليه وسلم) قورئان بوو، كه واته: قورئان چى ده فهرموى، پيغمبه ر

(صلی الله علیه وسلم) وای کردوه، له هه‌لسوکه‌وتی شه‌خسی و خیزانی و سیاسی و له هه‌موو ورد و درشتی ژیانی دا.

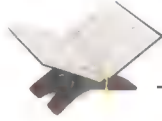
۳- وه له کۆتایی ئەم خاڵەدا دەڵێن: له راستی دا قورئان و سوننهت دوو شت نین، هه‌ندیك كه‌س واده‌زانن قورئان و سوننهت دوو شتی له‌یه‌ك جیاوازن، به‌لكو قورئان و سوننهت دوو شتی تێك هه‌لكێشن، بۆچی؟ چونكه سوننهتی پێغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) واته: قورئان به‌ کرده‌وه و به‌به‌رجه‌سته‌ کراویی و به‌ ته‌تبیق کراویی، كه‌واته: سوننهتی پێغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) هه‌ر قورئانه، به‌لام له‌ حاله‌تی ته‌نفیزکران و جێبه‌جێ کردن‌دا، دیاره هه‌ر شتێکی‌ش كه‌ له‌ حاله‌تی تیۆرییه‌وه ده‌ی‌نرێته‌ حاله‌تی جێبه‌جێ‌کردنه‌وه، زیاتر روون ده‌ی‌تته‌وه و چاکتر خه‌لك لێی تێده‌گا، كه‌واته: ئێمه كه‌ ته‌ماشای سوننهت و سیره و رێبازی پێغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) ده‌کەین، قورئانیکی زیندوو و به‌رجه‌سته کراو ده‌بینین، بۆیه‌ش دایکمان (عائشة) گوتویه‌تی:

(كَانَ خُلُقُ نَبِيِّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْقُرْآنَ).

ئێجا سوننهت ده‌ی‌ت به‌ سێ به‌شی گشتی:

۱- به‌شیکی جه‌خت‌کردنه‌وه (تاکید) یه‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی كه‌ له‌ قورئان دا هاته‌وه، بۆ وێنه: خوای په‌روه‌ردگار باسی چاکه‌ له‌ گه‌ڵ دایک و باب ده‌کا و، باسی په‌وشتی جوان و به‌رز ده‌کا و، باسی سیله‌ی په‌حم ده‌کا، پێغه‌مبه‌ریش (صلی الله علیه وسلم) له‌ فه‌رمایشته‌کانیدا ته‌ئکیدى له‌سه‌ر ده‌کاته‌وه، ئه‌وه‌ یه‌ك.

۲- به‌شی دووه‌می سوننهت بریتیه‌ له‌ پوون‌کردنه‌وه‌ی ئه‌وه‌ی كه‌ له‌ قورئان دا باس‌کراوه، بۆ وێنه: قورئان ده‌فه‌رموی: نوێژ بکه‌ن، پۆژوو بگرن، زه‌کات بدن، حه‌ج بکه‌ن، پێغه‌مبه‌ریش (صلی الله علیه وسلم) به‌ ته‌فصیل بۆی به‌یان کردوین، چۆن نوێژ بکه‌ین؟ چۆن حه‌ج بکه‌ین؟ چۆن زه‌کات به‌دین؟ چۆن پۆژوو بگرن؟

۳- به شی سییه می سوننهت، چند شتی که هر له سه رتاوه سوننهت هیناونی بو وینه: پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) هموو خاوهن چرنوویکی له بالندهکان و، هموو خاوهن که لبیه کی له درندهکانی، به حرام داناوه، که نه وه له قورئاندا نه هاتوه:

(عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: كُلُّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ فَأَكْلُهُ حَرَامٌ. وَأَخْرَجَهُ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ عَبَّاسٍ بَلْفَظٍ: نَهَى، وَزَادَ: (وَكُلُّ ذِي مَخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ.)) رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

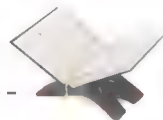
واته: هر نازدلیک که لبی هه بی (وهك: گورگ و چهقل و پلنگ و شیر...) وه هر بالندهیه ک چرنوویکی هه بی و به قولاب بی، نه وه خواردنی قه ده غیه.

ههروه ها پیغمبر قه ده غی کرده که نینسان ئافره تی و خوشکی دایکی، یاخود خوشکی بابی، بهیه که وه کوبکاته وه، له هاوسه ری تی دا:

(عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا يُجْمَعُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتِهَا، وَلَا بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَتِهَا)). مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

که نه وهش ته نیا له سوننه تی پیغمبر دا (صلی الله علیه وسلم) هاتوه، به لام بیگومان قورئان ده لالهت له سه ر هه ردوویان ده کات.

شایانی باسیشه ئیمه باسیکی تاراددهیه ک تیرو ته سه لمان له بارهی سوننه ته وه له کتیبی: (سوننه تی پیغمبر له نیوان تیپه راندن و به زیاده دان) دا کردووه.

برگه‌ی نوییم:

(محکمت و متشابهاث):

له قورئان دا دوو وشه به کارهاتوون، بۆ پیناسه‌ی ئایه‌ته‌کانی قورئان، که بریتین له: (محکمت و متشابهاث)، وه‌ک له سووره‌تی (آل عمران) دا، خوا ئایه‌ته‌کانی قورئان ده‌کاته دوو به‌ش و ده‌فه‌رموی:

﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ﴾
آل عمران: ۷.

واته: خوا کتییی بۆسه‌ر تۆ ناردوه، هه‌ندی‌ک ئایه‌تی (موحه‌که‌م) ن، ئه‌وانه ئه‌سلی کتیین، وه هه‌ندی‌کیشیان (موته‌شاییه) ن.

که‌واته: ئایه‌ته‌کانی قورئان ده‌بنه دوو جۆر: (محکمت) و (متشابهاث)، به‌لام له شوینیکی دیکه دا خوا (سبحانه و تعالی) ئایه‌ته‌کانی قورئانی هه‌موو به (محکمت) وه‌سف کردوونه، وه‌ک ده‌فه‌رموی:

﴿الرَّكَنُ أَحْكَمُ آيَاتِهِ، ثُمَّ فَصَّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَيْرٍ﴾ هود.

واته: ئه‌لیف، لام، را، ئه‌مه کتیییکه ئایه‌ته‌کانی هه‌موو موحه‌که‌م کراون، پاشان رپوون کراونه‌وه له‌لایهن (خوای) کاربه‌جیی شاره‌زاهه.

وه له شوینیکی دیکه‌دا هه‌موو ئایه‌ته‌کانی قورئان به (متشابهاث) وه‌سف کراون، عه‌کسی ئه‌وه‌ی دی، وه‌ک ده‌فه‌رموی:

﴿اللَّهُ نَزَلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا﴾ الزمر: ۲۳.

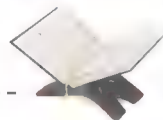
واته: خوا باشتترین فهرمایشتی ناردووته خوار، کتیییکه ئایهتهکانی (متشابه) ن، جا ئهوه یانی چی؟

زۆر به کورتی دهلیم:

زانایان دهبراره ی پیناسه ی هه رکام له (محکم) و (متشابه) زۆر قسه یان کردوه، به لām من زۆر به کورتی و پوختی دهلیم: (محکم) واته: قایم و پته و که که لێن و درزی تینه که و، ئه وه مانای موحه که مه، ده لێی: ئه و قه لایه قه لایه کی موحه که مه، واته: قایم و پته وه، (متشابه) یش واته: ویکچوو، لیکچوو، جا که خوا سبحانه و تعالی ده فهرموئ: له قورئاندا ئایه تانیک هه ن موحه که من و، ئه وانه ئه سلێ قورئان، واته: زۆربه ی ئایه تهکانی قورئان مانایان رۆشنه، چونکه (محکم) که له ئه سل دا به مانای پته و قایم دئ، لێره دا یانی: ئه و ئایه تانه یه ک مانایان هه یه و مانایان رپوونه، ئنجا که ده فهرموئ: (واخر متشابهات) به لām هه ندیک ئایه ت له قورئان دا هه ن، مانای ویکچوو یان هه یه، واته: له واتایه ک زیاتر هه لده گرن، بۆیه مانایه که یان رۆشن نیه، که واته: (محکم و متشابه): واته: مه عنا رۆش و مه عنا ویکچوو، یان: یه ک مه عنا هه لگر و، چه ند مه عنا هه لگر.

به لām ئه وه که خوا سبحانه و تعالی هه موو ئایه تهکانی قورئان به (محکات) وه سف ده کات، واته: هه موو ئایه تهکانی قورئان له و رپووه وه که ره خنه یان لی ناگیرئ. موحه که من، قایمن، پته ون و جیی ره خنه یان تیدا نیه، وه که هه مووشیان به (متشابه) وه سف ده کا، واته: هه موو ئایه تهکانی قورئان ویک ده چن له رپیک و پیکیی و قایمیی و پته ویی و، له وه دا که هه لوه که م و کورپی رپوویان تیناکات.

له به رگی دووه می: (ته فسیری قورئانی به رز و به رپز) یش دا که سوورپه تی (آل عمران) ده گرته خوئی، به درپژیی باسی ئایه ته (محکم) و (متشابه) کانمان کردوه.

برگه‌ی دهیم: و گوتایی:

تەفسیر و تەئویل:

دوو وشه له لایهن زانایانهوه به کار هاتوون، بۆ لیکدانهوه‌ی ئایه‌ته‌کانی قورئان: وشه‌ی: ته‌فسیر و وشه‌ی: ته‌ئویل، پیناسه‌ی (تفسیر) ئاوا کراوه: (التفسیر: إظهار المعنى المعقول) واته: ده‌رخستنی مه‌عنایه‌کی مه‌عقول که به‌جیته عه‌قله‌وه^(۱)، وه پیناسه‌ی (تأویل) یش ئاوا کراوه: (الرجوع الى الأصل) واته: گه‌رانه‌وه بۆسه‌ر ئەسل^(۲).

که‌واته: ته‌فسیر چی یه؟ واته: پروون کردنه‌وه‌ی مانای ئایه‌ته‌کانی قورئان، ئەدی ته‌ئویل چی یه؟ واته: ئایه‌تیک به‌ رواله‌ت ئیشکالیک دروست ده‌کات، ده‌بی بیگیزیه‌وه سه‌ر ئەسله‌که‌ی، بۆ وینه: خوا سبحانه‌ و تعالی ده‌فه‌رموی:

﴿وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ﴾ الحديد: ۴.

واته: خوا له‌ گه‌ل‌تانه له‌ هه‌ر شوینیک بن، ئنجا ئایا ئیمه‌ ده‌توانین مانا رواله‌تییه‌که‌ی لی‌بگرن و بلین خوا ئیستا لی‌ره‌یه؟ نه‌خیر ناتوانین، چونکه‌ ئەوه‌ دژ ده‌هه‌ستی له‌ گه‌ل ئایه‌تی:

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ الشوری: ۱۱، دا.

واته: هیچ شتی وه‌ک خوا نیه، که‌واته: ناگونجی بلین: خوا لی‌ره‌یه، هه‌روه‌ها

(۱) مختار الصحاح، ص ۴۳۸.

(۲) مختار الصحاح، ص ۴۲.

دژ دهووستی له گه‌ل شه‌ودا که ده‌فه‌رموی: ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾ الحديد: ۴. واته: پاشان (خوا) چووه سهر عه‌رش، که‌واته: ناتوانین بلیین: خوا لی‌ره‌یه، شه‌دی مانای (وهو معکم این ماکنتم) چی یه؟! ده‌بی ته‌ئویلی بکه‌ین و بی‌گی‌رینه‌وه بو شه‌سله‌که‌ی، واته: خوا له‌گه‌لتانه به‌عیلم و قودره‌تی و ئیراده‌ی و به‌سیفه‌ته‌کانی له‌گه‌لتانه و، چاودیرتانه و به‌سه‌رتان راده‌گات و، له‌ژی‌ر ده‌سه‌لاتی خوا ده‌رباز نابن، ئاوا ده‌بی بی‌گی‌رینه‌وه بو شه‌سله‌که‌ی.

دیاره ئیمه‌ دواتر له‌ خالی پینجه‌م دا باسی چۆنیه‌تی ته‌فسیر کردنی قورئان و باشت‌ترین شی‌واز و ر‌ی‌بازی لی‌کدانه‌وه‌ی قورئان ده‌که‌ین، به‌لام شه‌وه‌ی که‌ من له‌ کو‌تایی ئەم بر‌گه‌یه‌دا ده‌مه‌وی بی‌لیم، شه‌وه‌یه که‌ هه‌موو قورئان پی‌وستی نه‌ک به‌ ته‌ئویل نیه، به‌لکو هه‌مووی پی‌وستی به‌ ته‌فسیریش نیه، بو‌چی؟ چونکه: خوا سبحانه و تعالی ئەم قورئانه‌ی ناردوه بو هه‌موو که‌س و بو هه‌موو ئاسته‌کانی ناردوه، که‌واته: ده‌بی هه‌موو که‌س و هه‌موو ئاسته‌کان به‌شی خو‌یان له‌ قورئان تی‌ب‌گه‌ن، خو شه‌وه‌موو خه‌لکه‌ نایسته‌ تو‌ی‌ژه‌ره‌وه (مُق‌سر)! به‌لام هه‌موو که‌س به‌شی خو‌ی له‌ قورئان تی‌ده‌گا، جا ئایا بو شه‌وه به‌لگه‌مان چی یه؟

به‌لگه‌مان شه‌وه‌یه که‌ خوا سبحانه و تعالی له‌ چه‌ندان ئایه‌تدا، ئەم قورئانه به‌وه وه‌سف ده‌کات، که‌ رو‌شنه و ئاشکرایه و لی‌ی تی‌ده‌گه‌ن و ئاسانکراوه بو تی‌گه‌یشتن، بو وینه: ۱- له‌سه‌ره‌تای سووره‌تی (الحجر) دا ده‌فه‌رموی:

﴿الرَّ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ وَقُرْآنٍ مُبِينٍ﴾ الحجر.

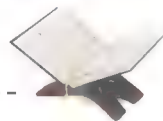
واته: ته‌لیف، لام، را، شه‌وانه ئایه‌ته‌کانی کتیب و قورئانیکی روون (یان روونکه‌ره‌وه)ن. ۲- وه له‌سه‌ره‌تای (یوسف) دا ده‌فه‌رموی:

﴿الرَّ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ﴾ يوسف.

واته: ته‌لیف، لام، را، شه‌وانه ئایه‌ته‌کانی کتیب و روون (یان روونکه‌ره‌وه)ن. ۳- وه به‌هه‌مان شی‌وه له‌سه‌ره‌تای سووره‌تی (الشعراء) دا ده‌فه‌رموی:

﴿طَسَمَ ۝ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ﴾ الشعراء.

واته: طا، سین، میم، شه‌وه ئایه‌تانه هی کتیب و رو‌شن، یان رو‌شن که‌ره‌وه‌ن.

۴- وه له سوورتهی (النمل) دا دهفه رموی:

﴿طَسَّ تِلْكَ ءَايَتُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُبِينٍ﴾ (۱) النمل.

واته: طا، سین، ئەو ئایه تانه هی قورئان و کتییکی روون و ئاشکرا (یان روون که ره وه)ن.

۵- وه له سه رهتای سوورتهی (القصص) دا دهفه رموی:

﴿طَسَمَ﴾ (۱) تِلْكَ ءَايَتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ (۲) الشعراء.

۶- وه له سه رهتای سوورتهی (الدخان) دا دهفه رموی:

﴿حَمَّ﴾ (۱) وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ (۲) الدخان.

۷- وه له سه رهتای سوورتهی (فصلت) دا فه رمویه تی:

﴿كَتَبَ فَصَّلَتْ ءَايَتُهُ، قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ (۲) فصلت.

۸- وه له سه رهتای سوورتهی (هود) دا فه رمویه تی:

﴿الرَّكِنِ بُحْكَمْتِ ءَايَتُهُ، ثُمَّ فَصَّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ﴾ (۱) هود.

۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲- وه له چوار ئایهت له سوورتهی (القمر): (۱۷، ۲۲، ۳۲، ۴۰) دا دهفه رموی:

﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ﴾ (۱۷) القمر.

واته: بیگومان قورئانمان ئاسان کردوه بۆ له بهرکردن، بۆ لی تیگه یشتن، بۆ

خویندنه وه، ئایا کهس نیه بی بیخوینیته وه، له بهری بکا، لی تیگا ؟

که واته: دوا ی ئەوه ی خوا سبحانه و تعالی له م هموو ئایه تانه دا دهفه رموی:

قورئان روون و ئاشکرایه و ئاسانه، ئایا ده گونجی بلین: تو یژ ره وان نه بی له

قورئان تینا گهن؟! نه خیر، به لکو هموو کهس به شی خو ی لی تیده گا، به لام

ئایا هیچ کهس هیه هموو شتی له قورئان تی بگا؟ نه خیر، بهس خوا سبحانه

و تعالی هموو نه یییه کانی که له قورئان دا ههن ده یانزان، به لام ههر کهسه له

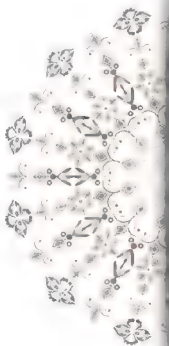
ئیمه له قه دهر خو ی و به قه دهر بیر کردنه وه ی خو ی و، به قه دهر خو ماندوو کردنی و

به قه دهر توانای خو ی، ده توانی له قورئان حالی بی، ئنجا بیگومان ته فسیر

کردن و لیكدانه وه ی زاناو شاره زایانیش بۆ ئەوه یه: ئەو ئایه تانه ی که هموو کهس

لییان تینا گات، پروونیان بکه نه وه و لی تیگه یشتنیان بۆ خه لکی ئاسان بکه ن.

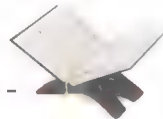
خالی دووهم

ئیمان پیهینان و متمانه هه بوون به قورئان

دووهمین ئهرکمان له بهران بهر قورئاندا ئهوهیه که پاش ئاشنا بوون به قورئان و ناسینی قورئان " که له خالی یه کهمدا به دریژی باسما کرد"، ئیمانی پیهینان وه متمانه مان پیهی هه بی، که دیاره ئیمان پیهینان و متمانه هه بوون به قورئان، دوو شتی تیکهه لکیشن، به لام یه که شت نین و له یه که جیان، هه رچه نه به یه که وه په یوهستن، دیاره بروا هینان به قورئان، واته: ئیمان هینان به وه که قورئان دوایین کتیبی خوایه (سبحانه وتعالی) و دوایین په یامی خوایه، به پیغه مبهری کوژایی خویدا ناردوو یه تی و، ئه ویش له جیبریل (علیه الصلاة والسلام) وهری گرتوه، که وه که پیشتر باسما کرد، ئایه ته کان و فره مایشته کان ئه وه ده که یه نن، (جیبریل) سه روکی هه موو فریشته کانی خوی په روهر دگار بی، بویه خوا (سبحانه وتعالی) ئه وی دیاری کردوه که په یه که و په یام هینه ری بیئ بو پیغه مبهران (علیهم الصلاة والسلام).

وه مه به ستیشمان له متمانه و باوهر هه بوون به قورئان، ئه وه یه که هه رچی قورئان گرتوو یه ته خوی، له سه دا سه د هه مووی راسته و، به قه د نووکی ده رزی که م و کووپی تی دا نیه، جا چ ئیمه له هه مووی تی بگه یین، چ له هه ندیکی تی نه گه یین، گرنه گ ئه وه یه که ئیمه - مادام خو مان به مسو لمان بزانیین - ده بی متمانه مان هه بی به وه که هه رچی له قورئان دا هه یه، له سه دا سه د راسته و، به قه د نووکی ده رزی که لێن و که م و کووپی تی دا نیه، دیاره متمانه هه بوون به

راستی قورئانی، بهرهم و زادهی ئیمان هیئانه به قورئان و، هر که سیک بر وای وایی و قه ناعه تی وایی که قورئان فره میشتی خوا و کتیبی خواه (سبحانه و تعالی)، نهوه به تهئکید نهوه قه ناعهت و بر وایه چه نهده به هیئز بی له دلیدا، هیئندهش متمانه هه بوون و باوهر هه بوون به قورئان له دلیدا به هیئز ده بی، چونکه خوا (سبحانه و تعالی) سیفه ته کانیشی وهک خوینی، خواش (سبحانه و تعالی) بهر زترین و ته ووترین زاته، به لکو هیچ شتی وهک خوا نیه، وه خوا وهک هیچ شتی نیه، وهک فره موویه تی:

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ الشوری: ۱۱.

دیاره نهوهش هم زاتی ده گریته وه و هم سیفه ته کانیشی، که واته: سیفه ته کانیه خوا ته ووترین و چاکترین سیفه تن، وهک چوئن زاتی خوا ته ووترین زاته وه، هر خوا (سبحانه و تعالی) بوونه که ی له خویه وهیه و، غهیری خوا هه مووی بوونه که ی پیدراوه، نه واته کاتیئک فیرعه ون له موسا و هاروونی برای (علیهما الصلاة والسلام) ده پرس:

﴿فَمَنْ رَبُّكُمَا يُمُوسَى﴾ طه: ۴۹.

په روهرد گارتان کییه نهی موسا؟ موسا (علیه الصلاة والسلام) زور به کورتیی وه لامی ده داته وه و ده لی:

﴿قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى﴾ طه.

په روهرد گارمان نهوه که سهیه بوونی به هه موو شتیئک داوه، پاشان رینماییشی کردوه، به لی ته نیا خوا (سبحانه و تعالی) بوونه که ی له خویه وهیه و غهیری خوا هه مووی بوونی پیدراوه، بویه کاتیئکیش دی که بوونه که یان لیوه ده گریته وه، سیفه ته کانیه خواش به هه مان شیوه، به بی سنور، په سند و چاک و تیر و ته واون، واته: که باسی زانیاری خوا ده که یان، زانیاری خوا سنووری نیه، نهوه نیه بلیی خوی په روهرد گار نهوه شتانه ده زانی، به لام شتیئک ههیه نیازانی:

﴿إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ الأنفال: ۷۵.

واته: بیگومان خوا به هه موو شیوهیه که زانیه.

وه كه باسی ره‌حمه‌تی خوا ده‌كه‌ین، ره‌حمه‌تی خوا بیسنوره، وه كه فهرموویه‌تی:

﴿وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ﴾ الأعراف: ۱۵۶.

واته: ره‌حمه‌تی من هه‌موو شتیکی گرتوته‌وه، وه كه باسی ویستی خوا ده‌كه‌ین، ده‌لین: هیچ شتیک نیه له ژیر کۆنترۆل و ئیراده‌ی خوا بچیتته‌وه، وه كه باسی ده‌سه‌لاتی خوا ده‌كه‌ین، باسی ده‌سه‌لاتیکی بی سنور ده‌كه‌ین:

﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ البقرة: ۲۰.

واته: خوا له‌سه‌ر هه‌موو شتی به‌توانیه. هه‌روه‌ها ویستی خوا بی سنوره و هه‌رچی بیه‌وی ده‌یکات و ویستی خوا هه‌موو شتی ده‌گریته‌وه:

﴿إِنَّ رَبَّكَ فَاعَلْ لِمَا يُرِيدُ﴾ هود: ۱۰۷.

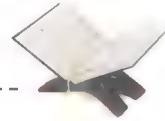
وه فهرمایشتی خواش كه بیگومان قورئان فهرمایشتی خوایه، ئه‌ویش وه كه هه‌موو سیفه‌ته‌کانی خوا، له‌و پهری ته‌واویی دایه، وه‌خوا ده‌فه‌رموی:

﴿وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدًا﴾ الأنعام: ۱۱۵.

وه فهرمایشتی په‌روه‌ردگارت ته‌واوی کردوه له‌راستی و له‌داد‌گه‌رییدا، چونكه فهرمایشتی خوا ده‌بیته‌وه به‌دوو جۆر: یان هه‌وال دانه، یاخود بریار‌دانه، هه‌واله‌کانی خوا (سبحانه و تعالی) ئه‌وه‌ی كه خوا هه‌والی پچ ده‌دا، له‌سه‌دا سه‌د راستن، هه‌روه‌ها حوکم و بریاره‌کانیشی له‌سه‌دا سه‌د داد‌گه‌رانه و به‌جین به‌لی، فهرمایشتی په‌روه‌ردگارمان له‌راستی دا و له‌داد‌گه‌رییدا ته‌واویان کردوه.

ئێستاش دوا‌ی ئهم پروه‌ردنه‌وه‌یه با ته‌ماشای ئهم چهند ئایه‌ته به‌پێ‌زی خوا‌ی په‌روه‌ردگار بکه‌ین، كه چۆن له‌سه‌ر مسوڵمانان و ئیمانداران پێ‌ویست ده‌كات، ئیمان به‌کتیبی خوا بینن و، متمانه‌شیان هه‌بێ به‌کتیبی خوا، خوا (سبحانه و تعالی) ده‌فه‌رموی:

۱- ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنزَلَ مِن قَبْلُ وَمَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ النساء: ۱۳۶.

خو (سبحانه وتعالی) پرو له ئیمه‌ی مسولمان و خاوه‌ن ئیمان ده‌کات و ده‌فهرموی: ئە‌ی ئە‌وانه‌ی ئیمان‌تان هیناوه! ئیمان بین به‌ خو و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (صلی الله علیه وسلم) وه به‌و کتیب‌ه‌ی ناردوویه‌ته‌ سهر پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی، وه به‌و کتیب‌ه‌ی که له پیشه‌وه ناردوویه‌تی {واته: به هه‌موو ئە‌و کتیب‌انه‌ی له پیشدا ناردوونی، یانی: پیش قورئان} ئە‌دی که‌سیک ئیمان نه‌هینی؟ ﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ وه ههر که‌سیک بی بر‌وا بی‌ت به‌ خو و فریشته‌کانی خو و کتیب‌ه‌کانی خواو و پیغه‌مبه‌رانی خو و به‌ رۆژی دوایی، ئە‌وه زۆر به‌ شیوه‌یه‌کی ئاشکرا گومر‌ابووه، واته: گومر‌ابوونه‌که‌ی هیچ ته‌م و مژ‌ی له‌سهر نیه.

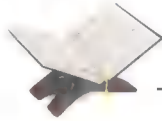
که‌واته: ئیمه‌ی ئیماندار له‌سهرمان پیویست کراوه که ئیمان به‌ کتیب‌ی خو بینین.

لێ‌رده‌ا پرسیا/رێک دروست ده‌بی:

باشه که ئیمه ئیماندارین دیاره ئیمانمان به‌کتیب‌ی خو هه‌یه، ئە‌دی بۆ‌چی خو ده‌فهرموی:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ءَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ ءَالْكِتَابِ الَّذِي أَنزَلَ مِنْ قَبْلُ﴾.

وه‌لامه‌که‌ی ههر ئە‌وه‌یه که ئیمان پله پله‌یه، ئایا ئیمانی جیبریل (علیه الصلاة والسلام) وه‌ک ئیمانی خه‌لکی دیکه وایه؟ به‌ ته‌ئکید نه‌خیر، وه ئایا ئیمانی پیغه‌مبه‌ری کۆتایی وه باقی پیغه‌مبه‌رانی دیکه، وه‌ک ئیمانی خه‌لکی دیکه وایه؟ به‌ ته‌ئکید نه‌خیر، وه ئایا ئیمانی هاوه‌لانی به‌رپۆ‌ری پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) وه بنه‌ماله و خزمانی نزیک‌ی، که له خزمه‌تی دابوون و رۆژانه و شه‌وانه بینویانه که وه‌حی بۆ سهر پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) دابه‌زیوه، وه‌ک ئیمانی خه‌لکی دیکه وایه، که له‌و جه‌وه‌دا نه‌ژیاون؟ بی‌گومان نه‌خیر، که‌واته: ئیمان پله پله‌یه، بۆ‌یه‌ش خو (سبحانه وتعالی) ده‌فهرموی: ئیمان بین، واته: ئیمان‌ه‌که‌تان ته‌واوتر بکه‌ن و پله پله سه‌رکه‌ون، هه‌تا ئیمان‌یک‌ی ته‌واو و کامل و تیر و ته‌سه‌ل به‌ ده‌ست دینن.

۲- ههروهها له سوورپهتی (الأنعام) دا خوا (سبحانه وتعالی) دهفه رموی:

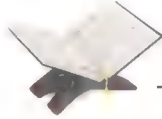
﴿ أَفَعِزَّ اللَّهُ أَتَعْنِي حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿١١٤﴾ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١١٥﴾ ﴾ الأنعام.

خوا تبارک و تعالی له سهر زمانی پیغه مبهه (صلی الله علیه وسلم) دهفه رموی: ئایا جگه له خوا دادوهریکی دیکه، یاخود حوکمرانیکی دیکه (به مانای حهلال و حهرام دانهر) بخوازم؟ له حالیکدا که ئهو کتیبی بۆ ئیوه ناردوه و پروونی کردوتهوه، واته: ههموو شتیکی تیدا پروون کردوتهوه، {واته: چۆن بۆم ههیه غهیری ئهو خواجه که کتیب و بهرنامهی ناردوه و ههموو شتیکی تیکی تیدا پروون کردوتهوه، بکهه به دادوهر و حوکمرانی خۆم؟} وه ئهوانهش که کتیبمان پیداون {واته: زانایانی جووله که و نهصرانیی و ئهوانی دیکهش، که خویان به خاوهن کتیبی ئاسمانیی دهزانن}، دلنیا که له لایهن پهروهردگارتیهوه بۆ تو هاتوه و به حق هاتوه، کهواته: تو لهوانه مهبه که دهکهونه گومان و دوو دلپیهوه، {دیاره لیره دا پرووی دواندن له پیغه مبهه (صلی الله علیه وسلم)، بهلام مهبهست پیی خه لکی دیکهیه، مهبهست پیی ئۆمهه ته کهیهتی و مهبهست پیی ههر کهسیکه که قورئان دهخوینی}، پاشان دهفه رموی:

﴿ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴾ الأنعام: ۱۱۵.

وه وشه ی پهروهردگارت {واته: وشهکانی، فهرمایشتهکانی پهروهردگارت} تهواویان کردوه له راستیی و له دادگهرییدا، گوهرین نیه بۆ فهرمایشت و وشهکانی خوا، وه خوا بیسههری زانایه، (بیسههه،) قسهی خه لک دهبیستی و داویان دهبیستی و دهنگهکانیان دهبیستی، وه (زانا) یهوه دهزانن چییان پیویسته؟ بۆیه کتیبی خۆی که ناردوه به تهواویی وهلامگۆی داخوازییهکانی ئهوه ئینسانانهیهوه، وهلامگۆی داخوازییه فیطرییهکانیانه.

۳- ههروهها خوا پروو له پیغه مبهه ری خاتهم موحه مبهه (صلی الله علیه وسلم) دهکات، بهلام وهک گوتراوه: دیوار له گهل تۆمه، گوئی سوانه گویت لیبی، به

دراوه به هاتنی پیغمبه‌ری کۆتایش موحه‌مه‌د (صلی الله علیه وسلم) ﴿لَقَدْ جَاءَكَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ﴾ بیگومان له‌په‌روه‌رد گارتوه ده‌قت بۆ هاتوه ﴿فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ﴾ ئنجا به هیچ شیوه‌یه‌ک له‌وانه نه‌بی که ده‌که‌ونه دوو دلییه‌وه ﴿وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ فَتَكُونُوا مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ وه به هیچ شیوه‌یه‌ک له‌و که‌سانه مه‌به، که نایه‌ته‌کانی خوا به درۆ ده‌زانن، نه‌گه‌ر وایی، له زیان باران ده‌بی.

۴- وه له سووره‌تی (البقرة) دا، خوا (سبحانه و تعالی) ده‌فه‌رموی :

﴿الْمَرْ ۱﴾ ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿۲﴾ البقرة.

ئه‌لیف، لام، میم، ئه‌و کتیبه گومانی تیدا نیه، رینماییه بۆ پارێزکاران.

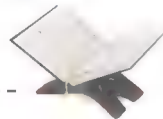
هه‌لبه‌ته ئه‌م نایه‌تانه‌م هه‌ر به نموونه هیناونه‌وه، ئه‌گه‌رنا نایه‌تی دیکه زۆرن له‌و باره‌وه‌و، هه‌موو ئه‌و نایه‌تانه ئه‌م دوو راستییه‌مان ده‌خه‌نه به‌ر ده‌ست:

أ- که هه‌ر که‌سی‌ک خۆی به ئیماندار به‌ پر‌وادار بزانی، ده‌بی سه‌دا سه‌د پر‌وای به‌وه‌بی که قورئان فه‌رمایشتی خوایه.

ب- وه پاشان باوه‌ر و متمانه‌شی هه‌بی به‌و فه‌رمایشته‌ی خوا، که هه‌رچی تییدا هاتوه: حه‌ق و راسته و هیچ خه‌وش و په‌له‌ و هیچ نارێکییه‌کی تیدا نیه.

جا لی‌رده‌دا با ته‌ماشای بکه‌ین: ئایا پر‌وا هه‌بوون به قورئان، وه باوه‌ر پی بوونی، {پر‌وا} مانای (ایمان)ه، و {باوه‌ر} یش مانای (ثقة) یه، له چی دا ده‌رده‌که‌وی؟! که دیاره هه‌ردووکیان شیراوه‌ن، وه‌ک له (أَثَرُ) دا هاتوه: ((الإِيمَانُ سِرٌّ وَالْإِسْلَامُ عِلَانِيَةٌ)) واته: ((ئیمان په‌نه‌انه و ئیسلامیش ئاشکرایه)) جا ئایا ئیمه چۆن بزانیان خۆمان، یان خه‌لک ئیمانی به قورئان هه‌یه، وه متمانه‌ی پی هه‌یه؟

له‌راستیدا ئه‌وه له هه‌لۆیست و ره‌فتاره‌کان دا ده‌رده‌که‌ویت و به‌رجه‌سته ده‌بی، هه‌رکه‌سه چه‌نده ئیمانی به قورئان هه‌یه‌و، چه‌نده متمانه‌ی به قورئان هه‌یه، ئنجا من له‌وباره‌وه چوار شتم کردوون به ته‌رازوو:

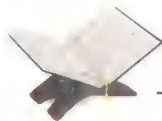
چوار پيژور بۆ زانينى ئىندازىمى بىرۋاقىت باۋەر ھەبىۋون بەقورئان

يەكەن: ھەندىك لە زانايان و لە توپۇرەھوانى قورئان - كە دوايە ئامارە بەدوۋ سى وىنە دەكەم - لە ژېر زەختى ئەو واقعە فېكرى و سىياسىيەدا كە تىيدا ژياۋن، زۆر جار ويستوويانە ئايەتەكان بە جۇرئەك مانا بىكەن، كە لە گەل رۋالەتى ئەو مانايە دا ناگونجى، كە رۋالەتى ئايەتەكان دىگەن.

بە واتايەكى دىكە: ويستوويانە ئايەتەكان مل پېسورپىن بەملا و لادا، بۇچى؟ بۆ ئەۋەى بچىتە عەقلى ھەندىك خەلەكەۋە، لە ھەندىك تەفسىردا بىنيومە دەلى: ئىمە ئەم ئايەتە ئەگەر ۋەك رۋالەتەكەى تەفسىرى بىكەين، ناچىتە عەقلى خەلەكەۋە، لەبەر ئەۋە دەبى بە ئەۋەك تەفسىرى بىكەين بچىتە عەقلى خەلەكەۋە، ئىنجا ئايا ئەۋە ھەلۋىستە راستە؟! بە تەككىد نەخىر، دەچىتە عەقلى خەلەكەىان ناچىتە عەقلىانەۋە، ئەۋە خەتاي عەقلى خەلەكە، كە مانايەكى راست و دروستى ئايەتى خۋاى كاربەجى تىدا جىنايەتەۋە، دەبى خەلەكەگەىى لە عەقلى خۋاى بىكات و، دەبى خەلەكە عەقلى خۋاى راست بىكاتەۋە، نەك ئايەتەكان پى مل پى بسورپىن و بىانگۇرن و، واتايەكى سەيرۋەكەيان لىبەن، كە لە گەل عەقلى خەلەكە بىگونجى!

ئەلپەردا ئىمان ھەبىۋون بە قورئان و متمانە ھەبىۋون بە قورئان، ياخود نەبىۋون، ياخود پەلەكەى چەندە، لىپەردا دەرەكەۋى، بۆ نمونە: (شىخ موحەممەد عەبەدى مىصرى) كە زانايەكى ناۋدارى ئىسلامە، لە تەفسىرى ئەۋ ئايەتەندە كە باسى لەت بوۋنى دەرياي سۈر دەكەن بۆ مووسا (عليه الصلاة والسلام) و بۆ بەنى ئىسرائىل، كاتىك كە لە چەنگى فېرەۋن رادەكەن، ۋەك خوا دەفەرەمۋى:

﴿وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَأَنجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ نَظُرُونَ﴾ البقرة. ۵۰
واتە: ياد بىكەنەۋە {ئەى جوۋلەكەكانى سەردەمى پېغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم)! خوا چ چاكەيەكى لە گەل پېشىناتان كردو} كاتىك كە دەريامان لەت كرد و ئىۋەمان دەرباز كرد و فېرەۋن و دارودەستەكەشىمان خىكاندن و، ئىۋەش تەماشاتان دەكردن، جا ھەندىك لە توپۇرەھوانى قورئان كە شىخ موحەممەد

عهبده لييانهوه نه قل ده كات، ليردها چو نى ته فسير ده كهن؟! ده لئى: {لهو حاله ته دا دياره هه لكشان و داكشاني ده ريا بووه، كه له ئه نجامى هي زى كي شنده ي نيوانى مانگ وزوى دا ده ريا هه لكشان و داكشان (مد و جزر) ي ده بى جا، ده لئى: ئه و كاته ده ريا له حاله تى داكشان (جزر) بووه كه په رپونه وه!} كه بيگومان ئه وه شتيكى دووره!! به لام شيخ موحه ممهد عه بده هه روه ك زانايانى ديكه ثايه ته كان ته فسير ده كات^(۱).

هه روه ها (طيرا ابابيل) كه خوا له سووره تى (الفيل) دا باسى كردوون و جو ره بالنده يه ك بوون و، خوا وهك سوپايه كى تاييه تى خو ي به كارى هي ناون بو له نيو بردنى سوپايه كه ي ئه بره هه، كه هاتبوو بو روو خاندنى كه عبه، وهك فه رمويه تى: ﴿الَّذِي تَرَكَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ۚ (۱) أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ ۚ (۲) وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ (۳) تَرْمِيهِمْ بِحِجَارٍ مِّنْ سِجِّيلٍ (۴) فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ﴾ الفيل. كه چى ئه و ده لئى: (سوپايه كه ي ئه بره هه تووشى نه خو شى طاعوون بوون) واته: (طيرا ابابيل) به ميكرؤب وهسف ده كات، ميكرؤبيك كه نابى نئى!!^(۲)

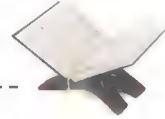
وه خوا عزوجل له سووره تى (آل عمران) دا باسى مه سه له يه ك ده كا و ده فه رموى: جووله كه كان به پيغه مبه ر (صلى الله عليه وسلم) يان گوت:

﴿إِنَّ اللَّهَ عِندَ إِلَيْنَا أَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ حَتَّىٰ يَأْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ تَأْكُلُهُ النَّارُ﴾ آل عمران: ۱۸۳.

واته: خوا پير اگه ياندووين كه ئيمان به هيچ پيغه مبه ريك ناهي ن تاكو قوربان ييه كمان بو نه كا، كه تاگر بيته خوار له ئاسمانى و بيخوات و بيسووتينى! (محمد رشيد رضا) خوا لئى خو شى ئاواى ته فسير ده كا و ده لئى: (مه رج نيه ئه وه بووبى، به لام مه به ست ئه وه يه كه بو خويان قوربان ييه كه يان سووتاندوه و تاگريان تيبه رداوه)، كه چى خوا به ده قى ثايه ت ده فه رموى:

(۱) بر وانه: الأعمال الكاملة للإمام محمد عبده، الجزء الرابع: في تفسير القرآن، ص ۱۸۲، ۱۸۳. به لام (شيخ محمد عبده) بو خوى هه روه ك زانايانى ديكه ئه و مه سه له يه ته فسير ده كات، وه ئه و كه سانه ش، كه ئه و جو ره ته فسير كردنه هه لده بژيرن ناويان ده نئى: (الذين لا يحبون المعجزات من المتهورين).

(۲) سه رچاوه ي پيشوو، الجزء الخامس، في تفسير القرآن ص ۵۲۸، ۵۲۹.

﴿قُلْ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّن قَبْلِ بِالْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ آل عمران: ۱۸۳.

واته: بلى له پيش مندا پيغمبهرانيك به لگه ي پروون و ئاشكرايان بو هيئان و،
ئوهوش كه دهيلين ئوهوشيان بو هيئان.

ئىنجا كه تو ته ماشاي تهورات دهكه ي، له تهورات دا ههيه كه چهند جاريك
جووله كه كان قوربانييان كردوه و، ئهو كاته موعجيزه بووه بو موسا (عليه الصلاة
والسلام)، وه له سهردهمى (سليمان) يش دا بووه وه له سهردهمى پيغمبهرانى ديكهش
دابووه، كه دواي ئهوهي قوربانييان كردوه، ئاگر له ئاسمانى هاتوته خوارى و
سووتاندويه تى و بوته قهرهبروت و ئهوه موعجيزهيك بووه^(۱)، بهلام كه له عهقلى
خهلكى ئهم سهردهمهوه ناچى، تو بينى مانايهيكى ديكه ي سهيرى ليبدهيهوه، ئهوه
بهراستى جورىكه له كه ميبى متمانه ههبوون، كه له وانهيه ئهو كهسه له قهرارى
نه فسى خويشيدا بزاني كه ئهو مانايهيكى نيه، بهلام دهلى: ئاخى مانايهيكه ي ديكه
ناچيته عهقلى خهلكهوهو با بيگونجيني له گه ل عهقلى خهلك دا!! بهلام بيگومان
ئهو ناييت، بهلكو دهبي خهلك عهقلى خوي گهوره و فراوان بكا، ههتا جي
راستيهيكانى قورئانى تيدا بيتهوه، نهك راستيهيكانى قورئان به جورىك تهشوى
تاشيى بكهين و، لق و پوپيان بكهين و بيانكهين به تهيرى مهعقول، بو ئهوهي له
عهقلى خهلكى دا جيان بيتهوه!!

دەهەهە: كهوتنه دوو دلى له بهرانبهر ههنديك له ياساكاني قورئاندا، ئهوهش
كه م و زور دهبينى، بو ويته: مهسهلهي سزاي دهست برين، دهگوتى: با
باسى سزاي دهست برين نهكهين، عهقلى خهلكى ئيستا ئهوه تهقهبول ناك، يان
مهسهلهي تو لهي كوشتن (قصاص)، يان ئهو سزايانهي ديكه كه له قورئاندا
هاتوون، بهلام ئيمان ههبوون به قورئان و متمانه ههبوون به قورئان، ئهوهيه كه
ههرجى خوا فهرموويه تى، مادام دهزاني خوا فهرموويه تى، جا سزايه، يان
پاداشته، يان حهقيقهتيكى ميژويهيه، دهبي وهريبگري و قهبولمان بى و دلنياش
بين، كه ههركيز راستيهيكى قورئان له گه ل هيچ دهراويشتهو برياريكى راست و

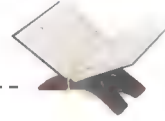
(۱) بو ته فسيري ئهم ثايهتو ئاماره به {پهيمانى كوڻ} كه تهوراته به شيكه تى، برپانه: بهرگى
دوهه مى ((ته فسيري قورئانى بهرزو به پيژ)) سوورده ي (آل عمران) لاپه ره: ۶۲۹-۶۳۲.

دروستی عەقل و زانست و واقع دا تیك ناگیرى، ئنجا ئایا ئەو راستییە یاسایەکی شەریعەتە، یان ھەر شتێکی دیکە، دەچێتە عەقلی خەلک، یان نا؟ ئەوە گرفت و کێشەى خۆیانە و کێشەى قورئان نیه و، خەلک وای لە خۆی کردووە کە راستییەکانی قورئان ھەزم نەکات، بۆیە دەبێ ئەوان عەقلی خۆیان چارەسەر بکەن، نەك ئیئمە راستییەکانی قورئان، یاخود یاساكانی بگۆڕین.

سڵیھە: دەرکەوتنی ھەندیک نھینیی، کە زانیاری ئیستا دەریان دەخات و، پەلە کردن لەو ھەدا کە بێین ئایەتەکانی قورئان، یان فەرمايشتەکانی پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) لەگەڵ ئەو دەرھاویشتە و بێردۆزە زانستییانەدا بگونجین، ئەویش دیسان جوړیکە لە کەم متمانەیی بە قورئان، ئیئمە نابێ پیمان وابێ، کاتیك قورئان لەگەڵ دەرھاویشتەکانی زانستی ئەم سەردەمەدا دەگونجین، ئەو ھە دیفاع لە قورئان دەکەین، چونکە فەرمايشتی خوا لەو ھەرزەرەو، پەکی لەسەر ئەو جوړە دیفاع لیکردنە نەکەوتو، مەگەر شتێک بێتە حەقیقەتێکی عیلمیی و، کەتازە نکوویی لێنەکری، وەك: سوورنەوێ زەوی بە دەوری خۆی و خۆردا و، ئەو حەقیقەتە عیلمییانە کە لە بواری فیزیا و کیمیا و گەردوون ناسیی و، لە بواری پزیشکی دا دەرکەوتوون، ئەو ھە کاتە گرفت نیه، بەلام تاكو نەبەن بە حەقیقەتی عیلمیی، نابێ پەلە بکەین لەو ھەدا کە ئایەتەکانی خۆی پەرۆردگار بگونجین لەگەڵ دەرھاویشتەکان و بەرھەمی زانست دا.

چوارەم: بەراورد کردنی ھەندیک راستیی و یاسای ئیسلام لەگەڵ تەوژم و بێرۆکی تازەدا، وەك: (سۆسیالیزم، کاپیتالیزم، سیکۆلاریزم، دیموکراسیی) کە بێگومان ئیسلام چەندان خالی ھاوبەشی ھەن، لەگەڵ زۆر لە بێردۆزەکاندا، بەلام نابێ ئیسلام لەگەڵ ئەو بێردۆزەو رێچکانەدا بخەینە تەرازووە ھەو، پێکەو ھەراوردیان بکەین، وەك کاتی خۆی ھەندیک لە زانیانی کتیی وایان دەنووسی، بۆ وێنە: یەکیکیان (إشراکیة الإسلام) ی دەنووسی و، یەکی دیکە (دیموقراطية الإسلام)، کە لە راستی دا ئەو ھە جوړیکە لە زەم کردنی ئیسلام و قورئان، نەك مەدح کردیان، من زۆرجار گوتوومە: ئیئمە ھەو مەدحی قورئان و ئیسلام ناکەین، کە بەراوردیان دەکەین لەگەڵ شتێ دا، کە زادە ی فیکری بەشەرە، کاتی خۆی کە باسی سۆسیالیزم دەکرا، دەیانگوت: تەواو ھەرگیز لەو چاکتر نابێ!

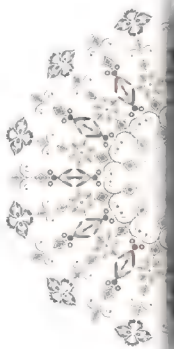

به لّام هەر ئه‌وه‌نده‌مان زانی بازارى شکاو، ئه‌و کۆمه‌لگایه‌ی که له‌سه‌ر بناغه‌ی سۆسیالیزم بنیات نرابوو، هه‌لۆه‌شایه‌وه و تێکچوو، ئنجا ئه‌گه‌ر گوتبامان ئیسلام و سۆسیالیزم وه‌ک یه‌کن، ده‌بوو بڵێن: ئه‌وه ئیسلامیش فه‌شه‌لی هێنا! یان ئیستا که باسی سیکۆلاریزم ده‌کړئ و، باسی سیستمی سه‌رمایه‌داریی ده‌کړت و، باسی جیهانگیریی ده‌کړت و، زۆر مه‌دحی دیموکراسی ده‌کړت، که نه‌ک دوايي، هەر ئیستا له‌ رۆژئاوا ره‌خنه‌ی زۆر جیددی ئاراسته‌ی دیموکراسی ده‌کړئ، که دیموکراسی {حوکمی گه‌ل} نیه، وه‌ک بانگه‌شه‌ی بۆ ده‌کړئ، به‌لکو حوکمی که‌مینیه‌کی خاوه‌ن پاره‌ی راگه‌یاندن به‌ده‌ستی چه‌واشه‌که‌ره، به‌سه‌ر زۆرینه‌یه‌کی ئیخفاله‌کراودا، وه‌ک له‌ کتیبی (چه‌ند مه‌سه‌له‌یه‌کی باوی سه‌رده‌م)^(۱) دا باس کردوه.

که‌واته: وه‌ختیک ئیمه‌ بیین ئیسلام له‌ گه‌ل دیموکراسییدا، به‌ دوو پروی حه‌قیقه‌تیک دانیین و، ئیسلام له‌ گه‌ل ئه‌ودا تێکه‌ل بکه‌ین، کاتیک که دیموکراسی فه‌شه‌ل دینئ، وه‌ک دوتینئ سۆسیالیزم فه‌شه‌لی هێنا، له‌ گه‌ل دیموکراسیش فه‌شه‌لی هێنا، ده‌بی بڵێن: ئیسلامیشی له‌ گه‌ل رۆیشت! بۆیه ئیمان هه‌بوون به‌ قورئان و متمانه هه‌بوون به‌ قورئان ئه‌وه‌یه، که ئیمه‌ پیمان وانه‌بی، شتیکی دیکه‌ی له‌ قورئان گرنگتر هه‌یه، به‌لکو شتیکی دیکه‌ وه‌ک قورئان هه‌یه، هه‌تا بڵێن: قورئانیش وای گوتوه! به‌لّی خالّی هاوبه‌ش هه‌یه له‌ نیوانی ئیسلام و دیموکراسیدا و، خالّی هاوبه‌ش هه‌یه له‌ نیوان ئیسلام و سیستمی سۆسیالیزمدا، وه‌ خالّی هاوبه‌شیش هه‌یه له‌ نیوانی ئیسلام و سه‌رمایه‌داریش دا، هه‌روه‌ها له‌ بیردۆزه‌کانی دیکه‌شدا که‌م و زۆر ئیسلام، خالّی هاوبه‌شی له‌ گه‌لئاندا هه‌یه، به‌ لّام ئیسلام وه‌ک هه‌یچ کام له‌وانه‌ نیه، وه‌ به‌ ته‌کید هه‌یچ فیکه‌یه‌کی به‌شه‌ر نیه که که‌م و کووریی تێدانه‌بی و کرچ و کالّی تێدا نه‌بی، به‌ لّام قورئان حه‌قیقه‌تی ره‌هايه: ﴿وَكَمَتَ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا﴾، دیاره‌ هو‌ی ئه‌وه‌ش ئاشکرایه، ئیسلام و قورئانیک که له‌ زانیاری ره‌هاو بی سنووری خواوه سه‌رچاوه ده‌گرن، دیاره‌ راستیی ره‌هایان تێدايه، به‌ لّام بیردۆزه‌و رێچکه‌کانی به‌شه‌ر، که زاده‌ی بیر و زه‌ینی مروّفن و، مروّفیش سنووردارو نیسیبییه‌و، گۆزه‌ش چی تێدابی هەر ئه‌وه‌ی لی ده‌رژئ!.

(۱) پروانه: چاپی پێنجه‌م، لاپه‌ره (۲۶۰-۲۶۲).

خالى سۆيىم

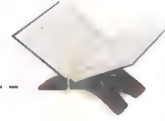

چاك خويىندنى قورئان و لەبەرکردنى و تيوهرامانى و تيگەيشتنى

سۆيەمىن ئەرکى سەرشانمان بەرانبەر بە قورئان، ئەوھىيە كە چاكى بخويىنەنەو، پاشان لەبەرى بکەين، وە تىيەوہ رابمىنين و تىيىگەين و باش لىي حالى بين، بۆچى؟ چونكە ئەو ئامانجە گشتى و سەرەكىيەى قورئان بۆى نىردراوہتە خوار، ئەوھىيە كە لىي تىيىگەين و كارى پىيىكەين، وەك خوا دەفەرموى:

﴿ كُنْ أَرْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِّدَّبَرُواْ ءَايَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُوْاْ الْأَلْبَابِ ﴾ (٢٩) ص .

واتە: ئەمە كىيىكە بۆلاى تۆمان ناردوہ، بە پىزە، {بەرەكەتدارە، بەرھەمدارە،} بۆ ئەوھى لە ئايەتەكانىيەوہ رامىنين، وە بۆ ئەوھى خاوەن عەقلان پەندى لىوہرگرن، واتە: كارى پىيىكەن و لىي بەرھەمەند بن، ديارىشە كە ئىمە كاتىك دەتوانىن لە قورئان وردىيەنەوہ و تىيى رابمىنين، وە پاشان لىي بەرھەمەند بين و پەندى لىوہرگرن، كە بە شىوہىكى راست و دروست بىخويىنەنەوہ و پاشان ھەول بەدين لەبەرى بکەين، دواى ئەوہ دەستمان لە تىوہرامان و تىگەيشتنى و، پاشان بەرھە لىوہرگرتنى گىر دەبى.

چاك خويندنهوهی قورئان

با ته ماشای ئەم ئایه تانه بکهین ده باره ی چاك خويندنهوهی قورئان:

۱- خوا (سبحانه وتعالی) له سوورپهتی (الإسراء) دا ده فهرموی:

﴿وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ نَزِيلًا ﴿١٠٦﴾﴾ الإسراء.

واته: وه ئەمه قورئانیكه بهش بهشمان کردوه {بیانی: هه موومان پیکه وه نه ناردوه و بهش بهشمان کردوه، ئایهت ئایهت و سوورپهت سوورپهت}

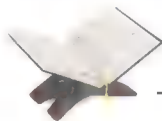
﴿لِنَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ كَانَ﴾ بۆ ئەوهی بهسه ر خه لکی دا بیخوینیته وه به شیئیه ی {عَلَى مُكْثٍ} واته: (على قَهْلٍ) به شیئیه ی، ورده ورده، پله پله، (وَنَزَّلْنَاهُ نَزِيلًا) وه پله پلهش ناردوو مانه ته خواری، ئەندازه ئەندازه ناردوو مانه ته خواری، وهك شاره زایانی زانستییه کانی قورئان ده لێن: (أُنْزِلَ مُتَجَمًّا) بهش بهش نێردرا وه ته خواری، نهك هه مووی لیکرا.

۲- ههروهها خوا (سبحانه وتعالی) له سوورپهتی (الفرقان)، دا، ده باره ی چوینیه تی خویندنی قورئان ده فهرموی:

﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا ﴿٢٢﴾﴾ الفرقان.

واته: وه ئەوانه ی بی پروان گوتیان: بۆچی قورئانی به یهك جار بۆ دانه به زینراوه؟ (خواش ده فهرموی: ئاوامان بۆ دابه زاندووی (پله پله و له ماوه ی (۲۳) سالدا) بۆ ئەوهی عهقل و دلته پیچه سپین، {هه ر جاره ی سوورپهتیك هاتوه و پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) زیاتر دامه زراو بووه} وه زۆر به جوانیش بۆمان خویندوو یه وه.

ئه گه ر هه مووی لیکرا دابه زیبووایه، نه ده گونجا ئاوا بخویندیته وه، وه بهو شیوهیه ش له عهقل و دلته پیغه مبه ر دا (صلی الله علیه وسلم) نه ده چه سپی،

ئەو ئە كۆي تۆ بىيى ھەر رۆژە چەند ئايەتتەك لەبەر بگەي و، باش باش ھەزميان بگەي و، لە عەقل و دلى خۆتيان دا بچەسپىنى! وە ئەو ئە كۆي كە بىنى ئەندازەيەكى زۆر لە قورئان لەبەر بگەي، بەلام دوايى لە بىرت بچىتەو.

۳- ھەر وەھا ھەر دەربارەي چاك خويندەوئى قورئان، خوا لە سوورەتي (المزمل)دا دەفەرموي: ﴿وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلاً﴾ المزمّل: ۴.

واتە: وە قورئان بخويندەو بە ريك و پيكي، لە زمانى عەرەبىي دا دەگوتري: (تَعْرُ مَرَّتَلً)، (تَعْر) واتە: زار، زاريكى ددان ريك و پيك^(۱)، كەواتە: (تەرتيل) ئەو ديه كە پىتەكانى قورئان ووشەكانى قورئان و برگەكانى قورئان، ھەر كامىكيان ھەقى خۆي پىدەي.

(ابن كثير) لە تەفسىرەكەي خويدا و لە تەفسىرى ئەو دا كە دەفەرموي: ﴿وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلاً﴾ المزمّل: ۴.

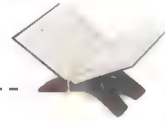
دەلي: (أَيِ اقْرَأْهُ عَلَى تَهْلٍ فَإِنَّهُ يَكُونُ عَوْنًا عَلَى فَهْمِ الْقُرْآنِ وَتَدْبُرِهِ، وَكَذَلِكَ كَانَ يَقْرَأُ صَلَوَاتِ اللَّهِ وَسَلَامَهُ عَلَيْهِ)^(۲)، واتە: بەشپىيى بىخويندەو، بەكاوەخۆ پەلەي لىمەكە، چونكە ئەو زياتر ھاو كارت دەي بۆ ئەوئى لە قورئان تىبگەي و لىي وردبىو، وە پىغەمبەريش (صلى الله عليه وسلم) ھەرواي دەخويندەو.

ئىجا با دەربارەي چۆنيەتي خويندەوئى قورئان و چاك خويندەوئى و جوان خويندەوئى، كە ئىستا زانيارىيەكى سەربەخۆ ھەيە، لەو بارەو پىي دەگوتري: (علم التجويد) واتە: زانيارى چاك خويندەوئى و جوان خويندەوئى قورئان، با سەرنجى چەند فەرموودەيەكى پىغەمبەريش بەدين:

۱- [سُئِلَ أَنَسٌ: كَيْفَ كَانَتْ قِرَاءَةُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: "كَانَتْ مَدًّا، ثُمَّ قَرَأَ: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، يَمْدُ (بِسْمِ اللَّهِ)، وَيَمْدُ (الرَّحْمَنِ)، وَيَمْدُ (الرَّحِيمِ)] رواه البخاري.

(۱) {الرَّتْلُ: إِتْسَاقُ الشَّيْءِ وَانْتِظَامُهُ عَلَى اسْتِقَامَةٍ يَقَالُ: رَجُلٌ رَتَّلَ الْأَسْنَانَ وَالتَّرْتِيلُ: إِرسَالُ الْكَلِمَةِ مِنَ الْقَمِّ بِسَهُولَةٍ وَاسْتِقَامَةٍ}.

(۲) برونه: (المصباح المنير في تهذيب تفسير ابن كثير) ص ۱۴۵۴.

واته: پرسپار له ئه نه سی کورپی مالیک کرا ده باره ی چۆنیه تی قورئان خویندنی پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم)، ئه ویش گوتی: لیک ده کیشایه وه، دوا یی {ئنه نس بو فی زکردنی کابرا تابییخاته به رچاوی و بو ی به رجه سته بکا} (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ی خوینده وه، (بسم الله) ی در یژ کرده وه، (الرَّحْمَنِ) ی در یژ کرده وه، (الرَّحِيمِ) ی در یژ کرده وه. واته: په له ی نه کرده وه.

۲- [عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّهَا سَأَلَتْ عَنْ قِرَاءَةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ؟ فَقَالَتْ: كَانَ يَقْطَعُ قِرَاءَتَهُ آيَةً آيَةً: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. مَلِكِ يَوْمِ ...] رواه أحمد و أبوداود و الترمذي.

واته: پرسپار له ئومموسه له مه (دایکی پرواداران) کراوه، خوی لی رازی بی، ده باره ی چۆنیه تی قورئان خویندنی پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم)، ئه ویش گوتویه تی: پیغه مبه ر ئایه ت ئایه ت، قورئان خویندنه که ی خوی لیک ده پچری:

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ (۱) الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۲) الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (۳) مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ (۴) الفاتحة.

دیاره خواش (سبحانه و تعالی) به په له فه رمایشتی خوی له گه ل پیغه مبه ردا نه فه رموه، به لکو به شینه یی، وه به راستی فه رمایشتی خوا، وه ک قسه ی خه لکی دیکه نیه هه ر ریزی بکه ی! بو یه له سه حیحی بوخاریی دا هاتوه که یه کی گوتی: من به سی شه و و روژان هه موو قورئانی ده خوینم، (عبدالله) ی کورپی (مسعود) یش گوتی: (هَذَا كَهَذَا الشَّعْر).

واته: وه ک خویندنه وه ی شیع به خیرایی دهیخوینی وه.

به لی قورئان فه رمایشتی خوایه و ده بی به رژه وه و به وبقاره وه بخوینری و ئه وهنده وه خته ت لی وه چاوه نه بی که قورئانه که ی پیده خوینی.

[لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَتَغَنَّ بِالْقُرْآنِ] رواه البخاري.

بەلئى، پيويستە بەقەدەر خۆى ئەو لايەنە گىرنگىي پيىدرى، بەلام بە تەئكىد خويندەنەوى قورئان بۆ لى تىگەيشتىنەتى، كەواتە: نابى خۆخەرىك كىردن بە چاك خويندەنەوى قورئانەو، لەسەر حىسابى لى تىگەيشتىنى و پاشان ئىش پىكىردىنى بى، بەلكو دەبى ھەرشتە بەپيى خۆى گىرنگىي پى بدرى، وە چاك خويندىنى قورئانىش، بە تەئكىد پيويستە بەقەدەر خۆى گىرنگىي پيىدرى، وە لىتىگەيشتىنى و، پاشان كارپىكىردىنى و پيۈەپابەندىبونى، ھەركامىك لەوانە دەبى ھەقى خۆى بدرىتى، نەك ھەقى ھەموو لايەنەكان بدرى بەلەينەك!

له توره كومه لايه نږه كان له كهل تاسين
 2020-01-01 10:00:00 AM
 لن همك غږ موانع التواصل الاجتماعي

علي بابېر AliBapir

ډاگه باندي مکتبه يي ماموستا علي بابېر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

Google Play App Store

www.alibapir.net

English عربي کوردی

علي بابېر AliBapir

کهنایي

ډاگه باندي مکتبه يي ماموستا علي بابېر

Telegram WhatsApp Signal

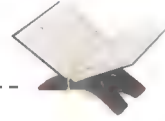

ډاگه باندي مکتبه يي ماموستا علي بابېر

له بهرکردنه قورئان

سه بارهت به له بهر کردنی قورئانیش خوا (سبحانه و تعالی) له سووره تی (العنکبوت) دا ده فهرموئ:

﴿وَمَا كُنْتَ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذَا لَأَزْتَابَ الْمُبْطِلُونَ﴾
 ﴿۴۸﴾ بَلْ هُوَ آيَاتٌ يَنْتَ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَمَا يَحْكُدُ بِأَيَّتِنَا إِلَّا
 الظَّالِمُونَ ﴿۴۹﴾ العنکبوت.

خوا به پیغه مبهه (صلی الله علیه وسلم) ده فهرموئ: تو له پیش قورئاندا هیچ کتیبیک نه خویندونه وه، وه به دهستی راست نه تنووسیوه، {واته: نهی موحه ممه د! تو پیشتر نه خویندونه وهت هه بووه، نه نووسینت هه بووه} ﴿إِذَا لَأَزْتَابَ الْمُبْطِلُونَ﴾ العنکبوت: ۴۸، چونکه نه گهر خویندونه وه نووسینت هه بووايه، نه وانهی له سهر ناحه قن، بویان هه بوو بکه ونه گومانه وه {وه بلین: رهنگه بوخوی قورئانی دانابی، به لام که نه خویندونه وهت هه بووه، نه نووسین، مانای وایه زاتیکی دیکه فیری توی کردوه،}، دواپی ده فهرموئ:

﴿بَلْ هُوَ آيَاتٌ يَنْتَ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ﴾ العنکبوت: ۴۹.

به لکو هم قورئانه چه ند ثایه تیکی روشنن، له سینهی نه وانه دا که زانیاریان پیدراوه، وه بیجگه له سته مکاران هیچ کهس نکوولی له ثایه ته کانی نیمه ناکات. مه به ستم لیږدها هم پرسته یه:

﴿بَلْ هُوَ آيَاتٌ يَنْتَ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ﴾ العنکبوت: ۴۹.

که خوا مه دحی نه وانه دهکا ثایه ته کانی خوا ده خنه سینهی خو یانه وه و له بهریان ده کهن، هه لبه ته نهو قورئانهش که له بهر ده کری، زور جیا یه له وهی که هه روا ده خویندریته وه، چونکه که له بهر ده کری، زیاتر ته فاعولی له گهل ده کهی، وه مه جالت ده بی لی وردییه وه، چونکه هه موو ده می قورئانت له بهر ده ست دانیه،

ئىنجا ھەر خۇدى لەبەرکردنى قورئان بۇ خۇى پروناكىيى بەرەكەتتىكە دەچىتە سىنەتەو، بەئەندامەكانتدا دابەش دەبى، بۇيە لەبەرکردنى قورئان بەراستى نىعمەتتىكى زۆر گەرەپ، وەك لەفەرمايشتىكى پىغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) دا ھاتوہ كە خوا (سبحانہ وتعالى) بە پىغەمبەر دەفەرموى:

(إني مبتليكَ، ومبتلي بك، وَمُنْزِلُ عَلَيْكَ كِتَابًا لَا يُغْسِلُهُ الْمَاءُ تَقْرَاهُ نَاهًا وَيُقْظَانًا) رواه مسلم.

واتە: من تۆ تاقى دەكەمەو، وەبەتۆش خەلك تاقى دەكەمەو، وەكتىيىكت دەيىرمە سەرى و بۇ دەيىرمە خوار، كە ئاۋ نايىشواتەو، بەخەوتويى و بەيىدارىي دەيخويى. واتە: لەسىنەى دايە.

له نۆره كۆمەلایە نىيەكان لەكەلتاين
www.alibapir.com
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

پاڭەياندى مەكتەبى مامۇستا ەلى باپىر

AliBapir

archive.org/details/@alibapir

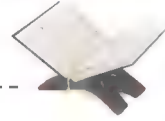
دانەنەى

پاڭەياندى مەكتەبى مامۇستا ەلى باپىر

www.alibapir.net

English - عربي - كوردی

پاڭەياندى مەكتەبى مامۇستا ەلى باپىر

بیر کردنه وه له قورئان ۹ تیوه پرامانه ۹ لیستیگه یشتنه

وه دهرباره ی بیرکردنه وه له قورئان و تیوه پرامانی و لیستیگه یشتنی، ته نیا ئه م
ثایه ته ده خوینینه وه:

﴿ كَتَبَ آزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبْرَكٌ لِّدَّبَرُواْ آيَاتِهِْ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُوْاْ الْأَلْبَابِ ﴾ (۲۹) ص.

واته: ئه مه کتیبیکه ناردوو مانه ته خوار بو لای تو به پیره، {به ره همداره،
به ره که تداره،} بو ئه وهی له ثایه ته کانی وردبنه وه، وه بو ئه وهی خاوه ن عه قلان
په ندی لی وه ربگرن.

له کۆتایی ئه م خاله شدا ده لیم:

من بابیه تیکی سه ره به خۆم له م بواره دا نووسیوه، به ناوونیشانی: (چۆن باشتر
له قورئان به هره مه ندبین؟) له وبابه ته دا هه وت هه نگام خستونه روو، بو چاک
به هره مه ندبوون له قورئان، که ئه مانه:

۱- ئه دهب نواندن و به گه وه گرتن (التأدب والتعظیم).

۲- خویندنه وه گوئی بو گرتن (التلاوة والإستماع).

۳- بیرکردنه وه تیوه پرامان (التفکر والتدبر).

۴- کارتیکران و په ندوه رگرتن (التأثر والتذکر).

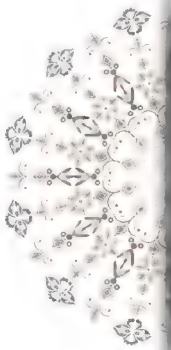
۵- شوین که وتن و گه ردن که چکردن (الإتباع والتسلیم).

۶- ته زکیه پیکردن و فیکردن (التزکیة والتعلیم)،

۷- چاکسازی و هوکمران کردن (الإصلاح والتحکیم).

هیوادارم ئه و بابیه ته بخویننه وه، که به رچاو روونییه کی باشتان ده داتی
له وباره وه، که ئیمه چۆن له گه ل قورئان دا ره فتار بکه ی و بیخوینینه وه و، چۆن
زیاتر لی سوود مه ند ده بین؟

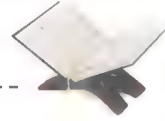
خاڭى چوارەم

شۈيۈنكەۋىتىنى قورپان و پىۋە پابەند بوۋىنى

چۈرەم ئەركى سەرشانمان بەرانبەر بە كىتىپى خوا و فەرمايشتى بىي وىنەي
خوا، سىبحانە وتعالى، برىتيە لە شوپن كەۋىتىنى قورپان و پىۋە پابەند بوۋىنى، ديارە
خودى خويىندىنەۋەي قورپان عىبادەتە، بىر لىكردنەۋەي عىبادەتە، لەبەر كىردى
عىبادەتە، بەلام خويىندىنەۋەي و لەبەر كىردى و بىرلىكردنەۋەي و تىفكىرىنى، لە
راستى دا لە پروۋىكى دىكەۋە، دەبن بەئامراز و ھۆكار، بۇ شۈيۈنكەۋىتىنى
قورپان، چونكە ئەم قورپانە بۆيە ھاتو كە پىيەۋە پابەند بىن، بەلام ھەتا تىي
نەگەين، ناتوانىن پىيەۋە پابەند بىن، ۋە ھەتا لەبەرى نەكەين و نەيخويىنەۋە،
ناشتوانىن تىي بگەين.

كەۋاتە: خويىندىنەۋەي قورپان و پاشان لەبەر كىردى و تىگەيشتىنى، ھەمويان
ھۆكارن، تاكو بتوانىن ۋەك قورپان دەفەرموى، ئاۋا ژيان بگوزەريىنن، ژيانى
تاكيىمان، ژيانى خىزانىيىمان، ژيانى كۆمەلايەتتىيىمان، ژيانى سىياسىيىمان، .. ھتە.

مه‌به‌ستمان له شوین کهو تنه قورئان چیه؟

مه‌به‌ستمان له شوینکهو تنه قورئان، شوین کهو تنه سهرجهه رینمایه و ناراسته‌کانییه‌تی، به‌یج هه‌لاواردن، هه‌روه‌ها مه‌به‌ستمان له پیه‌ پابه‌ند بوونی قورئان، دیسان پابه‌ند بوونه به‌ تیکرای فه‌رمانه‌کانی قورئان و نه‌هییه‌کانی قورئان و یاسا‌کانی قورئانه‌وه، له هه‌موو بوار و لایه‌نه‌کانی ژیان و گوزه‌رانماندا.

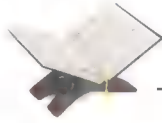
ژیانی تاکییمان ئه‌وه‌ی که به‌ته‌نێ جیه‌جی ده‌کری له قورئان، بو‌خۆت جیه‌جی بکه، وه‌ ئه‌وه‌ی له چوارچیوه‌ی مال و خیزانت دایه، له‌ویدا جیه‌جی بکه، وه‌ ئه‌وه‌ی له چوارچیوه‌ی کۆمه‌لگادایه، له‌ویدا جیه‌جی بکه، ئه‌وه‌ی به‌ ته‌نێ پیت ده‌کری، بیکه و ئه‌وه‌ی که به‌ کاری هه‌روه‌زی و کاری به‌ کۆمه‌ل نه‌بێ جیه‌جی ناکری، ده‌بێ هه‌ول بده‌ی هه‌روه‌زی بو‌ بکه‌ی و کۆمه‌لی بو‌ په‌یدا بکه‌ی، چونکه‌ خوا ده‌فه‌رموی: قورئانمان ناردوه، بو‌ ئه‌وه‌ی که په‌ندی لی وهریگر و پێی به‌رپیه‌ بچن، بو‌یه‌ ده‌بێ ئه‌وه‌ی به‌خۆت ده‌کری، بیکه‌ی و، ئه‌وه‌ی پیت ناکری، ده‌بێ کۆمه‌لی بو‌ په‌یدا بکه‌ی، با ته‌ماشای ئه‌م ئایه‌تانه‌ بکه‌ین:

۱- خوا سب‌حانه و تعالی به‌ پیغه‌مبه‌ری خاته‌م (صلی الله علیه وسلم) ده‌فه‌رموی: ﴿اتَّبِعْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ﴾ (۱۶) الانعام.

واته: شوین ئه‌وه‌ بکه‌وه‌ که له په‌روه‌ردگار ته‌وه‌ به‌ وه‌حی بو‌ت هاتوه، بیج‌گه‌ له‌و هیج په‌رستراویکی دیکه‌ نیه، وه‌ واز له‌هاوبه‌ش دانه‌ران بینه و پشتیان تیب‌که.

واته: له‌به‌ر زه‌خت و فشاری هاوبه‌ش دانه‌ره‌کان و له‌ترسی ئه‌وان و له‌به‌ر رازی کردنی ئه‌وان، نه‌چی واز له‌ شوین کهو تنه قورئان بین، به‌ دوا‌ی قورئان بکه‌وه و گوی مه‌ده‌ ئه‌وه، که کێ پێی خۆشه و کێ پێی ناخۆشه.

ئنجا ئه‌وه‌ خوا سب‌حانه و تعالی به‌ پیغه‌مبه‌ری خاته‌م (صلی الله علیه وسلم) وا ده‌فه‌رموی و، بو‌یه‌ش فه‌رموویه‌تی: هاوبه‌شدانه‌ره‌کان پشت‌گویی به‌خه: ﴿وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ﴾ چونکه‌ به‌راستی ئینسان کاتی‌ک ده‌توانی به‌ ته‌واوی

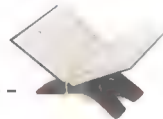

به دواى قورئان بکهوئ، که نابى زهخت و فشارى خه لکى کافر و بيدينى به سهرهوه بى و لهوان بترسى، يا خود بيهوئ ئهوان رازى بکا، چونکه بهراستى قورئان بؤ ئينسانى ئازاد و ئازا هاتوه و، بؤ ئينسانى ژيردهست و ترسنوک نه هاتوه و، که سيک دهتوانى به دواى قورئان بکهوئ، که بيچگه له خوا له کهس نه ترسى و خوا به يه کگر (مُوَحَّد) بى، بؤيه ده فهرموئ: ﴿اتَّبِعْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ کى دهتوانى به دواى قورئان بکهوئ ؟ که سيک که ته نيا خوا به په رستراوى خوى بزاني، ئينسانى خوا به يه کگر و يه کتاپه رست، دهتوانى که بهراستى به دواى قورئان بکهوئ، که سيک که گوئ نه داته موشريک و کافر و لار پيه کان، ده بى ئاوا سهرنجى ثايه ته کاني قورئان بدين، نه گهرنا ئه و ثايه تانه نه گهر ئاوا ههر به سهر پيى ته ماشايان بکهين، ده ليين: باشه ئه وه خوا ده فهرموئ: به دواى ئه وه بکهوئ که به وه حى له پهروه رد گارته وه بؤت هاتوه، به لام بؤنه (مناسبة) ي چى يه که دوايى ده فهرموئ: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾، وه دواتريش ده فهرموئ: ﴿وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ﴾ ؟.

هؤ کاره کهى ئه وه يه که باسماں کرد، که سيک دهتوانى به دواى قورئان بکهوئ، که بهراستى يه کتاپه رست بى و، بيچگه له خوا هيچ په رستراوئکى دیکهى نه يئ و، هيچ کهسى دیکه به شايسته ي په رستن نه زاني، وه ئامادهش بى، پشت له کافران بکا و پرويان لى وهرگيرئ و گوئيان پينه دات .

۲- وه له سووره تى (الأعراف) دا ده فهرموئ:

﴿اتَّبِعُوا مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مِمَّا تَدَّكُرُونَ﴾ (الأعراف، ۲) واته: به دواى ئه وه بکهون، که له پهروه رد گارته وه بؤتان دابه زيندراوه {پيشى پرووى دواندن له پيغه مبه ر (صلی الله عليه وسلم) بوو، به لام ليژدا به گشتى ده فهرموئ: که ههم پيغه مبه ر و ههم ئوممه ته کهى: به دواى ئه وه بکهون، که له پهروه رد گاريانه وه بؤيان دابه زيندراوه}، ﴿وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ﴾ وه جگه له وه به دواى سهر په رشتياريانى دیکه و مشوور خوړانى دیکه مه کهون ﴿قَلِيلًا مِمَّا تَدَّكُرُونَ﴾ کهم وايه بير بکه نه وه و په ند وهر بگرن، {ئه وه که مانه ش ئه وانن که ئيمان دارن}، واته: پروادارانى که په ند وهر ده گرن و بير ده که نه وه که من و، ئه وانى دیکه

زۆريان ئيهمالن، ياخود ئه‌ی کافره‌کان! ته‌نانه‌ت که‌ميش په‌ند وه‌رناگرن، ليرهدا جیي سه‌رنج نه‌وه‌یه که‌ خوا ده‌فه‌رموی:

﴿اتَّبِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ﴾ .

که‌واته: به‌دوای به‌رنامه و کتییی کي بکه‌وی، ته‌وت کردوه به‌ وه‌لی خۆت، وه‌لی، واته: سه‌ره‌رشتیار و مشوور خۆرو کار هه‌لسوورینه‌ر، بۆیه ده‌فه‌رموی: ﴿وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ﴾ چونکه‌ ته‌گه‌ر به‌دوای کتیب و به‌رنامه‌ی هه‌ر که‌سیکی دیکه‌ بکه‌وی، مانای وایه ته‌وت کردوه به‌ وه‌لی و سه‌ره‌رشتیاری خۆت و مشوورگیري خۆت .

۳- وه‌ له‌ سووره‌تی (یونس) دا ده‌فه‌رموی:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهَدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ یونس.

لیرهدا خوا سبجانه‌ و ته‌عالی پرووی دواندن ده‌کاته‌ هه‌موو خه‌لک و هه‌موو مرو‌فایه‌تی و ده‌فه‌رموی: ئه‌ی خه‌لکینه‌! بێگومان له‌ په‌روه‌رد گارتانه‌وه‌ ناموژ گاریستان بۆ هاته‌وه‌، وه‌ شیفای ته‌وه‌ که‌ له‌ سینه‌کانتان دا هه‌یه‌ {شیفای ته‌وه‌ دهرد و نه‌خۆشیانه‌ی که‌ له‌ سینه‌کانتان دا هه‌یه‌} وه‌ پێنمایی و به‌ به‌زه‌یی یه‌ بۆ ئیمانداران.

ته‌ماشابه‌کن: ناموژ گاریی و شیفایه‌که‌ به‌ گشتی باس ده‌کا، چونکه‌ قورئان ئینسانی کافیش ده‌توانی سوودی لێوه‌ریگری، پێتان وایه‌ خه‌لکی رۆژئاوا که‌م له‌ قورئان به‌هه‌رمه‌ند بوون؟ به‌لکو زۆر لێی به‌هه‌رمه‌ند بوون، له‌ گه‌ل ته‌وه‌دا که‌ ئیمانیان پێی نیه‌، به‌لام زۆریان سوود لێ بینیه‌، پێتان وایه‌ قورئان ده‌وری نه‌بینیه‌، له‌وه‌دا که‌ له‌ زۆر نه‌خۆشیی یان ده‌ربازیان بکا، نه‌خۆشیی فکریی، نه‌خۆشیی کۆمه‌لایه‌تی، نه‌خۆشیی سیاسی؟ به‌ ته‌ئکید قورئان زۆر ده‌وری بینیه‌، بۆ وێنه‌: ئیستا که‌ ده‌ستا و ده‌ست پێکردنی ده‌سه‌لات به‌شیوه‌ی ناشتیانه‌ له‌ رۆژئاوا دا هه‌یه‌، پێتان وایه‌ هی خۆیانه‌!

کاتی خۆی ولاتانی رۆژئاوا ملیۆنان که‌سیان لێ کوژرا، له‌سه‌ر داواکردنی ماف و ئازادییه‌کان، وه‌ کاتی خۆی خه‌لکی رۆژئاوا هوکمرانه‌کانی خۆیان

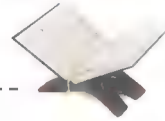

وهك خوا ته ماشا ده كرد، يان نوينه رى خوا، يان سيبه رى خوا! ته دى كى فيرى كردن كه حوكمړان نوينه رى و سيبه رى خوا نيه و نوينه رى خه لكه؟ ينگومان ئيسلام فيرى كردن و قورئان فيرى كردن.

كه واته: ئاموژگار بوونى قورئان و شيفابوونى قورئان، بو خه لكه به گشتى، به لام: ﴿وَهْدَىٰ وَرَحْمَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ كى قورئان ده كاته رينمايى خوى بو ژيانى، وه كى قورئان بوى ده بيه ته مايه رېحه مهت و به زه يى؟ دياره ئيمانداران، به لام خه لكى ديكه ش به گشتى ده توانى پهنه له قورئان وهر بگرئ و قورئان بكاته ئاموژگار يى خوى و بيكاته شيفا و چاره سهر بو نه خو شيه كانى.

۴- ئنجا له سووړه تى (النحل) دا خوا ده فهرموى:

﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ بَيِّنَاتٍ لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهْدَىٰ وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِّلْمُسْلِمِينَ﴾ (النحل: ۸۹). واته: وه قورئانمان بو سهر تو ناردو ته خوار، روون كه ره وديه بو هم موو شتيك، وه رينمايى و به زه يى و موژديه بو مسولمانان، يه كى بوى هه يه بلئ: خوا ده فهرموى: (تَبَيَّنَّا لِكُلِّ شَيْءٍ) وهك هه ندئ له تويزه روانى قورئان به شيويه كى ساده قورئانيان ته فسير كرده و گوتوويانه: قورئان هم موو شتيكى تيډايه، به لام نه وه راست نيه و ليړه دا: (تَبَيَّنَّا لِكُلِّ شَيْءٍ) واته: قورئان هم موو شتيك روون ده كاته وه، كه ئيوه پيوستيتان پييه تى، بو هم ژيان و گوزهرانه دى دنيا تان، به لام نه گهر شتيك له مه وداى عه قلى ئينسان دا بئ، ثيا قورئان ههر روونى ده كاته وه؟ بنگومان نه خير، ثيا قورئان روونى كردو ته وه: سه ياره چوډ دروست بكه ين؟ نه خير، ثيا روونى كردو ته وه چوډ روكت دروست بكه ين و، پيى بچينه سهر مانگ؟ نه خير، ثيا روونى كردو ته وه: چوډ له رووى كشتوكاله وه بهرو پيش بچين؟ نه خير، له رووى پيشه سازه يه وه؟ نه خير، له رووى بازرگان يه وه؟ نه خير، بوچى؟ چونكه نه وه هم مووى له مه وداى عه قلى ئينسان دا هه يه، كه واته: (تَبَيَّنَّا لِكُلِّ شَيْءٍ) واته: قورئان ههر شتيك كه له مه وداى عه قلى ئينساندا نيه و، ئينسان بوخوى عه قلى پيناشكى و ناتوانى خوى دهركى بكا، هم موو نه و شتانه دى روون ده كاته وه، به لام شتيك كه عه قلى ده توانى دهركى بكات، قورئان نه وه روون ناكاته وه، بوچى؟ چونكه قورئان نه هاتوه كه عه قلى

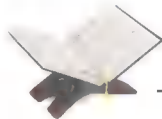

تهنبه‌ل بی وپالبداته‌وه، قورئان نه‌هاتوه که مرؤف هه‌لخزیو بلی: خوا هه‌موو شتیکی بو فه‌رموو و! به‌لکو قورئان هاتوه عه‌قلی خه‌لک بجوولینی، به‌لام نه‌و شتانه‌ی که عه‌قل توانای به‌سه‌ر دا ناشکین، قورئان پروونی کردوونه‌وه .

۵- وه له سووره‌تی (المائدة) دا خوا (سبحانه‌و‌تعالی) ده‌فه‌رموی:

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شُرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾﴾ المائدة.

ئه‌م ئایه‌ته‌ دوا‌ی نه‌و ئایه‌تانه‌یه که خوا سبحانه‌و‌تعالی تی‌یابندا با‌سی ناردنه‌ خواره‌وه‌ی ته‌ورات بو‌ جووله‌که‌کان و، ئینجیل بو‌ نه‌صرانییه‌کان ده‌کات، دوا‌یی ده‌فه‌رموی: ﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾ وه‌ک چو‌ن ته‌وراتمان بو‌ مووسا (علیه‌ السلام) نارد‌ه‌ خوار، که به‌رنامه‌ی جووله‌که‌کان بی، وه‌ ئینجیلمان نارد‌ه‌ خوار بو‌ عیسا (علیه‌ السلام) که و‌پرای ته‌ورات، به‌رنامه‌ بی بو‌ نه‌صرانییه‌کان، ئاوا‌ کتیب‌یشمان بو‌تو‌ نارد‌وته‌ خوار، به‌ هه‌ق، واته‌ له‌ خودی خو‌ی دا‌ حه‌قه‌، وه‌ له‌کاتی خو‌ی دا‌ هاتوه‌ و له‌ شو‌ینی خو‌ی دا‌ هاتوه‌ ﴿مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ﴾ هه‌رچی کتیب‌ی پ‌یش خو‌یه‌تی به‌راستی ده‌زانی، وه‌ک ئه‌سه‌له‌که‌یان و ده‌لی: (صُحُف) بو‌ ئیبراهیم هاتوه‌ و، ته‌ورات بو‌ مووسا هاتوه‌، زه‌بوور بو‌ داوود هاتوه‌ و، ئینجیل بو‌ عیسا هاتوه‌، وه‌ کتیب‌ه‌کانی دیکه‌ش که بو‌ پ‌یغه‌مبه‌رانی دیکه‌ و هاتوون و ناویان نه‌هاتوه‌، هه‌موویان راستن، وه‌ک ئه‌سه‌له‌که‌یان، نه‌ک وه‌ک واقعی ئیستانیان، ﴿وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ﴾ و‌پرای نه‌وه‌ی ئه‌سه‌له‌که‌یان به‌ راست ده‌زانی، به‌سه‌ریشیان‌ه‌وه‌ چاود‌یره‌، واته‌: هه‌ر که‌م و کوورپی و لادان و ده‌ستکاری کرانیکیان تی‌داب‌ی، وه‌ قورئان به‌ پ‌یوستی زانیب‌یت، راستی کرو‌دته‌وه‌، ﴿فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ﴾ که‌واته‌: به‌وه‌ی که‌ خوا نارد‌وویه‌ته‌ خوار، داد‌وه‌رییان له‌ نیواندا‌ بکه‌، ﴿وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ﴾

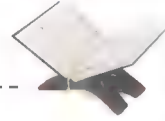

وه به دواى ئارەزوۈەكانيان مەكەۋە، كە لابدەى لەو حەقەى كە بۆت هاتو، ﴿لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا﴾ بۆ ھەر كامىكتان رېياز و بەرنامەيە كمان داناو: بۆ جوولەكەكان لەسەردەمى مووسا دا (عليه السلام) بەرنامەيەك پيويست بوو و، لەسەردەمى عيسا دا (عليه السلام) بۆ بەنى ئيسراييل و ئەوانەى بروايان بە عيسا ھيئا، بەرنامەيەك پيويست بوو، بۆ تۆش ئەى موحمەد (صلى الله عليه وسلم)، بۆ ئۆممەتەكەى تۆ كە برىتيە لە ھەموو مەروفايەتيى، تاكو دنيا كۆتايى دى، بەرنامەيەك پيويستە.

﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً﴾ وه ئەگەر خوا ويستباى ھەمووتانى دەكردە يەك كۆمەل و يەك ئۆممەت و يەك كتييشى بۆ دەناردن، ﴿وَلَكِنْ لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَاءِ آتِنَاكُمْ﴾ بەلام بۆ ئەوئى تاقيتان بكاتەۋە، لەوئەدا كە پيى داۋن، داخو ئايا جوولەكە و نەسرانييەكان ئامادەن بە دواى موحمەد (صلى الله عليه وسلم) بكەون، كە ھەموو پيغەمبەرەكانيان بەراست دەزانى، وه ھەموو كتيبەكانى خوا بەراست دەزانى، وه تەواكەرى كارى پيغەمبەرانى پيش خۆيەتى، وه دەست بەردارى ئەو بەرژەۋەندييە ناشەرعييە ببن، كە بە بەزم و بازاری ساخته بۆخويان دروستيان كردو؟!

﴿فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ﴾ دەجا پيشبركى بكەن لە چاكەكان دا، ﴿إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا﴾ ھەمووتان بۆلاى خوا دەگيردرينەۋە، ﴿فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْلِفُونَ﴾ ييگومان ھەۋالتان پیدەدا بەۋەى كە تييدا دەكەوتنە راجيايەۋە.

وہك بينيمان لە ھەموو ئەو ئايەتەنە دا خوا (سبحانہ وتعالی) زۆر بەروون و راشكايى، فەرمان دەكا بە پيغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) وه پاشان بە ئيمەى شوين كەوتوانى پيغەمبەر، كە بە دواى قورئان بكەوين و بەدواى ئەو كتيبە بكەوين، كە خوا بە پيغەمبەرى كۆتايى دا ناردوويەتى، وه ھيچ مسولمانىك سەريشك نەكراۋو، مافى ھەلباردن پينەدراۋە، لە بەرانبەر شوينكەوتنى قورئاندا، مادام خۆى بە مسولمان بزاني، ئنجا ئايا شوينكەوتنى قورئان و پيۋە پابەند بوونى، لە چەند بواردا خۆى دەنوئى؟ ييگومان لە ھەموو بوارەكانى ژياندا، بەلام من ھەوت بوارى سەرەكيم بۆ زياتر بەرچاو پروون بوونەۋەى ئيۋە، خستونە پروو.

بواره‌کانه پابه‌ندیه به قورئانهوه

یه‌که‌م:

له بوارى بوون ناسیى دا، ئیمه چۆن ته‌ماشای بوون (وجود) ده‌که‌ین؟
چۆن ته‌ماشای بوونه‌وه‌ر ده‌که‌ین؟
چۆن ته‌ماشای خوا (سبحانه و تعالى) ده‌که‌ین؟

ژیانی دنیا، ئینسان، دوارپۆژ... هتد، ده‌بی قورئان بکه‌ینه چرایه‌ك و وه‌ك قورئان پیمان ده‌لی، ئاوا ته‌ماشای بوون بکه‌ین و، ته‌ماشای سه‌رجه‌م ئه‌و شتانه بکه‌ین، كه وشه‌ی بوون (وجود) ده‌یانگریته‌وه، هه‌ر له‌ خواى به‌رزو بی وینه‌وه بگره، هه‌تا تیکرایی دروستکراوه‌کانی خواى به‌دییه‌نه‌ر، له‌ ژیان، دنیا، مروّف، دوارپۆژ... هتد.

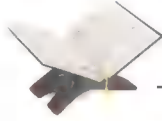
دیاره‌ من له‌ کتیبی: (ته‌وژمی ئیسلام وعه‌لمانیى وخاله‌ هاوبه‌ش و جیاوازییه‌کانیان) دا باسی بوونناسیى ئیسلامم کردوه، بۆیه‌ هه‌واله‌ی ئه‌وێتان ده‌که‌م^(۱).

دووه‌م:

له‌ بوارى ئیمان و عه‌قیده‌ دا، ده‌بی قورئان بکه‌ینه مامۆستاو چاوساغی خۆمان و بیکه‌ینه چرایه‌ك، چونکه‌ له‌ قورئاندا ئیمان و عه‌قیده‌ی ئیسلامیى جوان پوون کراوه‌ته‌وه، وه‌ك من له‌ کتیبی: (ئیمان و عه‌قیده‌ی ئیسلامیى) دا كه‌ شه‌ش به‌رگه‌، به‌ ته‌فصیل باسی ئیمان و عه‌قیده‌ی ئیسلامیم کردوه، له‌به‌ر پۆشنایی قورئان و سوننه‌ت دا، هه‌روه‌ها له‌ کتیبی: (پوونکردنه‌وه‌ی عه‌قیده‌ی طه‌حاویى)یش دا به‌ پوختیى له‌ باره‌ی ئیمان و عه‌قیده‌وه‌ دواوین.

(۱) بروه‌نه: چاپی سیپیم/۲۰۱۴، نووسینگه‌ی ته‌فسیر.

هه‌روه‌ها به‌رگی یه‌که‌می کتیبی: (الاسلام کما یتجلى فى کتاب الله)ش بۆ بابته‌ی بوونناسی ته‌رخان کراوه.

سۆی ۱۴م:

له بواری خوا پەرستیی دا: چۆن خوا پەرستین و بەندایەتیی بۆ بکەین؟ نوێژمان چۆن بێ؟ پۆژوومان، حەجمان، زەکاتمان، دووعا و پارانەوومان، یادی خوامان چۆن بێ؟ قورئان ھەمووی پروون کردۆتەو، له ھێڵ گشتییەکانی دا، وە پیغەمبەریش (صلی اللہ علیہ وسلم) له لق و پۆپ و وردەکارییەکانی دا، وەك من له کتیی: (خواپەرستیی ئیسلامیی) دا، که چوار بەرگە، بە تەفصیل باسم کردووە.

چوارەم:

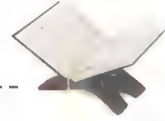
له بواری خوورپەوشت دا: خوورپەوشتی بەرز و پەسەند چییە؟ دەبی تەماشای قورئان بکەین، ھەرچی رەوشتیک قورئان مەدحی کردووە، بزانی که چاکە، وە ھەرچی کردووە و ئاکار و رەفتاریک قورئان زەمی کردووە، بزانی خراپە، دەبی قورئان تەرازوو و پێوھری ئیمە بێ بۆ ئەوێ بزانی رەوشتە بەرزەکان و سیفەتە جوانەکان کامانەن؟ تاكو خۆمانیان پێ برازینینەو، وەسیفەتە خراپەکان کامانەن و خووخەو خەسلەتە نزمەکان کامانەن؟ تاكوخۆمانیان لێ بەدوور بگرین، که من لەھەر کام له کتیی: (ریگای صالح بوون و بەرھە خوا چوون) و (رەوشت و ئاکاری ئیسلامی) و (گیانی ژیان) و، نامیلکە: (خوورپەوشتی بەرزو پەسەند سەنگی مەحەکی موسلمانەتیە) دا، بەتێروتەسەلی باسی ئەم بابەتەم کردووە.

پێنجەم:

له بواری باری کەسیتی دا: واتە: بواری خێزانیی که من له کتیی: {ئافرەت و خێزان له سایە شەریعەتدا} که دوو بەرگە تا راددەییەکی باش ئەم بابەتەم شی کردۆتەو، ھەرۆھا له نامیلکە: (سروشت و پایەکانی خێزان و مەسەلەیی چەند ژنیی) ییشدا، لەو بارەو قسەم کردووە.

شەشەم:

له بواری حوکم و سیاسەت دا: کۆمەلگا دەبی چۆن بەرپۆھ بچی و، حوکمرانان چۆن ھەلدەبژێردرین و، کی دایان دەنی و، چۆن حوکم دەکەن؟

ئهوهش بواریکی دیکهیهو، دهبی ئیمه تییدا به دواى قورئان بکهوین، که من له زنجیره وتاری (ئیسلاام و دهولتداری و حوکمرانی) دا که ئیستا له کهنالی ئاسمانی (پهپام) وه، له بهرنامهی (سهرنج) دا پیشکەشیان دهکهین و، سهرگهرمی نووسینهو و ئاماده کردنیشیانین، له دوو توئی کتیبیدا^(۱).

ههوتنه:

له بواری ئابووری و مامهله و بازرگانیدا.

به کورتیی و به کوردیی: دهبی له هه مووبوارو لایه نه کانی دین و ژینماندا قورئان ماموستا و چاوساغ و چرامان بیت، ئه و کاته دهیسه لمینین که به دواى قورئان کهوتووین، وه شوین پیی دوایین کتیبی خوامان هه لگرتوه.

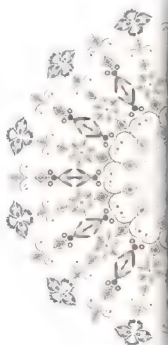
شایانی باسیشه که من له کتیبی: ((الإسلام كما يتجلى في كتاب الله))^(۲) دا، که له زیندانی ئه مریکاییه کان دا نووسیومه و ههشت بهرگه و دهواری چوار ههزار لاپه رهیه، باسی سهرجه م لایه نه کانی ئیسلاام کردوه، هه موویشی له بهر رهوشنایی قورئان دا، وه سوپاس بو خوا ئیستا ئه و کتیبه چاپ کراوه و له کتیبخانه کانی ههریم و دهروهی عیراقیشدا چنگ دهکهوئ.

وه ئیستا سهرگهرمی ئه وه م که له چاپی دووه می دا، به مه بهستی ئاسانتر بلامبوونه وه و بههره لیوه گرانی، وه ک مه وسوعه یه کی پیکهاتوه له دوازه کتیبی سهر به خو، بیخهینه وه بهر دیدی خوینه ران.

(۱) دواپی له دوو توئی چوار بهرگدا بوو به مه وسوعه یه کی سیاسی.

(۲) واته: {ئیسلاام وه ک له کتیبی خوادا ده دره وشیتته وه}.

خاڭى پىنچەم و كۇتايى

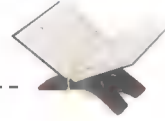

ناساندنى قورئان و بلاو كىردنەوھى راستى يەكانى

پىنچەمىن ئەركى سەرشانمان بەرانبەر بە قورئان، بىرىتتە لەوھ كە ئىمە قورئان بە خەلگى بناسىن، وشەي: خەلگىش لە پىشدا مەبەستىم پىي خەلگى دەور و بەرى خۇمانەو، ئىنسان دەبى لە خىزانى خۇيەو دەست پىي بىكات، لە برا و خوشكەكانى و، لە دوست و رەفيقانى و، لە خزم و نزيكانييەو، قورئانين پى بناسىن و، راستى يەكانى قورئانين بخەينە بەرچاو.

بەللى بەرئان!

بەراستى ئەو كەسە لە خاڭى پەروردگار نىكتەرەو، لەلاى خوا خۇشەويستەرە، كە زياتر لەگەل فەرمايشتى خاڭا سەر و كارى ھەيە، چونكە لەدواى خوا، ھېچ شتتەك لە قورئان گەرەتر نىە، لە سۆنگەي ئەوھە كە قورئان سىفەتى خواو فەرمايشتى خاڭا، ئىنجا ئايا ئىمە چۆن لەگەل خاڭا (سبحانە وتعالى) دەتوانىن مامەلە بىكەين؟ لە راستى دا بە ھۆي فەرمايشتى خواو دەتوانىن مامەلە بىكەين، راست و دروست لەگەل خاڭى پەروردگار دا بىكەين و، بەندايەتتى بۆ بىكەين، ديارە موخەممەد (صلی اللہ علیہ وسلم) و ھەموو پىغەمبەرانى دىكەي پىش ئەويش، سەللات و سەلامى خاڭا لەسەربى، ھەر بەپىي فەرمايشتى خوا و بەپىي ئەو وەھى و پەيامەي خوا بۆي ناردوون، لەگەل خاڭا ھەلس و كەوتيان

کردوه، بۆیه بهراستی ئەوانه خوا پێداو بهختهوهرن، که تهمهنی خۆیان زیاتر له گهڵ فرمایشتی خوادا بهسهردهبن، چونکه هیچ شتی له فرمایشتی خوا گهورهتر نیهو، هیچ شتیک له کهلامی خوا بهردهکهتداتر نیه، وه نه گهر تهماشای زانیانی ئیسلام بکهین، دهبینن ئەوانهیان که زیاتر خهریکی فرمایشتی خوا خهریکی کتیبی خوا بوون، زیاتر توانیویانه خزمهت بکهن و زیاتر توانیویانه گۆرانکاری بهسهرد خۆیان دا بینن، پاشان گۆرانکاری بهسهرد نهو واقع و دهووبهههه دا بینن، که تییدا ژیاون.

ئێستاش با تهماشای ئەم چهند ئایهت و فرمایشتانه بکهین، که فرمانمان پێ دهکهن، قورئان به خهڵک بناسین و راستی یهکانی قورئان به خهڵک بگهیهنین:

یەك: له سوورهتی (الأنعام) دا، خوا سبحانه وتعالی دهفرموی:

﴿قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنْذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌُ وَاحِدٌ وَإِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿١٩﴾﴾ الأنعام.

به پێغه مبهه (صلی الله علیه وسلم) دهفرموی: پێیان بلی: کێ، یان چ شتیک گهورهتره شایهیدی بدات ؟ یان کێ نه گهر شایهیدی بدات، شایهیدی دانه که ی گهورهترین شته؟ بلی: خوا، {یانی: خوا نه گهر شایهیدی لهسهه شتیک بدات، که نهو شته وایه، نهوه خوا گهورهترین شایهده، واته: نه گهر نهوانیش نهیانگوت: خوا گهورهترین شایهده، تو بلی: خوا شایهده} له نیوان من و ئێوهدا.

واته: خوا شایهده که من پێغه مبههه خوام و، ئەم فرمایشته فرمایشتی خوایه، خواش بهسه بو شایهیدی، چونکه گهورهترین شایهده} خوا له نیوانماندا شایهده، وه ئەم قورئانهشم بو نێردراوه، تاکو به ئێوهی رابگهیهنم، وه به ههه کهسیکی دیکه که پێی دهگات.

جا من له هینانهوهی ئەم ئایهتهدا تهنیا مهبهستم ئەم رستهیهیه: (وَمَنْ بَلَغَ) واته: پێغه مبههه (صلی الله علیه وسلم) فرمانی پێکراوه که بفرموی: ﴿وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنْذِرَكُمْ بِهِ﴾ ئەم قورئانهم بو نێردراوه، تاکو به ئێوهی

رابگهیهنم و ئیوهی پێی بترسینم و پێی ھۆشیار بکەمەو (وَمَنْ بَلَغَ) وه ھەر کەسیکی دیکەش کە دوایی قورئانی پێی دەگات، واتە: ئەویش دیسان ھەر پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) بەو قورئانە ھۆشیاری دەکاتەو، ﴿أَيُّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا أُخْرَى﴾ پێیان بڵی: ئایا ئێوە شایەدیی دەدەن، کە لە گەڵ خوادا پەرستراوی دیکە ھەن؟ (قل لا أشهد) بڵی: ئە گەر ئێوە شایەدیی بدەن، شایەدییە کەتان بە ناحەقە، بەلام من شایەدیی نادەم.

﴿قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهُ وَاحِدٌ وَإِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ﴾ بڵی: تەنیا یەک پەرستراو ھەیە، وە من بەرپیم لەوہی کە ئێوە دەیکەن بە ھاوبەش بۆ خوا.

دە: لە سوورەتی (الزمر) دا خوا دەفەرموی:

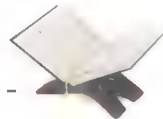
﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَكَىٰ فَلِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۖ وَمَا أَنْتَ بِمُوكِيلٍ﴾ (٤١) الزمر.

واتە: ئێمە کتێبمان بە حەق ناردۆتە سەر تۆ بۆ خەڵکی، {واتە: ئەم قورئانە بۆ خەڵک ھاتو، کە خەڵک لێی تییگات و پێی ناشنا بی و پێوہی پابەند بی} ﴿فَمَنِ اهْتَكَىٰ فَلِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا﴾ جا ھەر کەسیک رپێ راستی گرت، ئەوہ سوودەکە ی بۆ خۆیەتی، وە ھەر کەسیک رپێ ون کرد، رپێ لێ ون بوونەکە ی بەس بە زیانی خۆی تەواو دەبی ﴿وَمَا أَنْتَ بِمُوكِيلٍ﴾ وە تۆ وەکیل نی بەسەر یانەو، کە بیانپاریزی و نەھیلی گومراڤن و رپیان لێ تێک بجی.

س: پێغەمبەریش (صلی اللہ علیہ وسلم) لە فەرماشتیک دا، دەفەرموی:

(عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَالَ : بَلَّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً ، وَحَدِّثُوا عَنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا حَرَجَ ، وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا ، فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ) رواه البخاري: ۳۴۶۱.

واتە: ئە گەر ئایەتیکیش بێت لەمنەوہ بیگەیهنن، و لەبەنی ئیسرائیلەوہ شت بگێر نەوہ و قەیناکات، ھەر کەسیکیش بە ئانقەست درۆم بە دەمەوہ ھەلبەستی،

با جیگای له ناگردا دابنې. به لām بیگومان نهوهی که له بهنې ئیسرائیل و خاوهن کتیبه کان به گشتی ده گیریتتهوه، هه رچی پیچه وانهی قورئان بوو، نهوه رتهکراویه و نهوهش که سه رمان لیدنه چوو، نه ده لیین راست ده کهن، نه ده لیین درو ده کهن، چونکه له فرموده یه کی دیکه دا هاتهوه:

(قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا حَدَّثَكُمْ أَهْلُ الْكِتَابِ فَلَا تُصَدِّقُوهُمْ وَلَا تَكْذِبُوهُمْ) رواه البخاري: ۷۳۶۲.

واته: نه گهر بهنې ئیسرائیل قسه یان بو کردن، نه بلین راست ده کهن، نه بلین درو ده کهن.

که بیگومان مه بهستی پی نهو شتانه یه که راستیی و هه له یی یان دیار نه بی. دیاره بو بلا و کردنه وهی راستی یه کانی قورئانیش، هه ر که سه له قه ده ر خوی شتیکی هه ر پی ده کری، چونکه له وانه یه یه کی بلې: ئنجا خو من مه لا نیم، یان من شاره زانیم و خاوهن شه هاده نیم!! به لām وانیه، هیچ کهس نیه به قه ده ر خوی له قورئان تی نه گات و، به نه دازه ی نهوه که لی تیگه یشتوو، به رپر سیاری و پیویسته نه رکی راگه یاندنی راستییه کانی قورئان نه انجام بدهی، پیشتیش باسما ن کرد، که خوا له چه ند شوین و له سه ره تای چه ندان سوو ره ت دا کتیبی خوی به (هبین) واته: رو شن و ناشکرا، وه سف کردوه.

﴿۱۹﴾: وه له (۴) ثایه ت له سوو ره تی (القمر) دا، که ثایه ته کانی (۴۰ و ۳۲ و ۲۲ و ۱۷) ن، خوا عزوجل نه م راستییی دوو باره کردو ته وه:

﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدْكِرٍ﴾ القمر.

واته: وه بیگومان قورئانمان ئاسان کردوه بو له به رکردن، بو خویندنه وه، بو لی تیگه یشتن، ئایا کهس نیه لی تیگه! چونکه وشه ی (ذکر) به مانای خویندنه وه، له به رکردن و، لی تیگه یشتن دی، وهك (عبدالرحمن بن ناصر السعدي) له (تیسیر الکریم الرحمن فی تفسیر کلام المنان) دا^(۱) ده لی:

(آي): ولقد یسرنا وسهلنا هذا القرآن الکریم، ألفاظه للحفظ والأداء، ومعانيه للفهم والعلم، لأنه أحسن الكلام لفظاً، وأصدق معنی، وأبينه تفسیراً، فكل من أقبل علیه یسر الله علیه مَطْلوبه غاية التيسير، وسهله علیه، والذكر شامل لكل ما يتذكر به العاملون من الحلال والحرام، وأحكام الأمر والنهي، وأحكام الجزاء والمواظ والعبء، والعقائد النافعة والأخبار الصادقة).

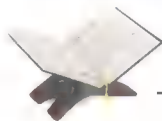
واته: خوا که ده فهرموی:

﴿ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدْكِرٍ ﴾ القمر.

یانی: بیگومان قورئانی بهرزو بهریرمان ئاسان و سینا کردوه: وشه کانی بو له بهرکردن و بیژتن، وه واتایه کانی بو تیگه یشتن و زانین، چونکه باشتین قسه یه له پرووی بیژوهو، راسترینییه تی له پرووی ماناوهو، پرووترینییه تی له پرووی لیكدانه وهو، بویه ههر که سیك به راستی پرووی تییکات، خوا ئامانجه که ی زور بو ئاسان ده کات و بوی سینا ده کات، وه وشه ی (ذکر) یش گشتگیره بو ههر شتی که زانایان پهن دی لیوهرده گرن، له یاساکانی حه لال و حه رام و، فهرمان و قه ده غه و، یاساکانی سزاو پاداشت و، ئاموژگاری و پهنده کان و، بیرو پروا سوود به خشه کان و، هه واله راسته کان.

که واته: که ده فهرموی: (وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ) واته: قورئانمان ئاسان کردوه بو له بهرکردن و، بو خویندنه وه و، بو لی تیگه یشتن، ئنجا ئایا خوا بفهرموی: ئاسانم کردوه، تاوان نییه که سیکی دیکه بلی: زه حمه ته؟ به لام هه لبه ته لیژده که ده فهرموی: ئاسانم کردوه، له گه ل خو ماندوو کردن دا نا کوک نیه، چونکه بیگومان ئه گهر هیچ خوت ماندوو نه که ی و، عه ره بی نه زانی، له قورئان تیئاگی، به لام ئه گهر زمانی عه ره بی (نحو، صرف، بلاغه) بزانی و ته ماشای قورئان بکه ی، لی تیژده گه ی، به لکو له راستی دا زور شیعر و په خشان هه یه، زور قورستره له قورئان، وه ئه وه نده ی که قورئان ده گونجی له بهر بکری، هیچ قسه یه کی دیکه، نه شیعر نه په خشان، ئاوا له بهر ناکری، قورئان زور ئاسانه، وه ک خوا فهرموویه تی، به لام ئه گهر بهر ده وام ئاگامان لی نه ییت و، بهر ده وام

ئىنا لى كۆتايى ئەم بابەتە دا دەمەوى ئامازە بىكەم بۆ باشتىن شىواز و رىبازى تىگەشتىن لى قورئان:

باشترین شیواز و ریپاز بو تیگه یشتن له قورئان و خه لك تیگه یاندن له قورئان:

من له پینچ خالدا به کورتی باسی هوکاره کانی چاکتر تیگه یشتنی قورئان ده کهم:

هوکاره یه کهم: ته فسیرکردنه قورئان به قورئان:

تویژه رهوانی قورئان له سه ره وه یه كه دهنگن و، له باره وه گوتویانه: (إن القرآن يُفَسِّرُ بَعْضُهُ بَعْضًا) قورئان هه ندیکى هه ندیکى پروون ده کاته وه، بو نمونه:

۱- خوا له قورئان دا باسی خوراگری (صبر) ده کات، ئنجا ئایا (صبر) چیه؟
ئه گهر ته ماشای ئایه ته کانی قورئان بکهین، خوا بو مان باس ده کات و بو مان پروون
ده کاته وه که ده بی له چی و چی دا خو مان رابگرین. بو وینه:

أ- له سوورپه تی (البقرة) دا ده فهرموئ:

﴿وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ﴾ البقرة: ۱۷۷.

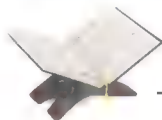
واته: ئه وانه ی خوراگران له کاتی نه داری و نه خوشیی و ناخوشیی و، له کاتی
جهنگ و پرووبه پروو بوونه و ده، که واته: خوراگری ته نیا شتیک و دووشتان
ناگریته وه، به لکو هه موو بواره کانی دین و ژین ده گریته وه .

ب- هه ره وه ها هه ره له سوورپه تی (البقرة) دا خوا سبحانه و تعالی ده فهرموئ:

﴿وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾﴾ البقرة: ۱۵۵.

واته: وه موژده بده به خوراگران، ئه وانه ی که به لایه کیان تووش بوو، ده لین:

کەواتە: ئەوانە پارێزکاران، ئەوانەى کە مالى خويان له کاتى هەرزاني و گرانى، ياخود له کاتى هەبوون و نەبوون دا، دهبەخشن، وە توورپى خو قوتدەروان و، لىبۆدروان له خەلکى، وە خوا چاکەکارانى خۆشدەوێن، وە ئەوانەى ئەگەر

گوناهيكيان كرد، يان ستهميان له خوځيان كرد (ناثوميد نابن له رځمه تي خواو) داواي ليښوردين بو گوناوه كانيان دهكهن، وه دهشزانن كه بيځگه له خوا كهس له گوناهيان نابووري، وه بهردهوام نابن له سهر تهوهي كړدويانه، له حاليكدا كه دهشزانن (چهنه خراپه!).

كهواته: پاريزكار تهوه نيه كه به بالان بفرې!، بهلكو تهوهيه كه خاوهني تهو سيفه تانه بيت، غه له تيش دهكا، به لام دهگه رپتهوه بولاى خوا.

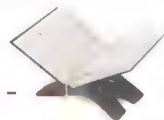
۳- نجا كه دهليين: قورپان ههنديكي ههنديكي ته فسير دهكا، دهبي ته ماشاي سياقي ثايه تكان بكهين، با له وباروه يهك نمونه تان بو بينمهوه: زوربه ي ماموستايان هم ثايه ته دهر باره ي ته خلاق و رهوشتي جوان ديننهوه:

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾ (۱۱) الأحزاب.

خوا دهفرموي: بيگومان له پيغه مبهري خوادا بو ئيوه، سهرمه شقييه كي باش ههيه، بو ههركه سيك به توميدى خوا و روژي دوايي بي و، زوريش يادى خوا بكات.

به لي، زورجار هم ثايه ته وهك بهلگه له سهر رهوشتي جوان دههينرپتهوه، كه تيمهش وهك پيغه مبهري (صلى الله عليه وسلم) رهوش و خوومان جوان بي، به لام ته گهر ته ماشاي سياقي ثايه تكان بكهين، دهبينين پيش هم ثايه ته و ثايه تكانى دوايش، هه مووى باسى جهنگ و جيهاده، كهواته: مهبهستي ته سليى لهم ثايه ته، ياني: له جهنگ و جيهاد و فيداكارىي له پيناوى خوادا، له پيناوى دينى خوادا، پيغه مبهري خوا سهرمه شقه بو ئيوه، چونكه له پيش هم ثايه ته دا خواي پهروهر دگار باسى به سهرهاتى جهنگى خهندهق دهكات، جهنگى ته حزب كه له سهره تاوه دههينى:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا﴾ (۱) الأحزاب.

دوايى ده فهرموى:

﴿ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ۝۲۱ ﴾ وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ۝۲۲ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَّنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا ۝۲۳ ﴾ الْأَحْزَاب.

مه بهستم تهويه كه زورجار ثايه تيك له سياقى خوى دهري دينى و، تاكات له پيشى و له دواي نيه، واتايه كي ههله به دهسته وه ديدات!

يان بو نموه نه: رسته ي:

﴿ قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ ۝۳۱ ﴾ آل عمران: ۳۱.

واته: بلي: ته گهر ئيوه خواتان خوشدوى شوينم بكهون خواش ئيوه خوشدوى، ته رسته يه له چ سياقين دا هاتوه؟ له سياقه دا كه ده فهرموى:

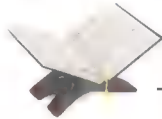
﴿ لَا يَتَخَذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَن تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقْلَةً ۚ وَيَحْذَرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ ۚ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ۝۲۸ ﴾ آل عمران.

واته: بابرواداران بپروايان له جياتى برواداران نه كه نه دوستيان، وه ههركه سيك تهوه بكات، تهوه هيچ پهيوه نديي - ئيمانيي - به خواوه نيه، مه گهر له حال كيدا وهك خو پاراستن خوتانيان لى پياريزن {وه بهروكه شيبى نزيكىي خوتانيان پيشانبدن} وه خوا له - سزاي - خوى ده تانترسيينى و سه ره نجاميش هه بولاى خوايه.

دوايى بهردهوام دهبي و ده فهرموى:

﴿ قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ ۝۳۱ ﴾ آل عمران: ۳۱.

كهواته: ته ئايه ته مه بهست پي تهويه: ئيوهش له وهدا به دواي پيغه مبهري خوا (صلى الله عليه وسلم) بكهون، كه بيجه له خواو ئيمانداران، كهسى به دوست نه گرتوه و، نه چن كافران به دوست بگرن، چونكه كه سيك شوينكه وتوى

پيغمبهره (صلى الله عليه وسلم)، كه بيچگه له خواو ئيمانداران كهسى ديكه به دوست و پشتيوانى خوى نهزاني، كه چى مسولمانى وا ههيه، ئهم ئايهته دهخويئتهوه، له حيزيكي عهلمانيش دايه، وه هى وا ههيه ئهم ئايهته دهخويئتهوه، ريشى خويشى به دهست كافريكهوه، يان به دهست مونا فيقيكهوه داوه! به لام نه گهر سهرنجى كوى ئايهته كان بدات، دهزاني كه هه لويسته كهى راست دژو پيچه وانهى ئايهته كهيه، چونكه ئايهته كانى فهرمايشتى خوا، وهك ئالقه كانى زنجير يه كدى ده به ستنه وه، خو حاشا له فهرمايشتى خوا ههر تيره له كهنده لانيك نيه!

به لكو هه موو ئايهته كان پيكهوه پهبه ستن، به لام دهبي تو سهرنجى نه وانهى پيشى و نه وانهى دوايى بهدى، وه ههر وشهيه كى قورئان وههر رستهيه كى قورئان، بتهوي مانايه كهى به راست و دروستى بزاني، دهبي ته ماشاي هه موو ئايهته كانى پيشووى و دواترى بكهى، نهوكاته واتاكهى چاكتر به دهستهوه ده دات.

هوكارى دوهم: سهرنجدانى سوننهت و سپره پيغمبهره خوا (صلى الله عليه وسلم) :

به لى بهرزان!

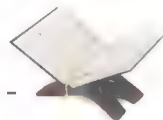
بو چاك تيگه يشتنى قورئان و تيگه ياندنى خه لك له قورئان، دهبي ته ماشاي سپره و سوننهتى پيغمبهر (صلى الله عليه وسلم) بكهين، چونكه خوا ده فهرموى:

﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾

النحل.

واته: وه قورئان (ذكر) مان ناردوته خوار بو تو، تاكو نهوى بو خه لك هاتوته خوار بويان روون بكهيه وه، وه بو خوشيان بير بكه نه وه.

به لام لي ره دا ده مهوى نه وه تان پى بليم كه پيشتريش باسман كردوه: سوننهتى پيغمبهر (صلى الله عليه وسلم) ته فسيري قورئان نيه و، پيغمبهرى خوا

قورئانی ته فسیر نه کردوه و، نه گهر پښت بایه، بیگومان ته فسیری ده کرد، نه دی یانی چی که ده لښ: پیغمبره چی خوا پروون کهره وهی قورئانه؟ واته: نیمه کاتیک له قورئان تیده گهین و ده زانین چوون کاری پیده کری و چوون بهرجهسته ده کری، له سهر نه رزی واقع؟

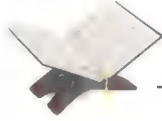
که ته ماشای پیغمبره چی خوا بکهین: بانگه واز چوون ده کری؟ ته ماشای پیغمبره چی خوا بکه.

سهره تا خه لک بولای چی بانگ ده کری؟ ته ماشای پیغمبره چی خوا بکه، عیبادت چوون ده کری؟ ته ماشای پیغمبره چی خوا (صلی الله علیه وسلم) بکه.

کومه لگا چوون ده گوږدری و چاکسازیی و پاکسازیی ده کری؟ ته ماشای پیغمبره چی خوا بکه، ده ولت و حکومت چوون ته شکیل ده کری؟ ته ماشای پیغمبره چی خوا (صلی الله علیه وسلم) بکه.

چوون له گه ل نه هلی کوفرده جینگ و جیهاد ده کری؟ ته ماشای قوناغه کانی جینگ و جیهادی پیغمبره چی خوا (صلی الله علیه وسلم) بکه.

که واته: هوکاری دووهم بو چاک لی تیگه یشتنی قورئان، نه وهیه که باش سهرنجی سوننه و ریباز و فرمایشته کانی پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) بدهین، که قورئانیان به بهرجهسته کراوی تیدایه، پیشتیش باسم کرد: که قورئان و سوننه دوو شتی لهیه ک جیا نین، به لکو سوننه تی پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) {وشه ی سوننه واته: ریباز} بریتیه له بهرجهسته کردنی قورئان له سهر نه رزی واقع، نه ک بللی قورئان شتی که و سوننه شتیکی دیکه یه، به لکو سوننه تیش هر قورئانه، به لام به بهرجهسته کراوی و به ته تبیق کراوی و، به زیندوویی له سهر نه رزی واقع، پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) قورئانی بهرجهسته کردوه.

هۆکارى سېيەم: بەهرە وەرگرتن له پېشىنە چاکمان:

بەلێ، بۆ لێ تێگەشتنى قورئان: هۆکارێكى دیکە بریتىیه له بەهرە وەرگرتن له پېشىنى چاکمان، خوا دەفەرموێ:

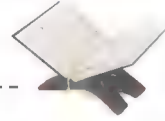
﴿فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ النحل: ۴۳.

واته: له زانایان بپرسن، ئەگەر نازانن، زانایانى پێش ئێمه، چ توێژەرەوانى قورئان، چ فەرمووده ناسان، چ شەرعزانان، دەبێ تەماشای بکەین چۆن له قورئان تێگەشتوون! له لێ تێگەشتنى ئەوان بەهرە وەرگیرى، بەلام دەبێ وریا بین، تەفسیرەکانى ئەوان و بۆچوونەکانى ئەوان و ئیجتیها دەکانى ئەوان، ئەکەینه دین، چونکە هەموو ئەوەى ئەوان بەرهەمیان هێناوه، تێگەشتنى ئەوانە لەبارەى قورئان و ئایینەوه، ئەکە خودى قورئان و دین.

دیاره هەر کاتى وەك دینیش مامەڵەمان لەگەڵ تێگەشتنەکان له دین دا کرد، دینمان زۆر دەبن، بەلام ئەگەر گوتمان: ئەو تێگەشتنى ئەوانە دەربارەى ئەو ئایەتە، ئەو فەرماشتەى پێغمەبەر (صلی الله علیه وسلم)، ئەو کاتە دین هەر یەك دینە، بەلام بە تێگەشتنى جۆراو جۆرەوه، ئنجا بە تەئکید ئەوان بۆ سەردەمى خۆیان تەماشای قورئانیان کردووه، ئێمەش پێویستە بۆ سەردەمى خۆمان دووبارە تەماشای بکەینهوه، نابێ عەقلى خۆمان داخەین، بۆیەش خوا دەفەرموێ:

﴿لَتَبِينَ لِلنَّاسِ مَا نَزَّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ النحل.

کەواته: ڕوونکردنەوهى پێغمەبەر (صلی الله علیه وسلم) بەدیل نیه بۆ بیرکردنەوهى خۆمان، خۆشمان دەبێ بیر بکەینهوه، وە بەراستى زانایانى ئیسلام و پێشەوايانى ئیسلام، تەنیا ئەوانەیان توانیویانه گۆرانکاریى بکەن، کە بەعەقلى ئازاد و کراوه، بەدلىكى بۆیانەوه، تەماشای قورئان و ئایەتەکانى خواو فەرماشتەکانى پێغمەبەریان (صلی الله علیه وسلم) کردووه.

هۆكارسه چوارهم: خۇ رازاندنەوۈ بە پارىژكارىم:

چونكى چەندە ئىنسان ئەھلى تەقۋابى، زىاتر لەقورئان تىدەگا، بەلگەمان چى يە؟
ئەوۋىيە كە خوا دەفەرمۇي:

﴿الْم ۱﴾ ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿۲﴾ البقرة.

واتە: ئەلىف، لام، مېم، ئەو كىتەبە گومانى تىدا نىيە، رېنمايى كەرە بۇ پارىژكاران،
بەللى بە ئەندازەي ئەوۋە كە ئىنسان پارىژكار دەبى و خۇي دەپارىژى لە توورەيى
خوا، لەو شتەنەي كە خوا پىي ناخۇشن، كە چواندىنى فەرزەكان و شكاندىنى
قەدەغەكانە و، ئەمىش بىگومان دەرەنجامى پابەند بوونە بە شەرىعەتەو، لە
قورئان تىدەگا و دلى رۇشن دەيىتەو، وەك خوا سېحانە وتعالى لە سوورەتى
(الأنفال) دا دەفەرمۇي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَل لَّكُمْ فُرْقَانًا﴾ الأنفال.

واتە: ئەي ئەوانەي ئىمانتان هېناو! ئەگەر پارىژ لە خوا بىكەن، خوا فورقانتان
پىي دەبەخشى، (فرقان) ىش حالەتتەكە كە ئىنسان ھەق و ناحەق، ھەلال و
ھەرام، چاك و خراپى پىي، لەيەك جىادەكاتەو.

هۆكارسه پىنجەم و كۆتايىم: وەدەست هېنانىم زانىيارىم و شارەزايىم:

ئىنسان چەند ئاسۆي عەقلى كراوۋتر بى و، چەند زانىيارى زىاتر بى،
دەربارەي ئەو واقعە كە تىيدا دەژى، دەربارەي تەوژمە فەكرىيەكان و تەوژمە
سىياسىيەكان، دەربارەي خىر و شەرى ئەو كۆمەلگا و دەوروبەرە، مېژووى،
كلتوور و فەرھەنگى.. ھتە، وە دەربارەي زانستە جوړاو جوړەكان، مروف چەند
عەقلى فراوانتر بى و پر مەعلووماتتر بى و، چە كداتر بى بە زانىيارى، زىاتر
لە قورئان تىدەگا.

یه کیځ ته ماشای سووړه تیځ له قورئان دهکا، ته نیا مانایه کی ساده ی لی ودرده گری، به لام یه کیکی دیکه ته ماشای دهکا، یهک بار مانای لی ودرده گری، چه نکه عه قله که ی چه کداره به شاره زایی و زانیاری زور.

با لیږده دا دوو نمونه بینینه وه:

یه ۴۵: نه گهر به چاوی پروت سهیری دلویه ټاویځ بکه ی، هر دلویه ټاویځه و ده ی بین ی، به لام نه گهر به وردبین (میکر ټسکوب) ته ماشای بکه ی، مه خلوقات و زینده وهری زوری تیډا ده بین ی.

ده ۴۵: له دووړه وه ته ماشای دهریا بکه: ته نیا مه خلوقیکی شین یان سهوز ده بین ی، به لام کاتیک ده چی یه سهری، ته ماشا ده که ی زینده وهر و ماسی و جر و جانده وهری زوری تیډایه، وه نه گهر بچی نه یوی، ته ماشای ده که ی شتی عه جایه بتریش له بنه وه هه یه وه، گه وه هر و مرواریشی تیډایه!

بویه به راستی نیمه هه تا زانیاریمان زیاتری و هه تا ټاسوی بیر و عه قلمان فراوانتر یی، زیاتر له قورئان تیډه گه یین وهک خوی زانا ده فهرموی:

﴿وَلَوْلَا اَلْاَمْتَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا اِلَّا الْعِلْمُونَ﴾ (۴۳) العنکبوت.

واته: وه نه و وینانه بو خه لک دینینه وه، به لام ته نیا زانیه کان لیان تیډه گهن.

کهواته: ینسان به نه ندازی نه وه که عیلمی هه یه، له وینه هیانه وهی قورئان تیډه گا.

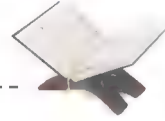
هه وروها خوا ده فهرموی:

﴿وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقُّ وَيَهْدِي اِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ (۶) سبأ.

واته: وه نه وانه ی که زانیاریمان پیډراوه، ده زانن، که نه وهی له په ورودر گارته وه هاتوه، حه قه و رینمای ی دهکا بو راسته شه قامی خوی زالی ستایش کراو.

هه وروها خوا عزوجل ده فهرموی:

﴿كُنْتُ فُصِّلْتُ اَيْسُهُ، قُرْءَا اَنَا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ (۲) فصلت.

واته: ئەمە كتيبيكە ئايەتەكانى رۆشن كراونەوه، قورئانىكى عەرەبىي يە بۆ كەسانىك كە بزەن، كەواته: ئەوكەسەي كە نەزانى، ئىستيفادەي لى ناكە.

ئىنجا لىرەش دا مەسەلەيەكى گرنگ ھەيە، ئەويش ئەويە كە سەرچەم ھۆكار و ھەنگاوەكانىش، واته: چ قورئان بە قورئان تەفسىر بکەين، چ بگەرپىنەوه بۆ سوننەت، چ بگەرپىنەوه بۆ قسەي زانايان، چ بمانەوي زانست و شارەزايى و دەست بىنين، ھەمووي پىويستى بە عەقلەو، بۆ ھەمووي دەبي عەقلى خۆمان بەكارىنين، عەقل و ھۆشكى كراو و چالاک، بۆيە خوا سبحانە وتعالى دەفەرموي:

﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفُرْعَانَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا﴾ ﴿٢٤﴾ محمد.

واته: ئايا لە قورئان ورد نەبنەوه، ياخود لەسەر دليان (عەقليان) قفلەكانيان ھەن؟ يانى: ئايا عەقليان قفل دراو، يان لىي ورد نەبنەوه؟ ھەر كەسەي لە قورئان ورد بىتەوه، بە عەقلىكى كراو و ئازادەو، لەراستى دا لىي تىدەگا و لىي بەھرەمەند دەبي. ئىنجا لە كۆتايى دا دەليين: خوا دەفەرموي:

﴿كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ ﴿٢٤﴾ البقرة.

واته: ئاوا خوا ئايەتەكانى خۆي بۆ ئىو رۆون دەكاتەوه، بەلكو بفامن، بەلكو عەقلىتان ھەبي، كەواته: بايى ئەوئەندە كە ئىنسان عەقلى ھەيە و عەقلى خۆي بەكاردينى، چونكە ھەموومان عەقلمان ھەيە، بەلام بايى ئەوئەندە كە ئىنسان كە عەقلى خۆي بەكاردينى و خۆي ماندوو دەكا، زياتر لە قورئان بەھرەمەند دەبي.

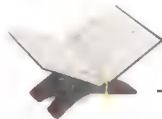
خوا بە لوتف و كەرەمى خۆي ئىمە لەو كەسانە بگيرى، كە ھەموو ئەو ئەرکانە بەرانبەر بە قورئان، بە چاكترين شىو جىبەجى دەكەن، وە خوا بە لوتف و كەرەمى خۆي خەلكى مسولمانى كوردستان و عىراقىش لە دەورى چراي قورئان كۆبكاتەوو، خوا يارمەتى ئەو خەلك و مىللەتەي ئىمە بدا، كە باش لە كتيبي خوا تىبگەن، بۆ ئەوئەي سەرفرازىي و بەختەوئەيى دنيا و دواوژ بۆخويان مسوگەر بکەن.

سبحان ربك رب العزة عما يصفون وسلام على

المرسلين والحمد لله رب العالمين

ئەم بەشە

خوینەری بەرپزا

ئەم بەشە کۆی حەوت وانەیه کە لە خول (دورە) ێک دا گوتراونەوێو پاش هینرانە سەر کاغەزیان^(۱) و پێداچوونەوێو کەم و زیاد تێداکردنێکی باشی خۆم، بەم شیوەیان لێهاتوێ.

لەخوای میهرەبانیش داواکارم زیاتر دامەزراوو نەلەخشاومان بکات و، هەموو لایەکیشمان تۆفیق بدات بۆ هەرچی زیاتر چاکتر خزمەت کردن بە کتیبی بەرپزو بەپێزی خوی و، لەو کەسانەمان بگێڕێ کە بەهۆی قورئانەوێ، بەرزایی دنیاو دواپۆزیان بە قسەت دەبی، وەك پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی:

(إِنَّ اللَّهَ يَرْفَعُ بِهَذَا الْكَلَامِ أَقْوَامًا) رواه مسلم.

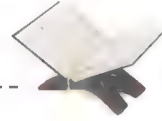
واتە: بێگومان خوا بە هۆی ئەم فەرماشتە وە کەسانێک بەرز دەکاتەوێ.

هەر وەها فەرموویەتی:

(إِنَّ أَفْضَلَكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ) رواه البخاري برقم: ۵۰۲۸.

واتە: بێگومان چاکترینتان ئەو کەسەیه کە شارەزای قورئان دەبی و خەلکی لێ شارەزا دەکات.

(۱) شایانی باسە سەرەتا بۆ بەرپزم کاک (ئومید مصطفی) هینانیه سەر کاغەز و، پاشان بۆ بەرپزم کاک (عمر حەمەتال) دووبارە بە خەتێکی خۆش نووسینیەوێ، خوا پاداشتیان بداتەوێ. دیارە ئەم بابەتەش یەکیکە لە باسەکانی کتیبی: (الاسلام کما یتجلی فی کتاب اللہ) بەرگی سییەم (الإيمان بکتاب اللہ تعالی).

دهستپیک و ریخوشکردن

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين وصلى الله تعالى وسلم و بارك على حبيبنا محمد و آله
أجمعين، من الصحب و الأزواج و القرابة و التابعين لهم بإحسان الى يوم الدين.

فوشک و برایانی به ریزو فوشه ویست!

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

خوا پشتیوان بی زنجیره وانه یه کتان پیشکدهش ده کم، که جهوت وانهن له ژیر
ناوونیشانی: (چون باستر له قورئان به هره مه ند ده بین؟!).

شایانی باسیشه ئه م باسه، هیله سهره کییه کانی و هه وینه که ی یه کیکه له
باسه کانی نیو کتیبی: (الإسلام كما يتجلى في كتاب الله) که کاتی خو ی له
زیندانی ئه مه ری کا دا نووسیومه.

سه ره تا ده لیین:

بیگومان ئیمان به کتیبی خوا - که مه به ستمان پی قورئانه، که دوا بین
کتیبی خوا ی په روهرد گارهو، تاکه کتیبی خوا ی په روهرد گاریشه که به ساغیی و
دهستکاری نه کراوی له دهستی به شهردا ماوه ته وه - به لی ئیمان به کتیبی خوا،
یه که مین هه نگاوی به هره مه ند بوونه له کتیبی خوا ی په روهرد گار، به لام من

ليزه دا بۆيه باسى ئه وه ناكه م، چونكه ئيمه ئه م ده رسانه بۆ خه لكى مسولمان ده خه ينه ر وو، دياره ئينسانى مسولمانيش كه سيكه پيشتر ئيمانى به كتيبى خوا هيئاه، دهشتوانين بۆ پيناسه ي ئيمان هيئان به كتيبى خوا عز وجل، هه ر به كورتى بليين:

{ئيمان به كتيبى خوا، به راست زانينى قورئانه كه فهرمايشتى خوايه و بۆ پيغهمبهرى كوئايى (محمد) عليه الصلاة والسلام ناردوو يه تى، پاشان هه لى و كهوت كردنه له گه ل كتيبى خوا دا، به و شيويه ي كه خوا فهرموويه تى}.

واته: به راست زانينى كتيبى خوا ي پهروه ردگار و هه لى و كهوت كردنكى راست و دروست له گه لى دا، دوو پيكه ينه رى سه ره كى ئيمان به كتيبى خوا يىك دين.

جا ئيمه ئه م زنجيره وانه يه دا ته نيا باسى پيكه ينه رى دووه ميان ده كه ين: (چۆنيه تى هه لى و كهوت كردن له گه ل كتيبى خوا ي پهروه ردگار دا)، چونكه وه ك گوتمان: ئينسانى مسولمان له وه بۆته وه كه ئه وه كتيبى خوايه و به راستى ده زانى و، ده زانى كه فهرمايشتى خوايه و، بۆ پيغهمبهرى كوئاييه (عليه الصلاة والسلام).

دياره ئيمه له كهوت هه نكاودا، باسى چۆنيه تى هه لى و كهوت كردن له گه ل كتيبى خوا ي پهروه ردگار دا ده كه ين، وه بۆ هه ركام له و كهوت هه نكاوانه، وانه يه كه ته رخان ده كه ين، به م ناوونيشانانه ي خواي:

ههنگاوى يه كه م: ئه ده ب نواندن و به گه وه گرتن (التأدب والتعظيم)
به لى به ريزان! يه كه مين هه نكاوى (هه لى و كهوت كردن) راست و دروست له گه ل قورئاندا بۆ ئه وه ي چاكتر لى به هره مه ند بين، ئه ده ب نواندن و ريزگرتن و به گه وه گرتنيه تى.

ههنگاوى دووه م: خو يند نه وه و گوى بۆ گرتن (التلاوة والاستماع)
دووه مين هه نكاو يش بۆ ئه وه كه ئينسان له كتيبى خوا شارزا يىت، ئه وه يه كه يان بۆ خوى بيخوينتيه وه، يان گو يى بۆ بگري له كه سانيك كه به سه ري دا ده خو ينده وه.

چونكه قورپان بۆيە ھاتوۋە، ھەم تاكەكان و ھەم كۆمەلگاش پاك و چاك بىكات،
وہ ھەم ھوكمپرانىيى بە سەر تاك و كۆمەلدا بىكات و، ئەو شەرىعەتەى كە
گرتوۋىيەتە نىۋ خۆى، خەلك پىۋەى پابەند بى و، لە ژيانى تايىبەتى و كۆمەلىيى
خۆيان دا پىيادەى بىكەن.

جا بەرپازان!

شایانی باسیشه که:

ئەم ھەوت ھەنگاوانە ی بۆ چۆنیەتی ھەلس و کەوت کردن لە گەڵ کتیبی
خوادا خستماننە ڕوو، وەك ئالفەکانی زنجیرێك بە دوا ی یە کدا دین، واتە پلە بە پلە
بە دوا ی یە کدا دین، چونکە:

ھەنگاوی یە کەم کە بریتیە لە ئەدەب نواندن لە بەرامبەر کتیبی خوادا و،
بە گەورە گرتن و ڕێژ لێ گرتنی، ئەو دیارە یە کە مین ھەنگاوە، ھەرکەسی
بە راستی ئیمانی بە قورئان ھەبێ، لە بەرامبەریدا بە ئەدەب دەبێ و بە دەرو
دەروون (ظاهر و باطن) ی و بە ڕوالت و بە ئاشکرا لە بەرامبەریدا بە ئەدەب
دەبێ، و بە دلێش بە گەورە دەگری و بە بەرزو پیرۆزی دادەنێ.

ئەجا دوا ی ئەو ی کە بابای موسولمان، کتیبی خواو فەرماشتی بێ وینە ی
خوا عز وجل بە گەورە دەگری و بەرز ڕادەگری و، لە بەرامبەریدا بە ئەدەب
دەبێ، دیارە ئەو جوۆرە ھەست و شعورە، پالێ پێو دەنێ کە بیخوینیتەو، چونکە
خوا ی پەرورەدگار ھەر بۆ ئەو ناردوویەتی و وشە ی (قرآن) واتە: (خویندەو)
یان (خویندراو). بە لێ قورئان بۆ ئەو ھاتو بخویندریتەو و گوێ لێ بگیری.

بۆ یە ھەنگاوی دوو ھم بۆ ئینسانی موسولمان کاتێک کە دیەوێ ھەلس و کەوتێکی
بەو شێو یە کە خوا پێی خوێشە لە گەڵ کەلام و فەرماشتە کەیدا بکات، ئەو یە
کە بیخوینیتەو، یان گوێ لێ بگیری، کاتێک کە بە سەریدا دەخویندریتەو.

پاشان بە دوا ی ئەم ھەنگاوەشدا یە کسەر ھەنگاوی سییەم دیت، چونکە
ئینسان کاتێک شتێک بە لایەو گەورە و گرنگ بێ و بیخوینیتەو، دیارە بیری
لێ دەکاتەو، تێی ڕادەمیئێ و پێیدا قوول دەبیتەو، و ئەو ھەنگاوی سییەم

ههنگاوى چوارهميشى بهدوادا دئ، چونكه كاتيك مرؤف بير له كتيبى خوا بكاوه و تيوه رامينى، ييگومان كارى تى دهكاو پهندي لى وهرده گرى.

ئجا له دواى كارتىكران و پهندي لى وهرگيرانيش، يه كسهر شوين كه وتن و مل بو كه چكردن (الاتباع والتسليم) دئ، چونكه هيچ كهس نيه له كتيبى خوا تبارك وتعالى تيبكات و كارى تيبكات، شويى نهكهوى و بو ئاراسته و ئهمر و نههييهكانى ملكهچ نهب!

پاشان ههر كهسيكيش مى بو قورئان كهچ كرد و شويى كهوت، ئهوه ييگومان ههم خوى پاك و چاك دهبي و به راستييهكانى قورئان شارهزا دهبي و، ههم خهك و دهوروبهريشى لهو تهزكيه بوون و شارهزابونهدا بهشدار دهكات.

وه سهرهنجام ههر كهسيكيش به قورئان تهزكيه بوو و فيرى راستييهكانيشى بوو، ههول ديدات دهوروبهريشى پاك و چاك بكات، وه ههول ديدات كه ئه قورئانه و ئهو شهريعهته له دهوروبهريدا رهنك بداتهوه و بهسهر كوومهلگاي دهوروبهريدا بيچهسيپنى.

ئىستاش با بينه سهر وانهى يه كهه، كه ههنگاوى يه كهمه:

له نۆزه كۆمهلايه تبهكان لهكهلانين
AliBapir on social media
نحن همك عن مواقع التواصل الاجتماعي

ف AliBapir

ف AliBapir

PDF

AliBapir

www.alibapir.net
English - عربي - كوردی

که نالی
راکه پاندنی مهکلهبی مامۆستا علی بابیر

AliBapir

Google Play

App Store

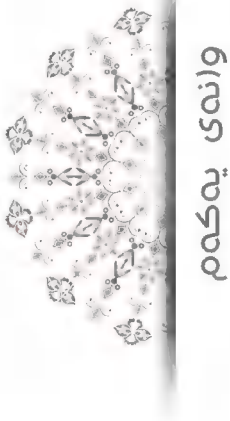
QR codes

QR codes

QR code

AliBapir

ههنگاوی یه کهم:

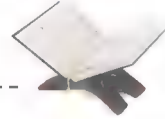
ئەدەب نواندن و بە گەورەگرتن (التأدب والتعظیم)

خوای پەروەردگار لەو رۆژەوه، کە ئادەمی لەسەر زەوی دانا، بەلێنی بەخۆی و وەجەکە ی دا، ھەروەھا بەلێنی بە (جن)یش دا، کە ئەوانیش وەجە ی ئیبلیس، کە لە ھیدایەت و بەرنامە ی خۆی بە ھەرەمەندیان بکات و، ھەوالە ی خۆیانیان نەکات، بۆ ئەوە ی لە تاقیکردنەوه ی ژيانی دنیای سەر زەوی دا دەریچن و، موژدە ی پێدان کە: بەرنامە ی خۆمتان بۆ دەنێرم.

﴿فَأَمَّا يَا نِينَكَم مِّنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى﴾ ١١٣ طە.

واتە: ئنجا کاتێک لە منەوه ھیدایەتتان بۆھات، ھەر کەسێک دوا ی ھیدایەتی من بکەوێ، ئەوە مسۆگەر نە ون دەبێ و نە پێی لی تێک دەچێ و، نە ژین تالیش دەبێ، (چونکە ئینسان، کە پێی لی تێکچوو، ژین تال و چارەڕەش دەبێ).

ئنجا دوا یین کتیبی خوای بە بەزەبی بۆ مروڤایەتی، قورئانە و، ھەر کەسێک بەراستی ئیمانی بەو ھەبێ، کە ئەو قورئانە خوا ناردوویەتی و، فەرماشتی خوا یە و خوا بۆخۆی فەرموویەتی، ئەوە بیگومان ئەو ئیمان و قەناعەتە ی پالی پێو دەنی، کە ئەو پەری ئەدەب و رێز و بە گەورەگرتنی لە بەرامبەریدا ھەبێ.

ههلبهته ئيمه نازانين خوا عز وجل چۆن فهرمايشت دهكات و قسه دهفهرموئ، بهلام به تهئكيد دهزانين، كه قورئان فهرمايشتى خوايه، چونكه خواى كاربهجئ بو خوى ناوى له قورئان ناوه: (كلام الله) وهك فهرموويهتى:

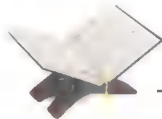
﴿وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلِمَ اللَّهِ﴾ التوبة: ۶.

واته: ته گهر يه كيئك له هاوبهش بو خوا دانهرهكان پهناى به توگرت - ئهئى (محمد)! عليه الصلاة والسلام- تو پهناى بده، بو ئهوهئ، كه فهرمايشتى خوا ببيستئ. كهواته: قورئان فهرمايشتى خوايه و، له رپئ پيغه مبهروهه مروفايه تپئ دواندوه و، قسهئ پئ له گهئ سهرجهئ ئينسان و جند دا كردوه.

بهئى بهريزان!

ئهدهب نواندن له گهئ فهرمايشتى خوا و، به گهوره گرتنى و رپئ لئ گرتنى، به رهه مئ راسته وخوى ئيمان پئ بوونيه تئ و، كه سيئ به راستيئ بزاني، كه ئهم قورئانه فهرمايشتى خوايه و خوا ناردوويه تئ و فهرموويه تئ، بيگومان ته گهر ئيماني به خوا هه بئ و، به وه هه بئ، كه قورئان خوا خوى فهرموويه تئ: رپئ لئ ده گريئ و به گهورهئ ده گريئ و، له گهئ لئ دا به ئهدهب ده بئ.

ئنجا ئهدهب نواندن ئينسانيش له بهرانبهر كتيبئ خوا و، رپئ لئ گرتنى و به گهوره گرتنى، به ئه ندهزئ ئيمان پئ بوونيه تئ، كهواته كه سيئ بيهوئ كتيبئ خوا به گهوره بگريئ - كه ئه وه له سهري فهرزه، بهلكو بريتيه له كاكيئ ئيمان پئ بوونئ و، كه سيئ رپئ له كتيبئ خوا نه گريئ، بيگومان ئيماني پئ نيه - بهئى كه سيئ بيهوئ باش رپئ له كتيبئ خوا بگريئ و له گهئ لئ دا به ئهدهب بئ و به بهرزي بگريئ، ده بئ ههول بدا، ئيمانه كهئ به خواى پهروهردگار قوول بكا ته وه، چونكه ههتا ئيماني زياتر بئ، ئهدهب و ته عظيم و به بهرز گرتنيش بو قورئان زياتر ده بئ و، ئه و كه سهش، كه رپئ له قورئان ناگريئ، له راستئ دا رپئ له خاوه نه كهئ ناگريئ و، ئيماني پئ نيه و، كه سيئ رپئ و ته قديري قورئان نه زاني، ئه وه بهرله وه رپئ لئ خاوه نه كهئ نه گرتوه و، ئيماني پئ نه هيناهه، بهئى رهنگه بزاني، كه خوا فهرموويه تئ، بهلام ئيماني پئ نيه، چونكه ئيمان پئ بوون جيايه،

له زانين، هې واههيه دهزاني خواي پهروهر دگار ههيه، بهلام ئيماني به خواني، بو نمونه: ئيبليس دهزاني، كه خوا ههيه، بهلام ئيماني به خواني، ههروهها فيرعهون و دارو دهستهكه ي دهيانزاني (موسي) عليه السلام پيغه مبهري خوايه ودهحي له خواوه بو دي، بهلام ئيمانين پي نه بوو، وهك خوا عز وجل دهفرموي:

﴿وَحٰدُوا بِهَا وَاسْتَيْقِنَتْهَا اَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا﴾ النمل: ۱۴.

واته: فيرعهون و دارو دهستهكه ي يقينان هه بوو به پيغه مبهرايه تي (موسي) عليه السلام و به موعجيزه كاني، بهو په يامه ي، كه بو فيرعهون و دارو دهستهكه ي هينابووي، دلنيابوون، كه له خواويه، بهلام دانيان پيدا نه هيناو نكووليان لي دهكرد، بوچي؟! خوا فرمويه تي: (ظُلْمًا وَعُلُوًّا) له بهرته وه ي چاويان له سته م و، خو به زلگري بوو، بويه فيرعهون و دارو دهستهكه ي مل كهچ نه ده بوون بو نهو په يام و بهرنامه يه ي، كه (موسي) عليه السلام له خواوه هيناويه تي، چونكه نه گهر ملكهچ بوونايه بو ثايين و په يامه كه ي (موسا)، ده بوويه واز له فيرعهونايه تي بينن! كه واته: جاري واههيه مروف دهزاني خوا قورئاني ناردوه، بهلام ئيماني پي نيه.

ئيمان بهوه، كه خواي زانا وشارهزا قورئاني ناردوه، نهويه وهك گوتمان كه: بهراستي بزاني و به شيويه كي واش هه لس و كهوتي له گهل دا بكات، كه بوي شايسته يه، ههروهك، ئيمان به خواش (جل شانه) نهويه، كه تو بزاني و دلنيابي، كه خوا عز وجل تاكه به ديهينه رو پهروهر دگارو په ستراره، وه به شيويهك هه لس و كهوتي له گهل بكه ي، كه بو خوا شايسته يه: له هه موو كه ست خو شتر بوي، له هه موو كه س و شتيك زياتر لي بترسي، له هه موو كه س زياتر شه رمي لي بكه ي، له هه موو كه سي به گه وره تر بگري، نهويه پري بوي ملكهچ بي، پشتي پي ببه ستي، به بهرنامه كه يه وه پابه ند بي، نهو هه مووي ديته نيو چه مكي هه لس و كهوت كرديك له گهل خواي پهروهر دگاردا، كه بوي شايسته يه، نه گهر نا كه سيك، كه ده لي: ده زانم خوا ههيه، بهلام نهو شتانه ي تي دا نه بن، كه باس مان كردن، نهوه ئيماني به خواني، بوچي؟! چونكه به شيويهك هه لس و كهوتي

گورتهی قدسان:

چونکہ ہمہ مو زانایان لہسہر تہوہ یہ کدہنگن، کہ ہہرودک چوَن سہرورہی پیغہمبہران (محمد)ہ، علیہ الصلاۃ والسلام، وہ گہورہی کتبہکانی خوا، قورئانہ، گہورہی ہمہ موو فریشتہکانیش (جبریل)ہ، علیہ السلام، کہ خوی پەروردگار چوار ناوی بۆ بہکارہیئاون: (الروح) و (الروح الامین) و (جبریل) و (روح القدس).

ههروهه ها له بهرگی دووه می کتیی (الاسلام کما یتجلی فی کتاب الله) دا باسیکی
چرو پرمان له بارهی ئیمانیه کردوه.

ئىنجا خواى زانا و شارهزا لهو بارهوه فهرموويه تى:

﴿وَلَنُزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴿١٩٥﴾﴾ الشعراء.

واته: يىگومان ئهم قورئانه دابه زىنراوى په روهردگارى جيهانه كانه، گياني ئهميندار (الروح الامين) دابه زانده بو سهر دلى تو، بو ئه وهى تو له ورياكه رهوه كان بى، {خواى په روهردگار ناوى له پيغه مبه رانى خوى ناوه ئاگادار كه رهوه كان، چونكه هاتون، كه مروفايه تىي هو شيار بكه نه وهو ئاگادارى بكه نه وه، كه دنيا شارى بى خاوهن نيه و، ئاگادارى بكه نه وه، كه ژيانى دنيا جىگاي تاقى كرانه وهيه و ئينسان به هه لدا نه كراوه، به لكو لى پرسينه وهى له گه لدا ده كرى و سزاو پاداشتىك چاوه رپى ده كات} وه ئه و قورئانه به زمانىكى عه رهبىي روون و ئاشكرايه.

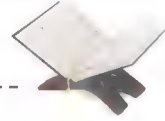
وشه ي (عربى) ش واته: روون، وه وشه ي (اعراب) واته روون كردنه وه، (أَعْرَبَ): واته رووشنى بكه وه.

وه به راستى خواى كاربه جى بويه زمانى عه رهبىي هه لى ژاردوه بو دوايين كتيبى خوى، كه دياره كتيبى كانى ديكه ش به زمانه كانى ديكه ي مروفايه تى بوون:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهِ ۚ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ ۖ إِبْرَاهِيمَ: ٤﴾

به لى سهرجه م ئه و كتيبانه ي ديكه ي خوا به زمانه كانى ديكه ي مروفايه تى بوون، كه خه لك قسه يان پى كرده وون به دريژايى ميژوو، به لام دوايين كتيبى خوى، كه گه وهره ترين يانه زمانى عه رهبىي بو هه لى ژاردوه، چونكه كوومه لىك تاييه تمه ندى له زمانى عه رهبىي دا هه ن، كه له زمانه كانى ديكه دا نين، كه دياره ئه وانه ي پسپورو شاره زان، ده زانن چو ن چهندان ورده كارىي و لايه نى روه انبىژيى و چاك ته عبير كردن له مبه بست، له زمانى عه رهبىي دا هه ن، كه له زمانه كانى ديكه دا به و شيويه نين.

ئىنجا ئينسان كاتىك بير ده كاته وه، كه چو ن خواى به رز و مه زن له سه رووى كهوت ئاسمانانه وه (جبريل) ي بانگ كردوه، كه گه وهره ترين فريشته ي خويه تى و

سەرۆکی فریشته‌كانه و، ئەو فەرمايشتانهی خۆی پێ فەرمووه و قورئانی فێرکردوه، ئەویش به (محمد)ی راگه‌ياندوه، به‌بێ که‌م و زیاد، چۆن وه‌ریگرتوه ئاوا دایه‌زاندۆته سەر دڵی پاک و پیرۆزی پێغه‌مبەر (عليه الصلاة والسلام)، چونکه‌ خۆی په‌روه‌ردگار جیبریلی به (الروح الأمين) وه‌سف کردوه، واته (جبریل) ئەم‌ینداره و یه‌ك وشه و یه‌ك پیتی تی‌دا زیاد و که‌م نه‌کردوه.

به‌لێ کاتێک ئینسان بیر له‌و مه‌سه‌له‌یه‌ ده‌کاته‌وه‌و، ده‌یه‌ینیت به‌ر ئاوینه‌ی عه‌قل و خه‌یالی خۆی، ئە‌و‌جار تی‌ده‌گات قورئان چه‌ند به‌رز و مه‌زن و به‌پێژ و به‌پێژه.

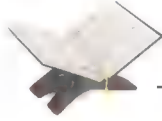
ئنجا پێویسته‌ ئە‌وه‌ش بگوترێ، که (جبریل) سه‌لامی خۆی لی‌ بێ، وه‌ك چۆن له‌ سه‌ره‌تاوه به‌ فەرمانی خوا عز و جل قورئانی به‌پێژی دابه‌زاندۆته سەر دڵی موباره‌کی پێغه‌مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم)، مانگی ر‌ه‌مه‌زانی هه‌موو س‌الێکی‌ش له‌ گه‌ڵ پێغه‌مبهردا به‌ قورئانی‌ دا چۆته‌وه، و له‌ گه‌ڵیدا ده‌وری کردۆته‌وه، وه‌ك (أبو هريره) خ‌والی‌ی ر‌ازی بێ له‌و باره‌وه گوتویه‌تی:

(كَانَ يَعْرِضُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقُرْآنَ كُلَّ عَامٍ مَرَّةً، فَعَرَضَ عَلَيْهِ مَرَّتَيْنِ فِي الْعَامِ الَّذِي قُبِضَ..) رواه البخاري (برقم: ۴۹۹۸).

واته: جیبریل هه‌موو س‌الێک جارێک قورئانی له‌ گه‌ڵ پێغه‌مبهردا (صلی الله علیه وسلم) ده‌ور ده‌کردوه، به‌لام ئە‌و س‌ال‌ه‌ی، که تی‌یدا گیانی کیشرا، دوو‌جار له‌ گه‌ڵی پێداچۆوه.

به‌لگه‌ش له‌ سه‌ر ئە‌وه، که جیبریل له‌ مانگی ر‌ه‌مه‌زانی هه‌ر س‌الێک دا قورئانی له‌ گه‌ڵ پێغه‌مبهردا ده‌ور کردۆته‌وه، ئە‌م قسه‌یه‌ی (ابن عباس)ه‌ خوا له‌ خۆی و بابی ر‌ازی بێ:

(كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجَوَدَ النَّاسِ بِالْخَيْرِ، وَأَجَوَدُ مَا يَكُونُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ، لِأَنَّ جَبْرِيْلَ كَانَ يَلْقَاهُ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ حَتَّى يَنْسَلَخَ، يَعْرِضُ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقُرْآنَ...) رواه البخاري (برقم: ۴۹۹۸).

واته: پیغمبه‌ری خوا (صلی الله علیه وسلم) له هه‌موو که‌س به‌خشنده‌تر و سه‌خه‌تر بوو، به‌تایبه‌ت له‌مانگی رهمه‌زان دا، چونکه‌جیبریل هه‌تا مانگی رهمه‌زان به‌سه‌رده‌چوو، هه‌موو شه‌ویک پییده‌گه‌یشت، پیغمبه‌ری خوا (صلی الله علیه وسلم) قورئانی له‌گه‌ل ده‌ور ده‌کرده‌وه.

به‌ئێ به‌رێزان!

ئینسان، که‌بیر له‌و مه‌سه‌له‌یه‌ ده‌کاته‌وه، قسه‌ لێ‌کردن و ته‌عبیر لێ‌کردنی ئاسانه، به‌لام، که‌ ده‌یه‌یه‌ به‌رچاوی عه‌قل و خه‌یال، یه‌کجار شتیکی گه‌وره و سه‌رسوڕه‌ینه‌ره! خوا به‌و هه‌موو گه‌وره‌یه‌ی، که‌ موڵکه‌که‌ی هه‌نده‌ فراوانه‌ هه‌ر خۆی ده‌زانێ سنووری له‌ کوێه؟، وه‌ ئه‌وه‌نده‌ ورده‌کاریی تێدا، که‌ زانیان هه‌رکه‌سه‌ له‌ بواری خۆیدا، کامه‌یان زۆر پسه‌وره‌ ده‌لی: ئه‌و ورده‌کارییه‌ی، که‌ خوای په‌روه‌ردگار دایناوه‌ له‌ دروستکراوه‌کانی خۆیدا، سنووری نیه‌! وه‌ک فه‌رمویه‌تی:

﴿صُنِعَ اللَّهُ الَّذِي أَنْفَنَ كُلَّ شَيْءٍ﴾ النمل: ۸۸.

واته: دروستکراوی خوا، که‌ هه‌موو شتیکی زۆر به‌ ورده‌کاریی دروستکرده‌وه، هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموی:

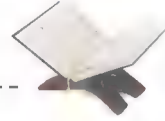
﴿مَا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِن تَفَوُّتٍ﴾ الملك: ۳.

واته: له‌ دروستکراوی خوادا نارێکی نابینی. وه‌ ده‌فه‌رموی:

﴿الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ﴾ السجدة: ۱۷.

واته: ئه‌و خواجه‌ هه‌ر شتی، که‌ دروستی کرده، به‌ چاکترین شیوه‌ دروستی کرده.

دیاره‌ زانیانی‌ش ئه‌و شاهیدییه‌ ده‌دن و زۆر به‌ راشکاوی ده‌لێن: هه‌رچی که‌ خوا دروستی کرده، ده‌بوو هه‌ر به‌و شیوه‌یه‌ بوایه، که‌ هه‌یه، هه‌موویان کتییی گه‌وره‌ گه‌وره‌یان داناون، له‌سه‌ر ورده‌کارییه‌کانی دروستکراوه‌کانی خوا،

بهلام دهلین: ئهوه گۆشهیه که لهو رێک و پێکی و وردهکارییهی، که خوا له درووستکارهوانی خۆیدا دایناوه، ئنجا کاتێک ئهوه خوایه عز وجل قسه بکات له گهڵ گهورهترین فریشتهی خۆیدا و، ئهویش به ئهمانهتهوه بۆ پێغه مبهری کۆتایی (علیه الصلاة والسلام) بیهێنی، بهراستی ئینسان ههرحهندی دهکات مهسهله که هینده مهزنه، به زهحمهت له عهقل و خهیاڵدا جیگای دهیتهوه.

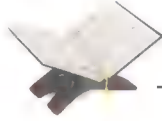
ئنجا ئایا قورئانیکی ئاوا چۆن نابێ ئینسان له بهرانبهری دا به ئهدهب بێ، وه چۆن نابێ ههتا ئهوپهڕی به گهورهی بگری و به بهرزی بگری؟! بۆیه خوای بێ وینه له سوورپهتی (الحشر) دا دهفهرموێ:

﴿لَوْ أَنزَلْنَاهُذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ نُضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ (۱۱)

دیاره لیڤه دا خوای پهروهردگار دهیهوێ ئیمه تیبهگهیهنی و لهقهدهر عهقلی ئیمه قسه دهکات، ئه گهر نا گهورهیی قورئان لهو زۆرتیه، وهک پێویست پێمان ئیستیعاب بکری، دهفهرموێ: ئه گهر ئهم قورئانه مان ناردبایه سهر چیایهک، تو ئهوه چیایهت دهبینی زۆر به ملکه چیی پارچه پارچه دهبوو. {چیا (جبل)، که له ههموو درووستکارهوانی خوا لهسهر زهوی گهورهتر و سهخت ترو پتهوتیه، دهتبینی له ترس و سام و ههیهتهی خوا زۆر ملکه چ دهبوو، وه پارچه پارچهش دهبوو!} پاشان دهفهرموێ: (وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ نُضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ)، ئهم وینانه بۆ خهڵکی دینینهوه بۆ ئهوهی بیر بکه نهوه، واته: بیرى لێبکه نهوه؛ قورئان چهند بهرز و مهزنه!

ههروهها خوای پهروهردگار ستایشی خوێ کردوه لهسهر ئهوه، که قورئانی ناردوه، دهفهرموێ:

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا﴾ (۱) ﴿فَيَمَّا لِيُذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا مِّن لَّدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا﴾ (۲) ﴿مَّا كُنْتُمْ فِيهِ أَبَدًا﴾ (۳) ﴿الْكَهْفَ﴾.

واته: ستایش بۆ خواجهك، كه قورئانی ناردوه بۆ سەر بهندهی خۆی، وه هیچ لاری و نارپکییهکی تینهخستوه، رپك و راسته (یان سه‌ره‌رشتیاره)، بۆیه‌ش ناردوویه‌تی تاكو خه‌لکی له کارساتیکی گه‌وره‌و سامناک بترسینی، که له لایه‌ن ئه‌و- خوا- هه‌و دیته‌دی (دیاره‌ مه‌به‌ست پپی رپژری دواپی و لیپرسینه‌وه‌و سزاو پاداشته)، وه بۆ ئه‌وه‌ش، که موژده‌ بدات به‌و که‌سانه‌ی ئیمانیا‌ن هیناوه‌و، کرده‌و باشه‌کان ته‌نجام ده‌دن، که پاداشتیکی زۆر باشیا‌ن هه‌یه، به‌ هه‌میشه‌یی تییدا ده‌میننه‌وه (که دیاره‌ مه‌به‌ست پپی به‌هه‌شته).

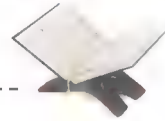
شایانی باسیشه‌ ئه‌و لاری (عوج‌یه‌ی، که خوا سبحانه‌ و تعالی له کتیبی خۆی دووری خستوته‌وه، هه‌موو جو‌ره‌ هه‌له‌و په‌له‌و ناته‌واوییه‌ك ده‌گریته‌وه، چ په‌یوه‌ندی به‌ رواله‌تی قورئانه‌وه‌ هه‌بی، چ به‌ نیوه‌رپکییه‌وه.

وه وشه‌ی (قیّم) به‌ مانای رپك و راست و بی گری و گۆل دی، هه‌روه‌ها به‌مانای (سه‌ره‌رشتیار و مشوورخۆر)یش دی، هه‌روه‌ها ئه‌و وشه‌یه به‌ (قِیَمًا) یش خوینراوته‌وه، که مانای یه‌که‌می خویندنه‌وه (قراءه‌ی پيشو ده‌گه‌یه‌نی^(۱).

به‌لێ لیڤه‌دا خوا‌ی په‌روه‌ردگار ستایشی خۆی ده‌کات، که قورئانی ناردوه، که‌واته‌ قورئان شتیکی زۆر به‌رز و گه‌وره‌یه، خوا ده‌فه‌رموی: ستایش بۆ من، که قورئانم ناردوته‌ خوارێ، دیاره‌ گه‌وره‌یی و مه‌زنیتی و به‌رزیی قورئانی‌ش، ئه‌وه ده‌خوای، که ئینسا‌ن له به‌رامبه‌ریدا زۆر به‌ ئه‌ده‌ب بی و به‌ گه‌وره‌ی بگری.

وه به‌لگه‌یه‌کی دیکه‌ له‌ سەر پپویست بوونی به‌ گه‌وره‌ گرتن و رپژلینگرتنی قورئان ئه‌وه‌یه، که خوا‌ی به‌خشه‌ر له‌ سه‌ره‌تای سوورپه‌تی (الرحمن‌)دا، که سه‌رژمیری زۆرپك له‌ چاکه‌ و نیعمه‌ته‌کانی تییدا کرده‌و، نیعمه‌تی فی‌رکردنی قورئانی کردوته‌ سه‌ره‌پشته‌ی سه‌رجه‌م نیعمه‌ت و چاکه‌کانی و پيش هه‌موویانی خستوه؟! وه‌ك ده‌فه‌رموی:

﴿الرَّحْمَنُ ۝۱ عِلَّمَ الْقُرْآنَ ۝۲ خَلَقَ الْإِنْسَانَ ۝۳ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ۝۴﴾

واته: (خوای) خاوهنی بهزهیی. قورئانی فیّری (مروّف و جند) کردوه. مروّقی دروست کردوه. دهرپرین و قسه کردنی فیّرکردوه.

پاشان خوای بهخشهر پاش خستنه پرووی ژمارهیهك له چاکه و نیعمه ته کانی له سهر مروّف و جند، بۆ یه که مجار پرویان تیده کات و ده فهرموّی:

﴿فَيَا أَيُّهَا الرِّبُّ كَمَا تُكَذِّبَانِ؟!﴾ الرحمن: ۱۳.

واته: بپروا به کام له چاکه کانی پهروهرد گارتان ناکهن و به راستی نازان؟! واته: کام له چاکه و نیعمه ته کانی خوا ههیه، که بتوانن پالی دهنه لای جگه له خوای پهروهرد گار، وه چ نیعمه تیکی خوا ههیه، که بتوانن نکوایی لی بکهن؟! شایانی باسه ئهم رستهیه:

﴿فَيَا أَيُّهَا الرِّبُّ كَمَا تُكَذِّبَانِ؟!﴾

(سی و یهك) جار دووباره بۆته وه، (۱۵) جاریان له کاتی باس کردنی نیعمه ته کانی دنیا دا، به پروودا وه کانی قیامه تیشه وه، (۱۶) جارانیس له کاتی باس کردنی نیعمه ته کانی دواړوژدا، که نیعمه ته کانی به ههشتن، ئنجا سه رهتای هه موو نیعمه ته کانی چی باسی کردوه؟! دواي ئه وهی، که خوای ناساندوه، به وه، که خاوهنی ئه وه په پری بهزهیی و خاوهنی ئه وه پری بهخشندیهی، ئه وهی بهر له ههر شتیک باس کردوه، که که قورئانی فیّری ئینسان و جند کردوه: (عَلَّمَ الْقُرْآنَ)! دياره جیی سه رنجه، که خوای کاربه جی فیّرکردنی قورئانی پیش دروست کردنی ئینسانیش خستوه، چونکه دواي ئه وه فهرموویه تی: (خَلَقَ الْإِنْسَانَ، عَلَّمَهُ الْبَيَانَ) واته: ئینسانی دروست کردوه و پروونکردنه وهی مه بهسته کانی خوای فیّرکردوه. (بیان) یش ئه وهیه، که ئینسان بتوانی ته عبیر له وه بکات، که له دلی دایه، له رپی قسه یان نووسین، یان ههر شیوازیکی دیکه ی دهرپرینه وه.

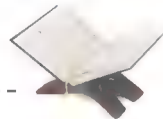
لێره دا بۆمان ههیه بپرسین: بۆچی خوای بهخشهر فیّرکردنی قورئانی له لایهن خویه وه بۆ ئینسان و جند، پیش هه موو نیعمه ته کانی خستوه؟! چونکه له راستی دا به بی ئیمان و شاره زایی له قورئان، ئینسان و جند له سهر ئه سلّی دروست کرانی خویشان قهرزدار ده بنه وه و، که سیك له نیعمه تی قورئان به هره مه ند

نه بیټ، له سهر ئه سلې بوونه کەیشی، که گه وره ترین و بنه پره تی ترینی هه موو
نیعمه ته کانه، قهرزدار ده بیته وه، چ جایی نیعمه ته کانی دی، وه که خوا ده فهرموئ:

﴿وَتَرَى الظَّالِمِينَ لَمَّا رَأَوْا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِّن سَبِيلٍ ۚ وَتَرَهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَشِيعَاتٍ مِّنَ الذَّلِّ يَنْظُرُونَ مِّن طَرَفٍ خَفِيٍّ وَقَالَ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ ۚ أَلَا إِنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُّقِيمٍ ۝﴾ الشوری.

لیږدها خوی په روه ردگار دیمه نی کافره کان له پوژری دواپی دا ده خاته
به رچاو و ده فهرموئ: تو کافر! سته مکاره کان ده بینی له پوژری دواپی دا کاتی،
که ئازارو ئه شکه نه جی خوا ده بینن ده لئ: هیچ رییه که نیه و، ناتوانین بگه ریینه وه
بو دنیا و جاریکی دی تاقی کردنه وه بدهین و خوا تاقیمان بکاته وه، (داخو
ئو جاره چ به ندهیه که ده بین و، چون فهرمانبه ری خوا ده بین و، پابه ند ده بین
به شه ریعه تی خواوه!)، ده بینی کافره کان، که راده نوینرین له سهر ئاگری
دوزه خ، زور ملکه چ و زه لیل و بی ده سه لاتن، به سیله چاویک سهیر ده که ن،
(واته: به چاویکی کز ته ماشا ده که ن، ئینسان، که ترسیک ده بینی، ناویری زور
چاوی تی به ری و به چاویکی کز سهیری ده کات)، جا لیږدها شوینی مه به ست
(بیت القصید) ئه وه یه، که ده فهرموئ: (وَقَالَ الَّذِينَ ءَامَنُوا) وه ئه وانیه بر وایان
هیناوه، گو تی ان: (إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ)، واته:
بیگومان زیانباران ته نها ئه وه که سانه خویان و که س و کاریان له ده ست چووه
له پوژری دواپی دا، (چونکه کابرای کافر خوی له ده ست چووه، واته: له سهر
ژینه که ی خوی و له سهر دروستکرانه که شی قهرزدار بوته وه و، سه رباره ش
که س و کاریشی له ده ست ده چی، چونکه ئه گه ر که س و کاره که ی کافر بن، ئه وه
دیاره له یه که دا ده برین و، ئه گه ر مسو لمانیش بن، دیسان هه ر له یه که داده برین،
ئه گه ر کافر بن، هه رییه که له جیی تایبه تی خویدا سجنه و، که س له گه ل
مال و خیزانی خوی نابج، وه ئه گه ر که س و کاره که ی مسو لمان بن، ئه وه
ده چنه به هه شت و یه کجاری له یه که ده ترا زین!).

به لام بابای مسوولمان خوئی و مال و خیزان و وهچه و مندال و دایک و بابی و خرم و کهسی بو کو ده کریتته وه، بو ته وهی، که زیاتر دلی خوش بی، وهك خوا فهرموویه تی:

﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ ۖ﴾ الطور: ۲۱.

واته: وه ته وانهی ئیمانیان هه بووه و وهچه کهیشیان به ئیمانیه وه شوئیان که وتوون، وهچه که یانیاں پیده گه یه نین..

ئنجا ده فهرموئی: ته هلی ئیمان له و رۆژهدا ده لێن: خه ساره ته ندانی راسته قینه ته و که سانهن، که خوین و کهس و کاری خوینیاں له دهست داوه، له رۆژی دواپی دا. مه به ستمان ته وهیه، که خوی په روهردگار بویه نیعمه تی فیکردنی قورئانی پیش هه موو نیعمه ته کانی دی خسته، له سوورته تی (الرحمن) دا، که سوورته تی باسکردنی نیعمه ته کانی خوایه، چونکه به بی به هره مه ند بوون له نیعمه تی قورئان، که به هوویه و ئینسان له ئیمان حال دی، و، ئیمان دینی و هیدایهت و هره گری، به بی ته و نیعمه ته، ئینسان له سه ره هه موو نیعمه ته کانی دیکه قهرزدار ده بیته وه: مال و سامان بی، لهش ساغیی بی، ده سه لات بی، ده وه له مه ندیی بی، هه رشتیك بی، به لکو هه ره له سه ره ته سلێ بوونه کهیشی قهرزدار ده بیته وه، واته: هه ره نه بوایه باشت بوو، بویه خوی کاربه جی باسی ئینسانی کافر دهکا و ده فهرموئی:

﴿.. وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَلَيْتَنِي كُنْتُ رَبًّا ۖ﴾ النبا.

واته: وه کافر ده لی خۆزگه گل بوومایه، واته خۆزگه ده خوازی، که بیته گل و، خۆزگه ده خوازی، که وهك ئاژهل و مالات چۆن دوا ته وهی هه شر و حیسابیان له گهل ده کری، ده بنه وه به خاك و خۆل و سزاو پاداشتیان نیه، ته ویش خۆزگه به چوار پینان ده خوازی، به لام دیاره ته و خۆزگه یه شی بو نایه ته دی؟!

چەند وەسفیکە گرنگە کتیبە خوا

بەرپزان !

خوای پەرەردگار باسی کتیبی بەرپزو بەپیزی خوای دەکات بە چەند وەسفیک، هەر کام لەو وەسفانە ئەو دەخوازن، کە ئیمە لە گەڵ کتیبی خوادا بە ئەدەب بین و بە گەورەیی بگرین:

۱- یەکیک لەو وەسفانەیی، کە خوای پەرەردگار بۆ کتیبی خوای بەکاری هیناون، بریتییە لە مەزنیی (العظمة) وەك فەرموویەتی:

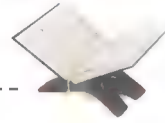
﴿وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِّنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْءَانَ الْعَظِيمَ﴾ الحجر. ۸۷

واتە: وە ئیمە ھەوت لەوانەیی، کە دووبارە دەکێنەو، وە قورئانی مەزیمان بەتۆ بەخشیو (ئەو (محمد) علیہ الصلاة والسلام!، ئەو ھەوت دووبارە کراوانەش زۆربەیی زانایان دەلێن: مەبەستی پێ ھەوت ئایەتی سوورەتی (الفتاحہ)یە، کە نوێژکەرانی دووبارەیی دەکەنەو.

۲- وە خوای تاک و پاک قورئانی بە: (کریم) ناوھیناوە:

﴿إِنَّهُ لَقُرْءَانٌ كَرِيمٌ﴾ الواقعة. ۷۷

(کریم)یش ھەم بەواتای بەرپژ دی، ھەم بەواتای بەخشەر دی^(۱)، دەلێن: فلان کەس (کریم)ە، واتە: بەرپژ و بە حورمەتە، وە بەخشندەییە و دەبەخشی و سەخشییە، دیارە قورئانییش ھەم بەرپژ و ھەم بەخشندەییە.. جا چ فەرماشتیک لە فەرماشتی خوا بەرپژترە؛ وە قورئان بەخشندەییە و، ھەرکەسێک بەراستی ڕوو

له قورئان بکات و تیّی بگات، قورئان هه موو خێرو چاکهیه کی پی دهبه خشی،
شاره زایی پیده به خشی، مه عریفه تی پی دهبه خشی، ئیمانی پی دهبه خشی،
هیدایه تی پی دهبه خشی، ئه ده بی پی دهبه خشی، ئه خلاق پی دهبه خشی، عزیزهت و
حیکمهت و هه رچی خێرو چاکهیه له دنیاو قیامهتدا، قورئان پی دهبه خشی.

۳-۴- وه خوی زانا و توانا قورئانی خوی به بهرزی و به حیکمهت، وهسف
کردوه، وهك ده فهرموی:

﴿وَلَئِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِّ حَكِيمٌ﴾ (الزخرف).

واته: ئه قورئانه له لای ئیمه، له کتیی بنه رتهیی (الوح المحفوظ)دا، هه
به رزه و هه م کار به جیه.

۵- ههروهها خوی به به زهیی قورئانی به زال (عزیز) وهسف کردوه:

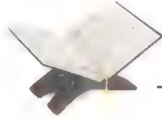
﴿...وَلَئِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ﴾ (۴۱) لَا يَأْتِيهِ الْبَطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ
حَكِيمٍ حَمِيدٍ (۴۲) فصلت.

واته: وه ئه قورئانه کتییکی بالادهست و زال. هه له و ناهه قیی له ههچ
لایه کییه و ریی تی نابات. نیراوه خواری خویه کی کار به جیی ستایشکراوه.
به لئ، قورئان کتییکی بالادهست و زال، ههچ کهس و بهرنامه یه نه، که له
بهرام بهر قورئاندا بهوستی و مونا فه سه ی بکات، یان کی به رکیی له گه لدا بکات!

ههروهها به گه لئ وهسفی دیکه خوی پهروه دگار وهسفی کتیی خوی
کردوه، ئنجا ئایا ئه مه چی لی وهرده گیر؟! له وه لام دا ده لئین: قورئانیك خوا
به ر موی: (عظیم، و، کریم، و، علی، و، حکیم، و، عزیز) ده.

ههروهها: پیویسته مروف ئیمانی به و کتیه مه زن و بهر پز و بهرز و... هته هه بی و
ئه و په ری ریزو ئه دهب و حورمه تی به رانه ر بنوئین، ئه وه له لایه ك.

ههروهها: له لایه کی دیکه شه وه: ده بی بزانی هه ر کاتیک به راستی ئیمانی به قورئان
بوو و، به و شیویه مامه لئ له گه لدا کرد، که خوا فهرموویه تی، ئه وه ئه و
قورئانه، مه زنی پی دهبه خشی و، عزیزه تی پی دهبه خشی و، حورمهت و ریزی

پي دهبه خشې و، حيكمهت و بهرزيي پي دهبه خشې، وه بههره مهندي دهكا لهو
وهسفانهي خوې، چونكه نه گهر له گهل ئينساني بهرپژدا بهرې دا برؤي، رپژ
پهيدا دهكهي، وه نه گهر له گهل باباي زانادا مامهله بكهي، زانياريي وهدهست
دهخهي و، وه نه گهر له گهل ئينساني باش بيت، باشيت بو دي و، له گهل
ئينساني خراپ بي، خراپيت بو دي، وهك پيغه مبهر (عليه الصلاة والسلام) له
فهرمايشتيكي دا فهرموويه تي:

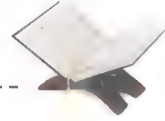
(إِنَّمَا مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالْجَلِيسِ السَّوِّءِ، كَحَامِلِ الْمَسْكِ وَنَافِخِ الْكِيرِ...) متفق
عليه (۱).

واته: وينهي هاوهلي چاك و هاوهلي خراپ، وهك هه لگري ميسك و كووره چي،
وايه، باباي عهتر فروش يان ليي دهكري، يان ده دتاتي، وه نه گهر نه شتداتي بوئي
خوشي نهوت بو دي، بهلام كابراي ئاسنگهر و كووره چي ههر ليي نزيك بيهوه،
نه گهر بهرگ و پوښاكيشته نه سووتيني، بوئي ناخوشي لي دهكهي.

كهواته: كه سيك له گهل قورئاندا بيته هاوهل و ليي نزيك بي، بيگومان سيفهت و
شوينه واره كاني قورئاني تيډا دهرده كهن، بهمه رجيك بهراستي له گهل قورئاندا
هاودهنگ بي.

به لي: نه دهب نواندن له گهل قورئان دا و، به گه وره و بهرز و پيرؤز گرتني،
بيگومان وا له ئينسان دهكا، كه سيفهته كاني قورئاني تيډا بيته دي، له مه زيني و
بهرزيي و عيززهت و حيكمهت و كه رهم و رپژ و... هتد، وه بهراستي به درپژايي
ميژروش نه وانهي، كه له گهل قورئاندا بهراستي نه ده بيان هه بووه، به گه وريان
گرتوه و له گهلي دا هاوهل و هاودهم بوون، نهو سيفه تانهيان له قورئان وهر گرتوه،
دياره ههر كه سه له قهدير خوې.

هاوهلاني پيغه مبهر (عليه الصلاة والسلام) خوا لييان رازي بي، ته ماشا
دهكهي پيش ئيسلام و قورئان، له وپهري نه زانين و نه خوينده واريي دابوون،
بهلام به هوې هاوهليي و هاوده مييان له گهل قورئاندا، بوون به ماموستاي

مرؤفایه تی، له زانست و شاره زایی دا، وه له وپه پری بی سهر و بهری سیاسی و نابووری و کومه لایه تییه وه، بوونه سهر قافلله مرؤفایه تی له دهوله تداریی و چاکه کاری و داد گهریی و پاکیی و چاکیی و رهوش بهرزی و، له هه موو شتیکی باشد، وه گه لی عه ره ب به گشتی بهر له ئیسلام و قورئان، له هه موو میلله تان دواکه وتووتر و بی سهر و بهر تر بوون، به لام دوايي مرؤفایه تی هه موو شتیکی چاک له وان فیڕ ده بوون، بوچی؟! چونکه ماموستایان قورئان بوو، وه سهر جه م سیفه ته بهرزه کانیان له قورئانه وه به دهست هیئا بوون !

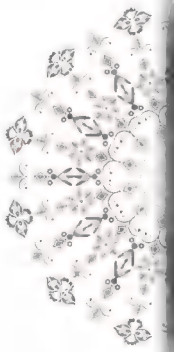
له کو تایی ئه م ده رسه شماندا ده لیین:

یه که مین ههنگای هه لئس و کهوتی راست و دروست له گه ل قورئاندا، ئه وهیه، که ده بی له گه لی دا به ئه ده ب بین و، به بهرزه گه وهی بگرین، کاتیکیش، که له گه ل کتییی خوادا به ئه ده ب ده بین و به گه وهی ده گرین، ئه وه بیگومان ئه وه سفانه ی قورئان، که خوی پهروهرد گار کتییی خوی پی مه دح کردوون، که م و زۆر، به ئه ندازه ی ئیمانمان و، به ئه ندازه ی ئه ده ب نواندیمان و، ریژ له قورئان گرتمان و، به گه وره گرتنی و، ته فاعول له گه لدا کردنیمان، له ئیمه دا رهنگ ده ده نه وه.

خوی پهروهرد گار له وه که سانه مان بگپری، که به راستی ئه ده ب ده نوین له گه ل کتییی خوادا و، له گه لی دا به ریژ ده بن و، به گه وهی ده گرن و، به و شیوه هه لئسو کهوتی له گه لدا ده کهن، که بو کتییی خوا، بو فه رمایشتی بهرز و پیروزی خوی پهروهرد گار شایسته یه، تا کو هه رچی زیاترو چاکتر لی سوودمه ند و به هره مه ند بین.

وصلی الله علی محمد و علی آله وصحبه أجمعین

والحمد لله رب العالمین

ههنگاوی دووهم:

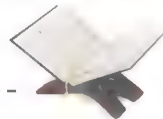
خویندنهوه و گوێ بو گرتن (التلاوة والاستماع)

به‌ڕێزان!

له‌وانه‌ی یه‌که‌مدا باسمان کرد، که بو هه‌ڵس و کهوت کردنی راست و دروست له‌گه‌ڵ قورئان دا، بو ئه‌وه‌ی باشت‌ر لێی به‌هره‌مه‌ند بین، یه‌که‌مین هه‌نگاو و قو‌ناغ، بریتیه‌ له‌: (ئه‌ده‌ب نو‌اندن و به‌گه‌وره‌ گرتنی کتیی خ‌وای په‌روه‌ردگار). به‌لێ یه‌که‌مین هه‌نگاو و قو‌ناغ بو هه‌ڵس و کهوت کردن له‌گه‌ڵ قورئاندا - هه‌ڵس و کهوت کردنیکی راست و شه‌رعیه‌یه‌ - ئه‌وه‌یه، که ئینسان ئه‌و کتیی خ‌وای په‌روه‌ردگار، که فه‌رمایشتی خ‌وایه، به‌گه‌وره‌ی بگ‌ری و ئه‌ده‌ب و ڕێزو حورمه‌تی پێوستی له‌گه‌ڵدا بنوێنێ.

ئێستاش باسی هه‌نگاوی دووهم ده‌که‌ین، که بریتیه‌ له‌: (خویندنه‌وه و گوێ بو گرتن).

یه‌که‌مین شتێک، که ئینسان ده‌یکات، د‌وای ئه‌وه‌ی، که بر‌وای هی‌نا، که ئه‌و قورئانه کتیی خ‌وایه (سبحانه و تعالی) و به‌ (جبریل) دا (علیه السلام) بو پی‌غه‌مبه‌ری کو‌تایی خ‌وای (محمد) (علیه الصلاة والسلام) نارد‌وویه‌تی، وه د‌وای ئه‌وه‌ی، که ئه‌ده‌ب و به‌گه‌وره‌ به‌رزگرتن و، ڕێزی شایسته‌و پێوستی له‌ به‌رانبه‌ردا ده‌نوێنێ، بریتیه‌ له‌ (خویندنه‌وه‌ی) یاخود (گوێ لێگرتنی)، دیاره

خوای کاربه جی بویه فرهمايشتی خوی بۆ ئیمه ناردوه، تاكو لیی تی بگهین و کاری پی بگهین و، به دلنیايشه وه، ئینسان نه له فرهمايشتی خوای پهروهردگار و نه له قسهی هیچ کهسی دیکهش، ناتوانی تیبگا و پاشان کاری پی بکا، ههتا نهیخوینیتته وه، یان به سهری دا نهخویندريتته وه، ههه بویهش خوای بهرز و مهزن له قورئاندا، فرهمانی کردوه به خویندنه وهی قورئان، وه به گوی لی گرتنی خویندرا نه وهشی.

ئنجا ئیمه سهههتا چهند ئایهتیکی خوای بی وینه، وه چهند فرهمايشتیکی پیغه مبهه (صلی الله علیه وسلم) دینینه وهه باس ده کهین، که فرهمانیان کردوه به خویندنه وهی قورئان، یان گوی بۆ گرتنی و، پاشان چهند خالکی گرنه له وه باره وه، که لهو ئایهت و فرهمايشتانه ده فرهمیننه وه، ده خهینه پروو.

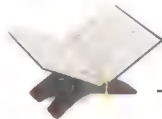
چهند ئایهتیکی له باره وه خویندنه وهه گۆه لیگرتنه قورئانه وه:

۱- خوای به خشنده له سوورهتی (الکھف) دا فرهموویه تی:

﴿وَأْتِلْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ (۲۷)

دیاره خوای بی هاوتا لی ره دا راسته وخۆ پیغه مبهه (علیه الصلاة والسلام) ده دوینتی و فرهمانی پی دهکا، که کتیبی خوا بهخوینیتته وه، به لام زانایان وهک بنچینهیه کی شه رعیی له سهری ریککه وتوون، که هه موو دواندنه کانی خوا عزوجل له قورئاندا بۆ پیغه مبهه (علیه الصلاة والسلام)، بریتین له دواندن بۆ ئۆمه ته کهیشی، وه ته گهر دواندنیک تایبهت کرابی به پیغه مبهه وهه (علیه الصلاة والسلام) به به لگهیه کی تایبهت، ته گهرنا هه رچی خوای پهروهردگار ئاراسته ی (محمد) ی کردوه، ئاراسته ی ئۆمه ته کهیشی کردوه له دوا ی ته وهه.

ئنجا لی ره دا، که ده فرهمووی: (وَأْتِلْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ ..)، ته وه بیگومان وهک چۆن له گه ل (محمد) یه تی (علیه الصلاة والسلام)، له گه ل ئۆمه ته کهشیه تی، چونکه خوا سبحانه و تعالی هیچ پیغه مبهه ریکی نه ناردوه،

مه گهر بۆ ئهوهی پهیرهویی لی بکری:

﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ .. ﴾ النساء: ۶۴.

واته: هیچ پیغه مبهریکمان نه ناردوه، مه گهر بۆ ئهوهی فهرمان بهری لی بکری و، به فهرمانی خوا گوپرایه لیی بۆ بکری. ههروهها خوی بی هاوئل ده فهرموی:

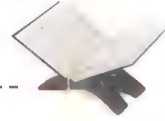
﴿ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴾ (۱۱) الاحزاب.

واته: بیگومان له پیغه مبهری خوادا بۆ ئیو سهرمه شقییه کی باش ههیه، بۆ ههر کەسی به ئومیدی خوا، (واته ئومیدی رهحمهت و بهزهیی خوا) و دواپۆژ بی، وه زۆر یادی خوا بکا. واته: ههرکەسی، که ئیمانی ههبی و مسولمان بی، موحه ممهده (عليه الصلاة والسلام) سهرمه شق و پیشهرویه تی، وه ماموستا و چاوساغیه تی، له بهر ئهوه وهك بنچینهیه که با له میشکماندا بچه سپی، که ههرچی خوا له سهر پیغه مبهری خوی فهرزی، کردوه له قورئان و له سوننه تدا، ئۆمه ته کهیشی پیی مولزه مه و ده بی پابهندی بی، مه گهر شتی که تایبهت کرابی به پیغه مبهروه (عليه الصلاة والسلام) به به لگه و نیشانهیه کی دیارییکراو و پروون.

به لی خوی پهروهرد گار ده فهرموی:

﴿ وَاتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ﴾ (۲۷) الکهف.

واته: وه ئهوهی، که بۆت رهوانه کراوه له کتییی پهروهرد گارت، بیخوینه وه، بیگومان به هیچ جوړیک گۆرین و دهستکاریی کردن بۆ وشهکانی نیه، وه جگه له ویش په نایه کی دیکهت نیه.

۲- ههروهها خوای زاناو کاربهجی له ئایهتی ژماره (۴۵)ی (العنکبوت) دا فرمان به پیغهمبهرهکهی (عليه الصلاة والسلام) و، له پشت ئهویشهوه به تیگرای ئۆممتهکهی دهکات و دهفهرموئ:

﴿ اَتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ .. ﴾

واته: ئهوهی، که له کتیب بوئ رهوانهکراوه بیخوینهوه. دیاره ئهلیف لامی سههر (الکتاب) ئهلیف و لامی (عهده)، واته: ئهه کتیبهی، که زاناو و، (معهود)، که قورئانه.

۳- وه له سوورهتی (المزمل) دا دیسان خوای بهرز و مهزن فرمان به پیغهمبهری پیشهوامان دهکات، که قورئان بخوینئ و دهفهرموئ:

﴿ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ۝۴ ﴾

واته: قورئان بخوینهوه به خویندنهوهیهکی پروون و چاک و پوخت. دواپی باسی ماناو چهمکی وشهی (ترتیل) دهکهین.

۴- وه له ئایهتی (۹۸)ی سوورهتی (النحل)یشدا، خوای بالادهست فرمان به پیغهمبهری خوئ دهکات و دهفهرموئ:

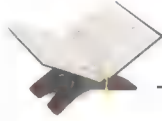
﴿ فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ۝۹۸ ﴾

واته: وه کاتیک قورئانت خویند، پهنا بگره به خوا له شهیتانی دوور خراوه له رهحهتی خوا. (رجیم) یانی: (مرجوم)، کهسیک، که دوورخراوتهوه و نه فرهتی لی کراوه، سوننهته ئینسان بلی: (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) پیش ئهوهی، که قورئان بخوینئ، وهک دواپی باسی دهکهین.

۵- وه له ئایهتی (۲۰۴)ی سوورهتی (الأعراف) دا دهفهرموئ:

﴿ وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ۝۲۰۴ ﴾

واته: ههرکاتی قورئان خوینرايهوه، گوئ بگرن و بیدهنگ بن، به لکو رهحمتان پی بکری و به زهیتان له گهلدا بنوینری.

چەند فەرموودەيەك لەبارەى قورئان خوێندنەوه:

پێغەمبەرى خواش (عليه الصلاة والسلام) فەرمايشتى زۆرن، دەربارەى قورئان خوێندن و گەورەيى قورئان خوێندن، يان گوێ بۆ گرتنى:

۱- يەكێك لەو فەرمايشتانە ئەوێه، كە (الترمذي) لە عەبدوللای كورێ مەسعوودەوه خوا لێى رازى بێ گێراويا نەتەوه، كە پێغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرموویەتى^(۱):

{ مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا، لَا أَقُولُ (ألم) حَرْفٌ، وَلَكِنْ (ألف) حَرْفٌ و (لام) حَرْفٌ و (ميم) حَرْفٌ }.

واتە: هەر كەسێك پیتێك لە كتیبى خوا بخوێنێتەوه، چاكەيەكى بۆ دەنوسى، وه چاكەش يەك بە دەيه، نالیم (ألم) هەمووی پیتێكە، بەلكو ئەلیف (أ) پیتێكە، لام (ل) پیتێكە، ميم (م) پیتێكە.

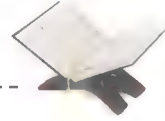
بەلێ هەر پیتێك لە كتیبى خوا بخوێنێتەوه، چاكەيەك هەيه، چاكەش يەك بە دەيه، تاكو يەك بە حەوت سەدیش دەروا، وەك لە ئايەتى (۲۶۱)ى سوورەتى (البقرة) دا لە بارەى مال بەخشين (إنفاق) هوه، خواى بەخشنده دەيگەيەنێتە يەك بە حەوت سەد:

{ مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ }

واتە: وێنەى ئەوانەى لەرپى خوادا مال و سامانى خویان دەبەخشن، وەك دەنكە تۆویك وایه، كە حەوت گولان دەردەكات، هەر گولەى سەد دەنكى تێدايه...

۲- وه فەرموودەيەكى دیکەش، كە (بخاري) و (مسلم) لە داىكى برواداران (عائيشه) هوه خواى لێى رازى بێ دەيگێرنەوه، پێغەمبەر (صلى الله عليه

(۱) رواه الترمذي و قال: حديث حسن صحيح.

وسلم) تییدا ده فهرموی^(۱):

(المَاهِرُ بِالْقُرْآنِ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَّةِ، وَالَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيَتَتَعَتَّعُ فِيهِ وَهُوَ عَلَيْهِ شَاقٌّ لَهُ أَجْرَانِ).

واته: كه سىك شارهزا بى له خویندنى قورئاندا، ئەوه له گەل ئەو فريشتانه دايه، كه نوينهري خوان، كه زۆر بهرپێز و چاكهكارن، (سَفَرَة) كۆى (سفیر)، كه بهمانای نوينهري دى، وه (كرام) كۆى (كریم) واته: بهرپێز، وه (بَرَّة) يش كۆى (بَرَّه)، واته: چاكهكار..

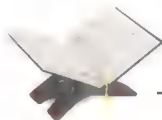
به لى وهك پيغه مبهري خوا (صلى الله عليه وسلم) رايگه ياندوه: كه سىك له قورئان شارهزا بى، له خویندنى و تىگه يشتنى شارهزا بى، ئەوه له ريزى ئەو فريشتانه دايه، كه (وحى) يان بۆ پيغه مبهريان هيناوه، ئەدى كه سىك، كه تییدا كارامه و شارهزا نه بى؟

(والَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيَتَتَعَتَّعُ فِيهِ وَهُوَ عَلَيْهِ شَاقٌّ لَهُ أَجْرَانِ).

وهكه سىك قورئان بخوینى، به لام له سهري قورس بى و به زهحمهت بۆى بى، يان ههله بكاو بگهريتهوه، به بى ئەوهى، كه ههله كه به دهست خۆى بى، واته: ههري ئەوهندهى لى بزانی و به زهحمهت بۆى بخوینى، ئەوه ئەو كهسه دوو جوړه پاداشتى ههيه، پاداشتى خویندنه وهكهو، پاداشتى نارپهحه تيبه كه، كه دیته رپى.

كهواته: ههريچۆنىك بى، قورئان خویندن پاداشتى ههري ههيه، دياره به پى توانا بابای مسولمان ده بى ههولبدات قورئانه كهى بهو شيويه بخوینى، كه خوى زانا فهرموويه تى و پيغه مبهري (عليه الصلاة والسلام) فیری کردووين و، بنچينه كانى چاكخویندن (تجوید) ی تیدا رهچاو بکات، به لام له بهرته وهى، چاك نازانى بيخوینى، نابى دهستى لى هه لگري و، ئەم فهرمووديه به راشكاوي پى ده لى: كه ههري چۆن بى، ههري خویندنى باشتري، چونكه ئەگهري ئينسان به ههلهش بيخوینى و خراپيش بيخوینى، به لام ورده ورده بيخوینى، ههري چاكى دهكات، به لام له بهرته وهى، به ههله ده بخوینى، وازی لى بىنى، ههري گيز فيرنابى.

(۱) پروانه: صحيح البخاري رقم (۴۹۳۷)، وصحيح مسلم رقم (۷۹۸).

۳- ههروهها (عقبة بن عامر) خوا لیبی رازی بی گپراویهتهوه، که پیغهمبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) پرووبه پروو به هاوهله کانی فهرموویهتی:

(أَيُّكُمْ يُحِبُّ أَنْ يَخْدُوَ إِلَى بَطْحَانَ أَوْ إِلَى الْعَقِيقِ فَيَأْتِي مِنْهُ بِنَاقَتَيْنِ كَوْمَايَيْنِ فِي غَيْرِ إِثْمٍ وَلَا قَطِيعَةٍ رَحِمٍ؟! فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ كُنَّا نُحِبُّ ذَلِكَ، قَالَ: أَفَلَا يَخْدُو أَحَدُكُمْ إِلَى الْمَسْجِدِ فَيَعْلَمَ أَوْ يَقْرَأَ آيَتَيْنِ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ خَيْرٌ لَهُ مِنْ نَاقَتَيْنِ، وَثَلَاثُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ ثَلَاثٍ، وَأَرْبَعُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَرْبَعٍ، وَمَنْ أَعْدَاهُنَّ مِنَ الْإِبْلِ) رواه مسلم برقم: ۸۰۳.

واته: کامهتان ههزه دکات هه موو رپوژیک زوو بچی بو (بوطحان) یان (عهقیق) و دوو حوشتی دونگدار بیئیی، بیئیهوی گوناہ بیئ و پچراندنی خزمایه تی تییدا بی؟ گوتمان: هه موومان هه زده کهین ئه ی پیغهمبهری خوا! فهرمووی: ئه دی بوچی یه کیکتان ناچیته مزگهوتی و دوو ئایه تان له کتیبی خوا عز وجل بزانی یان بخوینیی، بو ی چاکتره له دوو حوشتی، سیانیش له سییان و، چواریش له چواران و، زیاتریش له ژماره ی خو یان له حوشتان، زیاتر.

۴- ههروهها (أبو أمامه الباهلی) خوا لیبی رازی بی گپراویهتهوه، که گوئی له پیغهمبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) بووه فهرموویهتی:

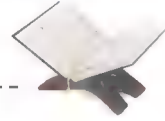
(إِقْرَأُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَفِيعاً لِأَصْحَابِهِ...) رواه مسلم برقم: ۸۰۴.

واته: قورئان بخوینن، چونکه رپوژی هه لسانه وه تکا بو هاوهله کانی دهکات.

۵- وه پیغهمبهر (صلی الله علیه وسلم) فهرموویهتی:

(يقول الله سبحانه وتعالى: مَنْ شَغَلَهُ الْقُرْآنُ وَذَكَرَنِي عَنْ مَسْأَلَتِي، أُعْطِيَتْهُ أَفْضَلُ مَا أُعْطِيَ السَّائِلِينَ، وَفَضْلُ كَلَامِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ عَلَى سَائِرِ الْكَلَامِ، كَفَضْلِ اللَّهِ تَعَالَى عَلَى خَلْقِهِ) رواه الترمذي وقال حديث حسن.

واته: خوا سبحانه وتعالی ده فهرمووی: ههر که سیک له بهر قورئان و یادی من نه بیهرژیتته سه ر داوالیکردنم، چاکتر له وهی دهدهمی، که دهیده مه داواکه ران، وه

پلهو گهورهیی فهرمایشتی خوا، بهسهه قسهی دیکه‌دا، وهك پلهو گهورهیی
خوای به‌رزه بهسهه دروستکراوه‌کانی دا.

۶- هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ری خوا (صلی الله علیه وسلم) فهرموویه‌تی:
(یقال لصاحب القرآن: اقرأ وارتنق ورتل كما كنت ترتل في الدنيا، فإن منزلتك عند
آخر آية تقرؤها) رواه أبوداود والترمذي والنسائي، وصححه الترمذي.
واته: به‌خاوه‌نی قورئان ده‌گوتری، بخوینه و به‌رز به‌وه و به‌پیکیی بیخوینه،
وهك چۆن له دنیا‌دا ده‌خویند، چونکه پلهت له‌لای کۆتا ئایه‌ته، که ده‌بخوینی.

چوار مه‌سه‌له‌که له‌م ئایه‌ت و فهرموودانه وه‌رده‌گیرین:

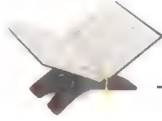
ئنج‌ا له‌ ئایه‌ته به‌پێژه‌کانی خوای په‌روه‌ردگار و فهرمایشته شیرینه‌کانی
پیغه‌مبه‌ری پێشه‌وادا (علیه الصلاة والسلام)، چه‌ند شتی‌کمان ده‌ستگیر ده‌بن،
که ئیمه له‌م چوار خاڵه‌دا کورتیان ده‌که‌ینه‌وه:

۱- قورئان خویندن له‌سه‌ر ئینسانی مسوولمان فه‌رزه:

مسوولمان وهك چۆن نوێژی له‌سه‌ر فه‌رزه، رۆژووی له‌سه‌ر فه‌رزه، قورئان
خویندنی‌شی له‌سه‌ر فه‌رزه، وه‌ وێر‌ای ئه‌و ئایه‌تانه‌ی هینامانه‌وه، ئه‌م رسته
قورئانییه‌ش به‌لگه‌یه‌ له‌و باره‌وه، خوای کاربه‌جی ده‌فه‌رموی:

﴿فَاقْرَءُوا مَا يَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ..﴾ المزمّل: ۲۰.

واته: ده‌جا ئه‌وه‌ی، که بۆتان ئاسان ده‌بی و به‌ده‌ستانه‌وه دی له‌ قورئان، بیخوینن.
زۆربه‌ی زانایان ده‌لێن مه‌به‌ست له‌ (مَا يَسَّرَ)، سووپه‌تی (الفاتحه)یه، (أبو
حنیفه)ش ر‌ه‌حه‌مه‌تی خوای لی بی ده‌لی: مه‌به‌ست ئه‌وه‌یه چه‌نده‌ت بۆ ده‌گونجی
و ده‌توانی فیری بی، بۆیه ئه‌گه‌ر نه‌یتوانی فیری سووپه‌تی (الفاتحه) بی،

بهئندازهی ئه و سوورپهته، ئایهتی دیکهش فیڕ بی، ههر دروسته، که له نوێژدا له جیاتی سوورپهتی (الفاتحه) بیانخوینێ، ئهمهش تهنیا قسهی (أبو حنیفه)یه، چونکه ئه و رایه ی دیکه زۆربه ی زانیانی لهسهرن و پیغه مبه ریش (صلی الله علیه وسلم) چهند فهرموده یکی ههن، که ئیسیاتی ئه وه ده کهن، رای زۆربه ی زانیان راسته، بۆ نمونه:

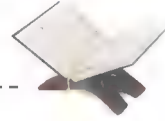
(لا صلاة لمن لم يقرأ بفاتحة الكتاب) متفق علیه عن عبادۃ بن صامت.

واته: ههر که سیك فاتیحه ی کتییی خوا {که سوورپهتی (حمد)ه}، نه خوینێ، ئه وه نوێژه که ی دروست نیه. ههروه ها فهرموویه تی:

(وَمَنْ صَلَّى صَلَاةً، لَمْ يقرأَ فِيهَا بِأَمِّ الْقُرْآنِ، فَهِيَ خِدَاجٌ، ثَلَاثًا، غَيْرَ تَامٍ) رواه مسلم
واته: ههر که سیك نوێژێك بکات، سوورپهتی دایکی قورئانی تیدا نه خوینێ، ئه وه ناته واهه، ناته واهه، ناته واهه، که م و کورته.

ئبنا بهرێزان! ئه وه ی، که له سه رجه م ئایه ته کانی قورئاندا، که فرمان به قورئان خویندن ده کهن، وهرده گیری، ئه وه یه، که قورئان خویندن له سه ر یه که یه که ی مسوڵمانان فهرزه، واته: نه ک ههر له سه ر ئه وانه، که شاره زای قورئان، به لکو له سه ر هه موو مسوڵمانێک فهرزه، که م و زۆر کتییی خوا بخوینێ.

وه له سه ر ئۆمه ته تی پیغه مبه ر (علیه الصلاة والسلام) فهرزه، [فهرزی (کفایه)یه]، که که سانیکی تیدابن، هه موو قورئان بخویننه وه وه له به ریان بی و لیی شاره زا بن، ههر بۆیه ش هه موو زانیان به په سه ندیان زانیوه، که به لای که مه وه سالانه جارێک قورئان خه تم بکری و به گوئی مسوڵماناندا بدری، وه زۆربه یان به سونه تیان داناوه، که له نوێژه کانی (تراویح)ی مانگی ره مه زاندا، هه موو شه وێک (جزء)ێک بخوینری، بۆ ئه وه ی، که به لای که مه وه، هه موو سالیک جارێک مسوڵمانان به گشتی که لامی خویان هه موو به گویدا به چیت.

هه‌لېته په‌کسانه: ئينسان چ کتیبی خوی په‌روەردگار بو‌خوی بخوینى، وه چ گوښیستی بى، واته: ئه‌وهی بو‌ی ده‌کړى، بېخوینى، ئه‌وه‌ش بو‌ی نا‌کړى، له‌سه‌ری پوښته، که گوښیستی هه‌مووی بى، چونکه ئامانج له خویندنه‌کەشى ئه‌وهی، که تو‌ تیب‌گه‌ی و شاره‌زاییت هه‌بى له فه‌رمایشتی خوا، چ بو‌ خوت بېخوینیته‌وه، چ به‌سه‌رتدا بخویندريت‌ه‌وه، ئامانجه‌که دیته‌دی.

دیاره، که مسو‌لمانانیش نو‌یژ ده‌کهن و، خوی زانا له‌سه‌ری فه‌رزدوون، که که‌م و زو‌ر قورئانی تیدا بخوینن، ئه‌و فه‌رزه‌جى به‌جى ده‌کهن، چونکه به‌لایه‌نى که‌مه‌وه سو‌وپه‌تى (الفاتحه) ده‌خوینن، وه چه‌ند سو‌وپه‌تى دیکه‌ش ئه‌گه‌ر کورتیش بن، یان چه‌ند ئایه‌تیک له‌دوای سو‌وپه‌تى فاتیه‌وه ده‌خوینن، واته ئه‌وهی که له‌سه‌ریه‌که‌یه‌که‌ی مسو‌لمانان فه‌رزه، به‌هو‌ی نو‌یژکردنه‌وه دیتنه‌دی، که خویندنه‌وه‌ی به‌شیکى قورئانه، به‌لام ئه‌وه‌ی که به‌گشتی له‌سه‌ریان فه‌رزه (واته فه‌رزی کیفایه‌یه و به‌کردنى له‌لایه‌ن هه‌ندیکیانه‌وه، گونا‌ه له‌سه‌ر هه‌موویان لاده‌جى) ئه‌وه‌ دیاره، که به‌ هو‌ی هه‌ندیکیانه‌وه - که بریتین له‌ خویننه‌ران و له‌به‌رکه‌ران و شاره‌زایانی هه‌موو قورئان- جیبه‌جى ده‌بى.

شایانی باسیشه، که پښه‌مبه‌ر (عليه الصلاة والسلام) عاده‌تى وا بو‌وه، له نو‌یژه فه‌رزه‌کاندا، به‌تایبه‌تى له‌ نو‌یژى به‌یانی و خه‌وتناندا، هه‌ول‌ی داو هه‌موو قورئان به‌گو‌ی مسو‌لماناندا بدات، به‌لکو زو‌ر جارن له‌ وتارى (جمعه)دا، وه له‌ وتارى جه‌ژنه‌کاندا، سو‌وپه‌تیک یان چه‌ند سو‌وپه‌تیکى قورئانی خویندوون، وه له‌ راستی دا ئه‌گه‌ر سه‌یرى پښه‌مبه‌ر (صلى الله عليه وسلم) بکه‌ین: وتاره‌کانى، نو‌یژه‌کانى، ئاراسته‌کانى، هه‌موویان بریتى بوون له‌ قورئان و، هه‌موویان له‌ قورئان هه‌له‌ی‌جراون.

که به‌داخه‌وه ئه‌وه ئیستا تا را‌دده‌یه‌کى زو‌ر له‌ نیو مسو‌لماناندا کال بو‌ته‌وه، مسو‌لمانان له‌ قورئان دوورن و، ئه‌و دووریه‌شه له‌ قورئان، که مسو‌لمانانى تووشى زو‌ر بیدعه‌ت و هه‌له‌و لادانى فیکری و ئه‌خلاقی و عه‌قیده‌ی و کو‌مه‌لایه‌تیی و سیاسیی کردوه.

۲- قورئان دهبی به پیک و پیک (ترتیل) بخوینری:

له چه ند شوینیکدا خوی شارهزا فه رمانی کردوه، که قورئان دهبی به ته رتیل بخوینری، جاری خوی به رزو مه زن فه رموویه تی:، که ئیمه قورئانمان به ته رتیل خویندوته وه - له پیری جیبریله وه - وه که فه رموویه تی:

﴿وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلاً﴾ الفرقان: ۳۲.

به لی به ریزان!

خوی به رزو بی وینه عز وجل قورئانی به سه ر موحه ممهد دا (صلی الله علیه وسلم) خویندوته وه به (ترتیل) وه و، فه رمانیشی پی کردوه، ئه ویش به (ترتیل) بیخوینی، وه که ده فه رموی:

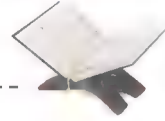
﴿وَرَتَّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلاً﴾ المزل

ئنجا ئایا به (ترتیل) خویندنه وهی قورئان یانی چی؟

وشه ی (رتل) له زمانی عه ره بیی دا به مانای پیک و پیکیی دی، هه ر بویه ش زار (دهم) ی که سیك ددانه کانی پیک و پیک و به ریزو جوان بن، واته: شاش و نارپک نه بن، پی ده گوتری: (ثَغْرٌ مُرْتَّلٌ) واته زاریکی پیک و پیک و جوان^(۱).

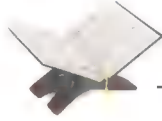
به لی ئه صلی (ترتیل) واته: ریز کردن و پوخت و پیک و پیک کردن شتیک، وه لی ره دا دیاره مه به ست له خویندنی قورئان به (ترتیل) ئه وهیه، که پیته کانی به پیک و پیکیی گو بکرین و، وشه کانی به پیکیی به دوی یه کدا بین و، وه خوی زانا و شارهزا چون قورئانی ناردوته خوار، به و شیویه بخوینری و، هه ر پیت و وشه یه که مافی خوی پی بدری.

(۱) (رتل رتلاً: استوی وانتظم وحسن تألیفه، ويقال رتل الثغر أو الأسنان ورتل الكلام... و رتل الشيء: نسقه ونظمه، والكلام: أحسن تأليفه وجود تلاوته...) المعجم الوسيط ص ۳۲۷.

له باره ی چاک و پیک و پیک خویندنه وه ی قورئانیشه وه، ده توانین ئاماژه بهم چهند فهرمووه وه شوینده واران بهکین:

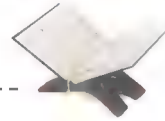
- ۱- پیغمبه ر صلی الله علیه وسلم فهرموویه تی: (زَیْنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ) رواه البخاري. واته: قورئان به دهنگی خۆتان جوان بهکن، که دیاره مه بهست به دهنگی خوش و به پیک و پیکیی خویندنیه تی.
- ۲- ههروه ها فهرموویه تی: (لِيسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَتَغَنَّ بِالْقُرْآنِ) رواه البخاري. واته: هه ره که سیك قورئان به دهنگ و سه دای خوش نه خوینی، له ئیمه نیه.
- ۳- عائیشه خوی لی رازی بی له وه سفی قورئان خویندنی پیغمبه ردا صلی الله علیه وسلم گوتوویه تی: (كَانَ يَقْرَأُ السُّورَةَ فَيَرْتَلُّهَا حَتَّى تَكُونَ أَطْوَلُ مِنْ أَطْوَلِ مِنْهَا) رواه مسلم. واته: ئەو سوورته تیکی قورئانی به پیک و پیکیی و به ری و جی ده خویند، ههتا درێژتر ده بوو له سوورته تیکی له خوی درێژتر - ئەگەر که سیکی دیکه خویندبای -.
- ۴- ههروه ها (انس) خوی لی رازی بی، که له باره ی قورئان خویندنی پیغمبه ره وه (صلی الله علیه وسلم) پرسیاری لی کراوه گوتوویه تی: (كَانَتْ مَدًّا، ثُمَّ قَرَأَ: (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) يَمِدُ (بِسْمِ اللَّهِ) وَيَمِدُ (الرَّحْمَنُ) وَيَمِدُ (الرَّحِيمِ) رواه البخاري. واته: قورئان خویندنی وی (صلی الله علیه وسلم) لیك کیشراره و به کاوه خۆ بوو، پاشان: (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ی خویند هه ر کام له (بِسْمِ اللَّهِ) و (الرَّحْمَنُ) و (الرَّحِيمِ) ی له یه ک کیشایه وه.
- ۵- ههروه ها (أم سلمة) خوا لی رازی بی کاتیک له باره ی قورئان خویندنی پیغمبه ره وه (صلی الله علیه وسلم) پرسیاری لی کرا، گوتی:

(كان يقطع قراءته آية آية: (بسم الله الرحمن الرحيم. الحمد لله رب العالمين. الرحمن الرحيم. مالك يوم الدين...) رواه أحمد وأبو داود والترمذي واته: پیغه مبهەر (صلی الله علیه وسلم) عاده تی و ابوو ئایه ته کانی جیا جیا ده خویندن: (بسم الله الرحمن الرحيم. الحمد لله رب العالمين. الرحمن الرحيم. مالك يوم الدين)، که دیاره مه بهست به هیواشیی و ریکوپیکیی خویندن ئایه ته کانه ..

دیاره هەر قسه یه کیش چ فه رمایشتی خوی پهره وردگار بی، چ هەر قسه یه کی دیکه، ئه گهر به راست و دروستی نه خویندریته وه، به راست و دروستیش فام ناکری و وه ناگیری، ئنجا قورئانیش، که قسه ی خوایه، ده بی راست و دروست و وه خوی فام بکری، ئه وهش کاتی که ده بی، که وه خوی بخویندریته وه، هه ق بدریته هه موو پیت و وشه کانی، دیاره زانیان بو ئه مه بهسته زانیارییه کی تاییه تیان داناوه، که پی ده گوتری: (علم التجويد) (تجوید) واته: چاک کردن، چونکه (جید) واته چاک، واته: زانیارییه ک، که فیرت ده کات: چاک قورئان بخوینی.

هه لبه ته ئیستا بواری ئه وه مان نیه باسی (تجوید) بکهین، به لام ییگومان له سهر مسولمانان، به تاییه تی ئه وانه ی، که ئه هلی زانستن و خه لک دینیان لی وهرده گری و بانگه وازیکارن و، به تاییه تی تر ئه وانه ی، که ئیمان و پیشنویری بو خه لک ده کهن، له سهریان فه رزه، بایی ئه وهنده (تجوید) بخوینن، که فه رمایشتی خوی پهره وردگار به راست و دروستی بخویننه وه، چونکه زور جار، که هه له بکری له خویندنه وه دا، هه له ده بی له ماناشدا، که واته: ئه وه ده بی و له ئینسان بکا، که به راست و دروستی قورئان بخویننه وه، هه ر بویه ش جاری و هه یه، که یه کی که قورئان به راست و دروستی ده خوینی، باشتتر سه رنجت راده کیشی و باشتتر تی ده گهی.

۳- پهنا به خوا گرتن پيش دهست به قورئان خویندن:

شتيكي ديكه، كه لهو ثايهت و فهرمودانه وهرده گيرئ، تهويه، كه قورئان خویندن دهبي به پهنا به خوا بردن دهست پيكرئ، وهك يه كيك لهو تهدهبانه، كه خواي پهروهردگار له ثايهتي (۹۸) ي سوورپهتي (النحل) دا فهرمانی پيكردوه، كه پيش دهست پي كړدنی قورئان، دهبي ئينسان (استعاذه) بكات، واته پهنا به خوا بگري له شهيتانی رېجم كراو:

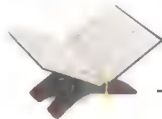
﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾

ئنجا خویندنه كه چ له سهرهتای سوورپهت بی، يان له نيوپراستی سوورپهت.

دياره هندی له زانايان دهلین: ته مه سوننه ته، به لام وا پي دهجي، كه فهرز بی، چونكه خواي عزوجل فهرزي كرده: (فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ)، بويه تهو رايه بههيزتره، كه ههر كاتيک قورئان خویندرا، پيش دهست پي كړدنی قورئان، ئينسان بلئ: (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم)، كه ته مه يه كيكه له (صيغه) كانی، يان بلئ: (أعوذ بالله السميع العليم من الشيطان الرجيم من هَمْزِهِ وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ)، يان (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم من هَمْزِهِ وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ)، تهو سي (صيغه) يه ههرسيكيان له پيغه مبهروه (عليه الصلاة والسلام) هاتوون و ته مه ش دهقي تهو فهرمايشتانه يه، كه تيياياندا هاتوون:

۱- عن أبي سعيد الخدري قال: كان رسول الله (صلى الله عليه وسلم) إذا قام من الليل فاستفتح صلاته وكبر، قال: (سبحانك اللهم وبحمدك، وتبارك اسمك، وتعالى جدك، ولا إله غيرك، ثم يقول: لا إله إلا الله - ثلاثاً - ثم يقول: أعوذ بالله السميع العليم من الشيطان الرجيم من هَمْزِهِ وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ) رواه أحمد وأهل السنن الأربعة، وقال الترمذي: وهو أشهر شيء في هذا الباب.

واته: پيغه مبهري خوا (صلى الله عليه وسلم)، كه له شهويدا هه لدهستا - بو شهونويژ - و نويزه كه ي دهست پي ده كړد (الله أكبر) ي ده كړد دهيفه رموو: ته ي

خوايه! پاكيي وستايش بو تو، وه ناوت بهرز و پايهت بلنده، جگه له تو هيچ پهريستراو نين، ئنجا سي جارن دهيفهرموو: جگه له خوا هيچ پهريستراو نين، پاشان دهيفهرموو: پهنا به خوي بيسهري زانا دهگرم، له شهيطاني نه فرين كراو، له خوتخوتهي و، فووي خو بهزلگريي بهبهرداكردي و، شيعر و قسهي خراب فيركردني.

۲- عن ابن مسعود عن النبي (صلى الله عليه وسلم) قال: (اللهم إني أعوذ بك من الشيطان الرجيم وهمزه ونفخه ونفثه) رواه ابن ماجه.

۳- عن سليمان بن صرد (رضي الله عنه) قال: استب رجلان عند النبي صلى الله عليه وسلم ونحن عنده جلوس فأحدهما يسب صاحبه مغضباً وقد احمر وجهه فقال النبي (صلى الله عليه وسلم): (إني لأعلم كلمة لو قالها لذهب عنه ما يجد، لو قال: أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) رواه البخاري ومسلم وأبو داود والنسائي.

واته: ئيمه له خزمهت پيغه مبهري (صلى الله عليه وسلم) دانيشتبووين، دوو پياو بووبه دهمه قالي و قسه بهيه كدي گوتنيان، يه كيكيان به توورهي جنيوي بهوي ديكه دهگوت و، پرووي سوور هه لگه رابوو، پيغه مبهريش (صلى الله عليه وسلم) فهرمووي: من وشهيه ك دهزانم ته گهر بيلي تهو حاله تهي ناميني، ته گهر بلي: پهنا به خوا دهگرم له شهيتاني نه فرين ليكراو.

وهك دهبينين پيغه مبهري خوا (صلى الله عليه وسلم) بابايه كي رق هه لساوي له لايهن شهيطانه وه زه فهر پييراوي، ريئمايي كردوه، كه بلي: (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم). واته: پهنا به خوا دهگرم له شهيتاني رهجم كراو، ئنجا تايا تهو تهدهبه بوچي فهرز كراوه؟

چونكه شهيتان له كاتيكد، كه ئينسان سه رگه رمي ته نجامداني كاريكي خير، دهيهوي لي تيكد، هيچ كاريكي خيريش له وه گه ورتهر نيه، كه ئينسان فهرمايشتي خوي پهروه دگار بخويئته وه، وه بزاني چي پي فهرمووه و، خوا عز وجل تهو كه لامهي، كه ناردوويه تي چي تيدايه؟!، تهو له هه موو كردهويه كه گه ورتهر، بوئه زانايان دهلين: گه ورتهرين (ذكر)، خويندني كتبي خوايه، چونكه قورئان خويندن هه موو جوهر زيكره كاني تيدايه، وهك خوا بهيه كگرتن (توحيد) و داواي ليبوردين كردن (استغفار) و بهپاكگرتن (تسبيح) و ستايش

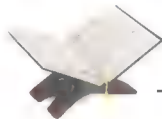
بۆيەش پيويسته ئينسان پەنا بە خۋاي بالا دەست بگري، لە شەيتانى رەجم
کراو، تاكو شەيتان نەتوانى ئەو خواپەرستىيەى لى تىك بدا، ديارە ئيمەش هەر
رۋالەت دەبينين، ئەگەرنا کاتىك ئينسان دەلى: (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم)
ئەو خۋى دەخاتە نىو قەلايە کەو، وە قەلغانىک لەسەر سەرى خۋى دروست دەکات،
لە بەرانبەر وەسۋەسەى شەيتاندا، بە مەرجىک لە دل و دەروون و ناخىيەو بەيلى،
ئەو شەيتانى لى دوور دەخاتەو، وەك خۋاي پەنھانزان لە سوورەتى (المؤمنون) دا
بە بىغەمەر دەفەر موى:

واته: (تۆ بلی ئهی پهروهرد گارم! پهنا ده گرم به تۆ له وهسوهسهی شهیتانه کان، وه پهنا به تۆ ده گرم، که لیم نزیك ببهوهو له لام ئاماده بن).

(همزات) کوئی (هَمْزَه)، که بریتیه له دنده دان و هاندان به‌رهو خراپه و تاوان^(۱)، شایانی باسیشه، که شه‌یطان و پِراي دنده دان و خوتخوته‌ی خراپی توانای ئاماده‌بوونیشی له‌لای مروّف هه‌یه، وهك له‌م دوو فهرمایشته‌ی پیغه‌مبه‌ردا صلی الله علیه وسلم دیاره:

٤- عن أبي هريرة (رضي الله عنه) عن النبي (صلى الله عليه وسلم) قال: إن عفريتاً من الجن تفلّت عليّ البارحة - أو كلمة نحوها- ليقطع عليّ الصلاة فأمكنني الله منه فأردت أن أربطه إلى سارية من سواري المسجد، حتى تصبحوا وتنظروا إليه كلکم، فذكرت قولَ أخي سليمان عليه الصلاة والسلام: (رب اغفر لي وهب لي ملكاً لا ينبغي لأحد من بعدي) رواه مسلم.

واته: دوينې شهو عيفريتۍكى جند ليم به له سه بوو - يان وشه يه كى وه كه نه وى
فهرموو - تاكو نوږه كه م لى ببرى، خواى بهرزو پايه داريش بوى بهر دهست

کردم، ئنجا ویستم به کۆله کهیهك له کۆله کهکانی مزگهوتیه وه بیبهستمهوه، تاكو بهیانی هه مووتان ته ماشای بکهن، به لام قسه کهی سولهیمانی برام (علیه الصلاة والسلام) بیرکهوتهوه، که دهلی: (پهروهردگارم دهسهلاتیکم پیبده، که پاش من بو هیچ کهس نهشی).

۵- عن أبي الدرداء رضي الله عنه قال: قام رسول الله (صلى الله عليه وسلم) فسمعناه يقول: أعوذ بالله منك ثم قال: ألعنك بلعنة الله - ثلاثاً، وبسط يده كأنه يتناول شيئاً، فلما فرغ من الصلاة قلنا يا رسول الله! قد سمعناك تقول في الصلاة شيئاً لم نسمعك تقوله قبل ذلك، ورأيناك بسطت يدك، قال: صلى الله عليه وسلم: (إن عدو الله إبليس جاء بشهاب من نار ليجعله في وجهي، فقلت: أعوذ بالله منك ثلاث مرات، ثم قلت: ألعنك بلعنة الله التامة، فلم يستأخر ثلاث مرات، ثم أردت أن أخذه، والله لولا دعوة أخينا سليمان لأصبح مؤثقا يلعب به صبيان المدينة) رواه مسلم.

واته: پیغه مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) هه لسا نوێژی کرد، گویمان لیبوو سی جارن فهرمووی: په نات لی به خوا ده گرم، پاشان فهرمووی: به نه فرینی خوا نه فرینت لی ده کهم، وه دهستی درێژ کرد وهک بیهوی شتیك بگری، کاتیك له نوێژ بووه گوتمان: ئەی پیغه مبهری خوا! له نوێژدا بیستمان شتیكت فهرموو، پیشت شتی وامان لیت نه بیستبوو، وه بینیمان دهستت درێژ کرد، ئەویش (صلی الله علیه وسلم) فهرمووی: ئەوه ئیبلیس دۆزمنی خوا، بلیسه ناگریکی هینا، که به دهه و چاومیه وه بنی، منیش سی جارن گوتم: په نات لی به خوا ده گرم، پاشان سی جارن گوتم: به نه فرینی ته وای خوا نه فرینت لی ده کهم، کهچی هه نه کشایه وه، ئنجا ویستم بیگرم، به خوا ته گهردا وای سولهیمانی برام نه بووایه، بهیانی به دهست مندا لانی مه دینه وه ده بوو، به په لبه سترکراوی یاریان پیده کرد!

دیاره خوای په روږد گاریش ته و دهسه لاتهی داووته شهیتان بو ته وهی ئینسانی مسوئلمانی پی تاقي بکاته وه، که واته: په نا به خوا گرتن مه سه له یه کی گه وړه و گرنکه و، دیاره ته ویش هر ته وه نیه به دهم بللی: (أعوذ بالله من الشیطان الرجیم)، به لکو ده بی حاله تی خوئی و ا تاماده بکا، که ته وه فرمایشتی خوا ده خوینیته وه، هر بویه هندی له زانایان ده لین و باشتړ قورئان خوین بهرو قیبله دابنیشی^(۱)، وه زوربه ی زانایان ده لین به دستنویرته وه نه بی په سندنیه قورئان بخوینری، به تایبته قورئان، که دهستی لی بدهی، ته گه رنا مادام له بهر بیخوینی، دیاره به بی دستنویرتیش دروسته، به لام ته ویش دیسان هر به دست نویرته باشتړ^(۲)، ئنجا بیگومان ته گه ر ئینسان دستنویرتی هه بی و، به رزی و گه وړه بی کتبی خوای په روږدگار له دلې خویدا تاماده بکاو، په نا به خوا بگری له شهیتان، ته و جار دهست پی بکات، ته وه بیگومان یارمه تی ده دات، که چاکتر له ثابته کان تنبکات و لین به هر مه ند به ۲.

(١) وهك (نووی) له (التبیان فی آداب حملة القرآن) دا هیئاویه تی.

(۲) (نووي) گوتوويه تی: (يستحب أن يقرأ وهو على طهارة فإن قرأها مُحَدَّثًا جاز بإجماع المسلمين). پروانه (التبيان على هامش مفردات القرآن) ص ۵۶۳. واته: واپه سنده به دهستنويژ هوه بېخویتی، به لام زانایانی ئیسلام له سهر شه وه یه کدهنگن که شه گهر دهستنويژ یش، نه به هره دروسته.

شایانی باسیشه که له‌لای حەنە فییه‌کان دروستە ئافرەتی بێ نوێژو زەییستان مادام وشە وشە بێ و بو فیربوون بێ، قورئان بخوین، مالیکیه‌کانیش مۆلەتیان داوه، که ئافرەتی بێ نوێژو زەییستان قورئان بخوین و دەستی‌شی - لێ بدن لەبەر پێوستی دەرس خویندن و فیربوون و لەترسی لەبیرچوونه‌وه. بڕوانە: پەراوێزی (مفردات القرآن: تفسیر و بیان) ۵۶۳.

۴- بیدهنگی و گوئی راکرتن بو خویندنی قورئان:

مهسه له یه کی دیکه، که نایه ته کان ده لاله تی له سه ر ده که ن نه وه یه، که له سه ر بابای مسولمان پیویسته له کاتی کدا، که قورئانی به سه ردا ده خوینری، بیدهنگ بی و گوئی بو رادی ری:

چونکه خوی بی وینه و هاوتا فهرموویه تی:

﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ (الأعراف).

(إنصات) بریتیه له بیدهنگی و خو بی هه ست کردن^(۱). (إستماع) یش بریتیه له گوینگرتن به بیر لی کردنه وه و گرنگی پیدانه وه^(۲).

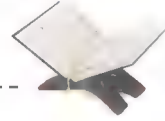
شایانی باسیشه به شیک له زانیان ده لین: لی ره دا مه به ست گوپرا گرتنه بو قورئان خویندن به گشتی و له هه موو حالیک دا، به لام زوره ی زانیان ده لین: مه به ست لی ره دا قورئان خویندنی ئیمامه، کاتیک ئیمام له نویره دهنگ تیدا به رزکراو (جهری) هکاندا قورئان ده خوینی، له سه ر (مأموم) هکان فهرزه گوئی بو رابگرن.

هه ر بویه ش هه ندیک له زانیان ده لین (مأموم) هکان نابی له کاتیکدا، که ئیمام قورئان ده خوینی، قورئان بخوینن، به لکو ده بی گوئی بو بگرن، به لام نه دی ده بی چون و که ی سووره تی فاتیه به بخوینن، که خویندنی فهرزه؟!

ده بی نه وه له بقوزنه وه، که ئیمام بیدهنگ ده بی، له و کاته دا نه وان هه ول بدن سووره تی (الفتاحه) ی خو یان بخوینن، یان ده بی سووره تی (الفتاحه) له گه ل ئیمامدا بخوینن، یان نه گه ر ئیمام بیدهنگ بوو نیکی هه بوو، له و کاته دا سووره تی (الفتاحه) بخوینن، بو نه وه ی فاتیه به خویندنه که در نه وه ستی له گه ل نه وه فرمانه ی خوی په روه ردگاردا، که ده فهرموئ: (کاتیک، که قورئان خوینرا بیدهنگ بن و گوئی بو رادی رن).

(۱) مختار الصحاح، ص ۵۶۹.

(۲) مختار الصحاح، ص ۲۸۲.

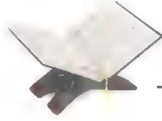

به لى، باباي نوږتكر ده بى بېدهنگ بى و گوى بۇ قورئان خوښنده كى
ئىمام رابگرى، وه بۇ زانبارى زياتريستان: گوى راگرتن بۇ قورئان خوښندى
ههركه سيك، وهك ئه وه وايه، كه بۇخوت بيخوينى، بويەش خوا پاش فرمان
کردن به گوى راگرتن، فهموويه تى: (العلكم ترحمون)، واته: كاتيك، كه قورئان
دهخوينى، گهر گوى بۇ راديرن و بېدهنگ بن، دهيتته مايه ي ئه وه، كه خوى
به به زه بى، به زه بى پيتاندا بيتته وه ره حمتان پى بكات.

به لام وهك گوتمان: ئه وه هه موو حاله ته كان ناگريته وه، بۇ نمونه: تۇ به ريگادا
دهرؤى، گويته له راديويهك ده بى له مزگه وتيكه وه يان له ته سجيلكه وه، قورئان
دهخوينى، تۇ له سهرت فهرز نيه بېدهنگى و رابوه ستى، به لكو وهك زؤربه ي
زانايان گوتوويانه: مه به ست قورئان خوښندى ئىمامه، يان قورئان خوښندى
مه جليسيكى تاييه ت، كه داده نيشى، يه كيك قورئان دهخوينى، له و كاته دا فهرزه
گويى لى بگرى و، نابى ئينسان خوى به شتيكى ديكه وه مه شغوول بكا،
وه واباشه ههركا تيك، كه قورئان دهخوينى، ئه گهر ته سجيله يان راديويه،
يان بېدهنگى بكه ي، يان ده بى گويى بۇ بگرى، چونكه هيچ مه عقوول نيه
خوى پهروه ردگار فهمايشت به فهموى، خه لكى ديكه ش له كاتى قسه كردنى
خوى بهرز و مه زن دا، قسه ي بييتته نيوان!! به لكو ئه وه بيته ده بيه، بويه
ئاموژگاريمان ئه ويه ههركا تيك له ماله وه به ته سجيل يان به راديؤ قورئان
ليدرا، ده بى ئينسان بېدهنگ بى، ئه گهر نا بكوژيندريته وه، ئه و جار قسه بكات،
نهك قورئان بخوينى و دهنكه دهنك و غه لبه غه لب و قسه ي ديكه بكرى،
چونكه ئه وه پيچه وانه ي ئه وه فرمانه ي خوى كاربه جييه، كه ده فهموى:

(كاتيك قورئان خوينا، بېدهنگ بن و گوي راديرن) وه به راستى جوړيكيشه له
بيته ده بى نواندن له گه ل كه لامى خوادا.

ئهمبار له كوتايى دا ده ليم: قورئان خوښندن و گويگرتن بۇ قورئان خوښندى
خه لكى ديكه، ههردووكيان پيوستن و، فهرزه مسولمان بۇخوى قورئان بخوينى و، كاتى
قورئان نيشى به سه ردا خوينا، گويى بۇ بگرى، دياره له حاله ته تاييه تيه كاندا
نهك به گشتى، چونكه ئه وه مايه ي سه غله تيه كى گهره يه.

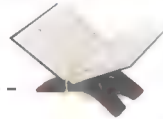
ئىلجا ۋەك باسلىشمان كىرد: قورئان خوئىندن دىيى بهو شىۋىيە بى، كه شايانى فەرمايشتى خوايه، واتە جوان و چاك بخوئىندى، بەلام لىرەدا ئاموژگاريتان دىكەم، كه گىنگى دان بە چاكخوئىندن (تجويد)، با ھەرئەۋەندە بى، كه ئىنسان، قورئان بە راست و دروستى بخوئىتتەۋە، بۇ ئەۋەى بە راست و دروستى بتوانى تىيى بگات.

كەۋاتە: ھەندى كەس، كه دىنى ھەموو ھەۋلى خۇى چىرەدەكاتەۋە، لەسەر چۆنىيەتى قورئان خوئىندن و بەۋەندە ۋازدىنى، بابزانى، كه ئەو جۆرە ھەلس و كەۋتەى، ھەلس و كەۋت كىردىكى رۋالەتىي و رۋوكەشىيە لەگەل قورئاندا! بەلى تۆ دىيى قورئان بە راست و دروستى و بە پىيى بىنەماكانى (تجويد) بخوئىنى و، ياساكانى (تجويد) تىدا رەچاۋ بىكەى، بەلام نابى ھەموو ھەۋلى خۆت لەۋەدا چىر بىكەيەۋە، ھەر خەرىكى ئەۋە بى، كه چۆن پىت و وشەكان راست بلىيى و، سەرەنجام بىنەمايەكانى تەجويد بەسەر قورئان خوئىندەكەتدا جىبەجى بىكەى و، ئاگات لە ماناكەى نەمىنى!! واتە نابى رەچاۋكردنى چاكخوئىندى قورئان، يىئاگات بكا لە تىۋەرپامان (تأمل) و وردبۈۋنەۋە (تدبر)، كه ئەۋە ئامانجى سەرەكىي (بىت القصيد) قورئان خوئىندە، چونكە خۇاى پەرۋەردگار دىفەرەمۋى: قورئان بخوئىنە، بۇ ئەۋەى تىۋەى رامىنى و لىيى تىبگەى و كارىگەرىي لەسەرت ھەبى:

﴿ كَتَبْ أَرْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبْرَكٌ لِّدَّبَرُواْ آيَاتِهِۦ وَلِيَتَذَكَّرُواْ أُولُوْاْ الْأَلْبَابِ ﴾ ص.

ئاشكراشە، كه پىت و وشەكانى ھەر قىسەيەك لە جىيى بەرگ و تۈيكل و، ماناۋ مەبەستەكەيشى لە جىيى رۋوح و كاكلن، بۆيە زۆر شتىكى ھەلەيە لەسەر حىسابى نىۋەرۋك، زىدەرۋىيى بىرى لە سەرگەرمبۈۋن بە رۋالەتەۋە.

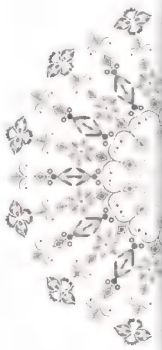
كەۋاتە: بەلى قورئان فەرەزە دىيى بخوئىرى، ۋە كاتىك خوئىندرا، فەرەزە گۈيى بۇ بگىرى، بەتايىبەتى لە نوئىردا، كاتىك، كه ئىمام قورئان دىخوئىنى، يان، كه لە كۆرپىكى تايىبەتدا قورئان دىخوئىرى، بەلام ۋەك گوتمان: قورئان خوئىندن و چۆنىيەتى قورئان خوئىندن و چاك خوئىندىشى، نابى لەسەر حىسابى لايەنەكانى دىكەى بى، بە تايىبەتى لايەنى لىحالى بوون و پىدا قوۋل بوۋنەۋە (التدبر والتأمل).

چونكه ئامانجى خوئرانى قورئان و بهسهردا خوئرانهوهى، ئهوهيه، كه لىي تى بگهى، ئهوشمان بو ميسهر نابى، بهبى لى ورد بوونهوهو پيدا قوول بوونهوهى و تيوهرامانى، بويه ئهوانهى ههر خهريكى وشه و پيتهكانى قورئانن و، خهريكى فيربوونى (تجويد)ن و، بيتاگان له تيگه يشتنى قورئان، له راستى دا تهنيا ئهركيكيان له چەندان له بهرانبه ر قورئاندا جيبه جى كردوه، به لام راست ئهوهيه، كه هه لسو كه وتيكي هاوسهنگانه بكهين له گه ل قورئاندا و، هم بهرانبه ر به رواله ته كهى، كه خوئنديه تى، ئه دهب ره چاو بكهين، بهو شيويهى، كه شەرع ده فەرموى بيخوينين، وه هم بهرانبه ر به نيوه رۆكه كهى، كه مانا و مه به ستیه تى و، هم بهرانبه ر به ئيش پى كردنه كهى، وهك له وانه كانى داهاتوودا باسى ده كهين.

خوای به به زه بى به كه رهم و لوتفى خوى ته و فيقمان بدات بهو شيويه قورئان بخوينين، كه بو خوى پى خوشه و، به راست و دروستى به شيويه كى جوان و په سند و ريك و پىكى وا، كه شايستهى كتيبى به رزو به ريزو پيروزى خوا عز وجل بى بيخوينين و، بو خوئنده وهى گوئ رادييرين و، له هه ردوو حاله تى خوئنده وهو بهسهردا خوئنده وهدا، ئه و ئه دهب و ريزو حورمه ته له گه ل كه لامى بى وينه و ناوازه و به رزو مه زنى خوى تاك و پاك دا بنوينين، كه شايسته يه تى.

وصلّى الله تعالى على محمد و على آله المهتدين بهديه المبين.
و الحمد لله رب العالمين.

هەنگاوى سىيەم:

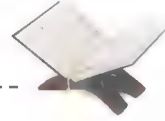
بىرلىکردنەو و تىۆەرمان (التفكر والتدبر)

بەرپازان!

ئەم وانەيەمان وانەى سىيەمە لە زنجيرە وانەى: (چۆن باشتەر لە قورپان بەهرەمەند دەبين؟!) وە ئەم وانەيەماندا باسى هەنگاوى سىيەمى چۆنيەتى هەلس و کەوت کردنى راست و دروست دەکەين لە گەل قورپاندا.

لەوانەکانى يەكەم و دووەمدا باسى ئەوەمانکرد، کە يەكەمىن هەنگاو ئەوەيە، کە ئينسان لە بەرانبەر کتیبى خوادا، ئەو پەرى ئەدەب و بە گەورەگرتن و ريزى هەبى، هەنگاوى دووەميش ئەوەيە، کە ئينسان هەول بدا قورپان بخوينى و گوى بۆ خوێنرانەوئى قورپان بگرى، ئىستاش باسى بىرلىکردنەوئى لىوردبوونەوئى قورپان دەکەين، کە بەبى ئەم هەنگاوەى سىيەم، ديارە خوێندنەوئى قورپان يان گويگرتن بۆ خوێنرانەوئى، ئەو مەبەستەى خۆى نايەنيته دى، کە بریتىيە لە: (تيگەيشتنى قورپان).

ديارە خوا تبارك وتعالى کتیبى خۆى بۆيە ناردۆتە خوار، وەك لێردە باسى دەکەين، بۆ ئەوەى خەلک لىي تيگەن و دواى تيگەيشتنىش کارى پى بکەن. ئنجا بە بى بىرکردنەوئى قوول بوونەوئى تىۆەرمان، ديارە ئينسان لە قورپان تىنجا، بۆيە هەنگاوى سىيەمى هەلس و کەوتى راست و دروست لە گەل کتیبى خوادا، بریتىيە لە:

بیر لی کردنه وهو تیوه پامان، یان لیورد بوونه وهو پیدا قول بوونه وه، (التفکر و التدبر) دیاره ئیمه مه به ستمان ئه وه نیه، که که سیك نه خوینده وارو ده زانی قورئان بخوینئ، به لام توانای تیگه یشتنی نیه، له بهر ئه وهی، که شاره زای زمانی عه ره بیی نیه، با قورئان نه خوینئ! چونکه خویندنی قورئان بوخوی یه کیکه له عیباده ته کان، واته: قورئان وهك زانایان گوتوویانه: (تلاوته تعبد)، هر خویندنی قورئان بوخوی جوریکه له جوره کانی عیبادهت، وه گوی لی گرتیشی هر جوریکه له جوره کانی خوا په رستی.

بویه خوی به خشر فرمانی به ههردوکیان کردو، فرمانی کردو، که قورئان بخوینئ، دیاره جیه جی کردنی فرمانی خوی پهروهرد گاریش خوا په رستییه، وهك فرموویه تی:

﴿وَاتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ﴾ الكهف: ۲۷.

ههروهها فرمانیشی کردو، که گوی بو خویندنی قورئان بگیری، وهك فرموویه تی:

﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ الأعراف.

واته: ههه خویندنه وهی و قورئان، ههه گوی لی گرتنی، جوریکن له جوره کانی خوا په رستی، جا تیگه یشتنی له گه لدا بی یان له گه لدا نه بی، به لام له راستی دا کاتیک ئه وه عیباده ته، که بریتییه له خویندنه وهو گوی لی گرتنی قورئان، ئامانجی خوی چاک ده پیک، که بیر کردنه وهو لی ورد بوونه وهو تیوه پامانی له گه لدا بی، که ئه وهش عیباده تیکی دووه مه، ئه صلی قورئان خویندن عیباده ته، ئه صلی گویلی گرتنی عیباده ته، وه بیرلی کردنه وهو تیوه پامان و لی ورد بوونه وهو پیدا قول بوونه وهی، جوریک دیکه ی خوا په رستییه، که له گه ل کتیی خوادا ئه نجام دهدری.

ئیسشاش پیش ئه وهی بچینه نیو قولایی باسه که مان، با بزانی مه به ستمان له لیورد بوونه وه و بیر لی کردنه وهی قورئان، کاتیک دهی خوینئ، وه یان به سه رتدا ده خوینرته وه، چیه ؟!

پېناسمه بيرکردنه و تېوه پامانه قورئان

وشه‌ی (تَفَكَّرْ)، که خوی زانا له قورئاندا به‌کاری هیڼاوه، له سهر کیش (وزن) ی (تَفَعَّلْ) ه، واته جوولاندنی فیکر، فیکریش به‌ره‌می عه‌قله، خوی شاره‌زا عه‌قلی به ئینسان داوه، که بریتیه له هیژیک ئینسان شتی پی ده‌رک ده‌کات، جا جوولاندنی عه‌قل و ئیش پی کردنی پی ده‌گوتری: (فکر)، وه نه‌صلی پر و سه‌کesh پی ده‌گوتری: (تَفَكَّرْ) یان (تَعَقَّلْ).

(تَعَقَّلْ) نه‌ویه تو عه‌قلی خوت به‌کار بیڼی له زاینی شتدا^(۱)، له نه‌نجامی به‌کار هیڼانی عه‌قلیشدا، شتی که به‌ره‌م دی، که پی ده‌گوتری: (فکر)، وه کرداره‌کesh پی ده‌گوتری: (تَعَقَّلْ) یان (تَفَكَّرْ).

که‌واته (تَفَكَّرْ) واته: به‌کار هیڼانی عه‌قل، دیاره، که ده‌لین (تَفَكَّرْ) له قورئاندا، واته به‌کار هیڼانی (عه‌قل) بو لی تیگه‌یشتنی قورئان.

(تَدَبَّرْ) یش ههر به‌مانای لیورد بوونه‌وه و تېوه پامان دی، به‌لام به‌نیعتیاری نه‌نجامی کو‌تایی^(۲)، واته نایه‌تی که لیورد ده‌بییه‌وه، داخو ماناکه‌ی، نه‌نجامه‌که‌ی چییه؟

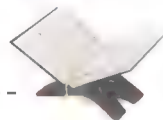
چونکه (تَدَبَّرْ) واته: بیرکردنه‌وه له شت، بو نه‌وه‌ی نه‌نجامه‌که‌ی بزانی، دیاره ههر بیرکردنه‌وه‌یه کیش بو نه‌ویه، که نه‌نجامیکت ده‌ست بکه‌وی، بو نمونه: خوی په‌روه‌ردگار فهرموویه‌تی: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾^(۱)، نه‌م رسته‌یه، که نایه‌تی که له نایه‌ته‌کانی سوورته‌ی (الإخلاص) مه‌به‌ست پی چییه؟

دیاره نه‌گهر لیورد نه‌بییه‌وه و پیدا قول نه‌بییه‌وه، نازانی مه‌به‌سته‌که‌ی چییه؟ واته نامانجیکت ده‌ست ناکه‌وی.

که‌واته: هه‌ردووک وشه‌ی (تَفَكَّرْ) و (تَدَبَّرْ)، مه‌به‌ست پیمان به‌کار هیڼانی عه‌قل و وه‌کار خستنه‌تی، بو نه‌وه‌ی، که ورده‌یه‌وه له نایه‌ته‌کانی خوا، داخو خوی زانا و

(۱) مختار الصحاح، ص ۴۴۳.

(۲) مختار الصحاح، ص ۱۸۵.

شارهزا، مهبهستی پیاپان چیه؟، که نهجامهکشی بریتیه له (فقه)ی قورئان،
واته تیگه‌یشتنیکی ورد و قوول.

چه‌مکه و شه‌ (فقه):

له زمانی عه‌په‌بیدا وشه‌ی (فهم)مان هه‌یه، هه‌روه‌ها (فقه)یشمان هه‌یه،
خوای کاربه‌جی له قورئاندا وشه‌ی (فقه)ی له جیاتی (فهم) به‌کاره‌یناوه،
دیاره (فهم)یش بریتیه له تیگه‌یشتن، به‌لام (فقه) بریتیه له ورد تیگه‌یشتن^(۱)!
(راغب الأصفهانی)یش ده‌لی: (فقه) بریتیه له زانیی شتیکی به‌هوی شتیکی
زانراوه: الفقه: هو التوصل الى علم غائب بعلم شاهد، فهو أخض من العلم^(۲).
هه‌ندیکی دیکه‌ش له زانایان و شاره‌زایانی زمانی عه‌په‌بیی گوتووینه:
{الفقه: هو فهم مراد المتكلم من كلامه} واته: (فقه) بریتیه له تیگه‌یشتن له
مهبهستی قسه بیژ له قسه‌که‌ی.

ئنجا (تَفَكَّرْ) و (تَدَبَّرْ) له قورئاندا نه‌جامه‌کیان بریتیه له (فقه)ی قورئان،
واته: چاک لی تیگه‌یشتنی و ورد تیگه‌یشتنی وه‌ حالی بوون له مهبهستی
خوای زانا و شاره‌زا له فه‌رمایشته‌کانی.

ئیستاش با سه‌یری ئه‌و ئایه‌تانه‌ بکه‌ین، که خوای په‌روه‌ردگار باسی هه‌موو ئه‌و
شتانه‌ی تیدا کردوون:

۱- خوای بی وینه فه‌رموویه‌تی:

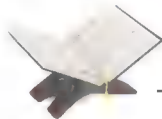
﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ النحل.

واته: وه‌ زیکرمان بو لای تو ناردوته‌ خوار، تاکو ئه‌وه‌ی بو خه‌لکی نی‌راوته‌
خوار، بو‌یان روون بکه‌یه‌وه، وه‌ به‌لکو بیر بکه‌نه‌وه و له قورئان وردبئه‌وه.

وشه‌ی (ذکر) یه‌کیکه‌ له ناوه‌کانی قورئان، خوای په‌روه‌ردگار چوار ناوی بو

(۱) مختار الصحاح، ص ۴۴۳

(۲) مفردات ألفاظ القرآن، ص ۶۴۲، ۶۴۳.

قورئان به کارهینان: (قرآن)، (کتاب)، (فرقان)، (ذکر).

ئنجا خوا عز وجل که فہرموویہ تی: ئیمہ زیکرمان بۆ لای تۆ ناردۆتہ خوار، بۆچی خوا ی بی ہاوەل ناوی له قورئان ناوہ (ذکر)؟! چونکہ قورئان راستییہ کان بیرئینسان دەخاتہوہ، خوا ی تاک و پاکی بیر دەخاتہوہ، سەرہنجامی خۆی بیردەخاتہوہ، حەقیقہ تی خۆی بیر دەخاتہوہ، حەقیقہ تی شتہ کان و ژیا نی دنیا ی بیر دەخاتہوہ، ئەو حەقیقہ تانہ ی، کہ خوا له فیطرہ تی دا دایان.

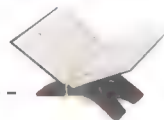
دەفہرموی: زیکرمان بۆ لای تۆ ناردوہ: (لِئُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ) بۆ ئەوہ ی بۆ خەلکی پروون بکە یەوہ، ئەوہ ی کہ بۆیان نیڕاوەتہ خوار.

ئەرکی پیغەمبەر (علیہ الصلاۃ والسلام) بریتی بوو له پروونکردنەوہ (تَبَيِّنَ) ی قورئان، ئنجا وەک جاری دیکەو له شوینی دیکەدا باسما ن کردوہ، پروونکردنەوہ ی پیغەمبەری خوا بۆ قورئان، دوو شیوہ ی ھەن: پروونکردنەوہ به فہرماشتی خۆی، وە پروونکردنەوہ به کردەوہ و ھەلوێستەکانی.

پیغەمبەری ئیمہ (علیہ الصلاۃ والسلام)، ھەم به فہرماشتی خۆی و ھەم بە کردەوہ ی، کتیبی خوا ی پروون کردۆتەوہ، کہ ئایا مەبەست له فلان ئایەتہ چییہ؟! وە مەبەست له فلان حەقیقہ تہ چییہ؟!، کہ خوا ی پەروەردگار فہرموویہ تی، وە چۆن جی بە جی دەکری؟! وە چۆن دەبی مامەلە ی له گەلدا بکری؟!.

دوایی دەفہرموی: (وَلَعَلَّهُمْ يَنْفَكُّوْنَ)، وە بۆ ئەوہ قورئانمان ناردوہ بۆ لای تۆ {ئە ی مو حەممەد! (صلی اللہ علیہ وسلم)} بۆ ئەوہ ی بیر بکەنەوہ، ئەرکی پیغەمبەر (علیہ الصلاۃ والسلام) بریتیہ له پروونکردنەوہ ی قورئان، بە قسەو بە کردەوہ ی خۆی بۆ ئۆمەتەکە ی پروون بکاتەوہ، قورئان چی دەوی؟ ئەو یاسایانہ ی، کہ قورئان ھینا ونی چی و چین و چۆن؟ راستییہ کان قورئان کامانەن؟! وە ئایا قورئان چۆن پیادە دەکری؟! ئەرکی ئۆمەتیش ئەوہ ی بیر بکەنەوہ، بیر کردنەوہ ھەم له خودی قورئان، ھەم لەو شەرح و تەفسیرہ ی، کہ پیغەمبەر علیہ الصلاۃ والسلام لەسەر قورئانی کردوہ، رستہ ی: (وَلَعَلَّهُمْ يَنْفَكُّوْنَ) ھەردووکیان دەگرێتەوہ.

واتە: دەبی ھەم بیر له خودی قورئان بکەنەوہ و، بۆ خۆیان عەقڵی خۆیان بە کار بینن، ھەم لەو شەرح و بەیان و تەفسیرەش، کہ پیغەمبەر علیہ الصلاۃ والسلام

کردوویه تی له چوار چیهی سوننه تی خویدا (سوننه تی قهولیی و عه مه لیی) و بیرری لی بکه نه وه.

که واته: ئه وهی پیغه مبه ر علیه الصلاة والسلام کردوویه تی، بو پروونکردنه وهی قورئان به ته نیا بهس نیه بو ئه وهی، ئیش به قورئان بکهین، ئه گه ر بیرکردنه وهی خو شمانی نه خهینه پال، به لکو ئه گه ر بیرکردنه وهی خو منی نه خهینه پال، هه ر له وهی پیغه مبه ریش حالئ نابین، یان له وانه یه به هه له لیی حالئ بین!!

۲- ههروهها خوی بهرزو مهزن ده فهرموی:

﴿ كَتَبْنَا آلَٰتِنَا إِلَيْكَ مُبْرَكًا لَّيَذَّبَرُواْ عَيْنَهُۥ وَلِيَتَذَكَّرُواْ أَلَّا يُلْبَسَ ﴾ ص.

شاره زاو زانایانی زمان ده ئین: (کتاب) (خبرای) (مبتدا) یکی (محذوف)، واته: (هذا کتاب)، که واته: مانای ئایه ته که ئاوايه: ئه م قورئانه کتیی که ناردوو مانه بو لای تو - ئه ی موحه ممه د - پر به ره که ته و به پیزه، بو ئه وهی له ئایه ته کانی ورد ببنه وه و دیقه ته تی بدنه ی، وه تا کو ئه وانه ی عاقله مندن په ندی لی وهر بگرن.

که واته: تیوه رامانی قورئان و بیرلی کردنه وهی، به کی ده کری؟ به خاوه ن عه قلان ده کری، ئینسان هه تا عه قلی زیاتر بی، زیاتر ده توانی له قورئان ورد بیته وه لی تی بگا و په ندی لی وهر گری و، ئه و زانیاری و حه قیقه تانه ی، که تییدان، وهر یان بگری.

ئجنا ئه نجامی (تفکر) و (تدبر) یش بریتیه له (فقه) ی قورئان و لی تی گه یشتنی، وه ک خوی زاناو شاره زا له و باره وه فهرموویه تی:

﴿ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُوْنَ ﴾ الأنعام: ۹۸.

واته: به راستی ئایه ته کانی خو مانمان پروونکردونه وه، بو که سانیک، که لیان تی بگه ن.

(تفصیل) له به رانه بری (إجمال) دایه، (إجمال) واته: گوته ی شتی ک و باسکردنی به کورتیی، (تفصیل) یش ئه وهیه، که به پروونی و به درێژی بی، جا خوی بی هاوتا ده فهرموی: ئایه ته کانی خو مانمان (تفصیل) داو، بو که سانیک، که لیان تی بگه ن، ئجنا ئایا له ئه نجامی چی دا ئینسان تی ده گا؟ له ئه نجامی بیرکردنه وه و راماندا، ئینسان ده توانی له کتیی خا تی بگا، لی تی گه یشتنی کی وردو قوول.

هۆکاره كانه چاك تىگه يشتنه قورئان

خوایشیوان بى له پىنج خالان دا باسى هۆکاره كانى چاك لیئتگه يشتنى قورئان ده كه نى:

یهكهم و دوهم : بیركردنه وه و تیوه پامان له قورئان و پیکه وه سهرنجدانى
ئایه ته كان و پیکه وه گریدانیان:

چونییه تی بیر لی کردنه وه ی قورئانیش له کاتیکدا، که دهیخوینی، یان
به سهرتدا ده خوینریتته وه، ئه وهیه، که ئینسان بیر له پسته کانی قورئان بکاته وه،
چونکه هیچ پیتیک له قورئاندا به بی هۆو حیکمهت دانه راوه، وه بیر له
وشه کانی بکاته وه، بیر له رسته کانی بکاته وه، بیر له ئایه ته كان بکاته وه، وه بیر
له سیاق و ریزبه ندیی ئایه ته كان بکاته وه، ئه وه هه مووی به ته رتیب، هیچ پیتیک له
قورئاندا به خوړایی دانه راوه، حیکمه تیکی تیدایه، دیاره لیږدها بواری نه نمونه ی
زۆر بخهینه روو، ته نیا یه ک نمونه دینینه وه:

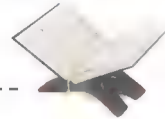
خوای په روهر دگار ده قهرموئ:

﴿وَأْتَلْ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي ءَاتَيْنَاهُ ءَايَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ

مِنَ الْغَاوِينَ ﴿١٧٥﴾﴾ الاعراف.

واته: هه والی ئه وه که سه یان به سهردا بخوینه وه، که ئایه ته کانی خویمانان
پیدا بوون، به لام ئه وه له خو ی دایرین و، یه کسه ر شه یطان شوینی کهوت و گرتی و
چووه ریزی سه رگه ردانانه وه.

ئایا لیږدها بوچی خوا فهرموویه تی: (فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ) و بوچی نه یفه رمووه:
(فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ) یان (فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ) ؟ چونکه وشه ی (اتَّبَعَ) ئه وهیه، که
که سیک به دوای شتیک بکه ویت و بیشیگری^(۱)، واته: ئه وه که سه ی، که ئایه ته کانی
خوا له خو ی دادهرنی و ئیشیان پی ناکا، شه یتان شوینی ده که وئ و ده شیگری.
به لی لیږدها بویه وشه ی (اتَّبَعَ) به کاره یئراوه له جیاتی وشه یه کی دیکه، چونکه
(فَاتَّبَعَهُ) واته به دوای کهوت و گرتیشی.

کهواته: کهسیک بیهوی له راز و نهییهکانی قورئان تیښگات، پوښسته بیر له ههموو پیت و وشه و بر گهو رستهکانی بکاتهوه و، سهرنجی وردیان لی بدات.

وه پاشان بیر بکاتهوه له ریزهندی و سیاقی ثایهتهکانیش، نهو ثایهته بوچی بهدوای نهو ثایهته دا هاتوه؟ بوچی نهو ثایهته له پیش نهو ثایهتهوه هاتوه؟ دیاره ههمووی نهییه و حیکمهتی له ژیردا ههیه.

بهلی بهرئزان!

دهبی بیرلیکردنهوه که تاوایی، دهبی بیر له پیتهکانی قورئان بکهیهوه و، بیر له یه که یه کی وشه کان بکهیهوه، وه بیر له رسته کان بکهیهوه، وه سهره نجام بیر له موناسه بهتی هاتنه خواری ثایهتهکانیش بکهیهوه!، ئنجا بیگومان له نه نجامی ههموو نهو جوړه بیرکردنهوه و امانانه دا، وردتر له قورئان حالئ دهبی و نهییه و حیکمهتی زوړت دهست دهکهن.

با نمونه یه که بینینهوه:

یه کی که له بنچینهکانی (أصول الفقه) نهو هیه، که زانایان دهلین: دواندنه کان (خطابات) ی قورئان، بو وینه: که خوای کار به جی دهفه رموی: (یا أیها الذین آمنوا) نهی نهوانی ئیماتتان هیئاوه!، مه بهستی پی تافره تانیسه، به لام ثایا بوچی تاوا هاتوه؟! چونکه له زمانی عه ره بی دا یاسایه که هیه، که ههر کاتیک کو مه لیک پیاو و تافره ت پیکه وه دویتران، بو ئاسانکاری قسه کان، قسه که به صیغه ی نیرینه (مذکر) ده گوتری، به لام مه بهستی پی ههر دوو کیانه^(۱)، نهو ه یه کی که لهو بنچینه نهی، که زانایانی (أصول الفقه) له سه ری یه که دهنکن.

ئنجا نه گهر ئینسان له قورئان ورد بیته وه، راستیی و تهواویی نهو بنچینه یه ی بو درده که وی، بو نمونه: (بخاری و مسلم) له (عبدالله بن عباس) وه خوا لیان رازی بی گیراویانه ته وه، که شه ویک (عبدالله) له لای (میمونه) ی هاوسه ری پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم)، که پووری (خوشکی دایکی عه بدوللا) بووه،

(۱) نهو یاسا زمانه وانیه پی ده گوتری (تغلیب الذکور علی الإناث) زالکردنی نیرینان به سه ر مییناندا.

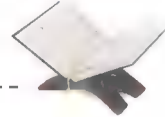
جا دیارہ دہ ٹاہتہ کانی کوٹایی (آل عمران) بدم دوو ٹاہتہ دست پی دہ کهن:
﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَخِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ﴾
﴿١٩٠﴾ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٢٠٠﴾

جا هه رچه نده وەك دەبینین هەم دوو ئایەتە کە ی سەرەتاو، هەم ئایەتە کە ی کۆتایی، تەنیا صیغە ی نیرینە یان تیدا بە کارهاتو: (لَا أُولِيَ الْآلْبَابِ) ﴿١٩٠﴾ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ ..)، (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا)؛ بە لام کاتیەک بە وردیی سەرنجی سەرچەم ئایەتەکان دەدەین و، هەموویان وەك ئالقه کانی زنجیریەک پیکهوه گریی دەدەین، دەبینین، کە دویتراو (مُخَاطَب) لەم ئایەتانهدا، تەنیا نیرینەکان (الذکور) نین، بە لکو مبینەکان (الاناث) بشن!

چونکہ لہ نایہ تی ژماره (۱۹۵) هه مان کۆمه له نایه ت و سیاق دا خوا عز وجل فہرموویہ تی:

(۱۱) صحیح البخاری برقم ۴۵۷۲، وه پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) له باره ی بیرلیک دونه وهی ثم ده ثابته تانه وه فهرموویه تی: (وَيْلٌ لِّمَنْ قَرَأَهَا وَلَمْ يَتَذَبَّرْ فِيهَا) رواه ابن مردويه عن عطاء، واته: سزای سهخت بو که سیک که دیان خوینیته وه و لیان ورد نایته وه، بر وانه (المصباح المنیر فی تهذیب تفسیر ابن کثیر)، ص ۲۶۶، ۲۶۷.

﴿فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَمَلٍ مِّنْكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنُفِثَ بِعَضْمِكُمْ مِّنْ بَعْضٍ ..﴾ آل عمران.

واته: ئنجا پهروهرد گاریان وهلامی دانهوه که: من کردهوهی هیچ ئیشکهړیک به زایه نادم، له نیر یان می، ههندیکتان له ههندیکتان...

کهواته: مهبهست لهوانه، که خواى پهروهرد گار عزوجل لهو ثایهتانهدا مه دحیان دهکات و به عاقلمهندان (أولي الألباب) وهسفیان دهکات و، پاشان به تههلی زیکرو فیکر دهیانناسینى (یذکرون الله.. ویتفکرون..)، وه دوايی چهندان دووعاو پارانهوهو کړووزانهوهی به کولیان لی دهگیریتتهوه: پهروهرد گارمان تهم بوونهوهوهت به ههوهنته دروست نه کردهوه، پاکیی بو تو، له تازاری ناگر چهپالهمان بده:

﴿رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَطْلًا سُبْحَنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾... هتد، به لی مهبهست لهو بهنده چاک و به تهمهکانه ی خوا، پیاوان و ثافرهتانیکن، که خاوهنی تهو خهسلهت و ههلویت و جوړه بیرکردهوهیه، که پیی مه دح کراون.

دیاره به قیاس بو سهر تهم شوینهش، له ههر جیهه کی دیکه ی قورئانیشتدا، بهو شیوهوهو به صیغه ی نیرینه (صیغه المذکر) باسی بهندهکانی خوا عزوجل کرابی، یان پرووی دواندن (خطاب) یان تیکرابی، تهوه مهبهست پیی ههردوو ره گهزی نیرو مییه، به بی جیاوازی، مه گهر به بهلگه و نیشانهیه کی پروون و بی چهند و چوون، تایبهت کرابی به یه کیکیانهوه (واته پیاوان یان ثافرهتان).

ئنجا ثایا له نه نجامی چی دا تهوه مان دهست دهکوهی؟! ییگومان له نه نجامی بیر لی کردهوهو په یوه ستکردنی تهو ثایه تهی دوايی له گهل تهوانی پیش خویدا، چونکه هه مووی یه سیاقه، به لام ته گهر ئینسان بیرى لی نه کاتهوه، تهو راستیه ی بو دهرناکهوی و، رهنگه چهندان جارئینسان بیخوینیتتهوه، به لام ههر به خه یالیشیدا نهیهت، که تهو بنچینهیه ی زانایانی (أصول الفقه) ی تیدایه، که زوریان هه ولداوه له قورئاندا بهلگه ی بو بیننهوه، یانی: تهوه که دواندنه کان (خطابات) ی قورئان له گهل ههردوو ره گهزه کهن، ههرچهنده به (صیغه) ی (مذکر) هاتبن، به لام مهبهست تهنها پیاوان نیه، بهلکو مهبهست پیی ثافرهتانیسه.

بەلێ، لە ئەنجامی تێفکرین و بیر کردنەوەدا، ئینسان دەگاتە ئەو ئەنجامە و ئەگەر بیرى لێ نەکاتەوێ لێ ورد نەبێتەوێ و پارانەمێنى و، هەر سەركێلانیە بێخوێنتەوێ، یاخود ئایەتەکان پیکەوێ گری نەدات، ئەو ئایەتەنەى پێش بەجیا حالى بێ و، ئەوانى دواى وانیش بە جیا، ئەوێ، باسماں کرد، ئەو دەستگیرى نابێ.

کەواتە: چۆنەتێ بیرلێکردنەوێ، ئەوێ کە ئینسان بیر لە هەرکام لە پیتەکان بکاتەوێ، هیچ پیتێک لە قورئاندا بە خۆپایى دانەنراوێ، وە ئەگەر لە شوێنێک پیتێک کەم کراوێتەوێ، بە خۆپایى نیە و، حیکمەتێکى لە ژێر دایە، هەروەها لە شوێنێک دا پیتێک زیادکراوێ، یان گۆرێدراوێ بە پیتێکى دیکە، ديارە حیکمەتێکى لە ژێردایە. هەروەها هەر وشەیک و هەر رستەیک لە قورئاندا بەهەمان شیوێ، وە ریزەبەندى ئایەتەکان و سیاقیان لەبەرچاو بگرێ.

ئەستاس بۆ زیاتر (وونکردنەوێ با وێنەیکى دیکە بێنێتەوێ:

زۆرجاران بۆ ئیسپاتى ئەوێ، کە مسوڵمانان لەسەریان پێویستە چا و لە پێغەمبەرى خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) بکەن و، بۆ هەموو شتێک بیکەنە سەرمەشقیان، ئەم ئایەتە بە بەلگە و دەلیل دەھێنێتەوێ:

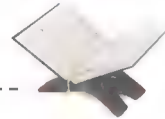
﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ..﴾ آل عمران: ۳۱.

واتە: (ئەى موحەممەد!) بە ئۆممەتەکەت بفرموو: ئەگەر ئێوێ خواتان خۆشدەوێ، شوێنم بکەون، تاكو خواش خۆشى بوین. هەروەها ئەم ئایەتەش هەر بە بەلگە دەھێنێتەوێ:

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ الأحزاب: ۲۱.

واتە: بێگومان لە پێغەمبەرى خوادا بۆ ئێوێ سەرمەشقییەکی باش هەیە.

بەلێ، زۆر جارن ئەم دوو ئایەتانە بە بەلگە دێنێتەوێ، لەسەر ئەوێ، کە مسوڵمان لەسەرى پێویستە بەدواى پێغەمبەر بکەوێ و بیکاتە سەرمەشق، ئنجا شوێنکەوتنى پێغەمبەر علیہ الصلاة والسلام، زۆربەى خەلکى زیاتر بەمەفهوومىکى شەخسىی و ئەخلاقیی لێ حالى بوو، بەلام ئەگەر سەرنجى

ههركام لهم دوو ئايه ته بدهين و، سياقى ئايه ته كان ته ماشا بكهين، شتى ديكه مان دهست دهكهوى!

بۆ وینه: ئايه تى يه كه م خواى به رزو مه زن له پيشيه وه فهرموويه تى:

﴿لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاتُوا وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ﴾ (۲۸) قُلْ إِنْ تَحْفَظُوا مَا فِي صُدُورِكُمْ أَوْ تُبْذَرُوا يَعْلَمَهُ اللَّهُ وَيَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۲۹) يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ أَمَدًا بَعِيدًا وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾ (۳۰) آل عمران .

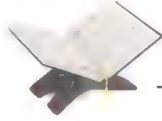
واته: با برواداران كافران له جياتى برواداران به دوست نه گرن و، ههركه سيك تهوه بكات، مه گهر خوتانيان لى بپاريژن، ته گهرنا تهوه هيچ پهيوه ندى به خواوه نه ماوه، وه خوا له باره دى (سزا)ى خويه وه دهتاترسينى، وه سه ره نجاميش ههركه بۆ لای خوايه.

پييان بلى: ته گهر تهوه دى له سينه کانتان دايه، په نهانى بکهين، يان ناشکراى بکهين، خوا ههركه ديزانى، وه ههركه لى له ئاسمانه کان و زهوش دايه، دهيزانى، وه خوا له سه ره هه موو شتيك توانايه.

رۆژيک دى، كه ههركه سيك چى له چاكه كرده بى به ئاماده كراوى دهيينى، وه تهوه خراپه يه ش، كه كرده ويه تى كه زده كات ماويه كى زورى لى دوور بى، وه خوا له (سزا)ى خويتان دهترسينى، وه خوا به رانه به نه ده (چاكه) كانى زور ميه ره بانه. ئنجا پاش ئهم دوو ئايه ته ته و جار فهرموويه تى:

﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ..﴾ آل عمران: ۳۱

ئنجا ئهم ئايه تانه، كه پيكه وه ته ماشايان دهكهين بۆمان دهردهكهوى كه: به لى، مسوولمان ده بى دواى پيغه مبه ر (صلی اللہ علیہ وسلم) بكهوى، به لام ئايا تهوه له چ سياقى كدا هاتوه؟! وهك خستمانه روه: له سياقى باسى دوستايه تى كردن

(الموالاة)دا، كهواته: دهبي له دوستايه تيبى كردن و دوژمنايه تيبى كردندا، دواى پيغمبهر بكهوى، چونكه سياقى ثايه ته كان نهويه، ثايه ته كان ناوا دهست پي دهكهن: با پرواداران كافران له جياتى پرواداران به دوست نه گرن (واته: پشتيان پي نه بهستن و، پهيوه نديى و خوشه ويستى تايه تيبان له گه ليان نه بي) وه هر كهس دوستايه تى بگرئ له گه ل ته هلى كوفردا، له جياتى ته هلى ئيمان، نه وه هيچ پهيوه نديى به خواى پهروهر د گاره وه ناميني!

پاشان دواى نه وه دهفرموي: (قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي) واته: له دوستايه تيبى كردندا، تهنيا ته هلى ئيمان به دوستى خوتان بزنان، نا نه وه شوينكه وتنى پيغمبهره عليه الصلاة والسلام، مه به ستمان نهويه: ئيستا بابايه كي مسولمان دهيني، تهماشا دهكهى رهنكه له پرووى سياسييه وه، گوي نه داتى سهر به چ حيزينكه، به لام زور بير له وه دهكاته وه پيغمبهر عليه الصلاة والسلام سيواكى كردوه، تهوئش سيواك بكا، تهوئش ريشى وهك ريشى وي بي، ته خلاقى شه خسى وهك هي وي بي، به لام له پرووى سياسييه وه سهر به كي بي و سهر به كي نه بي و، دوستايه تيبى له گه ل كي دا بكا و، دوژمنايه تيبى له گه ل كي دا بكا؟! رهنكه گوي له وه نه بي! به لام تهماشا دهكهن: خواى كاربه جي، كه باسى شوين كه وتنى پيغمبهر عليه الصلاة والسلام دهكات، واى باس دهكات، كه نه وه له گه ل كي دوست بووه، توش له گه ل نه وه دوست بي، وه دوژمنايه تيبى كيى كردوه، توش دوژمنايه تيبى بكهى.

ئنجا ثايه ته كهى سوورتهى (الأحزاب)يش، كه دهفرموي:

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾

واته: بهراستى ئيوه سهرمه شقييه كي چاكتان هيه له (هه لوئست و ناكارى) پيغمبهرى خوادا، بوهر كه سيك، كه به هيواى (به زهيبى) خواو (پاداشتى) رپوژى دوايى بيت و زوريش يادى خوا بكات.

تە ماشا دەكەين سىياقەكە ھەمووى باسى جەنگ و جىھادە، كەواتە: شوئىن پىن ھەلگرتنى پىغەمبەر عليه الصلاة والسلام لە دىفاع كردن لە دىنى خوادا، لىرەدا ئەو مەبەستى ھەرە گەورەيە، كەچى رەنگە زۆر كەس ئەو ئايەتە بخوئىتەو و، ھەر ئەوئى بەبىردا نەيەت كە مەبەست پىن كاتى جەنگ و جىھاد و دىفاع كردن لە دىنى خواو، راپوستان لە بەرامبەر ئەھلى كوفرو پىرو تاقمە كافرەكان دايە، ئەوانەى كاتى خۆى وىستووينا و ئىستاش دەيانەوئى گەلە كۆمەكە لە دژى ئىسلام كەن! ئا ئەوئەدا دەبەج بەدواى پىغەمبەر بكوئى!

ئىنا ئايا ئو تىگەيشتنهت چۆن چۆنى دهست دهكهوى؟! دياره بهوه، كه نايهتهكان به يهكهوه بهستيهوه و بيرىان لى بكيهوه، دنا ئه گهر بهيهكيانهوه گرى نهدهى و، تهنيا ئه نايهته بينى: (لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ)، مروف وا دهزانى كه مبهست پى ئهويه كه له روى ريش هيشتنهوه، وهك پيغه مبهركى عليه الصلاة والسلام، يان له سيواك كردندا! كه يىگومان ليردا مبهستى سهرهكي ريش و سيواك نيه و^(۱)، مبهست جيهاد كردن و ديفاع كردنه له دينى خوا، راورستانه له بهرانبهر ئههلى كوفردا و به چوك دا نههاتن و، سهنگهر چول نهكردنه، لهوهدا دهبي وهك پيغه مبهركى.

چاوتان ليه بهريزان! كهواته: راسته ئه گهر له قورئان بير نهكهينهوه، بهحهقيقهت ههر تىگەيشتنىكى پروكەش و سهركيلمان دهبي، وه ئه گهر نايهتهكانى پيكهوه نهبهستينهوه و بهيهكهوهيان گرى نهدهين و، تهماشاي سهرتاو كوتاييان نهكهين، زور مبهست، كه خوى پهروهردگار مبهستى بوون و، زور راستيمان، دهستناكهون.

ههلبهته ههر بويهشه، كه خوى كاريهجي هينده به جهختكردنهوه، فهرمانى كردوه به تيفكرين و ليوردبوونهوه سهرنج دانى قورئان، چونكه به راستى تهنيا له نهجامى سهرنج دان و تيفكرينى قول دا، به شيويهكى راست و دروست له كتىبى خوا تبارك وتعالى تيدهگهين، ئه گهرنا ههر قسهيهك يينه، باچاكترين و راستترين مبهستيشى گرتييهت خوى، كاتيك، كه ههر به سهركيللى تهماشاي دهكهى و لى ورد نايهوه، ياخود لهجياتى پيكهوه بهستنهوى برهگهكانى له يهكيان دهپچرينى، ئهوه تهنانهت ئه گهر كهلامى راست و بى وينهى خواش بى، ماناو مبهستىكى ههله بهدهستهوه دهوات، بو نمونه:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ ﴾

النساء: ۴۳.

(۱) ههرچنده له ريش هيشتنهوه سيواك كردنيدا، شويكهوتنى پيغه مبهركى خوا (صلى الله عليه وسلم) ههر سونهته و پاداشتى هيه.

واته: ئەي ئەوانەي بڕواتان هیناوه! بەسەر خویشیی توخنی نوێژ مەکهون، تاكو بزانی چي دەلێن.

ئێستا ئەم رێستە قورئانییە، که بەسەر یەکهوێه باشتەین مەبەست دەگەیهنی، وەرە توو لێکی بپەرێنە و رێستەي: (يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ) بلی و رێستەي (وَأَنْتُمْ سُكْرَىٰ) ی لێ بقرتینە، ماناکەي هەلە دەردەچێ!

یان:

﴿فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ﴾ ٤ ﴿الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ﴾ ٥ ﴿الَّذِينَ هُمْ يُرَءَوْنَ﴾ ٦ ﴿الْمَاعُونَ﴾.

واته: سزای سهخت بۆ نوێژکارانیك، که له نوێژکارانیان بێ ئاگان، ئەوانەي رۆوپامایی دەکن.

ئەگەر یەکسەر ئایەتەکهي دواي خوێ له گەل نەخوێنیهوه، هەلە دەردەچێ و دەبێتە (سزای سهخت بۆ نوێژکاران) بەلام بێگومان خواي زانا وای نەفەرمووه، بەلکو فەرموویهتی: (سزای سهخت بۆ نوێژکارانی که مەترخەمی ریا باز).

له نۆزه كۆمهلايه نيهكان له كهملانين
Request touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

پاڤه باندنی مەكتهبی ماموستا عەلی بابێر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

Get it on Google Play | Download on the App Store

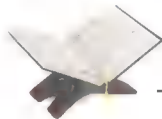
عەلی بابێر، ١٨٨٠

پاڤه باندنی مەكتهبی ماموستا عەلی بابێر

www.alibapir.net

English | عربي | Kurdî

پاڤه باندنی مەكتهبی ماموستا عەلی بابێر

سپښم: چه کداربوونی عقل به زانیاری و شاره‌زایی:

ننجا پښوېسته ته‌وش بگوتړی که: تیگه‌یشتنی قورئان، پښوېستی به زانیاری و شاره‌زایی ده‌کات و، ته‌نیا به‌وه مه‌دارمان ساز نابې، عقل به‌کاریښن، به‌لکو ده‌بې ته‌و (عقل)ه، چه‌کدار (مسلح) بی به زانراوه‌کان (معلومات) و هه‌تا ته‌و عقله‌ ده‌وله‌مه‌ند تر بی به زانیاری و شاره‌زایی، زیاتر ده‌توانی له قورئان ورد بیته‌وه، ته‌که‌رنا که‌سیک، که هیچ شاره‌زای زمانی عه‌ره‌بی نه‌بی، هه‌زار سال بیر له قورئان بکاته‌وه، لی تی‌ناگا، چونکه‌ کیله‌که‌ی به‌ده‌سته‌وه‌ نیه، که بریتیه له زمان، بویه ده‌بې له زمانی عه‌ره‌بی دا شاره‌زا بی و، هه‌تا زیاتریش له زمانی عه‌ره‌بی و به‌تایه‌ت له بواری ره‌وانیژی (بلاغه)دا شاره‌زا بی، زیتر له نه‌ینیه‌کانی قورئان تی ده‌کات.

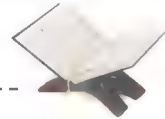
به‌لې بو حالی بوونی قورئان، شاره‌زایی له زماندا پښوېسته، دنا ته‌که‌ر عقل به ته‌نیا به‌کاریښن و به چه‌کی شاره‌زایی چه‌کدار نه‌بی، ته‌وه یی‌گومان به ته‌نیا هیچی پی له‌که‌ل قورئان ناکړی، ته‌وه یه‌ک، دووه‌میش هه‌بوونی زانراوه‌کان (معلومات)، ننجا له‌هه‌ر روویه‌که‌وه بته‌وئ له قورئان تی‌بگه‌ی ده‌بې شاره‌زاییت له‌و بواره‌دا هه‌بی:

۱- ته‌که‌ر بته‌وئ له‌ رووی فیزیا و که‌ردووناسیه‌وه، له قورئان تی‌بگه‌ی، ده‌بې شتی‌ک ده‌رباره‌ی فیزیا و که‌ردووناسیه‌ی بزانی.

۲- وه ته‌که‌ر بته‌وئ ده‌رباره‌ی لایه‌نی پزشکی له قورئان تی‌بگه‌ی، ده‌بې شتی‌ک ده‌رباره‌ی زانستی پزشکی (علم الطب) بزانی.

۳- وه ته‌که‌ر بته‌وئ ده‌رباره‌ی کو‌مه‌لناسیه‌ی و یاساکانی خوی په‌روه‌ر دگار له ژیانی به‌شه‌ردا شاره‌زا بی، ده‌بې شاره‌زای کو‌مه‌لناسیه‌ی بی.

۴- وه ته‌که‌ر بته‌وئ ده‌رباره‌ی راستیه‌کانی میژوو له قورئان تی‌بگه‌ی، ده‌بې شاره‌زای میژوو بی.. وه هه‌روه‌ها.

به لئی به ئەندازهی ئەوه، که ئینسان مه‌علووماتی فراوانی هه‌یه، چاکتر و قوولتر له قورئان تێده‌گات، بۆیه‌ش خوای زاناو په‌نه‌انزان فهرموویه‌تی:

﴿وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ﴾ (۴۳) العنکبوت. واته: ئەم وێنانه دێنینه‌وه بۆ خه‌لکی، به‌لام ته‌نیا زاناکان لێیان تی ده‌گهن.

دیاره له تابه‌تی پێشتردا باسی جالجالۆکه ده‌کات و ده‌فهرموێ:

﴿مَثَلُ الَّذِينَ أَخَذُوا مِنَ دُونِ اللَّهِ أُولِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ (۴۱) العنکبوت. واته: وێنه‌ی ئەوانه، که جگه له خوا دۆست و پشتیوانانی دیکه ده‌گرن، وهک جالجالۆکه‌یه، که مال دروست ده‌کات و، بێگومان بیهێزترین مالیش مالی جالجالۆکه‌یه، ئە‌گهر بزانه.

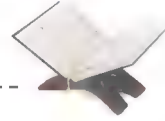
دوای ئەوه ده‌فهرموێ:

﴿وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ﴾ (۴۳) العنکبوت

ئەجانیست دهرکه‌وتوه، که ژیا‌نی جالجالۆکه زۆر جیی په‌ند و عیبه‌رده و، خوای کاربه‌جی بۆیه که‌سیک که: په‌نا ده‌باته به‌ر جگه‌له‌ خوا، وه جگه‌له‌ خوا به دۆست ده‌گرێ، ته‌شبهه‌ی کردوه به‌و زینده‌وه‌رانه‌ی، که په‌نا ده‌به‌نه به‌ر مالی پیره‌مۆته^(۱)، چونکه وهک زانیانی زینده‌وه‌رناس پاش لیکۆلینه‌وه‌یان له ژیا‌نی جالجالۆکه ده‌لێن: مالی جالجالۆکه کانگایه‌کی بیه‌زای هه‌راو، گێژاوێکی سامناکی بی سه‌ره‌وبه‌ره‌یی (فوضا‌یه)، چونکه شوینی سه‌ر تیدا به‌فه‌تاره‌ت چوونه، نه‌ک ته‌نیا بۆ ئەو می‌ش و مه‌گه‌زانه‌ی هه‌له‌ده‌خه‌له‌تین و پرووی تی ده‌که‌ن، بگه‌ر بۆ ئەندامانی مالی جالجالۆکه خۆشیان.

که‌واته: ئەم نمونه‌یه‌ی قورئان کاتیک لێ تێده‌گه‌ی، که بزانی ژیا‌نی جالجالۆکه چۆنه، بۆیه‌ش خوای زانا ده‌فهرموێ: ئەوه‌ی زانا (عالم) نه‌بی و شاره‌زانه‌بی، له: وێنه‌ هێنانه‌وه (ضرب المثل) ه‌کانی قورئان، تینا‌گات.

(۱) پیره‌مۆته: جالجالۆکه.

چوارهم: ئيمانىكى باش به خوا و پهيوهندييه كى چاك له گه ليدا. كه له عيبادت و تهقوا و تهزكيه و.. هتد دا بهرجهسته دهې:

چونكه ههتا ئينسان له كهسيك نزيكتر بې، چاكتر له قسه ي تېده گا، واته: جگه له فەرمايشتي خواي بهرز و مهزنيش، كهسيك ته گهر زور شارهزاي بي و ليى نزيك بي و، تېكه لاوي ژياني بي، چاكتر له قسه ي تېده گه ي، له كهسي، كه نابناسي و پيى ناشنا ني، چونكه نهوه ي دهيناسي، پيكه وه راهاتوون و كوومه ليك زاراهه تان به كارهيان، يان له سروشتي يه كدى شارهزاترن و، له وانه يه ههر له ئيشاره تېكي يه كدى حالي بن!.

كه واته: (ولله المثل الأعلى) ئينسانيش تاكو له خوا نزيكتر بې، چاكتر له فەرمايشته كه ي تېده گات، ئنجا تايا چوئن ئينسان له خوا نزيك دهيتته و؟!، خو خوا (جل شأنه) هيچ نه سه ب و پهيوهندييه كى له گه ل خه لكى دا نيه، جگه له وه، كه به ندايه تبي بو بكن، ته گهرنا خه لك هه مووي بو خوا وهك يه كه و، هه مووي دروستكراوي خوايه و، كي بهنده ي چاكتر بې بو خوا، له خوا نزيكتره، وهك فەرموويه تي:

﴿إِنْ أُولَآئِهِمْ إِلَّا الْمُتَفُونُونَ ...﴾ الأنفال: ۳۴.

واته: دؤسته كاني خوا بهس پاريزكاران.

كي دؤستي خوايه و له خوا نزيكه؟ نهوه ي، كه زياتر پاريزكار بې، زياتر پابه ندي بې به شهريعه تي خواي پهروهر د گاره وه، بنچينه ي پاريز و عيباده تيش بريتيه له ئيمان به خوا (جل شأنه)، وه عيبادهت و تهقواش له راستي دا ههردووكيان بهرهمي ئيمان.

كه واته: ته گهر ئينسان بيهوي باش له قورئان تي بگا، دهې ههولېدا ئيمانىكى باشي هه بې، به واتايه كي دي: پهيوهندييه كي توندو تول و گهرم و گوري له گه ل خواي پهروهر د گاردا هه بې، ههتا پهيوهندييمان له گه ل خوادا قايم تر بې، پهيوهنديي عهدايه تبي بو خوا، ئيمان به خوا، تهقوا بو خوا، تهزكيه ي نه فس، بو خوا سولحان، نهوه بيگومان چاكتر له كهلامي خواي پهروهر د گار تېده گه ين.

لېږدهدا دهمهوى پېتان بليښه: ئيوه وا تينه گهن ئهو هاوهله بهريزانى پيغه مېهر خوا لېيان رازى بې، ئهوانيش ههر بهقه دهر ئيمه له قورئان تيگه يشتون، چونكه ئينسان جارى وا ههيه حاله تيكي رووحيى واى ههيه، كاتيكي سوورپهتى (الفاتحة) دهخوينى، هيندهى مه علومات و نهينى و پروناكيى دينه عه قى و دلوه، پي سهره، كه پيستر ههر به فيكرى دا نه هاتون، ئنجا ثايا ده بې ئهو هاوهلانه خوا لېيان رازى بې، كه ئيمانىكي زور چاكيان هه بووه و، ته قواى زور چاك و عيبادهتى زور چاك و ئيخلاصى زور چاك، وه زور خاوهنى نه فسيكي ته زكيه كراو بوون، چه ند قوولترو راستر له قورئان تيگه يشتبن!

ئىستا با نمونه نه كتان بو بېنمه وه:

تو به چاوى پرووت ته ماشاى گوليك ده كهى، ههر گوله كه ده بينى، يان ته ماشاى ميوه يهك، يان زينده وه ريك ده كهى، به هه مان شيوه، به لام به مايكرؤسكوب ته ماشاى بكه، شتى زور عه جايب ده بينى، يان دلؤپه ئاويك ئه گهر به زهره بين سهرنجى بدهى، چه ندان زينده وه رى تيدان.

ئنجا ئيمه ش ئه گهر ههر به عه قلىكي ئاسايى ته ماشاى قورئان بكهين، شتى كه م تيدا ده بينى، به لام ئه گهر به عه قلىكي چه كدار به ئيمانىكي باش، به عه قلىكي منه وه ر و هو شيار به زانست ته ماشاى بكهين، ئهو كاته تيگه يشتنمان بو كه لامى خواى بې ويته، زور جياواز ده بې له وهى پيشى.

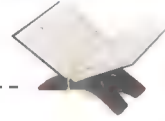
ئهو وش، كه باسمان كرد، خواى به به زه بى زور به روونى به يانى كردوه، كه مروف تاكو زياتر ئه هلى ته قوا بې و، زياتر ئه هلى ئيمان بې، زياتر له تيگه يشتنى قورئان به هره مه ند ده بې:

۱- وهك خواى به خشنده له سهره تاي سوورپهتى (البقرة) دا ده فهرموى:

﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَارِيبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾ .

واته: ئه م قورئانه گومانى تيدانىه پرييشانده ره بو پاريزكاران.

دياره قورئان بو هه موو به شه ر هاتوه:

﴿...إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ﴾ (۱۰۴) یوسف.

واته: (قورئان) جگه له بیرخهروهه بۆ هه موو جیهانیان شتیکی دیکه نیه، به لام لیڤه دا هیدایه ته که ی تایبته کردوه به ئه هلی ته قواوه، واته: تنها ئه هلی ته قوا ری پی دهرده کهن و به ری پی خویانی پی ده بینن، بۆ چی؟ چونکه مرؤف به بی ته قواو، پاریز، وهك پیویست له قورئان به هره مه ند نابی، رواله ته که ی ده بینن، به لام پییدا قول نابیتته وه.

۲- ههروهه له سوورپه تی یونس ئایه تی (۵۷) دا ده فهرمو ی:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ (۵۷).

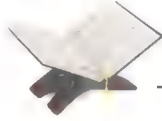
واته: ئه ی خه لکینه! له پهروه رد گارتانه وه ئاموژ گاریستان بۆ هاتوه، وه شیف و چاره سه ر، بۆ ئه وه ی که له دهرونه کاند هیه، ئه وه بۆ خه لکی به گشتی قورئان ئاموژ گاری و شیفایه، به لام بۆ ئه هلی، ئیمان چیه؟ (وه دى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ)، وه ریتماییه وه مایه ی رهحمهت و بهزه یی خوی به بهزه ییه بۆ بر واداران. که واته: بۆ خه لکی، ئاموژ گاری و شیفایه، به لام بۆ ئه هلی ئیمان هیدایه ته و مایه ی رهحمهت و بهزه یی خوی به خشه ره.

۳- ههروهه له سوورپه تی (فصلت) له ئایه تی (۴۴) دا ده فهرمو ی:

﴿قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ﴾

واته: - ئه ی موحه ممه د! علیه الصلوة والسلام - بلی ئه قورئانه بۆ ئه هلی ئیمان، ریتماییه و شیف و چاره سه ره (بۆ نه خو شیه کانی، که له عه قل و دل یاندا ده بن).

ئه وه به نه بهت هوکاری چواره مه وه، که جگه له: بیرلی کردنه وه ی قورئان و، پیکه وه گریدانی ئایه ته کان و ویکراسه رنجدانیان و، هه بوونی شاره زایی و زانیاری، پیویستیمان به وهش هیه، که ئیمانیکی باشمان هه بی بۆ ئه وه ی چاک له قورئان تی بگه ی.

يېتجهم: رزگار بوونی عقل و دلمان له كۆت و بهندی ئهو بيرو بۆچوون و داب و نهریتانهی، كه خهلك گيرۆدهيان بوون:

چونكه زۆر جاران ئهو عادهت و بيرو بۆچوون و فيكرانهی دهبنه باوو، رهواج پهيدا دهكهن له نيو خهلكدا، دهبنه پهرديهك له نيوان توو تيگه يشتنی قورئاندا، بو وينه: قورئان باسی (عالم) دهكات، ئنجا ته گه له ميشكى خۆتدا وا حالى بووی، كه (عالم) يانی (مهلا - مامۆستا)، ئهوهی، كه مهنديلیکی لهسهر بی و، كهواو سهلتهیه کی له بهریی!

دوایی، كه دهیستی خوی به خشنده دهفه رموی:

﴿وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ﴾ العنكبوت: ۴۳.

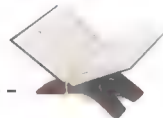
وا تیده گهی كه: مانای وایه: بهس مهلايه كان له وينه هينانه وهکانی قورئان تیده گهن! به لام يیگومان ئهو تيگه يشتنه غه له ته له خۆ ته وهیه و، خوی پهروهر دگار باسی (مهلا) ی نه کردوه، باسی زانا (عالم) ی کردوه^(۱)، (عالم) یش لیږدا واته: شارهزا بهو شتهی، قسهی له باره وه دهکړی، چونكه وشه ی (عالم) له قورئاندا به پيی شوینه كه مانای دهگورپی و، دهزانری مه بهست پيی چ جوړه زانایه كه. بو وينه: له سوورپهتی (فاطر) دا، كه دهفه رموی:

﴿.. إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ..﴾ فاطر: ۲۸.

مه بهست پيی عالميکه، كه شارهزایه به بوونه وهرو نيشانه کانى خواو دروست کراوه کانى، بۆچی؟ چونكه ئهم رسته قورئانيیه: (.. إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ..). واته: ته نیا بهنده زانایه كان له خوا دهترسین، له دواى ئه وه هاتوه، كه دهفه رموی:

﴿الْمُرْتَرَّ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا وَمِنَ الْجِبَالِ

(۱) ههله به لیږدا مه بهستمان ئه وه نیه كه (مهلا) زاناو شارهزا نیه، هه رچه نده لهم رپوژگاردها مه لای نه زانیشمان ههن، به لكو مه بهستمان ئه وهیه كه خوا عزوجل باسی زانایان و شارهزایانی ژبیانی جالجالوکه ی کردوه، كه مه رج نیه مه لا و مامۆستا بن.

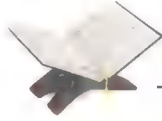
جَدُّمُ بَيْضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَنُهَا وَعَرَابِيٌّ سُودٌ ﴿٢٧﴾ وَمِنْ النَّاسِ
وَالْدَوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَنُهُ، كَذَلِكَ ۖ

ئىنجا فەرموویەتی: (.. إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ ..) فاطر. واتە: (سەرئە
نادەى! چۆن خوا ئاوى لە ئاسمانەوه (واتە: لە بەرزىيەوه) ناردۆتە خواری، ئىنجا
چەندان مېوێ پەنگ جیا جیامان پێ دەرهێنان، وه لە چیاکانیش هێلى سې و
سوورى پەنگاورەنگ و پەشى تۆخ. هەر وهها خەلك و ئاژەل و ژياندارانىش
پەنگاورەنگن، بېگومان تەنيا بەنده زانایەکانى خوا، لێى دەترسن..).

کەواتە: مەبەست لە زانایان (علماء) لێرەدا ئەوانەن، کە زانا (عالم)ن بە سروشت،
بە بوونەوهرو دروستکراوهکانى خوا و بە چۆنیەتى باران بارین و، پروانى دارو
درەخت، زانا و شارەزا لە بواریهکانى زەویناسیى و زیندەوهرزانیى و...هتتدا.

کەواتە: دەبێ بزانی، کە وشەى (عالم) یان (علم) بە پێى سیاقى ئەو ئایەتە،
کە تییدا هاتو، مانایەکەى دەزانى، کە ئایا مەبەست پێى چ جوړە (عالم)یکە و،
چ جوړە (علم)یکە؟ مەبەستم ئەوێ، کە لە زینى ئیمەدا وشەى (مەلا) لە گەل
وشەى (عالم)دا پیکەوه بوون بە هاوواتا (مترادف) و، ئیدی بەهۆى ئەو غەلەتە وه،
ئەو کاتە تۆ دەلێ: باشە بۆچى ئەو مامۆستایە ئەو (ضرب المثل)ەى خوێندۆتەوه
لێشى حالى نەبوو؟! کەچى قورئانىش دەفەرموێ: (وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ)،
ئەوفا ئەو (مەلا)یەش (عالم)و، لێشى تێنە گەشتو:!! دەبێ خواى کاربەجى بۆچى
واى فەرمووبى؟! لێرەدا دەکەویە گومانەوه!!

بەلام، کە زانیت (عالم) لێرەدا یانى ئەوێ (عالم)ە بە ژيانى جالجالۆکە و
دەبێ تېبگا، کە لە مالهەکەى دا چ باسە؟ کە لێرەدا بواریمان نیه باسى بکەین،
کە چ هەراو فەوزایەکی تێدا، خواى مەزن بۆچى کەسێ پەنا دەباتە بەر
جگەلە خۆى و جگەلە ئیسلام، دەى شوپهێنى بەو زیندەوهره بیعەقلە، کە پەنا
دەباتە بەر تەونى جالجالۆکە و، ئەویش ورد و باریک لەوێ دەخواو، تەراییهکەى
تێدا دەمژیت و، دواى وەك کەلاکێکى بێ رووح، بە تەونەکەى خۆیەوه هەلێ
دەواسێ و.. هتد، بەلێ کەسێ لەو تێدەگا، کە لە ژيانى جالجالۆکە حالى بێ و
زیندەوهرزانیى خوێندبێ و، بزانی لە مالى جالجالۆکەدا چ باسە؟!

به لى، ده بى زمينى خو مان و دلى خو مان رزگار بكهين، لهو زانراوه هه لانهى، كه له نيو خه لكى دا باون، دياره ئه وىش خواى بهرزو بى وينه زور به راشكاوبى و پرونى كردو تهوه، بو وينه فهرموويه تى:

﴿وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَّسْتُورًا ۝ وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا ۖ وَإِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِي الْقُرْآنِ وَحْدَهُ وَلَوُا عَلَى أَدْبَارِهِمْ نُفُورًا﴾ ﴿٤٦﴾ الإسراء.

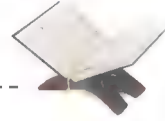
واته: كاتيك، كه قورئان ده خوئنيهوه - ئهى موحه ممهه! صلى الله عليه و سلم - له نيوان توو ئهوه كه سانه دا، كه بروايان به خواو به رپوژى دوايى نيه، په رديه كى داپوشراومان داناه، وه له سهر دليشيان كيفمان داناه، بو ئه وهى لى تى نه گهن. له گوئشياندا قورسايمان داناه. (قورقوشميشمان به گويدا كردوون، بو ئه وهى ههر هيچ نه بيستن). و كاتيك، كه به ته نيا باسى په روهرد گارت دهكهى، ئهوانه پشت هه لده كهن و دوور دهكهونه وهو دهسله منه وه.

خواى په روهرد گار سى ئاميرى داونه ئينسان، بو ئه وهى دهركى شتيان پى بكا: چاو بو بينين، عه قل بو تيگه يشتن، گوئ بو بيستن.

ئنجايه دا خواى كار به جى باسى ئهوه كافرانه دهكات، كه له ئه نجامى كوفرو ياخي بو نيه وه، ده يانشو بهيئى به كه سانيك كه: په رده به سهر چاويان هه لكشاه و، عه قلياى جامكراوه و خراوه ته نيو كيفي كه وهو داخراوه و، قورقوشميشيان به گويدا كراوه! ئيدى سهره نجام نه ده بينن، نه تيده گهن، نه ده بيستن.

ئنجايه ئايا ليده دا مه به ست لهو ته عبيره چييه؟ يانى: ئهوه بيرو بروا پووج و هه له و عادهت و نه ريتته نه فاميا نهى، كه هه يان بوون، لىيان بوته په رده و قورقوشم و بهرگ و كيف و، عه قل و چاوو گويايان له كار خستوون.

كه واته: ئينسان هه تا خوئى له بيرو بو چونه هه له كان و كلتورى سه قهت رزگار نه كاو، وا له خوئى نهكات، كه نه كه وريته ژير كار به گهريى هيچ فيكرنك و هيچ عه قيه دهك و هيچ داب و نه ريتنك و، تازاد نه بى، ناتوانى باش له قورئان تى بگا.

ئىستاش له كۆتايى ئەم دەرسەمان دا، بە كورتى ھۆكارە گىنگەكانى چاك
لئى تىگەيشتنى قورئانتان، كە باسماں كردن، دەفەمەوہ بەرچاھ:

۱- تىفكرين و ليوردبوونەوہى يەك يەكى پيت و وشەو برگەو رستەو ئايەتەكان و،
ھەلۆستەكردن له بەرانبەرياندا.

۲- پىكەوہو ويكرا سەرنج دان و تىوہرامانى ھەموو ئەو ئايەتەكانى، كە لەبارەى
بابەتەكەوہ دەدوین، واتە: سەرنج دانى ئايەتەكان لەو سياقەدا، كە تىيدا ھاتوون و،
ليوردبوونەوہى ئايەتەكانى پيش و دواى و، پىكەوہ گىردانىيان.

۳- خو چەكدار كردن بە زانىيارى و شارەزابى جوړاوجوړ، لە ھەموو بوارەكانى زانستدا.

۴- ئيمان و تەقواو تەزكىوہ لە خوا نزيكبوونەوہى زياتر و، بەندايەتەى توختر بو
خوا سبحانە وتعالى، چونكە بە ئەندازەى نزيكيمان لە خوا، لە فەرمايشتەكەى
تىدەگەين.

۵- خو دەرباز كردن لە فشارو كاريگەريى ھەر جوړە بيروبوچوون وعادەت و
نەريت و، ھەلۆيستىكى لە نيو كۆمەلگادا باوو بەميرات گيراو، يان پيش وەخت
دەستنيشانكراو و تەبەننىي كراو.

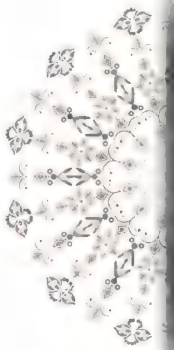
بەرپزان!

ئەو پوختەى وانەى سىيەم بوو، كە وەك گوتمان، ئينسان بو ئەوہى لە
قورئان تىبگا، دەبەى بىرى لئى بكاتەوہو لئى ورد بىتەوہو پيدا قوول بىتەوہ، بەو
شىوہى باسماں كرد.

خوای پەروردگار لەو كەسانەمان بگيرى، كە يارمەتییان دەدات و تەو فيقيان
دەدات، كە وەك بو خوای فەرمانى پى كردو، ئاوا بەو شىوہى لە قورئان ورد
دەبنەوہ و تىوہى رادەمىنن، وە خوا عز وجل ئەو ھۆكارانەشمان بو ئاسان بكات،
كە مايەى چاك لىتەگەيشتنى كتيى بەرزو بەرپزىنى. ئامين.

وصلی الله على محمد وآله وصحبه أجمعين

والحمد لله رب العالمين

هه‌نگاوی چوارهم:

کارتی‌کران و په‌ند وەرگرتن

(التأثر والتذكر)

به‌پ‌زان ۱

ئەم وانە‌یه‌مان وانە‌ی چوارەمە لە زنجیره‌ وانە‌ی: (چۆن باشتەر لە قورپان به‌هره‌مه‌ند ده‌بین؟!). لە سێ وانە‌ی رابردوودا باسی سێ هه‌نگاو‌مان کرد، لە هه‌نگاو‌ه‌کانی چۆنیه‌تی هه‌ڵس و که‌وت‌کردن له‌ گه‌ڵ قورپانی به‌پ‌ژدا، لی‌ره‌شدا باسی هه‌نگاوی چوارهم ده‌که‌ین، هه‌نگاوی چوارهمی هه‌ڵس و که‌وت‌کردنی راست و دروست له‌ گه‌ڵ قورپاندا، بریتیه‌ له‌: (کارتی‌کران و په‌ند وەرگرتن) کاتی‌ک، که‌ قورپان ده‌خوینی، یان به‌سه‌رتدا ده‌خوین‌رێته‌وه‌، ده‌بی وات لی بکات کارت تی بکا و، پاشان په‌ندی لی وەر‌بگری و، سوودی لی ببینی و، لی به‌هره‌مه‌ند بی.

له‌ سه‌ره‌تاوه‌ش ده‌لیین: هه‌رکاتی‌ک ئەو سێ هه‌نگاوه‌ی رابردوو، به‌ شیوه‌ی راست و دروست نران، بۆ چۆنیه‌تی هه‌ڵس و که‌وت کردن له‌ گه‌ڵ قورپاندا واته‌: هه‌نگاوی یه‌که‌م، که‌ بریتی بوو له‌ ئەده‌ب نواندن و پ‌ژ و قه‌درگرتنی قورپان (التأدب و التعظیم)، هه‌نگاوی دووهم، که‌ بریتی بوو له‌ خویندنه‌وه‌ی قورپان و گوێ بۆ گرتنی (التلاوة و الإستماع)، وه‌ هه‌نگاوی سێیه‌م، که‌ بریتی بوو له‌ بیر لی کردنه‌وه‌ی قورپان و لی ورد بوونه‌وه‌ و پ‌یدا قوول بوونه‌وه‌ی، هه‌رکاتی‌ک

ئەم سى ھەنگاۋى پېشوو، بە شىۋەيەكى راست و دروست بۇ چۆنىەتى ھەلس و كەوت كەردن لە گەل قورئاندا، نران، ئەو ھەنگاۋى چوارەم بەرھەم دىنن.

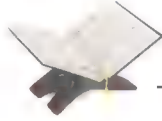
واتە: ئەم ھەنگاۋى چوارەم، بەرھەم و ئەنجامى سى ھەنگاۋى پېشوو، چونكە ئە گەر ئىنسان بە راستى ئەدەبى ھەبى بەرانبەر بە كىتەبى خوا، و، بزانی ئەم كىتەب ھەرمایشى كىيە؟ پاشان قەدر و پېزى تايەتە لى بى و، قورئان لە دلى دا بە گەورە گىراو (مُعْظَم) بى و بەرپز (مُحْتَرَم) بى و، دوايش بىخوینى و گوپى بۇ بگرى، بەو شىۋەيەكى، كە شەرع ھەرمانى پى كەردە و، پاشان بىرى لى بکاتەو و تىيەو ھەرمانى و پىدا قول بىتەو، وەك لە رابردودا باسما كەرد، ئەو ئەم ھەنگاۋى چوارەم، كە بریتىە لە كارتىكرانى ئىجابى و بەھرە وەرگرتن لە قورئان، دىتە دى، ئىستاش با ھەندىك پىناسەى ھەركام لە كارتىكران (تأثّر) و پەندو ھەرگرتن (تذکر) بکەين.

پىناسەى كارتىكران (تأثّر) ۋ پەندو ھەرگرتن (تذکر)

مەبەستمان لە كارتىكران ئەو ھە، كە بکەوینە ژىر كاریگەرى و تاووتىنى ئەو شتانەى، كە كىتەبى خوا باسیان دەكات، بۇ نمونە: كىتەبى خوا باسى خوا سبحانە و تعالى دەكا، باسى بەدیهینەرايەتەى خوا دەكات، باسى پەرورد گارىتەى خوا دەكات، باسى پەرستراویتی خوا دەكات، باسى خاوەندارىتەى خوا دەكات، وە باسى ناو و سىفەتە بەرزەكانى خواى بى وینە و ھاوێ دەكا، وەك: بەزەبى خوا، حىكمەتەى خوا، بەخشى خوا، عىزەتەى خوا، زانیارى خوا، توانای خوا، خواست و وىستەى خواى پەروردگار سبحانە و تعالى، وە قورئان باسى كەردەوكانى خواى بالادەست دەكات، وە باسى كاروبارى خواى مېھربان لە بوونەو ھەردا دەكات، وەك ھەرموویەتەى:

﴿يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾ الرحمن.

ۋە باسى حاكىمىەتەى خوا دەكات بەسەر ھەموو شتەكدا.

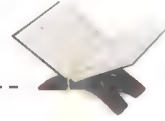
وه دوایی باسی ئه و سه رهنجامه دهکات، که خوی کاربه جی دایناوه بو مروف و جند، که له رورزی دوایی دا چاوه رپیان دهکات و، له به ههشت و دۆزه خدا خوی ده بینته وه، ئنجا قورئان خوینی راسته قینه، کارلیک (تفاعل) له گه ل هه موو ئه م راستیانه دا دهکات و کاری تیده که ن، به لئ کارتی کران به قورئان، چ بیخوینی چ به سه رتدا بخویندری، ئه وه یه، که پی کارتی کراو (منفعل) بی و کارت تی بکا. (محمد إقبال) خوا لی خوش بی له و باره وه و ته یه کی جوانی هه یه، ده لی: (من بچووک بووم، بام ئاموژگاری کردم و گوتی: روله گیان! که قورئان ده خوینی و بزانه، که خوی په روه ردگار ئه م قورئانه ی به تایبه تی بو تو ناردوته خوار، که ده فهرموئ: (یا ایها الذین آمنوا)، بزانه که به تایبه تی له گه ل تو یه تی).

ئنجا له راستی دا هه رواشه، چونکه تو خوت به ئیماندار ده زانی، خوی په روه ردگاریش ده فهرموئ: (ئه ی ئیماندارینه!)، توش یه کیکی له ئیمانداران، که واته له گه ل تو یه تی، مادام خوت به ئیماندار ده زانی، له گه ل تو یه تی، به لام بیگومان قورئان تایبه ت نیه به پروادارانه وه، به لکو وپرای پرواداران له گه ل هه موو به شه ریش دا ده دوی، چونکه، که ده فهرموئ: (یا ایها الناس) ئه ی خه لکینه! توش هه ر چو ن بی، یه کیکی له خه لک، یان، که ده فهرموئ: (یا ایها الإنسان) توش ئینسانیکی، یان، که ده فهرموئ: (یا بنی آدم) توش هه ر وه چه ی ئاده می، که واته: هه ر چو ن بی، دواندن (خطاب) ی قورئان هه ر ده تگریته وه، ئه گه ر ئیمانداربی، وه ک ئیماندار، ئه گه رنا وه ک ئینسان و خه لک و وه چه ی ئاده م!

بو زیاتر روون کردنه وه ی چه مک و واتای کارتی کران و په ند وه رگرتن به هو ی قورئانه وه ده لی: کاتیک خوا باسی په روه ردگاریتی خوی دهکات، بیر لئ بکه وه به عه قل و به دل، بو نمونه: خوی بی وینه ده فهرموئ:

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

واته: ستایش بو خوی په روه ردگاری جیهانه کان، لیه دا تو ده بی هه موو جیهانه کان: جیهانی مروف، جیهانی جند، جیهانی فریشته، جیهانی رووح، جیهانی مادده، جیهانی پرووه ک، جیهانی ژیانداران، جیهانی زینده وه ران.. هتد ئه و هه موو عاله مانه،

که خوی پەروردگار خولقاندوونی، که هەر بوخوی ههموویان دهزانی، دهبی بیانیهیه بهرچاوی خوت، خوی بهرز و مهزن خاوهن و مشوورخوری ههموو نهو جیهانانهیه، که واته: خاوهنی ههموو نهو عالمانه، بهرنامهی بو تو ناردوه و بهندایهتی لهسەر تو پیویست کردوه.

وینیهکی دیکه: خوی بهبهزیهی دهفهرموی:

﴿فَلِلَّهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (۳۶) الجاثية.

واته: ئنجا ستایش بو خوا، خاوهنی ئاسمانهکان و خاوهنی زهوی و خاوهنی جیهانهکان. لیژدها خوا سی جوړه پەروردگاریتی (ربوبیة)ی خوی بهیان دهکا: له پێشدا ستایش بو خوی بریار دهدا، (فَلِلَّهِ الْحَمْدُ)، که دهلی (الْحَمْدُ لِلَّهِ) واته جینسی ستایش، مه دح و سهنا، ههمووی بو خوایه، بهلام لیژدها (لله)ی پێش خستوه و فهرموویهتی: (فَلِلَّهِ الْحَمْدُ)، واته: همد و ستایش و سهنا تهنها بو خوی پەروردگار.

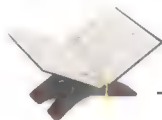
ئنجا سی جوړ له پەروردگار (ربوبیة)ی فوی باس دهکات:

﴿رَبِّ السَّمَوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (۳۶)

۱- (رَبِّ السَّمَوَاتِ) پەروردگار و خاوهنی ئاسمانهکان، که بوونهوهری زانراومان بهشیکی گچکهیهتی و تهنیا گوشهیهکیهتی.

۲- (وَرَبِّ الْأَرْضِ) خاوهن و مشوورخوری زهوی، که (زهوی) بهشیکی گچکهی بوونهوهر، بهلام یه کجار گرنگ و بهبههایه، چونکه نشینگهی مروقه و، واش پی دهچی ژیانی ئاسایی تهنیا لهودا بوونی ههبی و، له هیچ گوشه و کهناریکی دیکهی بوونهوهر و بگره ئاسمانهکانیش دا، ژیان بوونی نهبی.

۳- (رَبِّ الْعَالَمِينَ) خاوهن و پەروردگاری جیهانهکان، وایدهچی لیژدها بهس نهو جیهانه مه بهست بن، که لهسەر زهویین، وهك مروف و جند و فریشته و ئاژهل و زیندهوهر و پرووهك و.. هتد.

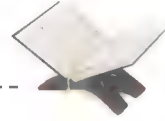
وه بو زياتر رۆشن كردهوهى چه مك و واتاى ته فاعول كردن له گهڵ قورئاندا دهلیم: پيوسته كاتيك خواى پهروهردگار باسى هه لال و هه پام دهكا، چاكى لى ورد بيهوه و، كاتيك باسى ئه مر و نه هيهيه كه دهكات، دهبي ئه مره كه جى به جى بكهى و نه هيه كه خوتى لى پاريژى، وه كاتيك خوا (جل شانه) باسى شهيتان دهكا و، باسى پيغه مبه ران عليهم السلام دهكا.

بو نمونه: باسى موسا عليه السلام و فيرعه ون دهكا، تو دهبي رقت له شهيتان بيتهوه و ببوغزي، وه پيغه مبه رانت خوشبوين عليهم الصلاة والسلام و ريزيان لى بگري، وه دهبي كارليك (تفاعل) له گهڵ به سه رهاته كانيان دا بكهى و، ليره وه په رۆشى موسات بى، كه به دهست فيرعه ونه وه گيرى خوارده و، په رۆشى ئيبراهيمت بى، كه به دهست نه مرووده وه گرفتار بووه و، په رۆشى عيسات بى، كه به دهست جووله كه و رۆمانيه كه نه وه گرفتار بووه و، په رۆشى نووحت بى و، له گهڵ ئيش و ژانه كانى دابى.

ئيجا شايانى باسيشه، كه هه ميه شه كارتىكران (تأثر) پيش به هه ره مه ندبوون (تذكر) دهكهوى، هه روه ها كارتىكرانى ئينسان به كتيبي خوا و به هره وه رگرتنى لى، به پى ئيمان كه يه تى، هه يه قورئانى بو دهخوينى، وا دهزانى گويزانى بو دهژميرى! يان هه يه قورئان دهخوينى، هينده به خيراى دهخوينى، فرياي بيرليكرده وهى ناكه وهى، وهك (ابن مسعود) به كابرايه كى گوت، كه به په له قورئانى دهخويند:

(هَذَا كَهَذَا الشَّعْر) ^(۱).

واته: به خيراى گوتنى، وهك شيعر!

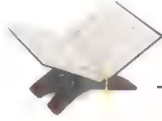

به لئی بهر پزان !

ئیمه ههر کامیڤمان له قهدهر ئیمان وتهقوا و تهزکیه و له خوا نزیکییان، کهلام و فرمایشتی خوا سبحانه وتعالی کارمان تیدهکات و تهفاعولی له گهله دهکهین، پاشان بهئندازهی کارتیڤکرانیڤمان له لایهن قورئانهوه، لئی سوودمهند و پیی بههرهمهند دهبین.

کهواته: ئه گهر دهتانهوی چاک کارتیڤکراو بن به قورئان و چاک لئی بههرهمهند بن، دهبی چاک خوی خۆتان بناسن، وهك له رابردوودا باسمان کرد، وه زۆرتان خۆشبوئی و زۆری لی بترسن، وه چاک به ناو و سیفتهکانی ئاشنا بن، وه بزائن پهروهر دگاریتییی خوا چییه وچۆنه؟ وه خاوهنداریتییی خوا بۆ بوونهوهر، یانی چی؟ وه پهراوتاریتییی خوا مانای چییه؟ ئیدی ههتا زیاتر به ناسینی خوادا قوول ببنهوه و، ههتا زیاتر پابهند بن بهوهوه، که خوا فرموویهتی، به تهئکید زیاتر له فرمایشتهکانی بههرهمهند دهبن، وه زیاتر پییان کارتیڤکراو دهبن و، چاکتریش تهفاعولیان له گهله دهکهن.

کهواته: ئه گهر ئینسان ههستی کرد بهوهی، که وهك پیوست قورئان کاری تی ناکا، یان له گهله دا کارلیک ناکا، ئهوه با به ئیمانکهیدا بچیتتهوه و لهوئوه چارهسهری بکا، چونکه تۆ بۆ خۆت چۆن بی، ههلوئستهکشت وادهبی، ههمیشه ههلوئستی ئینسان به پیی کهسایهتییی ئینسانه، واته ههلوئستت بهرانبهه خوی پهراوتاری تاک، به ئهندازهی ئیمانکهته، وه ههلوئستیشته بهرانبهه به کتیبی خوا، به ئهندازهی ئیمانته به خاوهنهکی، وه بهو پیغه مبه رهش، که ناردوویهتی، وه بهو راستییانهش، که ئهوه کتیبه بهرز و به پیره گرتوونیه خوی!

چۆنيه ته كارتيكران و پهنده رگرتنه باباء مسوولمان به هوى قورئانه وه

ئىنجا با چهند ئايه تيك به نموونه بينينه وه، كه چۆنيه تى كارتيكران (تأثرى) ئينسانى مسوولمان و بهرهمه ندىبون (تذكرى) به قورئان، پروون ده كه نه وه:

۱- له ئايه تى ژماره (۲۳) ى سوورپه تى (الزمر) دا خواى پهره وردگار چۆنيه تى كارتيكراوبونى ئينسانى ئيماندارمان به هوى قورئانه وه، بو وينا ده كات و ده فهرموى:

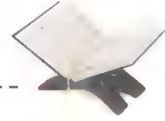
﴿اللَّهُ نَزَلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانٍ نَقْشَعْرُ مِنْهُ جُلُودٌ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ذَٰلِكَ هُدَىٰ اللَّهِ يَهْدِي بِهِ ۖ مَنْ يَشَاءُ ۖ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ۖ﴾ (۲۳)

واته: خوا باشترين قسه ى ناردوته خوار، كتيبيكه مبهسته كانى ويكچوو و دووباره كراوه، به هوى وه نهوانه ى له پهره وردگاريان دهرسن، مچووركياي پيداي و پيستان گرژ ده بى، پاشان پيستان و دليان به ره و يادى خوا نه رم ده بى، نه وه ش رينمايى خوايه، هه كه سيكى بيهوى پي رينمايى ده كات، وه هه كه سيكى خوا سه رگهردانى بكات (به هوى خراپه كانيه وه) هيچ ري پيشانده ريكي نابى.

به لى، خوا سبحانه و تعالى چاكترين فهرمايشتى ناردوته خوار و قورئان چاكترين قسه يه و چاكترين فهرمووده يه، وه كه له شويينيكي ديكه دا، ده فهرموى:

﴿وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا﴾ النساء: ۸۷، واته: كى له خوا، قسه ى راستره؟!

كه واته: مادام خوا خوى فهرمووده كه ى وا وه سف بكات، دياره وايه، دياره خوا جياوازي چهنده له گه له جگه له خويدا، فهرمايشته كه شى جياوازي نه وهنده يه له گه له قسه ى نهواندا! ئىنجا بيگومان ته نيا قورئانيش (أَحْسَنَ الْحَدِيثِ) نيه، ته وراتيش (أَحْسَنَ الْحَدِيثِ) بووه و، ههروه ها ئينجيل و زه بووريش و، هه موو

کتیبه‌کانی دیکه‌ی خواش، چونکه هه‌موویان فره‌مایشتی خوا بوون، جاری وا هه‌یه هه‌ندی له مسوولمانان له ئه‌نجامی ده‌مارگیری (تعصب) یاندا بۆ ئیسلام، نه‌زانانه په‌سندی (تفضیل) ی قورئان ده‌دهن به‌سه‌ر ته‌ورات و ئینجیل و کتیبه‌کانی دیکه‌ی خواش په‌روه‌رد گاردا، به‌لام ئه‌وه راست نیه، چونکه هه‌موویان فره‌مایشتی خوان و، خواش کاربه‌جی ئه‌وکاتی وای فره‌مووه و، دوایش ئه‌وه‌ی دیکه و، فره‌مایشتی خواش له نیوه‌رۆکدا و له هیلک گشتیه‌کانیدا، هه‌مووی یه‌ک بووه، وه‌ک له سووره‌تی (الأعلى) دا ده‌فرموی:

﴿إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَىٰ (۱۸) صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ (۱۹)﴾

واته: ئا ئه‌مه (ئهو حه‌قیقه‌ته‌ی، له سووره‌تی (الأعلى) دا باسمان کرد)، له کتیبه‌ پێشووه‌کانیشدا هه‌بووه، به‌ تایبه‌ت نامه‌کانی: (إبراهيم) و (موسی).

که‌واته: فره‌مایشتی خوا، چ ئه‌وه‌ی له‌ گه‌ل کۆتایی پیغه‌مبه‌ران (خاتم الأنبياء) دا (صلی الله علیه وسلم) فره‌موویه‌تی و، چ ئه‌وه‌ی له‌ گه‌ل باقی پیغه‌مبه‌راندا فره‌موویه‌تی، هه‌موویان فره‌مایشتی خوان و چاکترین فره‌مایشتن.

پاشان خوا ده‌فرموی: (كُنَّا مُتَشَبِهًا)، (مشانی) کتیبه‌یکه وێک ده‌چی، (متشابه) واته: ئایه‌ته‌کانی، یان مه‌به‌سته‌کانی وێک ده‌چن، (مشانی) واته: مه‌به‌سته‌کانی دووباره‌ ده‌کرێنه‌وه، راستیه‌کانی تیدا دووباره‌ ده‌کرێنه‌وه، به‌شیوازی جو‌راو‌جو‌ر، بۆ ئه‌وه‌ی چاکترین وه‌ربگرن.

خواش زانا و توانا جاری وایه‌ یه‌ک راستیی به‌ چه‌ند شیوازی‌ک دووباره‌ ده‌کاته‌وه، بۆ ئه‌وه‌ی به‌باشی له‌هه‌موو پڕی (مَنْقَذ) هه‌کانه‌وه، بێته‌ نیو دلی ئینسانه‌وه.

ئنجا ده‌فرموی: (نَفْسُهُ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ) باسی چۆنیه‌تی کارتێکرانی بر‌واداران به‌هۆی قورئانه‌وه ده‌کات، مانای وشه‌ی (إقشعرار) یش بریتیه له: گرژبوون و ته‌زوو پێداهاتن^(۱)، واته: پێستی ئه‌وانه‌ی، که له په‌روه‌رد گاریان ده‌ترسن، گرژ ده‌بی و پڕی‌ک دێ و مچوورکیان پێدا دێ و، ته‌زوویان پێدا دێ،

واته: ئەوانەى كاتىك ئايەتەكانى پەرۋەردگارىيان دەخرىنەوہ بىر، بە كەپى و كوثرانە مامەلەيان لەگەڭدا ناكەن.

د: گوتړئ: (خړّ علی وجهه) واته: له سهر ږوو كهوت^(۱)، (خړور) ټهويه، كه ټينسان له سهر ږوو بكهوي، واته: وهك ټاژهل و چوارپي له گهل ټايه ته كاني خوي پهرودر گاردا مامه له ناكه، سهر يان له خوراي بي و هيچ نه بينن و نه بيستن، بهلكو چاو و گويي دليانيان بو دهكه نه وه.

ننجا ليړدها وا پي دهچي مهبهست له (آيات) ټايهت و، نيشانه كاني ههر دوو كتيبې خوښراوه (مقروء) و بينراو (منظور) ي خوا بن، چونكه وشه ي (آيات)، كه كوي (آيه) و، به ماناي نيشانه دي، له كتيبې خوي زانا و شاره زادا، هم بو پرسته كاني قورټان و، هم بو ديارده و ديمه نه سروشتييه كانيش به كارها توه، وهك خوا فهرموويه تي:

﴿طَسَّ تِلْكَ ءَايَتُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُّبِينٍ﴾ (۱) النمل.

وه فهرموويه تي:

﴿وَكَأَيِّن مِّنْ ءَايَةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ﴾ (۱۰۵) يوسف.

دياره هو ي ټهو ناوئراندهش ټهويه، كه ههر كام له پرسته كاني قورټان و ديارده و ديمه نه كاني بوونه وهر، نيشانه و دروشم و بهلگهي به ديهيته رايه تي و پهرودر گاري تيبي خوي بهرز و بي ويتهن.

وه دهشگونجي، كه مهبهست له وشه ي (آياتِ رَبِّهِمْ) ته نيا پرسته كاني قورټان بن و حيكمه تي باسكران (چاو و گوي) ش ټهوه بي، كه ټينسان يان بو خوي ټايه ته كاني خوا به چاو دهخويي ته وه، يان به گوي ديانبيستي، كاتيک به سهريدا دهخويي ندرينه وه، و ټهو بهنده په سندانده ي خواش جل و علا به چاوي كراوه و گويي بي سه ره وه، له گه ليان دا مامه له دهكه ن و، وهك ټه هلي كوفر له بهرانبه ريان كه ږ و كويړ (أَصَمُّ وَّ أَعْمَى) نين!

كهواته: ليړهشدا چوښه تي هه لويست نواندني ته هلي ئيمان (عباد الرحمن)، له گه ل كتيبي خوادا، نه وهيه، كه به چاوي كراوه و گويي كراوه وه، له گه ل نايه ته كاندا مامه له ده كهن، بو ته وهي بزائن: تهو نايه تانه چي يان تيډايه و، چي ده گه يهن و، چي له ئينسان داوا ده كهن ؟!

۳- له نايه ته كانی ژماره (۱۵، ۱۶) ی سووړه تی (السجدة) دا، خوی کاربه چی جل شأنه زور پرووتر بومان باسی چوښه تی کارتيكرانی ئينسانی مسولمان و، چوښه تی به هره وەرگرتنی له قورئان ده کات، كه ده فهرموي:

﴿ إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿١٥﴾ تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾ ۝

واته: بيگومان ته نيا ته وانه ئيمانيان به نايه ته كانمان ههيه، كه كاتيک نايه ته كانی ئيمه يان بيرده خريته وه، له په و پروو سه جده ده بهن، وه په روه رد گاريان به ستايش كړدنه وه به پاك ده گرن، وه له هه مان كاتدا خوښيان به زل ناگرن. (شه وانه) كه له كه يان له سهر چي گادا بهرز ده بيته وه (و هه لدهستن) وه به ترس و ثوميدنه وه له په روه رد گاريان ده پارينه وه، وه له وهی، كه پيمان داو (له پيناوی خوادا) خه رج ده كهن.

له نوره كوملايه تيپه كان له كه لئانين
"Share, like, comment, follow, message"
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

علي بابير/ AliBapir

www.alibapir.net

English - عربي - گوراني

www.alibapir.net

English - عربي - گوراني

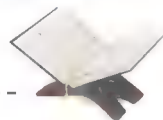
علي بابير/ AliBapir

کەتانی
راگه باندنی مەكتەبی ماموستا علی بابیر

AliBapir

Google Play App Store

QR codes for social media and apps.

حهوت جوړه ههلوښته گنگه هه لگرانه قورئان:

خوشک و براياني فوشهويست !

نهم دوو ثايه تهی خوی کاربه جی، ههوت جوړه ههلوښتی ئینسانی مسولمان دهخنه پروو، وه پرايده گهنن، که تهنیا نهو جوړه که سانهی خاوهنی نهو خهسلهت و ههلوښتانهن، بهراستی ئیمانیان به ثايه تهکانی خوا ههیه، چونکه له سهره تادا دهفرموی: (إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ) بیگومان تهنیا نهو جوړه که سانه ئیمانیان به ثايه تهکانی ئیمه ههیه، که نهو ههوت ههلوښتهیان ههیه، که واته: ههر که سیك نهو جوړه ههلوښتانهی تیدا نهبن، ئیمانی راسته قینهی به ثايه تهکانی خوا نیه، زور جاری دیکهش باسماں کردوه، زوریش دووبارهی دهکهینهوه، که ئیمان به قورئان و ئیمان به ثايه تهکانی خوا، نهوه نیه بللی: دهزانم، که خوا قورئانی ناردوه، چونکه نهو بهس زانیاریی ههبوونه به ثايه تهکانی خوا و، (أبو جهل) یش دهیزانی، که قورئان، خوا بو موحه ممه دی علیه الصلاة والسلام ناردوه، وه فیرعه ونیش دهیزانی خوی پهروردگار موسای ناردوه و وه حی بو ناردوه، بهلام ثایا تهنیا بهوه به ئیماندار له قهلهم دراون؟! بیگومان نهخیر، بگره (ئیبلیس) یش دهیزانی، که خوی پهروردگار پی فرمووه سهجده بهره بو ئادهم - سهجدهی ریزگرتن -، دهیزانی نهوه فرمانی خوی و ئاراستهی کراوه، بهلام ثایا (ئیبلیس) له بهرتهوهی، که دهیزانی خوا فرموویهتی، به بروادار (مؤمن) له قهلهم ددری؟ بیگومان سه دجار نهخیر، چونکه ئیمان نهوهیه تو ههلوښتیك وهر بگری، که خوی به به زهی داوی کردوه، واته: دوی نهوهی، نهوه که خوا فرموویهتی بهراستی دهزانی، ههلوښتیكیش وهر بگری، که خوا داوی کردوه، بو نمونه: تو دهزانی، که نویر فهرزه، بهلام ثایا نویر هکته دهکی، دوی نهوهی، که زانیت فهرزه؟ کاتیک تو وا داده نری، که ئیمان به نویری ههیه، ههلوښتیك له بهرانبهر نویردا وهر بگری، که خوا داوی کردوه، نهویش چییه؟ نهویش نهوهیه، که نویر بهرپا بکهی.

یان که سیك دهزانی رپوژووی مانگی رهمه زان فهرزه، بهلام کاتیک به برواداری تهواو داده نری بهرانبهر بهرپوژوو، که رپوژووه که بگری، وه ههروهها....

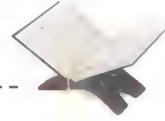

ئىنجا خواى زانا و توانا جل شأنه، ئاوا بۆمان باسى ئه و جوړه كهسانه دهكات، كه به بروادار به قورئان له قهلمم دهدرين كه:

۱- يه كه م هه لۆيستان ئه وهيه كه: (خَرَّوْ سَجْدًا)، له پيه و پروو سه جده دهبن، جا ليره دا ئه م ته عبيره ئه وه ده گهيه ني، چونكه وهك باسما ن كرد (خَرَّ ساجدًا) واته له پيه و پروو كهوت، ياني زوو سه جده دهبن، هه ر بۆيه زانايان ده لين: ئه و شوينانه ي، كه ديارى كراون له قورئاندا و نيشانه ي سه جدهيان بۆ كراوه، يه كسه ر كه ئايه تي سه جده ت ته واو كرد، ده بى يه كسه ر سه جده به رى به بى دواخران، نهك راوه ستى تاكو چه ند ئايه تيكي ديكه ده خوينا، ياخود تاكه ده گهيه كو تايبى سوور ته كه، به لكو ده بى يه كسه ر سه جده به ي، كه واته: يه كه مين هه لۆيستي ئه وانە ي، كه ئيمان يان به قورئان هه يه و كارليك (تفاعل) ي راسته قينه له گه ل قورئاندا ده كهن، ئه وهيه، كه سه جده بۆ خواى به رز و پاك ده بن، له كاتيدا، كه ئايه ته كانى سه جده ده خوينا، وه مانايه كى ديكه ش ئه وهيه: (خَرَّوْ سَجْدًا) واته: ملكه چ ده بن بۆ خواى په روه ردگار، كاتيك ئايه ته كانى خوا ده خوينا يان به سه رياندا ده خوينا، به ته عليمات و ئاراسته و ياسا كانى به وه پابه ند ده بن.

سه جده بردن يش دوو جوړى هه يه: سه جده ي عورفي هه يه و، سه جده ي زمانه وانى (الغوي) ش هه يه، چونكه هه موو شتيك له بوونه وهردا كړنووش به ره بۆ خوا، واته: ملكه چه، وه ئه و سه جده عورفي به ي ئيمه، بۆ نمونه: كه له نويزدا سه جده ده بن، ئه و په مزيكه بۆ سه جده گشتي به كه مان بۆ خوا، تۆ ده بى هه موو ژيانت بريتي بى له سه جده بردن بۆ خوا عز وجل و، ده بى له هه موو ژيانت دا، له گويزايه لى دابى بۆ فه رمانه كانى خواى په روه ردگار و، پابه ند بى به شه ريعه تي خواوه، ئىنجا، كه وابى، هه ر ئه و كاته به كړنووش به ر (ساجد) له قهلمم نادرى، كه سه ر ده خيه سه ر زوى، به لكو هه ر كاتيك فه رمانى خوا جى به جى بكه ي، تۆ كړنووش به ر (ساجد) ي بۆ خوا و، ملكه چى بۆ خوا سبحانه و تعالى، چونكه له بنه رته و ريشه دا وشه ي (سجود)^(۱) واته: ملكه چى و گويزايه لى و گه ردن

(۱) وهك (راغب الأصفهاني) گوته ويه تي: (السجود: أَضْلُهُ التَّطَامُّنُ وَالتَّذَلُّلُ، وَجُعِلَ ذَلِكَ عِبَارَةً عَنِ التَّذَلُّلِ لِلَّهِ، وَهُوَ عَامٌ فِي الْإِنْسَانِ وَالْحَيَوَانَاتِ وَالْجِمَادَاتِ). (مفردات ألفاظ القرآن) ص ۳۹۶. واته: سه جده: له بنه رته دا خو ي نه وى كردن و ملكه چيه، بۆيش سه جده بردن كراوه به

که چیی بۆ خوی بهرز و مهزن عز وجل.

۲- هه‌لویستی دوه‌میان: (وَسَبِّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ) په‌روه‌دگاریان به پاك ده‌گرن و ستایشی ده‌کن.

زۆر کهس مانایه‌کی ساده و ساکاری له می‌شک دایه بۆ وشه‌کانی: (سبحان الله) و (الحمد لله)! به‌لام نه‌خیر، به‌لکو ده‌بی پێیدا قوول بینه‌وه و لێی ورد بینه‌وه: (سبحان الله) یانی چی؟، که تۆ ده‌لێی خوا پاکه، واته: زاتی خوی په‌روه‌دگار پاکه و وه‌ک دروستکراوه‌کانی ناچی.

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ الشوری: ۱۱ .

چونکه جگه‌له‌ خۆی هه‌رچی بی، هه‌ر دروستکراو (مخلوق)ی خۆیه‌تی و، به‌ده‌یه‌ینه‌ر (خالق) و به‌ده‌یه‌ینه‌راویش (مخلوق)یش جیاوازن.

هه‌روه‌ها (سبحان الله) یانی: سیفه‌ته‌کاتی خوا هه‌موویان له‌وپه‌ری چاکیی و ته‌واویی دان، بۆ نمونه: عه‌بد هه‌ندی شت ده‌زانی و، زۆریش نازانی، هه‌ندی شت ده‌توانی و، زۆریش ناتوانی، به‌لام خوی په‌روه‌دگار هه‌موو شتیکیش ده‌زانی و، هه‌موو شتیکیش ده‌توانی، وه‌ په‌حمه‌تی خوا سنووری نیه:

﴿... وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ﴾ الأعراف: ۱۵۶.

واته: به‌زه‌بیم هه‌موو شتیکی گرتۆته‌وه،

وه‌ خوا هه‌موو شتیکی له‌ توانادایه:

﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ فاطر: ۱ .

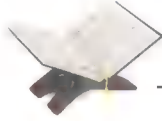
وه‌ هیچ شتیکی له‌ ژیر رکیفی وستی خوا ده‌رناچی:

﴿فَعَالٌ لَمَّا يُرِيدُ﴾ (۱۶) البروج.

وه‌ سیفه‌ته‌کانی هه‌موویان له‌ چاکي دا بی سنوورن:

﴿وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى﴾ النحل: ۶۰.

نیشانه‌ی ملکه‌چی بۆ خوا، که ئه‌ویش گشتیه‌یه‌ له‌ مرؤف و ژياندار و بی ژياندار.

ههروهها خوا عز وجل ناوی هه ره چاکی هه، چ ناویک زور چا که هی خوی پهرهرد گاره، به لام دیاره ناوه هه ره چا که کانی خوی بی وینه جگه لهوانه، خوی به یانی کردوون له قورئاندا، یان پیغه مبهه علیه الصلاة والسلام له سونه تدا، دروست نیه ناویکی دیکه بو خوی بهرز و مهزن هه لدهین، چونکه فهرموویه تی:

﴿وَلِلّٰهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰی فَادْعُوْهُ بِهَا وَذَرُوْا الَّذِیْنَ یُلْحِدُوْنَ فِیْ اَسْمَیْهِۦ سَیُجْزَوْنَ مَا کَانُوْا یَعْمَلُوْنَ﴾ (الأعراف)

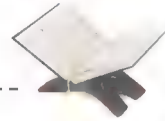
واته: وه خوا ناوی هه ره چاکی هه، بهوان لی پیارینه وه و واز لهوانه بین، که لادان له ناوه کانی دا ده کهن.

به لی، نابی له خورا ناویک بو خوی پاک و تاک دابنیین، بو نمونه: له کتیبه کانی (علم الکلام) دا ناویان له خوی پهرهرد گار ناوه: (المحرك الأول)، یان (واجب الوجوب)، یان (الصانع)، دیاره ته و شان له بهرته وهی خوی زانا وه ناو بو خوی به کاری نه هی ناو له قورئاندا، وه پیغه مبهه ریش علیه الصلاة والسلام به کاری نه هی ناو، نابی وه (ناو) بو خوا به کار بهی نرین.

به لی ده بی ئیمه هه ره ته و ناوانه بو به کار بین، که بو خوی یان پیغه مبهه ره کهی به کاری هی ناو، چونکه: خوا بو خوی چاک خوی ده ناسی و بو خوشی ناوه کانی له خوی هه لداوون.

جا ناوه کانی خوی تاک و پاک، هیچ کهم و کوورییه کیان تیدا نیه، که ده لی: (سبحان الله)، واته: خویه! ناوه کانت هه مووی پاک و بیگهردن. ههروهها فهرمایشته کانی خوا کهم و کووریان تیدا نیه و، که تو ده لی: (سبحان الله) واته: خویه! فهرمایشتی تو، کتیبی تو، کهم و کووری تیدا نیه و یاسا کانی تو، کهم و کووریان تیدا نیه.

مسولمانی عهوامی واهیه له رورژیکدا سه د جار (سبحان الله) ده کا، دوا بی ده لی: دینی خوا به که لک نایه ت!! یان پیای سیاسی واهیه لهوانه یه (سبحان الله) و (الحمد لله) له گه ل مسولماناندا بکات، به لام ده لی: فلان شته ی نیسلام به که لکی ئیستا نه ماوه!!

دهی برادره! مانای وایه تو نوقسانیت پالدایه لای دینی خوا، کهواته (سبحان الله) ی چی؟! دروت کرد له گه‌ل خوادا، به‌دهم ده‌لئی خوایه! تو پاک، که چی ده‌لئی: دینه‌که‌شت به‌که‌لک نایه‌ت!! ته‌گەر خوا پاک و بی‌ه‌له‌ بی، دینه‌که‌شی بی‌ه‌له‌یه، مادام خوی پهره‌دگار هه‌موو سیفه‌ته‌کانی له‌وپه‌ری چاکیی دا بن، دیاره ته‌و قورئانه‌ش به‌عیلمی خوا هاتوه:

﴿... أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ﴾ النساء: ۱۶۶.

ئنجاه‌ک چو‌ن عیلمی خوا که‌م و کورپی تیدا نیه و، هیچ له‌ خوی زانا‌شاراوه نیه، قورئانه‌که‌شی، که بو‌ر‌یک‌خستنی ژیان‌ی مرو‌قی ناردوه، هه‌ر تیر و ته‌واوه، هیچ که‌م و کورپی‌ه‌کی تیدا نیه، کهواته: ناب‌ی که‌سیک خوی به‌مسول‌مان بزانی، هیچ که‌م و کورتیی‌ه‌ک پالداته لای خوا.

هه‌روه‌ها دروست‌کراوه‌کانی خوا هه‌موویان له‌و‌رووه‌وه، که خوا دروستی کردوون، هیچ که‌م و کورپیان تیدا نیه:

﴿... مَا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِن تَفَوُّتٍ﴾ الملك: ۳.

واته: له‌ دروست‌کراوی خوی به‌به‌زه‌یی دا، هیچ نار‌یک‌یی ناب‌ینی.

کورت‌ه‌ی مه‌به‌ست: که ده‌لئی: (سبحان الله) واته: زاتی خوا، سیفه‌ته‌کانی خوا، ناوه به‌ره‌زه‌کانی، فه‌رمایشته‌کانی، یاسا‌کانی، دروست‌کراوه‌کانی، کرده‌وه‌کانی، بر‌یاره‌کانی خوا تبارک و تعالی، هه‌موویان پاک و بی‌گه‌ردن.

وه که ده‌لئی: (الحمد لله) واته: ستایش بو‌ خوا، ته‌وه‌ش یانی: زات و سیفه‌ت و ناو و ئایین و فه‌رمووده و کرده‌وه‌کانی و هه‌موو شتیکی خوی تاک و پاک، په‌سند و چاکه و، بگه‌ره هه‌مووی له‌وپه‌ری چاکیی و ته‌واویی دایه، به‌لئی: که ده‌لئی: (سبحان الله و الحمد لله) ده‌بی ئاوا لئی حالی بی.

ئنجاه‌ک با‌سمان کرد: هه‌لویستی دووه‌می ته‌وانه‌ی، که به‌راستی قورئان ده‌خوین و لئی به‌هه‌رمه‌ند دهن، ته‌وه‌یه، که خوا به‌پاک ده‌گرن و، ستایشی ده‌که‌ن (وَسَبِّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ).

۳- سِیْیَه هه‌لویستیان: (وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ) وه ته‌وان خۆ به‌زل ناگرن،

خو بهزل گرتن دوو حالته تی هه:

- ۱- ئینسان له بهرانبهردینی خوادا خوئی بهزل بگری و ملکهچ نه بی.
- ۲- بهرانبهردینی به عهده کانی خوا خوئی بهزل بزانی، وهك پیغمه بهر علیه الصلاة والسلام فهرموویه تی:

(الكبر بَطَرُ الحق، و عَمَطُ الناس) ^(۱).

واته: خو بهزلگری دوو شته: حق رهت کردنه وه و، خه لک به سووک سهیر کردن. لیره دا خوی پهروهردگار، که باسی تهو عهده بانهی خوی دهکات دهفهرموئی: (وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ) واته: نه له بهرانبهردینی خوادا خویان بهزل دهگرن و، نه په فزی هیهچ یاسایه کی خوی پهروهردگار دهکهن، وه نه له بهرانبهردینه کانیشی دا خویان بهزل دهگرن.

۴- چواره هه لوئستیان (نَتَجَافِي جُنُوبَهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ): باسی شهونوئریان دهکات، ئایا کی کارتیگراوه به قورئان و، کی لئی بههره مه نه ده؟ که سی، که شهونوئیر بکا، هی وا ههیه نوئیره فهرزه کانیش به چاکی ناکا، مانای وایه له قورئان دووره، ته گهر هه موو قورئانیشی له بهری، با زوئریشی بخوئیتته وه.

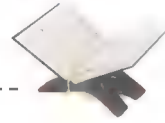
به لئی، تو بتهوئی به هاوه لئی قورئان له قه له م بدری و، وا له قه له م بدری بههره مه نه بووی له قورئان، ده بی تهو شتانهی، که قورئان مه دحی کردوون، له خوئریان دا بینیه دی، قورئان زوئره مه دحی شهونوئیر دهکات و، زوئره مه دحی تهوانه دهکات، که شهوئی هه لدهستن به ندایه تی بی بو خوی خویان دهکهن.

ئنجا بوئیهش خوی په نهانزان دهفهرموئی: (نَتَجَافِي جُنُوبَهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ) لاتهنیشتیه کانیان ورده ورده بهرز دهبنه وه، له سهیر جیگاکانیان، چونکه (مَضَاجِعِ) کوئی (مَضَجِ) ه، که تهو شوئنهیه ئینسان تییدا خه وتوه ^(۲)، (جنوب) یش کوئی (جَنَبِ) ه، واته: لاتهنیشتیه کانیان ^(۳)، (تتجافی) ش واته: (تتباعد)، واته: ورده

(۱) رواه مسلم.

(۲) مختار الصحاح، ص ۳۳۴.

(۳) مختار الصحاح، ص ۱۱۱.

ورده بهرز دهنهوه، تاكو وینای تهو حالته بکات، که ئینسان بو شهونویژی ههلهدهستی، له لایهك ئیمانت پالت پیوهدهنی و پیت دهلی: ههسته خوی بهرزو مهزن له خوت رازی بکه و، له لایهکی دیکه شهوه نه فست ناهیلی!

۵- ئنبا پینجه ههلوئستیان، پارانهوهیانه له پهروهردگاریان: (يَذْعُونَ رَبَّهُمْ) واته: له پهروهردگاریان دهپارینهوه، دووعا و پارانهوهش له خوی پهروهردگار، جوړنکی دیکهیه له بههرههاندبوون له قورئان، چونکه قورئان زور جارن فرمانی کردوه که له پهروهردگارمان بیاریینهوه.

۶- ههلوئستی شهشه میان، که به: (خَوْفًا وَطَمَعًا) تهعبیری لیکراوه، نهوهیه، که هه میشه ههم ترسیشیان ههیه له بهرانهر خوی دادگهردا و، ههم تهماعیشیان ههیه، ترسیان ههیه له دادگهریی (عدلی) خوا و، تهماعیشیان ههیه له بهخشش (فضلی) خوا دا، ههندی کهس وا دهزانی، که تو دهبی له زاتی خوا عز وجل بترسی، وهك بللی خوی بی وینه شتیکی ترسناکه! بهلام نهه، نهوه راست نیه.

بهلكو ئیمه له گوناوهکانی خویمان دهترسین و، له دادگهریی (عدلی) خوا دهترسین، نه گهر نا خوی بهبهزهیی بوخوی کاتیك وشهی (ترس)ی بوخوی بهکارهیناوه.

﴿يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ﴾ الملك: ۱۲، یان: ﴿فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ﴾ آل عمران: ۱۷۵. نهوه مهبهست پی ترسانه له سزا و تولهی دادگهرانهی خوا عز وجل، نه گهرنا خوی پهروهردگار بو خوی له زاتی خویدا، خو شهویست (محبوب)ه و، دهبی نهوپهیری خو شهویستیت بوی ههبی، وه خوی بهرز و مهزن، هیچ ستهمیك و هیچ خراپهیهکی لیناوه شتهوه.

﴿وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ﴾ فصلت: ۴۶.

بهلام نهوه خراپهکانی خویمان دینهوه ریگامان، تو دهبی له سزا و جهزبههی خراپهکانی خوت بترسی، ترست له دادگهریی خوا ههبی، چونکه

ئه گهر به داد گهریی خۆی رهفتارت له گهڵدا بکات و، به پێی خراپه کانت سزات بدات، تووشی چهرمه سهری دهیی.

جا به پێزان!

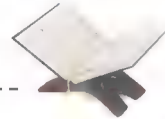
ئینسان دهیی هه میسه له هه لسوکه وتی له گهڵ خۆی بهرز و مهزندا، هه م ترسی هه بی و هه م ته ماع و، له نیوان ترس و ئومید (خوف و رجاء) دابی، ترسی هه بی، وه ک باسما ن کرد له خراپه کانی خۆی، ته ماع و ئومید و ره جاشی هه بی، به ره حمهت و به زهیی خۆی به به زهیی و به خشنده.

۷- هه لویستی مه وته ۵ کۆتایی: (وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ)، له وهی پیماندا ون ده به خشن.

ئه وهی پێشه وه بریتی بوو له پارێزکاری (تقوی)، ئه مه شیا ن بریتیه له چاکه کاری (إحسان)، ئه گهر سه یری قورئان بکه ی ن، ده بینن ئه و خه سلّه تانه ی، که باسیان ده کات، بۆ ئه هلی ئیمان، هه میسه هاوسه نگیان پێوه دیاره، ئیستا لێر ئه م سیفه تانه:

- ۱- هه م باسی سه جده بردن.
- ۲- هه م باسی زیکر و ته سبیح و ته حمیدی خۆی پاک و تاک.
- ۳- هه م باسی خۆ به زل نه گرتن.
- ۴- هه م باسی شه ونوێژ کردن.
- ۵- هه م باسی پارانه وه.
- ۶- هه م باسی ترس و ئومید.
- ۷- هه م باسی مال به خشین.

ده که ن، واته: مسو لمان ی رێک و پێک ئه وه یه مسو لمانه تییه که ی هاوسه نگ بی و، شه ریهت هه مووی پیاده بکات، نه ک هه ر به لایه ک دا بروا، ئنجا ئایا چ که سی ده توانی مال به خشی؟ دیاره که سیك، که ده ولّه مه ندبی و ده ستی پرپی، که واته: پێویسته کار و که سابه تی هه لالیش بکا، بۆ ئه وهی ده توانی به خشی.

ههروهها بو روونکردنهوی تهوه، که پاراستنی هاوسهنگی (توازن) له دینداری و مسولمانهتی دا، شتیکی گزنگ و پیوسته، با سهرنجی تهه نایهتهش بدهین:

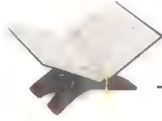
﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قِنْلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلِيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ (۱۲۳) التوبة.

واته: تهی تهوانه ی پرواتان هیناوه! له دژ ی تهو کافرانه بجهنگن، که لیتهانهوه نزیکن، وه با زبریتان پیوه بینن، وه بزنان خوا له گهل پاریزکاران دایه!

وهک دهبینن خوی کاربهجی: هاوکات له گهل فهزمانکردنی به پرواداران، که تههلی جهنگ و فیداکاری بن، فهزمانیشیان پیدهکات، که تههلی خواپه رستی و پاریزکاریش بن، کهواته: فیداکاری و پاریزکاری و، شه به یخوون و شه ونوژ و، به ندایه تی بو خوا کردن و له پیناوی ئیسلام دا جهنگ کردن، نهک ههه درایه تییان نیه، بگره تهواوکه ری یه کدین و پیکهوه پیوهستن!

کهواته: مسولمانی تهواو تهو کهسهیه، که هاوسهنگ بی و له شوینی خویدا خواپه رست (عابد) بی و، جهنگاوهه (مجاهد) بی و، سیاسی بی و، هاوکات ئاگای له تهخلاقی ئیسلامییشی بی و، ئاگای له تهدهبی ئیسلامی بی و، ئاگای له عیززهتی مسولمانهتی بی و، ئاگای له مالبهخشین و هاوکاری نه دارانیش بی، بهکورتی: ئاگای له مافی خواش بی و، ئاگای له مافی خه لکیش بی و، ئاگای له مافی خویشی بی، ئاگای له حهقی جهستهی بی و، ئاگای له حهقی رووحیشی بی و، ئاگای له حهقی عهقلی بی، واته: تهو هاوسهنگیه، که قورئان دهیهوی، دهبی لهخوتی دا بینیه دی، ئنجا مانای وایه تو به مسولمانیک لهقه لهم دهدری، که به لی قورئان کاری تیکردووی و لیشی بههره مندبووی.

خوی پهروهردگار لهو کهسانه مان بگیژی، که بهراستی کارتیکراو دهبن به نایهتهکانی کتبی خوی بهبهزیی، چ، که بو خویان دهیخویننهوه چ که بهسهریاندا دهخوینرتهوه، وه یارمهتیشمان بدات، که کارلیک (تفاعیل) بکهین

له گهّل قورئاندا و، ئەو راستییانەى، که قورئان دەیانفەرموئ، دەربارەى خواى بىع ھاوێل، دەربارەى پێغەمبەر علیہ الصلاة والسلام، دەربارەى دینی خوێ، دەربارەى دواپۆژ و بەهەشت و دۆزەخ، وە ئەو حوکم و یاسایانەى، که شەریعەت دەیانفەرموئ و، خواى کاربەجێ له قورئاندا باسى کردوون و شەریعەتەکەى پێکدێنن، کارلێک (تفاعەل) یان له گەڵدا بکەین و، هەولێدەین راستییەکان فام بکەین و هەزم (استیعاب) بکەین و، یاساکان جێ بەجێ بکەین له ژيانى تاکى و خێزانی و کۆمەڵایەتى و سیاسییان دا، وە ئەو ئامۆژگاریانەى، که له قورئاندا هەن، وەربگرین و پرەوشتە بەرزەکان له خویماندا بپێنە دى و، خەسلەتە نزمەکان له خویمان دارپن، وە ئەو دۆستایەتیی و دوژمنایەتییەى، که قورئان باسى دەکا، هەول بەدین خواى بالادەست له قورئاندا کێى بەدۆست داناو، بەدۆستى بگرین و، کێى بە دوژمن داناو، بە دوژمنى بگرین، ئنجا ئەگەر وامان کرد، ئەوکاتە مانای وایە ئێمە قورئان کارى تێکردوین و، له قورئان بەهەرمەند بووین.

وصلی الله تعالی علی محمد و علی آله و صحبه أجمعین
و الحمد لله رب العالمین.

پاڳه ياندني مهكتهبي ماموستا علي بابير

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

Google Play

App Store

QR Code 1

QR Code 2

له نوره كومه لايه نيه كان لهكښلتين
alibapir@archi.com@net@net@net
نځن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

www.alibapir.net

کوردی عربي English

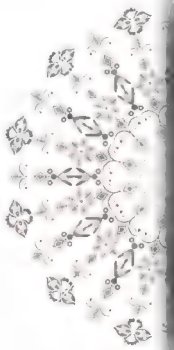
پاڳه ياندني مهكتهبي ماموستا علي بابير

AliBapir

QR Code 3

QR Code 4

QR Code 5

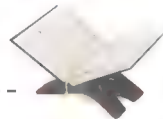
ههنگای پینجه م:

شوینکه و تن و گهردن که چکردن (الیتباع و التسلیم)

فوشک و برایانی به ریز و فوشه ویست

ئه م وانیه مان، که وانیه پینجه مه له زنجیره وانیه: (چۆن باشت له قورئان به هره مه ند دهیین؟! له ژیر ناوونیشانی: شوینکه و تن و گهردن که چکردن (الیتباع و التسلیم) دایه.

به لی پینجه مین ههنگای هه لئس و که و تکردنی شه رعییانه ی راست و دروست له گه ل قورئاندا، دوا ی ئه دهب نواندن و به گه و ره گرتن و، دوا ی خویندنه وه و گوی لی گرتن و، پاشان بیر لی کردنه وه و پیدا قول بوونه وه و لیورد بوونه وه و، دوا یی کارتی کران به قورئان و په ند لی وهر گرتن و، لی به هره مه ند بوونی، ئه مجار نۆره ده گاته سه ر: شوینکه و تنی قورئان و گهردن بو که چ کردنی (الیتباع و التسلیم).

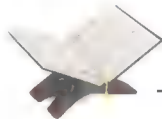
پېناسه شويڼكهوتن ه گەردنكهچكردن

سەرەتا پېناسەى ئەم دوو وشانە دەكەين: مەبەستمان لە: شويڼكهوتن و گەردنكهچكردن (الإتباع و التسليم) چيە؟

مەبەستمان لە شويڼكهوتن (الإتباع)، شويڼكهوتنى قورئانە لە ھەموو بوارەكاندا، واتە: ھەموو ئەو راستييانەى، كە قورئان گرتوونىە نيو خوى، وە ھەموو ئەو ياسايانەى كە قورئان گرتوونىە خوى، وە ھەموو ئەو حيكمەت و ئاموژگارىي و پيڤموونى و ئاراستەكردنانەى، كە قورئانى بەھيژ و پيژ گرتوونىە نيو خوى، پيويستە لەسەر ئينسانى قورئان خوڤن، لەسەر كەسيك، كە ئيمانى بە قورئانە و شويڼ قورئان دەكەوى، لە ھەموو ئەو بوارانەدا شويڼى بكەوى.

مەبەستيش لە گەردنكهچكردن (التسليم) ئەوھيە، كە مرووف لە ناخەوہ بو قورئان ملكەچ بيت، چونكە جارى وايە ئينسان بەدواى شتيك دەكەوى، بەلام لە پرووى ناچارىيەوھيە و قەناعەتى پيى نيە، بەلام خوى ناچار دەبينى، بەلام شويڼكهوتنى قورئان لەلايەن ئينسانى مسولمانەوہ، واتە: شويڼكهوتنى قورئان لە ھەموو ئەو لايەنانەدا، كە باسمانكرد، كاتيک بە كەلك دى و، لای خواى بەخشنەدە قبوول دەكرىت، كە لەسەر بناغەى گەردن بو كەچكردن و قەناعەت پيى بوون و قبوول كردن و خوڤشويستن بيت، وەك دوايى لەكاتى ھيئانەوہى ئايەتەكان دا باسى دەكەين، ئەوہ زور بە پروونى ديارە.

بەللى، پيڤجەمين ھەنگاوى ھەلسوكەوت كردنى راست و دروست لە گەل قورئاندا، بو كەسيك بىھوى بە شويڼكهوتنوى قورئان لەقەلم بدرى و، بىھوى بە خاوەن بروا بەرانبەر بە قورئان لە قەلم بدرى، برىتيە لە شويڼكهوتنى قورئان، ئنجا لە راستى دا شويڼكهوتنى ئينسانى بروادار بو قورئان، وەك گوتمان: چ بو راستىيەكانى قورئان، كە لە بوارى ئيمان و عەقيدەدا و لە بوارى بووناسيى دا ديئانخاتە پروو، وە چ بو ياسا و دەستورەكانى، كە لە بوارى تاكيى و

خيزاني و كۆمهلي و دهوله تداري دا دهيانخاته پروو، وه چ بو حيكمه ته كانى و نهو ناموژ گاري و پهنانهي، كه تييدان، چ پهيوهنديان به تاكه وه ههبي، چ به خيزان و چ به كۆمهلهوه، وه چ بو نهو ئاراسته كردن و نهو ته علماتهي، كه گرتوويه نيو خوئى، شوينكه وتنى ئينساني مسولمان و گهردكه چكردنى بو هه موو نهو لايه نانهي قورئان، دهبي له پرووى نهك ته نيا قه ناعهت پي بوون، بهلكو له پرووى زور پيخوشبوون و، زور خو به بههره مند بينينه وه بيت.

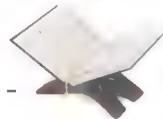
واته: ئينساني مسولمان دهبي زور خو به مه منوونى خوى پهروهر دگار بزاني و، خو به قه رزدار بزاني، كه كتبي بو ناردوه، دو اييش يارمه تي داوه، كه بيخويي و تبي بگات، پاشان يارمه تي داوه، كه نهو قورئانه كاري تي بكا و دواي بكهوي و لي بههره مند بي، ئنجا بوي گهردن كه چ بي! وه خو زور به خاوهن نيعمهت بزاني، هه ر بويه پيغه مبهر عليه الصلاة والسلام له يه كي له فهرمايشته كانى دا ده فهرموي.

(خيركم من تعلم القرآن و علمه) رواه البخاري عن عثمان (رضي الله عنه).

واته: باشتري نيوه كه سيكه فيري قورئان بيت و قورئان فيري خه لك بكات. كه واته: كه تو فيري قورئان بووي و، خوى به خشه ر يارمه تي داوي فيري خويندنه وي بي و، فيري لي تيگه يشتنى بي، فيري ئيش پي كردنى بي، ماناي وايه چوويه ريزي نهو كه سانه وه، كه پيغه مبهر عليه الصلاة والسلام موژدهي نهوي پيداون، كه به چاكترين كهس له قه له م دراو!

ئنجا كاتي ك ئينسان وه بهر نهو موژدهيهي پيغه مبهر بكهوي، دياره دهبي زور خوشحال بي و، زوريش سوپاسي خوى پهروهر دگار بكات و، زور خو به خاوهن نيعمهت بزاني.

وه له فهرمايشتيكي ديكهيدا پيغه مبهر عليه الصلاة والسلام ده فهرموي: هه ر كه سيك، خوا له بهر كردنى قورئاني پي بدات (واته: خوى به بهزه يي له كتبي خوئى شاره زاي بكات)، وه پي وابي كه سيكي ديكه ههيه لهو نيعمه تيكي

گه وره تری پیدراوه، ئه وه نیعمه تی هه ره مه زنی خوی به بچووک ته ماشا کردوه^(۱)!
خوی کار به جیش له سوو په تی (یونس) دا ده فره موئ:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ (۵۷) قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ (۵۸)

وهك ده بینین لیره دا خوی میهره بانگی مرو قایه تی ده کات و ده فره موئ:
ئه ی خه لکینه! له په روه رد گارتانه وه ئاموژ گاریتان بو هاتوه {ئه ئاموژ گارییه
له کوپوه هاتوه؟! له په روه رد گارتانه وه، یانی خاوه ن و مشوور خورتان و کاروبار
هه ل سوو پینه رتان و په روه ده کارتتان، ئنجا خوی په روه رد گار ئاموژ گاری بنیری
بو به نده کانی خوی، که دروستی کردوون و په روه ده یان ده کات و ده یانزیینی،
ده بی چ ئاموژ گارییه ک بی؟! به ته نکید دیاره ئاموژ گارییه که، هیچ
ئاموژ گارییه ک نایگاتی، (وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ) وه شیفا و چاره سه ره بو
ئه وه ی له ده روونه کاند هه یه، (وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ) وه رینمایی و به زه ییشه
بو ئیمانداران، ئنجا دوی ئه وه یه کسه ر ده فره موئ: (قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ
فَلْيَفْرَحُوا) (ئه ی موحه ممه د!) تو به ئومه ته که ت بلی، که: با ته نیا به خششی
خوا و به به زه بی خوا، به وه دلخوش بن.

دیاره به خشش و رهحه تی خواش، به هوئ ئه و قورئانه وه، ده ست ئینسان
ده که ون، که ئاموژ گاریی و شیفا و هیدایه ت و رهحه ته بو هه رکه سیك
شوینی بکهوئ و، به شوین ئه و ریبازه دا بروات، که قورئان خه لکی بو
رینمایی ده کات، هه رکه سیك وابکات، ئه وه هه م ده بیته خاوه نی به خششی خوا
له به هه شت دا و، هه م ده بیته خاوه نی رهحه ت و به زه بی خوی په روه رد گاریش
له دنیا و دواروژدا.

(۱) {من أعطاه الله حفظ كتابه، فظن أن أحداً أعطي أفضل مما أعطي، فقد غمط أعظم النعم} رواه البخاري في التاريخ، و البيهقي في شعب الإيمان، و السيوطي في الجامع الصغير برقم ۸۴۸۱، وقال: ضعيف. و رواه الطبراني بهذا اللفظ: {من قرأ القرآن ثم رأى أن أحداً أوتي أفضل مما أوتي، فقد استصغر ما عظمه الله} و قال العراقي في تخريج أحاديث الإحياء (۱/۳۶۲): سنده ضعيف.

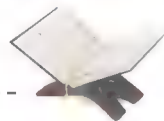
چهند ئایهتیک لهبارهی یتویست بوونی شوینکەوتن و گەردنکەچبوونی
مسوڵمانان بۆ کتییی خوا و بەرنامەکە

ئێستاش با لەم ئایەتەنەوه پامینین، که خوا (جل شأنه) باسی ئەوەمان
بۆ دەکات، که ئەو کەسەى خۆى به شوینکەوتووی قورئان بزانی و، خۆى
به شوینکەوتووی پیغەمبەر بزانی و بیهوی به پروادار به قورئان له قەڵەم بدری،
دەبی چۆن شوین قورئان بکەوی و، چۆن بۆی ملکه چ بی؟!

۱- ﴿الْمَصَّ ۝ كَتَبْنَا إِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِّنْهُ لِنُنْذِرَ بِهِ وَذِكْرَىٰ
لِلْمُؤْمِنِينَ ۝ اتَّبِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مَّا
تَذَكَّرُونَ ۝﴾ الأعراف.

واته: ئەلیف، لام، میم، صاد. ئەمە کتیییکە بۆ لات نیردراوێته خوار، ئنجا با
لهبارەیهوه هیچ سه‌غله‌تییه‌ك له سینەت دا نه‌بی، تاكو (خه‌لكی) پی بترسینی،
وه بیرخه‌ره‌ویه بۆ پرواداران. شوین ئەوه بکەون، که له پەروردگار تانەوه بۆتان
دابه‌زیوه، وه شوین دۆست و پشتیوانانی دیکه مه‌کەون، کهم په‌ند وهرده‌گرن!

دەبارەى (الْمَصَّ): زۆربه‌ى زانایان پێیان وایه، که به‌س خوا مانای ئەو پیتانه
دەزانى، به‌لام بۆ ئیمه و بۆ هه‌موو خه‌لكی ئاماژهن، که ئەم قورئانه فەرمايشتى
خوايه، چونکه هه‌ر له‌و پیتانه پیکهاتوه (ألف، لام، میم، صاد) و باقى ئەو پیتانه،
که ئیمه قسه‌یان پی ده‌کەین، که‌چی مرۆف و جن له‌به‌رانه‌ریدا ده‌سته‌وستان و
ناتوان سووره‌تیکی بچووکیش بینن، با سووره‌تیکی وه‌ك (الکوثر) یش بی،
که ته‌نیا (۳) ئایه‌ته، که‌واته: ئەوه به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئەوه، که ئەو قورئانه
فەرمايشتى خوايه، ئە‌گه‌رنا خو هه‌ر له‌و پیتانه دروست بووه، که ئیمه قسه‌یان
پی ده‌کەین، ئنجا ئە‌گه‌ر فەرمايشتى جگه‌له‌ خواى پەروردگار بووایه، ئە‌گه‌ر
ه‌ی پیغەمبەر بووایه، وه‌ك کافره‌كان ده‌یانگوت و ده‌لین، یاخود که‌سیک ئە‌وه‌ی
فی‌ری پیغەمبەر کردبایه، خو مه‌یدان مشکان نه‌کیلاوه، ده‌بووایه ئە‌وانیش بتوانن

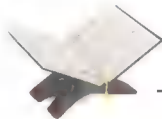
لهو پیتانه قورئانیکی ئاوا، نه خیر، ده (۱۰) سوورته، نا، به لکو سوورته تیکی بچووکی وهك یه کیك له سوورته کانی بینن!

ئنجا ده فهرموئ: (کَتَبَ اَنْزَلَ اِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِّنْهُ لِيُنْذِرَ بِهِ وَذِكْرٌ لِلْمُؤْمِنِينَ) دیاره خوا سبحانه و تعالی پیغه مبهری خوئی ددهوینئی و ده فهرموئ: ئەم کتیبه کتیبیکه بۆت نیراوه ته خوار، که ههم خۆت هیدایه تی پی وهربگری و، ههم خه لکی پی هیدایهت بدهی، وهك خوا جل شانه ده فهرموئ:

﴿... وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ (۵۲) الشوری.

دیاره ته نیا به هوئی قورئانه وهیه، که موحه ممه د صلی الله علیه وسلم خه لک رینمایی ده کات، پاشان ده فهرموئ: (فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِّنْهُ) با له سینه تدا هیچ جوړه سه غله تییه که نه بی دهر باره ی قورئان، واته: به رانه به هیچ شتیکی قورئان، که قورئان وهك گوتمان: راستییه کان و نه حکام و حیکمهت و ته علماتی گرتونه نیو خوئی، به رانه به هیچ شتیکی قورئان هیچ جوړه سه غله تییه که له سینه و دلی تودا نه بی و، ههرچی قورئان فهرموویه تی، قبولت بی و پیی رازی به و، شوینی بکه وه و، بوی گهردن که چ به.

ئنجا ئامانجی نیرانه خواری قورئان ده خاته پرو و ده فهرموئ: (لِيُنْذِرَ بِهِ وَذِكْرٌ لِلْمُؤْمِنِينَ) قورئان بویه بۆ تو هاتوه، تاکو خه لکی پی وریا بکه یه وه و، راستییه کانیشی پی وه بیر ئیمانداران بهینیه وه، پاشان ده فهرموئ: (اتَّبِعُوا مَا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ)، ئەمجار شیوهی دواندن (خطاب) که ده گوړی بۆ ریژگه (صیغه) ای کو، چونکه قورئان بویه بۆ موحه ممه د هاتوه، تاکو خه لکی به گشتی پی ئاگادار بکاته وه و (وَذِكْرٌ لِلْمُؤْمِنِينَ) وه نه هلی ئیمانیش به تایبته پهنی لی وهرگرن و پیی بیدار ببنه وه و راستییه کانیشی پی وه بیر خویان بیننه وه، ئەو راستییه نهی خوا عز وجل له گه ل فیطرته و سروشتیاندا تیکی هه لشیلاون، ئنجا به موحه ممه د و ئوممه ته که ی ده فهرموئ: (اتَّبِعُوا مَا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ) شوینی ئەوه بکه ون، که له په روه رد گارتانه وه بۆتان نیراوه ته خوار، (وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ اَوْلِيَاءَ) وه له جیاتی قورئان، شوین دۆست و پشتیوانانی

دیکه مه کهون، چونکه (ولي) به مانای دؤست دیت، وه به مانای سهرپهرشتیار و مشوورخوړ دئ، واته: با جگه له قورئان مشوورخوړیکي دیکهتان نه بی و، بهرنامهیه کی دیکهتان نه بی، شوینی بکهون.

لیږدها جیی سهرنج تهویه، که خوا (جل شانه) بهروردی کردوه له نیوان قورئان و (أولياء) دا، واته ههر کهسی بهدوای قورئان نه کهوت، دیاره جگه له قورئانی کردوه به سهرپهرشتیارو به گه ورو مشوورخوړی خوړی و، به بهرنامه پړترو حوکمرانی خوړی.

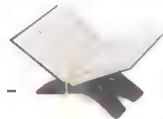
وه له کوئیایی دا ده فرموی: (قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ) دیاره قسه له گهل خه لکییه به گشتی، که له نیوانیان دا ئیماندارانیش ده گریتهوه، ده فرموی: کهم بیر ده که نه وه، یان کهم په ند وهرده گرن، که مه کانیش بریتین له ئیمانداره کان، به لام خه لکه که ی دیکه په ند وهرنا گرن و بیر ناکه نه وه.

۲- وه ههر له و باروه له ئایه تی ژماره (۱۰۶) ی سوورتهی (الأنعام) یشدا ده فرموی:

﴿اتَّبِعْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ﴾ (۱۰۶)

واته: دواى ته وه بکه وه، که له بهر وهرد گارته وه بوټ رهوانه کراوه، بیجگه له و، په رستراویکی دیکه نیه، وه پروو له هاوبهش په یداکه ران وهر گیره.

شایانی باسیشه، که هاتنی رسته ی: (لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ) پاش فرمان کردنی خوا (عز وجل) به شوینکه وتنی کتیب و بهرنامه ی له ری و ه حیه وه نیروای، ته وه ده گه یه نی که: ههر که سیك دواى قورئان بکه وی ته وه دیاره خوی کردوه به په رستراو (إله) ی خوړی و، ههر که سی دواى جگه له قورئان بکه وی، دیاره جگه له خوی کردوه به په رستراوی خوړی، ته وه زور جیی سهرنجه! چونکه تم ئایه ته لی وهرده گیرئ، که خوا به یه کگرتن (توحید) تهویه، که تو بو شهریه تی خوا ملکه چ بی و، شوینی بکه وی و، ههر که س دواى جگه له ئیسلام بکه وی، مانای وایه موشریکه و جگه له خوا ده په رستی، بویه ده فرموی: (اتَّبِعْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ) واته: چونکه بیجگه له خوا په رستراویکی دیکه نیه، دواى ته و پیام و بهرنامه یه بکه وه، که له وه و

بۆت رهوانه كراوه، يانى بۆ ئوهى بيه يهكتاپهرست (موحّد)، دهبي دواى بهرنامهكهى خوا و شهريعهتهكهى بكهوى، (وَأَعْرَضَ عَنِ الْمُشْرِكِينَ) وه رپوو له موشريكهكان وهركپره و، پشتيان تى بكه و، ويلىان بكه و، مهكهوه ژيّر كاريگهريان، بۆ ئوهى له ريبازى خوا لات نهدهن و، توشى شيركت نهكهن، چونكه ههر كهسيك شوين ريبازى جگه له خوا بكهوى، ماناي وايه دووچارى شيرك بووه، وه شهريك بۆ خوا بپاردان، دوو بوارى سهرهكى ههن:

يهكهه: بوارى درهشمهكانى فواپه(ستى) (شعائر التعبد):

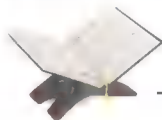
كه ئه و خواپهريستيانهن، ئينسان بۆ خوى وهك تاك ئهنجاميان ددهات و، زياتر پهيوهندييان به لايهنى رپوحيى و مهعنهوييهوه ههيه، وهك ئيمان و عهقيده و بووناسيى، پاشان نويز و رپوژوو و زهكات و زيكر و پارانهوه و قوربانى و سهربرين و سويند خواردن و...هتد.

واته: تو ئه گهر بتهوى بزاني، كه كهسيك مسولمانه يان نا؟ تهماش دهكهى داخو ئه و دروشم و نيشانانهى مسولمانهتيى و دينداريى تيدا ههن يان نا؟ زهكات و حهجي ههيه يان نا؟ له خوا دهپاريتتهوه يان له جگه له خوا؟ له خوا دهترسى، يان له جگه له خوا؟ خواى پهروهردگارى له ههموو شتيك خوشتەر دهوى؟ يان جگه له خوا؟! پشتى به خوا دهبهستى، يان به جگه له خوا؟! ئه مانه ههموويان دروشمن، له دهرووندا بن يان دهريكهون، ئه وه بوارى يهكهمى خوا بهيهكگرتن و بهنديهتيى بۆ خوا كردنه.

بوارى دووهه: بريتيه له بهرنامهكانى ژيان (شرائع الحياة):

كه پهيوهندييان به لايهنى سياسى و، كۆمهلايهتى و، ئابوريى و، جهنگ و ئاشتى و، پهيوهندييه سياسييهكان و...هتدوه ههيه.

ئنجا له ههركام لهم دوو بوارهدا، ئينسان رپوو له جگه له ئيسلام بكات، ماناي وايه توشى شيرك بووه، واته: وهك چۆن كهسيك سهجده و رپكوع بۆ جگه له خوا بهري و، له بهر جگه له وي بپاريتتهوه و، جگه له وي، وهك وي

خۆشبوئی، یان لهوی خۆشتر بوئی! یان له جگه له خوا بترسی، وهك له خوا دهترسی، یان زیاتریش، وهك چۆن ئهوانه شیركن و خاوهنهكهیان تووشی شیرك بووه، بهههمان شیوهش كهسێك له بواری ههڵاڵ و ههپامدا، له بواری یاساكانی ژياندا، بهدوای ئایین و بهرنامهیهکی دیکهی جگه له ئیسلام بکهوئی، ئهویش ههر تووشی شیرك بووه و، چۆته ریزی هاوبهش بۆ خوا دانهران (مشرکین)هوه، ههر بۆیهش خوای کاربهجی دواى ئهوهی هاوبهش دانهر بتهپرستهکانی مهککه، وهك سه فسهطهیهك به مسوڵمانانیان دهگوت^(۱):

(كَيْفَ تَزْعُمُونَ أَنكُمْ تَتَّبِعُونَ مَرْضَاةَ اللَّهِ، وَمَا قَتَلَهُ اللَّهُ فَلَا تَأْكُلُونَهُ، وَمَا دَبَحْتُمْ أَنْتُمْ تَأْكُلُونَهُ؟!).

واته: چۆن پێتان وایه شوێن رهزامةندیی خوا دهکهون؟ له حالهتیک دا ئهوهی، که خوا کوشتوویهتی (واته: مردار) نایخۆن، بهلام ئهوهی خۆتان سهری دهبرن دهیخۆن؟!

له وهلامیان دا خوای پهروهردگار ئهم ئایهتهی نارددهوار:

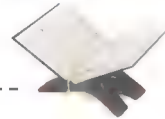
﴿وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَآئِهِمْ لِيُجِدُوا لَكُمْ^ط وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿۱۲۱﴾﴾

الأنعام

واته: وه شهبهطانهكان خوتخوته بۆ دۆستهکانیان دهکهن، تاكو شهپرهبهقهستان له گهڵ بکهن، وه ئهگهر به قسهیان بکهن، ئهوه ئیو هاوبهش دانهرن.

دیاره مهبهستی هاوبهش دانهر و بتهپرستهکان ئهوه بووه، که ئاژهلی مردار (میتة) مادام خوا سبحانه و تعالی مراندوویهتی، دهبوایه ههڵاڵ بیت، وهك چۆن ئهوهی، که خهڵکی سهری دهبرن، ههڵاڵه! بهلام بیگومان ئهم قسهیه جگه له سه فسهطه هیچی دیکه نیه، ههر بۆیهش خوای زانا و شارهزا دهريخستوه، که ئهوه خوتخوتهی شهبهطانهکانه، بۆیان کردوون، ئهگهرنا بیگومان خوای کاربهجی

(۱) برهوانه: (المصباح المنیر فی تهذیب تفسیر ابن کثیر) ص ۴۴۴، وه (تفسیر الطبری) ج ۱۲ ص ۸۱. بۆ تهفسیری تیروتهسهلی ئهم ئایهتهش، برهوانه: بهرگی پینجهمی: تهفسیری قورئانی بهرز و بهرپز، که سورتهی ئهنعامی گرتوتهخۆی.

جگه له شتی پیس و زیانبهخش قهدهغه ناکات و، ههرچی حهلالیشی کردوه، پاک وچاکه، وهك فهرموویهتی:

﴿وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ﴾ الأعراف: ۱۵۷.

به‌لێ، خوای په‌روه‌ردگار وهك چۆن له سه‌ری فه‌رز کردووبین له‌و عیباده‌ته شه‌خسیانه‌دا، که ئه‌نجامیان ده‌ده‌ین، هاوبه‌ش بۆ خوا دانه‌نیین، له‌سه‌ریشی فه‌رز کردووبین، که له‌ حوکمی خواشدا، هاوبه‌ش دانه‌نیین، وهك له‌ کۆتایی سووره‌تی (الکھف) دا ده‌فه‌رموئ:

﴿فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾ (۱۱)

واته: با کردوهی باش بکات و، هیچ که‌سیک له‌ به‌ندایه‌تی بۆ خوا، نه‌کاته هاوبه‌ش، واته: ئه‌و عیباده‌ته‌ی، که ئه‌نجامی ده‌دا بۆ خوا، با به‌شی که‌سی دیکه‌ی تیدا نه‌بی.

و هه‌ر له‌ سووره‌تی (الکھف) دا ده‌فه‌رموئ:

﴿وَلَا يُشْرِكْ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا﴾ (۳۶)

واته: خوا هیچ که‌سیک له‌ حوکمی دا ناکاته هاوبه‌ش، واته: خوا حه‌قی نه‌داوه به‌ که‌س، که حه‌لال و حه‌رام دابنێ.

وه له‌ سووره‌تی (الشوری) دا خوای بالا‌ده‌ست، که‌سانیک که حه‌لال و حه‌رام بۆ خه‌لکی دیاریی ده‌که‌ن و شه‌ریعه‌ت و به‌رنامه‌ی ژيانیان بۆ دیاریی ده‌که‌ن، به‌هاوبه‌ش و شه‌ریکی خۆی له‌قه‌له‌می داو، ده‌فه‌رموئ:

﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنَ بِهِ اللَّهُ...﴾ الشوری: ۲۱.

واته: ئایا موشریکه‌کان چه‌ند شه‌ریکیکیان هه‌ن، که بۆ خۆیانیاں به‌یار داو و دینیان بۆ داده‌نیین (و به‌رنامه‌ی ژيانیان بۆ داده‌نیین، حه‌لال و حه‌رامیان بۆ دیاریی ده‌که‌ن) له‌حالی‌ک دا خوا ڕیگای پێ نه‌داوه؟!

هه‌روه‌ها له‌ ئایه‌تی ژماره (۳۱) ی سووره‌تی (التوبه) دا خوای په‌روه‌ردگار له‌باره‌ی ئه‌و جووله‌که و دیانانه‌وه، که له‌ بواری ئه‌مر و نه‌هی و حه‌لال و حه‌رام دا، شوێن زانا و ده‌م‌راسته‌کانیان ده‌که‌ون، فه‌رموویه‌تی:

﴿ اَتَّخِذُوا اَحْبَارَهُمْ وَرُهَبَانَهُمْ اَرْكَبًا مِّنْ دُونِ اللّٰهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا اُمِرُوا اِلَّا لِيَعْبُدُوا اِلٰهًا وَاحِدًا لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ سُبْحٰنَهُ عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴾ (۲۱)

واته: زانا و راهيبه كانى خويانيان و مهسيحي كورى مهريه ميان له جياتى خوا كردنه په روهردگار، هرچه نده فهرمانيشيان پينه كرابوو، كه جگه له يه ك په رستراو، بپه رستن، جگه له و هيچ په رستراو نين، پاكىي بووى له وهى، دهيكه نه هاوبه شى. نجا نه و فهرموده يه ي پيغه مبه ريش صلى الله عليه وسلم زياتر تيشك ده خاته سهر چه مك و واتاى نه م نايه ته:

(عن عدي بن حاتم أنه قال: يا رسول الله ما عبدوهم! فقال: بلى، إنهم أحلّوا لهم الحرام، و حرّموا عليهم الحلال، فاتّبِعوهم فذلك عبادتهم إيّاهم) رواه الترمذي.

واته: عه دى كورى حاته مى ته ي - كاتيك گوئى له پيغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم بوو، نه م نايه ته ي خوينده وه - گوته: نه ي پيغه مبه رى خوا، نه يانده په رستن! فهرمووى: با، چونكه هه راميان بو حه لال ده كردن و، حه لاليان لى حه رام ده كردن و، نه وانيش شوينيان كه وتن، ئيدى نه وهش په رستنيانه بويان - واته: بو زانا و راهيبه كانيان -!

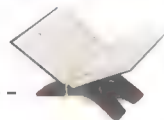
۳- وه خوا له نايه ته ي ژماره (۱۵۵) ي سوورته ي (الأنعام) دا فهرموويه ته ي:

﴿ وَهَذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴾ (۱۵۵)

واته: نه م قورئانه كتيبيكه نارو ومانه بو لاي تو، پر به ركه ته و به پيژه، شويني بكه ون و پاريز بكه ن، به لكو ره حمتان پي بكرى.

كه واته: كاتيك تو به پاريزكار (متقي) له قه له م ده ريى، كه شويني قورئان بكه وى و پيوه ي پابه ند بى، له هه موو بواره كانى ژياندا و، بيكه ي به ماموستا و چاوساغى خوت.

(مبارك) واته: پر به ركه ته، به پيژ، زور كه س وشه ي (مبارك) له گه ل وشه ي (مقدّس) ليك جيانا كه نه وه، وشه ي (مقدّس) يانى پيروژ، پاك و پيروژ، به لام (مبارك) يانى به به ركه ته و به پيژ.

دەگوترى: ئەو زەبىيە زەبىيەكى بەبەرەكەتە، واتە: بەرھەمى زۆرە، يان بۆ
نمونه دەگوترى: فلان كەس ئىنسانىيىكى موبارەكە، واتە بەرھەم و بەرەكەتى
ھەيە، قورئان كىتەبىكى موبارەكە، واتە: بەرھەم و بەرەكەتى ھەيە.

ئىنا ئايا (تقوى) بە چى پەيدا دەي؟ يىگومان بە شۆيىكەوتنى بەرنامە و
شەرىعەتى خاى بەبەزەيى پەيدا دەي، چونكە (تقوى) يانى خۇپاراستن
لە ھەر شىيە، كە خا پىي ناخۇشە، ئىنا خا دوو شتى پىي ناخۇشە:
ئەو واجبانەى فەرزى كردوون، بىيانچوئىنى، پىي ناخۇشە، وە ئەو قەدەغانەى
دىارى كردوون بىيانشىكىنى، پىي ناخۇشە، چواندىنى واجبەكان و شكاندىنى
قەدەغەكان، خا ھەردووكىيانى پىناخۇشە، قورئانىش ھەم فەرزەكانى تىدان و،
ھەم ھەرامكراوكانى تىدان، بەلى كەسىك بە پارىژكار (مىتى) لە قەلەم دەدرى،
كە ھەرچى خا فەرزى كردو، پىوھى پابەند بى و، ئەنجامى بدا، بە پىي توانا،
و ھەرچى خا قەدەغەى كردو، خۆى لى دوور بگرى، ئىنا ئايا ئەو ھەلەل و
ھەرامانە كى دىارى كردوون و، لە كوئدا دىارى كراون؟ يىگومان لە قورئاندا،
كەواتە: بەي شۆيىكەوتنى قورئان تەقوا پەيدا نابى، ديارە ئىنسانىش ناتوانى
شۆيى قورئان بىكەوى، تاكو لىي تىنەگا و لىي ھالى نەبى، ھەر بۆيەش ھەموو
ئەوانەى، كە لە بوارى تەزكىيە نەفس و لايەنى رووھى و مەعنەوى دا، لە
قورئان دووركەوتوونەتەو، تەقوايەكەيان بەكەلك نايەت، بۆچى؟!

چونكە تەقوا تەنبا بۆ كەسىك فەراھەم دى، كە بەدواى قورئان بىكەوى،
تەقوا بەس لە رىي قورئانەو دەستگىردەي، چونكە تەقوا يانى: خۇپاراستن و
ئەو. كە تۆ سوپەر و قەلغانىك بۆخوت پەيداىكەى لەبەرانبەر توورەيى خوادا.

ئىنا ئايا خا بە چى توورە دەي؟ ديارە بەو. كە واجبەكانى بچوئىنى،
يان قەدەغەكانى بشكىنى، واجبەكانى خاى بەرز و مەزنىش، ھەروھە
قەدەغەكراوكانىشى، لە قورئاندا روونكراونەو، سوننەتى پىغەمبەرىش عليە
الصلاة والسلام ھەر روونكردنەوھى جى بەجى كردنى قورئانە.

پاشان خاى (عزوجل) فەرموويەتى: (لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ) واتە: ئەگەر دەتانەوى
رەھمتان پى بىرى و بەزەبىتان لەگەلدا بنوئىرى، لە لايەن خاى بەبەزەبىيەو، ئەو

دوای ئه و کتیبه موبارک و پر بهرکه ته بکه ون، بو ئه وهی ته قوتان پهیدا بی،
وهسه رهنجام شایسته ی ئه وه بن، که خوا به زهیی پیتاندا بیته وه.

۴- وه خوای بهرز له ئایه تی ژماره (۱۰۹) ی سوورپه تی (یونس) یش دا، روو
به پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم ده فهرمو ی:

﴿وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَأَصِرْ حَتَّىٰ يَخُوكَ اللَّهُ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ﴾ (۱۰۹)

واته: وه شوین ئه وه بکه وه، که بو ت نیردراوه و بو ت دهنیرری، وه خو ت رابگره
هه تا خوا حوکم ده کات، که بیگومان ئه و چاکترین حوکمران - یان دادوهر - ه.

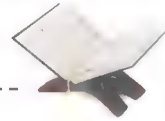
(حاکم) هه م به مانای حوکمران دی، که به ته ئکید فهرمانرپه وای رها
(مطلق) هه ر خویه، هه م به مانای دادوهر دیت، واته: ئه و که سه ی دادوهری و
قه زاوه ت له نیوان خه لکی دا ده کات، که به ته ئکید خوای پاک و تاک، چاکترین و
داد گه رترین دادوهره.

لیره شدا دیسان خوا (جل شأنه) دواندن (خطاب) ه که ی له گه ل پیغه مبه ر: علیه
الصلاة والسلام، به لام دیاره موحه مبه دیش پیغه مبه ری سه رجه م مرو فایه تییه و،
کو تا په یام و به رنامه ی خوای بی ها وه لی بو هاتوه، وه دوایین ره وانه کراوی خوا شه
بو لای مرو فایه تییه و، نه له دوای وی علیه الصلاة والسلام پیغه مبه ریکی
دیکه دی، وه نه له دوای قورئانیش کتیبیکی دیکه دیته خواری.

ئجا وه ک له وانه کانی رابردوودا گوتمان: هه موو ئه و دواندانه ی، که خوای
کاربه جی ئاراسته ی موحه مبه دیان ده کات، ئه وه هه موو مرو فایه تییه ده گر نه وه،
چونکه مرو فایه تییه هه مووی ئوممه تی پیغه مبه ره علیه الصلاة والسلام، ئجا
ئه وه ی، که وه لامی داوه ته وه، پیی ده گو تر ی: ئوممه تی وه لامد ره وه، ئه وه ی به ده م
بانگی پیغه مبه ره وه هاتوه، وه ئه وه ی وه لامیشی نه داوه ته وه، ئه ویش پیغه مبه ر
بانگه وازی خو ی هه ر ئاراسته کردوه، وه ک خوا ده فهرمو ی:

﴿قُلْ يٰۤأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا..﴾ (الأعراف: ۱۵۸)

واته: بل ی نه ی خه لکینه! من پیغه مبه ری خوام و ره وانه کراوی خوام بو لای
هه مووتان.

یان ده فەرموی:

﴿ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَآفَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ (۲۸) سبأ.

واته: وه تۆمان رهوانه نه کردوه، مه گهر بۆ تیکرای خه لکی، که دلخۆشکه ر و موژده دهریان بی، وه ترسینه ر و بیدار که رهوهیان بی، به لام زۆربه ی خه لکی نازان.

۵- وه له سووره تی (النساء) له ئایه تی (۶۵) دا، که نمونه ی کو تاییه لهو ئایه تانه ی ئیمه به نمونه هینا وماننه وه، خوا (جل شانه) روو له پیغه مبه ر ده کا و بیی ده فەرموی:

﴿ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴾ (۶۵).

واته: نه خیر سویند به په روه رد گارت! بروا ناهینن، تا کو له وه دا، که تیددا ده که ونه کیشه وه، تو نه که نه دادوه، پاشان له به رانبه ر بریاری تۆدا، هه ست به هیه چ سه غله تییه ک نه که ن، وه به ته واوی گهر دن که چ نه بن.

له باره ی هاتنه خواره وه ی ئهم ئایه ته وه، تو یژه ره وانی قورئان چه ند به سه ره ها تیکیان گیراونه وه، که ئهمه یه کیکیان:

{(ابن کثیر) له ته فسیره کهیدا له (الحافظ أبو إسحاق ابراهیم بن عبدالرحمن بن ابراهیم بن دحیم) وه هیناویه تی که:

دوو پیاو له سه ر مه سه له یه ک ده بیته مش ت و مریان و، ده چنه خزمه ت پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم، ئه ویش بریار بۆ خاوه ن هه ق (مُحِق) ده دات به سه ر بابای ناهه ق (مُبْطِل) دا، کابرای بریار له سه ر دراویش ده لی: رازی نیم! ها وه له کهیشی بیی ده لی: ئه دی چیت ده وی؟ ده لی: ده چینه لای ئه بووبه کری صیددیق، ده چنه لای و بابای بریار بۆ دراو ده لی: چووینه لای پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم به قازانجی من دادوه ری کرد! ئه بووبه کریش - خوا لیی رازی بی - ده لی: ئنجا پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) چۆنی دادوه ری

کردوه، ههژدهه برپاره و پييهوه پابه‌ند بن! به‌لام ديسان هاوډله‌که‌ی رازی نابي و ده‌لي: با بچينه لای عومهری کورپی خه‌تتاب، ئیدی ده‌چنه لای و بابای بردووه‌وه ده‌لي: کيشه‌که‌مانمان برده لای پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه وسلم و، به‌قازانجی من برپاری دا، به‌لام ئەمه رازی نه‌بو! عومهری کورپی خه‌تتابیش - خوا لیي رازی بی - لیي پرسی؟ کابراش گوتی: وایه، ئنجا عومهر چووه ژووره‌که‌یه‌وه هاته‌ده‌ری و شمشیری هه‌ل‌کیشراوی به‌ده‌سته‌وه بوو، ئیدی له‌سه‌ری ئەو کابرایه‌ی دا، که رازی نه‌ده‌بوو و کوشتی، خواش ئەمه‌ی نارده‌خواری: (فَلَا وَرَيْكَ لَا يُؤْمِنُونَ...)^(۱).

شایانی باسیشه، که هه‌ندیک له توێژره‌وانی قورئان ده‌لین: چ ئەم ئایه‌ته‌ی، که قسه‌ی له‌باره‌وه ده‌که‌ین و، چ ئایه‌ته‌کانی پیشووشی، که له ئایه‌تی ژماره (۶۰) وه ده‌ست پی ده‌که‌ن، هوی هاتنه‌خوار (سبب النزول) یان به‌سه‌ره‌تایکی دیکه‌یه، که دواي توێژیک باسی ده‌که‌ین، سه‌ره‌تا با ئایه‌تی ژماره (۶۰) بینین و مانای بکه‌ین:

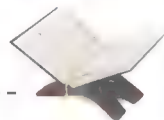
﴿الَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَكَّمُوا إِلَى الظَّالِمِينَ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾^(۶۰)

واته: ئایا سه‌رنجی ئەوانه ناده‌ی، که پێیان وایه ئیمانیان به‌وه هیناوه، که بو تو نی‌راوته‌ خوار، وه به‌وه‌ش، که پیش تو نی‌راوته‌ خوار، که‌چی ده‌یان‌ه‌وی دادوه‌ری به‌رنه لای طاغوت، هه‌رچه‌نده فه‌رمانیشیان پیکراوه‌ بروای پێنه‌که‌ن! وه شه‌یطان ده‌یه‌وی به‌ گومرایی دوور گومراییان بکات؟!

ئەو به‌سه‌ره‌تاه‌ش، که بوته‌ هوی هاتنه‌خواری ئەم ئایه‌ته و ئایه‌ته‌کانی دوا‌یشی، وه‌ک (طبري) و (ابن کثیر)^(۲) و زوێک له توێژره‌وان گوتویه‌نه،

(۱) برپاوه: (المصباح المنير في تهذيب تفسير ابن کثیر) ص ۳۰۵.

(۲) برپاوه: (المصباح المنير في تهذيب تفسير ابن کثیر) ص ۳۰۴.

ئەوھىيە، كە پياويكى ئەنصارىي و پياويكى جوولەكە لەسەر شتيك مشت و مريان دەبي، ئنجا هەرچى جوولەكەكەيە دەلى: (بيني و بينك محمد) واتە: با بچينه لای محمد بۆ دادوھىي، بەلام كابرای ديكە دەلى: (بيني و بينك كعب بن الأشرف) يانى با كەعبى كورپى ئەشەرەفمان لە نيوان دا بى بۆ دادوھىي، ديارە كەعبى كورپى ئەشەرەفیش سەرۆكى جوولەكەكانى خەيبەر بوو.

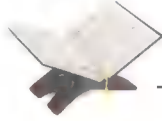
كەواتە: خۆي پەرەردگار و كارەجى ناوى لە (كعب بن الأشرف) ناو (طاغوت)، بۆچى؟ چونكە بيگومان جگەلەوھە حوكمى كردو، كە خوا ناردوويەتە خوار و، هەر كەسيكيش بەجگەلەكتىب و بەرنامەى خوا حوكم بكات، ئەوھە طاغوتە.

ئنجا هەرچەندە (أبو جعفر الطبري) لە مانای (طاغوت) دا گوتوويەتى: (هو كل معبود سوى الله تعالى) واتە: طاغوت هەر پەرستراويكە جگەلە خۆي بەرز، بەلام من پيم وايە بە سەرنجدانى ئەو ئايەتەنى، كە وشەى طاغوتيان تیدا هاتو، دەرەكەوى، كە (طاغوت) بەو حوكمرانە ملھورانە دەگوترى، كە خۆسەپنەرانە حوكمرانىي بەسەر خەلكى دا دەكەن و، بە ئارەزووى خويان حوكم و برپار دەرەكەن، واتە: ھەموو ئەو شتانەى، كە خەلك دەيانپەرستن، يئەھەى ئيرادە و ئاگاييان ھەبى، وەك: مانگ و خۆر و بت و صەنەم... ھتد بە طاغوت دانانرين، ھەرچەندە دەشپەرسترين.

پیناسەى (راغب الأصفهاني) یش بۆ وشەى (طاغوت) زیاتر ئەوھە دەگەيەنى، كە گوتمان، چونكە دەلى:

(... فعبارة عن كل مُتَعَدٍّ، و لما تقدّم سُمِّي السَّاحِرُ و الكاهِنُ و المارد من الجنَّ و الصَّارِفُ عن طريق الخير طاغوتاً) ^(۱)

واتە: (طاغوت) بریتیە لە ھەر سنووربەزینیك ئنجا لەبەرئەوھە، كە رابرد: جادووگەر و فالچیى و جندى سەرکەش و، ھەر كەسيك، كە خەلكى لە رپی چاکە لابدات، ناوئراوھە طاغوت.

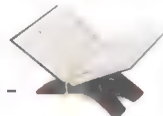

به لى ئو ئايه تانه هه موويان - واته له ئايه تى ژماره (۶۰) هوه تاكو (۶۵) - بهو بۆنهيهوه هاتوونه ته خواري، كه بابايهك يان كه سانيكي خو به بروادار زان ئاماده نه بوون، بو چاره سهري كيشه و گرفته كانيان، بگه رپنه وه لاي شهريعه تى خوا و پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم، بويه خواي كاريه جي له ئايه تى كو تايي ئو كو مه له ئايه ته دا فه رمويه تى:

﴿ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴾

واته: نه خير سويند به په روه رد گارت، ئه وانه به بروادار دانانرين، تاكو تو نه كه نه دادوهر بو چاره سهري كيشه و گرفته كانيان، ئنجا ته نيا به وهندهش به بروادار و مسولمان دانانرين له ته رازووي خواي كاريه جي و داد گهردا، كه هه موو كيشه و دووبه ره كييه كانيان بينه وه بو لاي ته رازووي شهريعت، به لكو ده بي له دهروونيشياندا هه ست به هيچ سه غله تيبه كه نه كه ن، وه ختي حوكميان به سه ردا ده ري، با حوكمه كهش به زياني وان بيت، له دهروونيان دا نابي هيچ سه غله تيبه كيان هه بي، به لكو سه رباري ئه وهش: (وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا) وه به ته واوه تيبش ته سليم بن و گه ردن كه چ بن.

كه واته: وهك له م ئايه تانه دا دياره - كه ئه وانه مشت يكن له خه روار بك -، خواي بهرز و بي وينه، له قورئاندا زور باسي ئه وهى كردوه، كه ده بي مسولمانان شوين شهريعه تى خوا بكه ون و، شوين كتبي خوا بكه ون و، بوي گه ردن كه چ بن و، پييه وه پابه ند بن، وه زور زور به رووني، ئه وهى بهيان كردوه، كه هه ر كه سيكيش شوين قورئان نه كه وي، له هه موو لايه نه كاندا: چ له رووي ئيمان و عه قيدوه، چ له رووي عيباده ته وه، چ له رووي خو و ره وش و ئاكاره وه، چ له رووي ئه و راستيانه وه، كه قورئان گرتو نيه نيو خوي، چ له رووي هه لس و كه وته كانه وه، له هه موو لايه نه كان دا، وه له هه موو بواره كانى ژياندا، كه سيك دواي قورئان نه كه وي و، بوي گه ردن كه چ نه بي، ئه وه به مسولمان له قه له م ناهري، وهك له سووره تى (النور) دا خواي تاك و پاك ده فه رموي:

﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا...﴾ النور: ۵۱.

واته: قسه‌ی بر واداران ته‌نیا یه‌ك قسه‌یه، له‌كاتی‌كدا بانگ ده‌كرین بۆ لای خوا و پی‌غه‌مبه‌ره‌كه‌ی، بۆ ئه‌وه‌ی حوكمیان له‌ به‌یندا بکه‌ن، ئه‌ویش ئه‌وه‌یه‌ بلین: (سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا) بیستمان و فه‌رمانبه‌رین، واته: تیی گه‌یشتین و فه‌رمانبه‌رینی و جیه‌جیشی ده‌که‌ین.

چوار مه‌رجه‌ سه‌ره‌که‌یه، بۆ هاتنه‌ده‌ شوپنکه‌وتن و گه‌ردنکه‌چبوون

وه له‌ کۆتایی ئه‌م بابه‌ته‌ماندا ده‌توانین بلین: پینجه‌مین هه‌نگاوی هه‌لس و که‌وت کردنی راست و دروستی مرو‌فی مسو‌لمان، یان کۆمه‌لگای مسو‌لمان له‌ گه‌ل قورئاندا، ئه‌وه‌یه‌ که‌ ئه‌م چوار شته‌ی تیدا بینه‌ دی:

یه‌که‌مه‌:

قه‌ناعه‌تی عه‌ق‌لی ته‌واو و بی له‌ره‌له‌ر و دل له‌دل دان، به‌وه، که‌ هه‌رچی له‌ کتیی خوادا هاتوه، په‌یوه‌ندی به‌هه‌ر لایه‌نیکه‌وه هه‌بی له: بووناسیی و، ئیمان و عه‌قیده و، عیباده‌ت و په‌وشت و په‌فتار و، سه‌ره‌جه‌م هه‌لس و که‌وته خیرانی و کۆمه‌لایه‌تی و ئابووری و سیاسییه‌کان و... هت‌دا، له‌ سه‌داسه‌د راست و دروست و بی گری و گو‌له‌.

دوه‌هه‌مه‌:

به‌دل په‌سند و قبو‌لکردنی هه‌رچی کتیی خوا فه‌رموویه‌تی و، خو‌شویستنی و دل پی‌خو‌شبوونی.

سڵیھە:

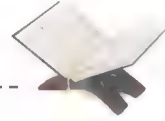
به زمان دانپیداھێنان (إقرار)ی هەرچی قورئان فەرموویەتی و، دەرپرینی راشکاوانەیی ئامادەیی (استعداد) بۆ جێبەجێ کردنی.

چوارەم:

به کردەوه و ئەندامەکان جێبەجێ کردن و پراکتیزەکردنی هەموو ئەو شتەنەیی، که قورئان فەرمانی پێکردوون، له هەموو بوارەکانی تاکیی و خیزانی و کۆمەڵایەتی و سیاسیی دا.

شایانی باسیشە، که مەرۆف هەتا عەقڵی گەورەتر و، زانیاری و شارەزایی و زیاتر بێ، چاکتر له قورئان تێدەگات، وه به پێچهوانەشەوه: که متر پاز و نەهینی و راستییەکانی قورئانی بۆ ئیستیعیاب دەکرین و هەزم دەکرین، بەلام ئەوهی زۆری بۆ ئیستیعیاب دەکرێ و، ئەوهش که می بۆ ئیستیعیاب دەکرێ، ئەوهی زۆری تێدەگا و ئەوهی کهم، هەردووکیان دەبێ بڵێن: هەرچی له قورئاندا هەبە، مادام فەرمايشتی خوايە، هەمووی راستە، با منیش تێی نەگەم! ئا ئەوه هەلۆیستی مسوڵمانە، با حیکمەتەکەشی نەزانی، دەبێ قەناعەتی تەواوی به تەواویی هەمووی هەبێ، واتە: مسوڵمان بۆی نیە، که هەر بیر لەوه بکاتەوه: تۆ بڵێ ئەو ئایەتە وابێ؟ تۆ بڵێ بەکەلکی ئیستا بێ؟ نابێ ئەوه بەدلی هیچ ئینسانێک دا بێ، که خۆی به مسوڵمان بزانی، ئەو پەرەکەیی دەتوانێ بڵێ: من تێی ناگەم.

بەلێ، مسوڵمان له حیکمەتی حوکمە شەرعییەکان تێبگات، یان نا، هەر بۆیان ملکه چه، دواي ئەوهی، که بۆی دەرکەوت، که خوا فەرموونی، هەروەها سەرجهم راستییەکانی ئیسلام به عەقڵ و دڵ قبوول دەکات و، به زمان دانیان پێدا دیئێ و، به کردەوهش له خۆی دا به رجه ستهیان دەکات، جا ئەوهی، که به تاک دەکرێ، بەتاکیی پێوهی پابەند دەبێ، وه ئەوهش، که به کۆمەڵ و به هەروەزیی دەکرێ، بهو شیوهیه هەولێ جێبەجێ کردن و پراکتیزەکردنی دەدات، وهك زۆر بابەتی کۆمەڵایەتی و ئابووری و سیاسیی و... هتد.

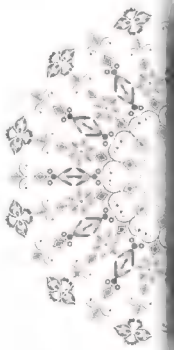

كهواته: پيوسته مروفي مسولمان وپراي پابهندي شهخسي و تايبه تي خوځي به قورئانه وه، ههوليش بدات خهلكي وهك خوځي پهيدا بكات، وه ئهه راستييانهي قورئان بلاو بكات هه، تاكو رايهكي گشتي وا دروست بي، كه ئهه كوومه لگايه و ئهه دهو روبه ره، ئههه كه قورئان فهرموويه تي، هه موويان جي به كن.

له كوټاي دا دهليين:

خوای پهروه ردگار لهه كه سانه مان بگيرئ، كه به تهواوي شوين قورئان دهكهون، ئههه كه به شهخسي بو مان دهكرئ، خو مان نه نجامي بدين و، ئههه به كاري كو مه ل و هه ره وه زيش دهكرئ، كو مه لگا و دهو روبه مان وا لي بكهين، كه له هه موو پروويه كي ژيان هه، پابهندي قورئان بين، وه خوای به خشر ته و فيقمان بدات، ملكه چ بين بو هه رچي خوا فهرموويه تي له كتيبي موباره كي خويدا، وه پيغه مبهري پيشهوا عليه الصلاة والسلام له سونه تي به پير و به ره كه تي دا.

سبحانك اللهم و بحمدك، أشهد أن لا إله إلا أنت،
أستغفرك و أتوب إليك.

هه‌نگاوی شه‌شهم:

ته‌زکیه پی‌کردن و فی‌کردن (التزکیة و التعليم)

فوشک و براییانی به‌پێز و فوشه‌ویست!

ئهم وانه‌یه‌مان، وانه‌ی شه‌شهمه له زنجیره وانه‌ی: (چۆن باشتر له قورئان به‌هره‌مه‌ند ده‌بین؟!).

له پینج وانه‌ی رابردوودا، باسی پینج هه‌نگاومان کرد، بۆ چۆنییه‌تی هه‌لس و که‌وت کردن له‌گه‌ڵ قورئانی به‌رز و به‌پێژدا، ئهو پینج هه‌نگاوه‌ی رابردوو، هه‌موویان له چوارچیوه‌ی ئهو که‌سه‌دان، که قورئان ده‌خوینێ، یان قورئانی بۆ ده‌خوینێ، به‌زۆری له‌م چوارچیوه‌یه‌دا کورت هه‌لاتبوون، به‌لام ئهم دوو هه‌نگاوه‌ی دوایی: واته: ئه‌وه‌ی له‌م وانه‌ی شه‌شهم و وانه‌ی داها‌تووشدا، باسی ده‌که‌ین، په‌یوه‌ندی به‌ چوارچیوه‌ی ده‌ره‌وه‌ی بابای قورئان خوین و، بابای هه‌لگری قورئانه‌وه هه‌یه.

وانه‌ی ئه‌م‌پۆمان ناوونیشانه‌که‌ی بریتیه له: ته‌زکیه پی‌کردن و فی‌کردن (التزکیة والتعليم):

دیاره هه‌رکه‌سیک به‌و شیوه‌یه‌ی، که له‌وانه‌کانی رابردوودا باس‌مان کرد، له‌گه‌ڵ قورئاندا هه‌لسوکه‌وت بکات و، ئهو پینج هه‌نگاوه‌ی، که باس‌مان کرد، هه‌رکه‌سیک ئهو پینج هه‌نگاوانه‌ بنی، واته: ئه‌ده‌ب نواندن و به‌گه‌وره‌ گرتنی

ئىنجا دياره ھەركەسىڭىش بە قورئان مۇنەۋۋەر بوو بى، و، لىيى بەھرەمەند بووبى، بە تەكىد كاتىڭ، كە چاۋ دەكاتەۋ، كۆمەلگا و دەۋرۈبەرى بە شىۋەيەك دەينى، كە پىچەۋانەى قورئانە. عەقىدە و فىكرىان، لە گەل قورئاندا ناكۆكە، ھەلەس و كەوت و رەفتارىان لە بوارى شەخسىي و خىزانىي و كۆمەلايەتتى و دەۋلەتتى و لە بوارى سياسىي و ئابوورىي دا، لە گەل قورئاندا ناگونجى، وەك ئەو كۆمەلگايەنى ئىستاي خۇمان، بەللى ھەر كەسىك بەو شىۋەيەى، كە باسما كورد لە ۋانەكانى رابردوودا، ھەلەس و كەوتى لە گەل قورئاندا كوردىي و، راستىيەكانى قورئانى ھەزم (استيعاب) كوردىي و لىيى بەھرەمەند بووبى و، رۇشنايى قورئان، كە فەرمايشتى خۋايە لە عەقل و دللى دا جىگىر بووبى، پاشان رەنگى دايىتەۋە بۇ سەر ئاكار و رەفتارى، بە تەكىد لە ۋاقىع و دەۋرۈبەرىكەۋە رانامىنى و، لە بەرانبەرى دا دەستەۋىئە ئۇۋ دانانىشى، كە دوۋرە لە قورئان، بەتايىەتتى ۋاقىع و دەۋرۈبەرىك، كە خۇي بە مەسۇلمان و شۇيىنكەۋتوۋى قورئان دەزانى، كە ئەگەر سەيرى ۋاقىعەى ئەمپۇۋى مەسۇلمانان بىكەين، چ لە كوردستان، چ لە عىراق، چ لە زۇربەى جىھانى ئىسلامىي دا، بەراستى ئەۋەى بەسەردا دەچەسپى، كە خۋاي پەرۋەردگار لە ئايەتتى ژمارە (۳۰) سوۋرەتتى (الفرقان) دا، لەسەر زمانى يىغەمبەر عليه الصلاة والسلام دەيفەرمۇي:

﴿ وَقَالَ الرَّسُولُ يَرْبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا ﴾ ﴿٣٠﴾ .

واته: پيغهمبر فەرمووی: ئەي پەرورەدگارم! خەلکەکم، کۆمەلگاکەم، ئەم قورئانەیان واز لێهێناوه، واته: دەست بەرداری قورئان بوون و لێی دوور کەوتوونەوه، بەلێ ئەم ئایەتە دەربارەی ئەو کۆمەلگا نەفامییە، کە پيغهمبر صلی اللہ علیہ وسلم لە سەرەتادا لەگەڵی ڕووبەر و بۆ، بۆ ئەوەی بەرەو خۆی بێنێ و، دینی خۆی تێبگەیهێنێ، بەلام لە راستی دا وەك گوتمان زۆربەي مسوڵمانان لە زۆر ڕووهوه، (هەلبەت ئیئە نالیین: خەلک یەكجاری لە دین چۆتە دەری)، بەلام لە زۆر ڕووهوه، نەفامییان تیدا پەیدا بووئەوه و، لە قورئان دوور کەوتوونەتەوه، ئنجا لە ئەنجامی لە قورئان دوورکەوتنەوهشەوه، بیر و بۆچوونی جاهیلی و داب و نەرتی جاهیلی و، ئەخلاق و ڕەوشتی جاهیلی و، هەلس و کەوتی جاهیلیان، لە نیودا پەیدا بووه و پەرهی ستاندوه.

شایانی باسیشە، کە وشەي نەفامییتی (جاهلیە) چەمک و واتایەکی فراوانی هەبە و، هەرچۆرە بیر و بۆچوون و هەلس و کەوت و ڕەفتار و هەلوێستیک دەگریئەوه، کە پێچەوانەي شەریعەت بی، چونکە بێگومان هەرچۆرە لادانیك لە شەریعەت، بەهۆي نەفامی و نەزانییەوهی، هەربۆیەش خۆی کاربەجی عز و جل:

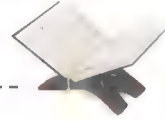
۱- گومانی ناشایستە بەخوا بردنی، موناڤیق و دلنەخۆشەکانی، ناوناوه گومانی نەفامییتی:

﴿... يَظُنُّونَ بِاللّٰهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ ...﴾ آل عمران: ۱۵۴.

۲- هەرۆهە حوکم کردنی بە جگەلە قورئان، بە حوکمرانیی نەفامی ناوژەد کردوه: ﴿أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنْ اللّٰهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ؟﴾ المائدة: ۵۰.

۳- وه خۆرازاندهوه و عەوڕەت و جوانیی خۆ دەرخستنی ئافەرەتانیشی، دیسان بە عادەت و نەرتیکی نەفامی داناه:

﴿... وَلَا تَبْرَحْ تَبْرِجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى﴾ الأحزاب: ۳۳.

كهواته: چ له پرووی عادهت و نهړیتتهوه، چ له پرووی (حوكم)هوه، چ له پرووی بېر و بۆچوونهوه، ههركات ئينسان له قورئان دووركهوتتهوه و، دواى جگه له ئيسلام كهوت، ماناى وایه به شیک له جاهیلییه تی تیدا هاتۆته دى.

ههلبهته كۆمه لگایه كانى ئیستای ئیمهش، چ له كوردستان و عیراق، چ له زۆربهی ولاتانی جیهانی ئیسلامی دا، كه م و زۆر نه فامیتیان هاتۆته نیو، چ له پرووی بېر و بۆچوون و عه قیده یانهوه، چ له پرووی خواپه رستییانهوه، كه بیدعهت و داهینانی زۆر هاتۆته نیو عیبادهتیانهوه، چ له پرووی ههلس و كهوت و ئاكار و رهوشتیانهوه، كه گیرۆده بوون به كۆمه لیک رهفتار و ههلس و كهوتی ییگانهوه، وه چ له پرووی حوكم و سیاسهتیانهوه، كه خواى پهروهردگار له كتیبی خوی دا، دوو جوړه حوكمی دیاری كردوون، یان حوكمی خوا، یان حوكمی نه فامیی:

﴿ أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴾ المائدة: ۵۰.

واته: ئایا حوكمی نه فامیی داوا دهكهن! ئایا بهرنامهی كی له هی خوا چاكتره، بۆ كهسانیک، كه یه قینیان هه بی.

ئاشكراشه، كه مه بهست له نه فامییانه (جاهلیة) بوونی بیروبۆچوونیک، یان عادهتیک، یان هه لویست و رهفتاریك، ماناى ئه وه نیه، كه خاوه نه كهی له بازنه ی ئیمان و ئيسلام چۆته ده ری و، فری به سه ر ئيسلامه وه نه ماوه! به لكو بابای بروادار و مسولمان هه ر له سه ر مسولمانه تی خوی ده مینیتته وه، هه رچه نه ده هه له و گونا هیشی هه بن، هه تا یه كیک له هه لوه شی نه ره وه كان (نواقض)ی ئیمان و ئيسلامی تیدا پهیدا ده بن، وهك به درێژی له بهرگی یه كه می (ئیمان و عه قیده ی ئيسلامی) دا باس مان كردوه، به لگه شمان له و باره وه زۆرن، یه کیان ئه وه یه، كه پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له سه ر قسه و هه لویستیکی هه له و ناشه رعییانه^(۱)، به (أبو ذر الغفاري) فه رموو:

(۱) ئه ویش ئه وه بوو كه به پیاویکی گوت: (یا ابن سؤداء!) ئه ی كۆری ئافره تیکی رهش پیست.

(يا ابا ذر! اَعَيَّرْتَهُ بِأُمَّهِ ! إِنَّكَ امْرُؤٌ فَيْكٌ جَاهِلِيَّةٌ) رواه البخاري برقم: ۳۰۰۰.
واته: ئەي ئەبوو ذەر! ئايا بەھۆی دایکییەووە عەیبەت لیگرت! بیگومان تۆ
کەسیکی نە فامییەت تێدایە!

بەلێ، ئەووە بیروبووچوونیکی نە فامییە، کە تۆ رەخنە لە خەلک بگری،
لەبەرئەووی رەشییستە، چونکە نە تۆ تازایەتی خۆتە، کە سپی پیستی، نە ئەویش
تاوانی خۆیەتی، کە رەشییستە، وە دواییش سپییەتی و رەشییەتی سەنگی مەحەک
نین، بەلکو ئەو سەنگی مەحەکە، کە ئینسان بوخۆی وەدەستی دینی، نە ئەو،
کە خۆی پەرورەدگار بەو شیواییە خولقاندوویەتی، ئەو نە تازایەتی، نە تاوان.

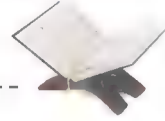
بەلێ، هەر کەسیک وەک باسما کرد، بەراستی قورئانی هەزم کردبێ و لێی
تێگەشتبێ، واتە: بە عەقل و بە دل قورئانی وەرگرتبێ، بە عەقل لە قورئان
حالی بووبێ و تێی گەییبێ و، بە دلێش خوشیویستبێ و راستییەکانی و
حوکەمەکانی و ئاراستەکانی قبوڵ کردبێ و، بەتەواویی بۆی گەردن کەچ بوو
بێ، هەرکەسیک بەو شیواییە بێت، کاتیکی، کە چاو دەکاتەو و چاو بە دەورووبەری
خۆیدا دەگێڕێ و، سەیر دەکات: ناشەرعیی هەیه، خراپە هەیه، جاھیلییەت
هەیه، لادان هەیه، بە تەئکید ئەو رۆشناییە ئیمان و مسوڵمانەتی، کە
بەھۆی قورئانەو، لە دل و عەقلی دا جیگیر بوو، پالێ پیو دەنی، کە بکەوێتە
خۆ، بکەوێتە بیرێ ئەووی ئەو واقعە چۆن بگۆڕێ؟ چۆن چاکی بکات؟ ئەو
خەلکە چۆن چاکسازی و پاکسازی بکات؟ هەر بۆیە خۆی پەرورەدگار لە
چوار ئایەت لە قورئاندا، لە ئایەتی ژمارە (۱۲۹) و ئایەتی ژمارە (۱۵۱)ی
سوورەتی (البقرة) و ئایەتی ژمارە (۱۶۴)ی سوورەتی (آل عمران) و ئایەتی
ژمارە (۲)ی سوورەتی (الجمعة)، لە هەرکام لەم چوار ئایەتەدا، خۆی
بەبەزەیی (جل شأنه) ئەرك (وظيفة)ی پیغمبەر علیہ الصلاة والسلام، لە چوار
شتدا کورت دەکاتەو، ئەو چوار شتەش بریتین لە:

یەكەم: خۆندنەووی ئایەتەکانی خوا.

دووەم: تەزکیە کردنی خەلک.

سێیەم: کتیب فێرکردن.

چوارەم: حیکمەت فێرکردن.

بو نمونه له ثايه تي (۱۶۴) سوورپه تي (آل عمران) دا ده فهرموي:

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ
آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي
ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ (۱۶۴)

واته: ييگومان خوا چاكيه كي گهره ي له گهل ئيمانداران دا كروه (منه تباري
خوي كردون)، كه پيغه مبهريكي له خويان له نيودا رهوانه كردون، ثايه ته كاني
خويان به سهردا ده خويته وه، ته زكيه يان ده كا و، كتبييان فير ده كات و، حيكمه تيان
فير ده كات، هر چه ند به ته كيد له وهو پيش له گومرپه يكي ناشكرا و روون دا
بوون.

ليړه دا خوا -جل شأنه- ترك (وظيفة) ي پيغه مبهري عليه الصلاة والسلام له م
چوارشانه دا كورت هلدني، وه له چوار شوي له قورئاندا، وهك گومان،
ته وه دووباره بوته وه، دياره له هر شوينه به شيويهك، به لام له هر چوارياندا
۱- خويندنه وه ي ثايه ت و ۲- ته زكيه و ۳- فير كړدني كتيب و ۴- فير كړدني
حيكمه ت هاتوون.

ئنجا جاري وايه شيوه ي ته عبيره كه (غيايي) يه، جاري واشه (خطابي) يه،
وه جاري وايه وشه ي ته زكيه پيش كه وتوه و، جاري واشه فير كړدني كتيب و
حيكمه ت، به لام گرنگ تهويه له هر چوارياندا ته م چوار شته هاتوون.

ئنجا ليړه دا پيوسته هلوسته يه كه بكه ين: مادام خوي كاربه جي رايگه ياندي،
كه دهي ترك و كاري پيغه مبهري عليه الصلاة والسلام، چ به رانبه ر به كومه لگاي
مسولمان و، چ به رانبه ر به خلك به گشتي، ته و چوار شته بن، چونكه ته گهر
ته ماشاي هر چوار شوينه كان بكه ين، هر چوار ثايه ته كان، كه ته و چوار
ته ركه يان تيډا هاتوون، ته ويان لي وهرده گيري، كه پيغه مبهري عليه الصلاة والسلام
ته ركي سهرشاني به رانبه ر ته هلي ئيمانيش و، به رانبه ر به خلكيش، به شيويه كي
گشتي ته و چوار شته ن، بو نمونه، له سوورپه تي (آل عمران) دا ده فهرموي:

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَاتِهِ ۖ﴾ .. ﴿آل عمران: ۱۶۴﴾

كهواته: ئەم چوار ئەرکهی پێغه مبه‌ر عليه الصلاة والسلام ده‌بی له‌نیو ئۆمه‌ته‌دا بیانکات، ئەو ئۆمه‌ته‌ی که بر وادارن و ئیمانیاں پێی هه‌یه.

به‌لام له سووره‌تی (البقرة) دا، که (ابراهیم) عليه الصلاة والسلام ده‌پاریته‌وه و ده‌فه‌رموی:

﴿رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ ۚ﴾ .. ﴿البقرة: ۱۲۹﴾

(وَابْعَثْ فِيهِمْ) یانی: گه‌لی عه‌ره‌ب، یان ئەو خه‌لکه‌ی، که (ابراهیم) له نیوانیاندا پێغه مبه‌ری خوا بووه، عه‌ره‌ب و جگه‌له عه‌ره‌ب.

وه له سووره‌تی (الجمعة) ش دا ده‌فه‌رموی:

﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَاتِهِ ۖ﴾ ... ﴿الجمعة: ۲﴾

(الْأُمِّيِّينَ) واته: ئەوانه‌ی، که نه‌شاره‌زا بوون و له دیندا شاره‌زایان نه‌بووه، که دیاره عه‌ره‌ب و جگه‌له عه‌ره‌بیش ده‌گریته‌وه، چونکه (أُمِّي) که‌سیکه، که نه‌شاره‌زایه له (دین) و به‌رانبه‌ری خاوه‌ن کتێبه.

كهواته: پێغه مبه‌ر عليه الصلاة والسلام، که یه‌که‌م هه‌لگری قورئان بووه، وه یه‌که‌م وه‌رگر و راگه‌یه‌نه‌ری قورئان بووه، خوای زانا و توانا (جل شأنه) ئەم چوار ئەرکه‌ی له‌سه‌ر شان داناون:

راگه‌باندنی مه‌کته‌بی مامۆستا عه‌لی بابێر
f
f
هه‌لی بابێر AliBapir

archive.org/details/@alibapir
PDF
YouTube
هه‌لی بابێر AliBapir

www.alibapir.net

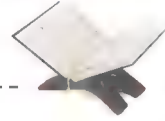
English - عربي - کوردی

راگه‌باندنی مه‌کته‌بی مامۆستا عه‌لی بابێر

که‌تالی

WhatsApp, Telegram, Facebook, Messenger icons

راگه‌باندنی مه‌کته‌بی مامۆستا عه‌لی بابێر

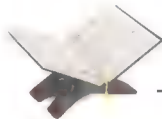
چوار ئەرکه سەرەکییه که پښه مبهري خوا صله الله عليه و سلم

یه که میان: (يَسْأَلُوا عَلَيْهِمْ اَيْنَ هُوَ) ئايه ته کانی خویان به سهردا ده خویننه وه:

به لږ، یه که مین کارښک، که ئینسانی مسولمانی تیگه یشتوو له قورئان، چ پښه مبهري خاتم بی علیه الصلاة والسلام، چ شوین که وتوانی بن، هه تا رږژری دوايي، هه موو ئه وانه ی خویان به هه لگری قورئان ده زانن، هه موو ئه وانه ی، که خوا به هره مهندي کردوون به شاره زایی له کتیبی خوی، ده بی یه که مین کاریان بریتی بی له چی؟ (يَسْأَلُوا عَلَيْهِمْ اَيْنَ هُوَ) ئايه ته کانی خوا به سهر خه لکدا بخویننه وه، واته: ئیمه یه که مین شتیک، که ده یکمین له گه ل ده ورو به رماندا، ئه وه یه. که له قورئان شاره زایان بکه ین، ئايه ته کانی خوی پهره رد گاریان به گویدا بده ین، وه بویان بخویننه وه و تییان بگه یه نین، که خوا چی لی داوا کردوون، ئه و فره مایشته ی خوا ناردوویه تی، چی تیډایه؟ ده بی بۆ خه لک روشن بکریته وه.

وه لیږده مه به ست له (خویندنه وه ی ئايه ته کانی خوا) ته نیا ئه وه نیه، که قورئان بخوینریته وه، به لکو مه به ست ئه وه یه، که ئه و که سانه ی قورئانیان به سهردا ده خویننه وه، به رچاویان روشن بکه یه وه و، به نیوه رږکی قورئانیان ئاشنا بکه ی، ئه گه رنا خو تۆ له کاتیډا ده قیلک به سهر که سیډا ده خویننیته وه، که لی شاره زای نیه و تی ناگا، خویندنه وه و نه خویندنه وه ی هه روه ک یه کن!

که واته: مه به ست له خویندنه وه ی ئايه تان به سهر که سیډا، ئه وه یه، که بوی بخویننه وه و تی بگه یه نی و لی حالی بکه ی، که ئه و فره مایشته چییه؟! به لږ بناغه ی کاری ئیسلامی، بریتیه له ئاشنا کردنی خه لک به قورئان و تیگه یانندیان له راستییه کانی، پښه مبهري علیه الصلاة والسلام وای کردوه و، ئیستاش و له مه و دواش هه رده بی واکری و، له رابردووشدا له دوا ی پښه مبهري

عليه الصلاة والسلام، ههركه سيك ويستبیتی له رۆژگاری خۆیدا و له كۆمه لگا و دهووبه ری خۆیدا (دین) ^(۱) زیندوو بکاتهوه و بیبووژینیتهوه و، خه لك به رهو دینی خوا بینیتهوه، هه ر له قورئانهوه دهستی پێ کردوه، چونکه تهسلی دین و بناغه ی دین، بریتیه له قورئان، وه دیاره سوننه تی پیغه مبه ریش علیه الصلاة والسلام ته نیا بریتیه له رپوونکردنه وه ی قورئان و، رپوونکردنه وه ی شیوه ی جیبه جی کردنی قورئان و، شیوه ی پیاده کردن و جیبه جی کردنی، ته وه ئه رکی یه که مه (يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَاتِهِ) .

دووهمیان: (وَيُزَكِّيهِمْ) تهزکیه یان دهکات:

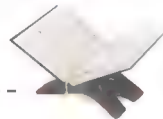
ئه رکی دووهمی پیغه مبه ر علیه الصلاة والسلام بریتی بوو له تهزکیه کردنی خه لك، تهزکیه یانی چی؟

وشه ی (تزکیة) له (زكاة) وه هاتهوه، (زكا، يزكو) یانی: (نما، ينمو) واته: (گه شه ی کرد، گه شه دهکات). به لێ وشه ی (زكاة) له بنچینه دا به مانای گه شه کردن دی، ههروه ها به مانای پاکیی (طهارة) یش دی ^(۲)، وه به مانای چاکبوون (صلاح) یش دی ^(۳)، که واته: (تهزکیه) واته: گه شه کردن و پاکسازی و چاکسازی، (النمو و الطهارة، الصلاح) واته: تهو ئینسانه گه شه پیبده ی و پاک بکه یه وه له مونکه رات و له ناشه رعیی و هه له و په له، چ له رپووی عه قیده و بیروبوچوون، چ له رپووی ته خلاق و، چ له رپووی عیبادهت و، چ له رپووی هه لس و که وته وه، پاک ی بکه یه وه و، بزاری بکه ی و، له بیژینگ ی بده ی و، بیپا لئوی، ئنجا چاکسازی تیدا بکه ی واته: خیر و چاکه ی فی ربکه ی، چونکه

(۱) دیاره لی ره دا مه به ستمان له وشه ی (دین) مانا و چه مکه باوه که یه تی له کۆمه لگای خۆمان دا، که بریتیه له ئیسلام، تاکه ئایین و بهرنامه ی راست و دروست و هه ق و دهستتیه رنه دراوی خوا.

(۲) مختار الصحاح، ص ۲۴۸.

(۳) المعجم الوسيط، ص ۳۹۶، (زکا الشیء یزکو زکوا و زکاء و زکاة: تما وزاد، وزکا فلان: صلح.. و زکا الشیء أزکاه، وزکاه: أصله، وزکاه: طهره، وزکا نفسه: مدحها).

دهبی هه‌میشه بژارکردن (تخلیه) له پیش رازاندنوه (تحلیه) هوه بی و، دهبی پاکسازی له پیش چاکسازی بی، که‌سێک کێلگه‌یه‌کی هه‌یه ده‌یه‌وی نه‌مامی تیدا بچینی، یان تۆوی تیدا بوه‌شینی، دیاره ده‌بی پیشتر کێلابی و ئاماده‌ی کردبی، تا‌کو ئه‌وه‌ی که ده‌یه‌وی، تیدا ئه‌نجام بدات، ئنجا تۆو تیدا وه‌شاندنه، نه‌مام تیدا ناشتنه، هه‌رچی هه‌یه، هه‌تا بژاری نه‌کا و، هه‌لی نه‌وێژیری و، خا‌وینی نه‌کاته‌وه و، نه‌یکێلی و ئاماده‌ی نه‌کات، نا‌گونجی کاره‌که‌ی تیدا ئه‌نجام بدات.

که‌واته: هه‌میشه ده‌بی پاکسازی له پیش چاکسازی‌یه‌وه بی، وه‌ک ئه‌هلی ته‌زکیه ده‌لین: (التخلیه ثم التحلیه). ئنجا خا‌ی په‌روه‌ردگاریش هه‌ر وا‌ی فره‌مووه، وه‌ک ده‌فه‌رموی:

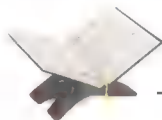
﴿فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمَرْ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ﴾ البقرة: ۲۵۶.

واته: که‌سێک کوفر به‌ طاغوت بکات و ئیمان به‌ خوا بی‌نیت، ئه‌وه ده‌ستی به‌ قول‌فه‌یه‌کی قایمه‌وه گرتوه.

له پیشدا ده‌بی مرو‌ف کوفر به‌ طاغوت بکات و ده‌ست به‌رداری بی، ئه‌وجار ئیمان له‌ دلی دا جیگیر ده‌بی، هه‌روه‌ها وشه‌ی (لا اله الا الله) پیشی ده‌بی (نفي) په‌رسترا‌ویتی (ألوهیه) له‌ جگه‌له‌ خوا بکری، ئنجا ته‌نیا په‌رسترا‌ویتی و تاکه مه‌عبودیتی خوا بچه‌سپی!

به‌لی، ده‌بی له‌ پیشدا به‌شمشیری (لا)، ملی هه‌رچی بت و طاغوت (ألّه) هه‌یه، هه‌لبری، ئه‌وجار ئیمان به‌ خوا و خوا به‌یه‌ک‌گرتن و یه‌کتا‌په‌رستی، له‌ دل و ده‌روونیدا جیگیر ده‌بی!

که‌واته: ته‌زکیه چ بو پی‌عه‌مبه‌ر علیه‌ الصلاه والسلام، که‌ یه‌که‌مین (مُزْکِي) خه‌لک و ده‌روبه‌ری خوی بووه، چ بو ئیمه‌ له‌ به‌رانبه‌ر کۆمه‌لگای خۆمان دا، ئه‌وه‌یه، که‌ بژاریان بکه‌مین له‌ هه‌رچی هه‌له‌ و په‌له‌ و که‌م و کوورپی هه‌یه، که‌ له‌ گه‌ل ئیسلام دا نا‌گونجی، چ په‌یوه‌ندی به‌ ئیمان و عه‌قیده و تیروانین و بیروبو‌چوونه‌وه هه‌بی، چ په‌یوه‌ندی به‌ لایه‌نی عیباده‌تیانه‌وه هه‌بی، چ په‌یوه‌ندی به‌ لایه‌نی ئاکار و ره‌ه‌شتیانه‌وه هه‌بی، چ په‌یوه‌ندی به‌ لایه‌نی کۆمه‌لایه‌تی و سیاسیه‌وه

هه‌بێ، ده‌بێ بێنی سه‌ره‌تا ئه‌و خه‌ڵکه‌ بژار بکه‌ی، له‌ دواییدا بیرازنییه‌وه و جوانی بکه‌ی و، چاکسازی تێدا بکه‌ی، به‌وه‌ی خۆی په‌روه‌ردگار پێی خۆشه‌، چ له‌ رووی ئیمان و عه‌قیده‌وه، چ له‌ رووی عیباده‌ت و، چ له‌ رووی په‌وشت و، چ له‌ رووی مامه‌ڵه‌ و هه‌ڵس و که‌وت و، چ له‌ رووی کۆمه‌لایه‌تی و ئابووری و سیاسیه‌وه.

ئه‌وه‌ ئه‌رکی دووه‌می سه‌رشانی پێغه‌مبه‌ر و هه‌ر که‌سیکه‌، که‌ دوای پێغه‌مبه‌ر (عليه الصلاة والسلام)، ده‌که‌وێ یان خۆی به‌ هه‌لگری قورئان ده‌زانێ.

سێهه‌میان: (وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ) وه‌ کتێبیان فێرده‌کات.

چواره‌میان: (وَالْحِكْمَةَ) وه‌ حیکمه‌تیان فێرده‌کات.

هه‌ندێک له‌ زانایان وایان زانیوه‌، که‌ کتێب لێرده‌ا به‌ مانای قورئانه‌، به‌لام به‌ ته‌ئکید ئه‌وه‌ وایه‌، چونکه‌ پێشتر باسی قورئان را‌برد، له‌ پرسته‌ی: (یتلو علیهم آیاته‌) دا، چونکه‌ ئایه‌ته‌کان بریتین له‌ قورئان (ئایه‌ته‌کانی قورئان)، بۆیه‌ ده‌بێ لێرده‌ا مه‌به‌ست له‌ (کتاب)، شتیکی دیکه‌ بێ، وه‌ هه‌ندێک گوتویه‌نه‌: مه‌به‌ست له‌ (حکمه‌) سوننه‌تی پێغه‌مبه‌ره‌ عليه الصلاة والسلام، به‌لام ئه‌وه‌ش وایه‌، چونکه‌ خۆی کاره‌جێ - جل شانه‌ - به‌یانی کردوه‌، که‌ حیکمه‌ت ده‌دات به‌ هه‌ندێک که‌س جگه‌ له‌ پێغه‌مبه‌ران علیهم الصلاة والسلام، وه‌ک ده‌فه‌رموێ:

﴿يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا...﴾ البقرة: ۲۶۹.

واته‌: حیکمه‌ت به‌هه‌ر که‌سێک ده‌دات، که‌ بیه‌وێ، وه‌ هه‌رکه‌سیک حیکمه‌تی بێ بدری، خێر و نێعه‌تیکی زۆری پێدراوه‌.

وه‌ له‌ باره‌ی (لوقمان)ه‌وه‌، که‌ پێغه‌مبه‌ریش نیه‌ فه‌رمویه‌تی:

﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ..﴾ لقمان: ۱۲.

واته‌: وه‌ بێگومان حیکمه‌تمان به‌ (لوقمان) به‌خشیبوو.

كهواته: ليرهدا: نه حيكمهت به ماناي سوننه تي پيغهمبهره عليه الصلاة والسلام، وه نه كيتاب به ماناي قورئانه، ئه دي به ماناي چيبن؟! له وه لامدا دهليين: (كتاب) به ماناي شهريعهته، واته: ئهو ياسا و دهستوور و حوكمانه ي، كه له قورئاندا هه ن، ئيمه دهبي ئهو حوكم و ياسا و دهستووران، فيري خه لك بكهين.

(حكمة) يش ئهو ئه ده ب و رهوش و ئاكاره بهرز و جوان و، ئهو خهسلته رهندو په سندنانه ن، كه له قورئاندا هه ن و، دهبي فيري خه لكيان بكهين، ياني: دواي ئه وه ي، خه لك له دين شارهزا كرد و، قورئانت تيگهياندين، ئهوجار دهبي بيئي تهزكيه يان بكه ي، چ له سه ر ئاستي تاك تاكيان، چ له سه ر ئاستي كو مه لگيان، كه كو مه لگا به جي به جي كردني شهريعهت و ئه ده ب و رهوشتي په سندن، پاك و چاك دهبي.

به لي، خوشك و براياني خو شه ويستم! كتيبي ناوازه و به پير و بهرز و به ريزي خوا عز وجل، به هه ر ئه ندازه يه ك، كه ئينسان لي نزيك دهبي و لي تيده گات و كارليكي له گه ل دهكات، پاكسازي دهكات و چاكسازيشي دهكات، به ماناي فراوان و گشتگيري پاكسازي و چاكسازي. هه ر بويه ش دايكمان (عائيشه) خوا لي رازي بيت، كاتي ك، كه پرسيا ري لي كرا ده باره ي رهوش و وه لس و كهوتي پيغهمبهر عليه الصلاة والسلام گو تي:

(كَانَ خُلُقُ النَّبِيِّ اللَّهِ الْقُرْآنَ) رواه مسلم: ۷۴۶.

واته: رهوشتي پيغهمبهر ي خوا (عليه الصلاة والسلام) هه لس و كهوت و رهفتاري، قورئان بوو، واته: قورئان چي دهفه رموي، واي ده كرد.

به لي دواي ئه وه ي هه لگري قورئان، دهو روبه ره كه ي كارلي ك پي دهكات له گه ل قورئاندا و، پاكسازي و چاكسازي تي دا ئه نجام ده دات و، وايان ليدهكات، كه پاك و چاك بن، ئه مجار ديئي و ئهو حوكم و ياسا و دهستووران ه ي، كه قورئان گرتوويه ني خو ي، له هه موو لايه نه كاني ژياندا، چ په يوهنديان به لايه ني خيزانييه وه هه بي، چ به لايه ني كو مه لايه تيه وه، چ به لايه ني ئابووري و سياسه ت و دهوله تداريه وه، ديئي ئهو ياسا و دهستوورانه يان فير دهكات، تاكو

به پپی ئه و حوكم و دهستورانه ی قورئان به پپوه بچن، ههروهها (حیکمهت) یشیان فیر دهکات، حیکمهتیش ئه و ئه ده ب و رهوشت و سیفه ته بهرز و جوانانه، که قورئان فهرموونی، بویه ش گوتمان: مه بهست له (کتاب) لیږدا ئه وهیه، چونکه دیاره پیشتتر باسی ئایه تان تیپه پریوه، کهواته: لیږدا مه بهست له (کتاب) لایه نی بهرنامه یی و یاسایی قورئان و سوننه ته، که ژیان و گوزهرانی کۆمه لگای پی ریک ده خری، وه بویه ش (حکمه) مان وامانا کرد، چونکه خوی بهرز له سوورپه تی (الإسراء) دا، دوی ئه وه ی (۲۴) دانه ئاکار: (۱۲) رهوشتی بهرز و په سه ند و جوان، وه (۱۲) په ست و نزم به یان دهکات، له و شوینه وه. که ده فهرمو ی:

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَيَالِئِلَٰدِينَ إِحْسَنًا﴾ الإسراء: ۲۳ .

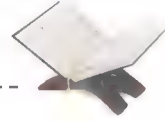
له ویرا پیدادی، تا کو له کۆتایی ئه و ئایه تانه دا ده فهرمو ی:

﴿ذَٰلِكَ مِمَّا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ﴾ الإسراء: ۳۹ .

کهواته: (حیکمهت) واته: خو بژارکردنی تا ک و کۆمه ل له خووخده و ره فتاره خراپه کان و، خو پازاندنه وه یان، به و ئه ده ب و رهوشته بهرز و جوانانه ی، که قورئان په سندی کردوون.

کهواته: ئه رک ی هه لگری قورئان، ئه رک ی که سی ک، که له قورئان تیگه یشتوه، ئه وه یه که ئایه ته کانی خوا به سه ر خه لکدا بخوینیته وه و تیپان بگه یه نی، ئه مجار دوایی هه ول بدات و کاریان له سه ربکات، که هه ر کامیکیان له سه ر ئاستی شه خسی خوی، خاوه نی که سایه تیبه کی پاک و چاک بی، پاشان له سه ر ئاستی نیو خویان وه ک کۆمه لگا، هه ول یان له گه ل بدات و وایان لی بکات، که یاساکانی قورئان له نیو خویاندا جیبه جی بکه ن و، به ئه خلاق و ئاکاری بهرز و جوان و ئه ده ب و رهوشتی بهرز و په سه ندی، که قورئان ده فهرمو ی، پیکه وه مامه له بکه ن و، له گه ل ده ورو بهریاندا ره فتار بکه ن، وه خویان له هه رچی قسه و ره فتارو خووخده ی خراپه، دوور بگرن.

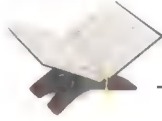
ئنجا ئاشکراشه: مروقی مسولمان و که سی ک، که هه لگری قورئانه، بو ئه نجامدانی ئه و چوار ئه رکه، که بریتین له: خویندنه وه ی ئایه ته کانی خوا و، تهزکیه کردنی ده ورو بهر و کۆمه لگا و، کتیب و حیکمهت فیرکردنیان، به و چه مک و

واتایه‌ی، که باسماں کرد، ده‌بی هەر شیوازیکی شهرعیی بگریته بهر، که بۆی ده‌گونجی، دیاره شیوازی کارکردنیش له شوئیکه‌وه بۆ شوئیک و، له کاتیکه‌وه بۆ کاتیك و، له قوناغیکه‌وه بۆ قوناغیک و، له کۆمه‌لگا و ژینگه‌یه‌که‌وه بۆ کۆمه‌لگا و ژینگه‌یه‌کی دی، ده‌گۆرێ، له‌به‌رئه‌وه ده‌لێن: له ئیسلامدا ده‌بی ئامانجه‌کان چه‌سپاو و نه‌گۆر بن، به‌لام ئامراز و شیوازه‌کان، که ئامانجه‌کانیان پی و ده‌ده‌ست دینین، ده‌بی هه‌میشه‌ نوێکاری و تازه‌گرییان تیدا هه‌بی و، نابێ کۆمه‌لگا چه‌قبه‌ستوبی، له‌سه‌ر شیواز و ئامرازیك له شیواز و ئامرازه‌کان.

بۆ نمونه: پێش ئه‌وه‌ی ته‌کنۆلۆجیا ئاوا به‌ره‌و پێش بچێ و، هۆیه‌کانی راگه‌یاندن به‌و شیوه‌یه‌ی ئیستا گه‌شه‌ بکه‌ن، ئه‌و ئامرازانه‌ی، که ئیستا هه‌ن، که‌ناله‌کانی راگه‌یاندن وه‌ک: ته‌له‌فزیۆن، رادیۆ، رۆژنامه، گۆفاره‌، ئینتەرنێت، ئه‌وانه‌ کاتی خۆی نه‌بوون، بۆیه‌ پێغه‌مبه‌ر (عليه الصلاة والسلام)، هه‌روه‌ها زانا و پێشه‌وايانمان، به‌و ئامراز و شیواز و هۆکارانه‌ی، که ده‌ستیان پێیان گه‌یشته‌وه، کاری خۆیانمان کردوه، به‌لام ئیمه‌ ئیستاکه‌ له‌ ئه‌نجامی ئه‌وه‌دا، که ئینسان له‌ روه‌و ماددییه‌که‌یه‌وه زۆر به‌ره‌و پێشه‌وه‌ چوه‌، زۆر هۆکار و ئامرازی و امان که‌وتونه‌ به‌رده‌ست، که ده‌توانین لێیان به‌هره‌مه‌ند بین، له‌سه‌رمان پێیسته‌ ئه‌و هۆکار و ئامرازانه‌ به‌کارینین، چونکه‌ زانیان له‌سه‌ر بنچینه‌یه‌کی شهرعیی یه‌که‌ده‌نگن، که ده‌لێ: (الوسائل حکم المقاصد) واته‌: ئامراز و هۆکاره‌کان حوکمان، حوکمی ئامانجه‌ شهرعییه‌کانه، که‌واته‌: کاتیك ئامانجیکمان په‌کی له‌سه‌ر ئامرازیك که‌وتوه و، به‌و ئامرازه‌ نه‌بی جێ به‌جێ نابێ، ئه‌وه ده‌بی دڵیابین، که ئه‌و ئامرازه‌ش، که ئه‌و ئامانجه‌ شهرعییه‌ په‌کی له‌سه‌ری که‌وتوه، وه‌ک ئامانجه‌که‌ فه‌رزه‌.

هه‌روه‌ها بنچینه‌یه‌کی دیکه‌ی شهرعیی هه‌یه، ده‌لێ: (ما لایتم الواجب الا به‌ فهو واجب): هەر شتێك فه‌رزیك په‌کی له‌سه‌ر که‌وتبێ، ئه‌ویش فه‌رزه‌ ده‌بی، له‌به‌رئه‌وه‌ مسوڵمانان له‌ کاری ئیسلامیی و پاکسازی و چاکسازی کردنی کۆمه‌لگه‌یه‌کان و، گۆڕینی کۆمه‌لگه‌یه‌کان دا، له‌ نه‌فامیی و ناشه‌رعییه‌وه، به‌ره‌و پابه‌ندیی به‌ شهریعت و، به‌ره‌و ئه‌وه‌ که خوا لێیان رازی بێ، له‌ هه‌موو لایه‌که‌وه و له‌هه‌موو بواره‌کانی ژياندا، ده‌بی سه‌رنج به‌دن:

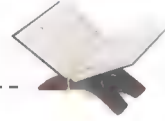
چ ئامرازنىڭ كاريگەرلەر، چ ھۆكاريڭ زياتر له ئامانجەكانيان نزيكيان دەخاتەو، و، ئامانجەكانيان بۇ دايين دەكات، لەسەريان فەرەزە، كە ئەو ئامراز و ھۆكارانە بەكارىيىنن و دايىنيان بىكەن.

چاكتىر شىۋازە چاكسازىە كۆمەلگا

ئىنجا لە كۆتايى ئەم وانەيەشدا دەلىين: لە راستى دا گەرەتەين ھۆكار، يان چاكتىر شىۋاز بۇ ئەوئى ئىنسان كاريكاتە سەر دەوربەرى خۆى، ئەوئەيە، كە بە زمانى حال و، كردار ئەو خەلگە بدويىنن و ئىسلاميان تىبگەيەنن، واتە: ئىسلامەتتى لەخۆيدا بەرجەستە بىكات، يانى: ئەگەر دەتەوئ خەلگ ئيمان و عەقىدەئى ئىسلامىيت لى وەرەبگري، لە پيشدا بۇ خۆت ئيمان و عەقىدەئى ئىسلامىي، لە خۆتدا بەرجەستە بىكە، وە ئەگەر دەتەوئ خەلگ عىبادەتت لىوئە فيرىي، بۇخۆت لە پيشدا خواپەرست (عابد) بە، وە ئەگەر دەتەوئ خەلگ ئاكار و رەوشتى ئىسلامىيت لى فيرىي، لە پيشدا بۇ خۆت خۆت برازىنەو، بە ئاكار و رەوشتى ئىسلامىي، وە ئەگەر دەتەوئ خەلگ ئىخلاص و دلسوزىي و ھەر شتىكى دىكەئى باشت لىوئە فيرىي، لە خۆتى دا يىنە دى.

بەكورتى: بە زمانى حال و كردار خەلگ بدويىنە! بە تەئكىد زمانى حال و كردار، زۆر زمانىكى روون و رەوانە، ھەموو كەسنىك لىي حالى دەبى، ھەر بۆيە گوتراو: (عمل رجل في ألف رجل، أبلغ من قول ألف رجل في رجل) واتە: كەردەوئى پياويك لەسەر ھەزار پياو، كاريگەرلەر لە قسەئى ھەزار پياو لەسەر پياويك.

بەلئى ئىنسان بە كەردەو و رەفتارى، بە ھەلويست و بە ئاكارى، دەتوانى كاريكاتە سەر خەلگىكى زۆر، بەلام بەراستى ئەگەر ھەر قسە بى و، كەردەوئى لەگەلدا نەبى و، مامەلە و رەفتار و ھەلويستى لەگەل دا نەبى، ھىچ كەس بەپوولنىك نايكرى، چونكە خەلگ تەماشدا دەكات، دەلئى: ئەو ئىنسانە. كە قسەئى

باش دەکات، ئەگەر بۆخۆی قەناعەتی بە قسەکانی بووایە، دیارە لە پێشدا بۆخۆی ڕەفتاری پێ دەکردن، کەواتە: کە بۆخۆی بەو شیوێه ڕەفتار ناکات، دیارە لە پێش ھەموو کەسدا، بۆخۆی قەناعەتی پێیان نێ!

بەلام وریابن! لێرەدا مەبەست ئەوە نێ تۆ بلی: بۆ ئەوەی تەئسیر لە خەلک بکەین، با خۆمان چاک بکەین، نەخێر، لە راستیی دا خۆ چاککردن لە ڕووی ئیمان و عەقیدە، لە ڕووی عیبادەت، لە ڕووی ئاکار و ڕەوشتە، لە ڕووی ھەلس و کەوت و مامەڵە شەرعییەو لە گەل خەلک دا، خۆی لە خۆیدا پێویستەو مسوڵمانەتی و بەندایەتییمان بۆ خوا، ئەوەیە کە لە زاتی خۆمان دا پابەند بین بە شەریعەت، ئنجا لە بەرەکەتی پابەندیی خۆمان بە شەریعەت، خەلکیش شیرینایەتی ئەو دینداریی و مسوڵمانەتی و ئیسلامە لە دل دا دەچەسپێ، بەلام بە مەرجێک بۆخۆمان دیندارییەمان دیندارییەکی راست و ڕێک و پێک بێ، بەو شیوێه، کە خوا سبحانە و تعالی فەرموویەتی و، پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم کردوویەتی، واتە: دەبێ ئێمە دلنیا بین، کە ھەر کاتیێک دەوروبەر و کۆمەلگا ئەگەر بەراستی لە حەق بگەرێ، ھەر کاتیێک ئیسلامی بەشیوہی راستەقینە خۆی لە مسوڵماناندا بکەوێت بەرچاو، ئەوە بە تەئکید ئەو کۆمەلگا و خەلک و دەوروبەر، کەم تا زۆر، دەکەوێت ژێر کاریگەرییەو، چونکە خۆی پەروردگار ھەموو ئینسانەکانی لەسەر فیترەتی خواپەرستی خولقاندوون، کاتیێک مەرۆف ئەوەی کە لە دەروونی دا ھەستی پێدەکات، لە واقعی دەرهکیی دا دەبینێ، دەلی: ئەوە ھەمان شتە، کە من لە دلدا ھەیە، ئاخر کێ ھەیە، کە خۆشی لە راستگویی نەیت؟ یان کێ ھەیە مەرۆفی ئازای خۆشنەو؟ یان بابای سەخیی خۆش نەو؟! ییگومان ھەموو کەس ئەوانە خۆش دەوین، بۆچی؟ چونکە خوا لە فیترەتی ئینساندا، ئەو شتانە دانائەو، بەشتی چاکیان دەزانێ، وە بە پێچەوانەو: ھەموو کەس ڕقی لە درۆیە، ڕقی لە فرت و فیڵ، ڕقی لە دل ڕەقییە، ڕقی لە ستەمە، ڕقی لە خراپە، بۆچی؟ چونکە لە فیترەتی ئینساندا وایە و، مەرۆف بە سروشت کەیفی لە چاکە و خێرە و، ڕقی لە شەر و خراپە.

ئىنجا ئەگەر بىت و ئىمە بەو شىۋەيە، كە ئىسلام دەلى: لە گەل خۆمان و دەوروپەرماندا مامەلە بکەين، وە ئىسلام لە خۆماندا بەرجەستە بکەين، بۆ ئەوەی، كە خوا لىمان رازى بى، بە تەئكىد ئەو ئىسلام لە خۆدا بەرجەستە کردنە و، ئەو ئىسلام لە خۆدا رەنگ پىدانەويە، باشتىن شىۋاز و باشتىن رىبازە بۆ بانگەواز و تەزكىە کردنى خەلک، وە بۆ ئاشنا کردىيان بە دىنى خۆى پەرەردگار، كە وەك گوتمان: ئەو ئەركى ھەرە گىرگ و سەرەكى پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم بوو، كە يەكەمىن ھەلگىرى قورئان بوو، وە ئەركى سەرشانى ھەر كەسكىشە، كە خۆى بە شۆيىكەوتەى پىغەمبەر دەزانى، وە خۆى بەو دەزانى، كە ئەويش شۆيىكەوتەوى قورئان و ھەلگىرى قورئانە.

خۆى بەخشەر لەو كەسانەمان بگىرى، كە لە پىشدا خۆيان بە كىتى خۆ تەزكىە دەكەن و، لە راستىيەكانى قورئان شارەزا دەبن و، پىيان ئاشنا دەبن، پاشان تەوفىقى ئەوەشيان دەدا كە: دەوروپەريشيان تەزكىە بکەن بە قورئان و، ئاشنایان بکەن بە راستىيەكانى قورئان، وە بەھۆى پابەندىيە بە رەوشت و ياساكانى قورئانەو، كۆمەلگا و دەوروپەرەكەيان بەو شىۋەيە لىبەكەن، كە راست بىت پىيان بگوترى: كۆمەلگايەكى مسولمان و مىللەتتىكى خاوەن ئيمان.

و صلى الله على محمد و على آله و صحبه أجمعين
والحمد لله رب العالمين.

راځه پانډني مهكته بي ماموستا علي بابېر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

Google Play App Store

QR codes

له نوره كومه لايه نيه كان له كه لئانين
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

www.alibapir.net
سوري : كوردی English

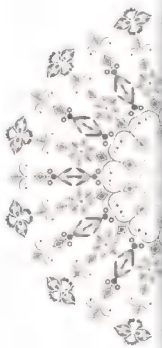
راځه پانډني مهكته بي ماموستا علي بابېر

علي بابېر/ AliBapir

علي بابېر AliBapir

كه تاني
راځه پانډني مهكته بي ماموستا علي بابېر

QR codes

هه‌نگاوی حه‌وته‌م:

چا‌ک‌سازیی و حو‌ک‌مران کردن (الإصلاح و التحکیم)

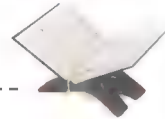
فو‌ش‌ک و برا‌یانی به‌ر‌یز و فو‌شه‌ویست !

ئه‌م وانه‌یه‌مان وانه‌ی حه‌وته‌م و کو‌تاییه له زنجیره وانه‌ی: ((چو‌ن با‌ش‌تر له قور‌ئان به‌هره‌مه‌ند ده‌بین؟!)). ئنجا ئیمه چه‌ند جا‌ری‌ک له وانه‌کانی رابر‌دو‌دا با‌سمان کرد، که ئیمه بو‌ چو‌نیه‌تی هه‌لس وکه‌وت‌کردنی‌کی شه‌رعییانه‌ی راست و دروست له‌گه‌ل قور‌ئاندا، حه‌وت هه‌نگاو‌مان دیاری‌ی کردو‌ون، یان حه‌وت قو‌ناغ، که پینج له‌و قو‌ناغ و هه‌نگاو‌انه، تایبه‌تن به‌ مر‌و‌قه‌وه وه‌ک تاک، که ده‌بی وه‌ک تاکێک ئه‌و پینج هه‌نگاو‌انه بنی، بو‌ ئه‌وه‌ی هه‌لس و که‌وتی‌کی راست و دروست له‌گه‌ل قور‌ئاندا بکات، دو‌وانیشیان، که هی شه‌شم و حه‌وته‌من، واته: وانه‌ی رابر‌دوو و ئه‌وه‌ی ئیستامان، په‌یه‌ه‌ندیان به‌ ده‌ره‌وه‌ی ئینسانه‌وه هه‌یه و، له ده‌ره‌وه‌ی بازنه‌ی خود (ذات) دان.

وه پینج هه‌نگاوی یه‌که‌م، که له بازنه‌ی ئینسان خو‌یدا کو‌رت هه‌ل‌دین، بریتی بو‌ون له:

هه‌نگاوی یه‌که‌م: ئه‌ده‌ب نو‌اندن و به‌ گه‌وره و به‌رز گرتنی قور‌ئان.

که ئه‌وه‌ش وه‌ک با‌سمان کرد، ئینسان هه‌تا ئیمانی به‌ خوا زیاتر بی و هه‌تا له‌ خوا نزیک‌تر بی، وه هه‌تا ئیمانی به‌ قور‌ئان زیاتر بی‌ت و، زیاتر لی‌ی تی بگات و لی‌ی

نزيكتر بى، به ته ئكيد زياتر له بهرام بهريدا به ته دهب ده بى و، به به رزو گه وړه ده گري و، خو شى ده ويټ و له لاي پايه به رز و به ريز ده بى.

ههنگاي دوهمه: بريتي بوو له: خوښندنى قورئان و گوي بو گرتنى.

ههنگاي سيمه: بريتي بوو له: بير لي كړنه وهو لي وردېونه وهى.

ههنگاي چوارهم: بريتي بوو له: كارتېكران له لايه نى قورئانه وه، خوټ وا ليېكه، كه قورئان كارت تى بكا و، دلى خوټى بو بكه يه وه و كارليك (تفاعل) له گه ل بكه و، ليى به هره مه ند بى.

ههنگاي پنځمه: بريتي بوو له: شوښكه وټنى قورئان و مل بو كه چكردنى.

(عائشة) دايكى پرواداران خواي ليى رازى بيت دهرباره ي عومهر خوا ليى رازى بيت: دووهمين جيئشيني پيغه مبه ر عليه الصلاة والسلام، گوتويه تى:

(كان عمر وقافاً عند كتاب الله).

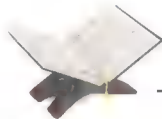
واته: له كاتيكا كه كتيبي خوا ده خوښنرايه وه، عومهر چاك راډه وه ستا، يانى: يه كيك گوتباي: ته ي عومهر! ته وه نيه خوا وا ده فهرموى، يه كسهر راډه وه ستا و هه لوه سته ي ده كړد. دياره (عائشه) خوا ليى رازى بيت دهرباره ي عومهر واده لى، له بهر ته وه ي خه سله تيكي ئاشكراو ديارببو، ته گه رنا هه موو هاوه لان (اصحاب) خوا لييان رازى بى، هه ر واوون، وه هه موو ئينسانى كي مسولمانيش ده بى هه روا بى، كاتيكا كه فهرمايشتى خوا ديته پيش، ده بى ئينسان يه كسهر هه لوه سته بكات و بوه ستي و، بزاني خوا چى فهرمووه و، چى لي داوا ده كات؟!

بو نمونه: له (عه بدوللاي كورى عومهر) خوا له خو ي و بابى رازيبي گيرپراوه ته وه: رپوژيك ته م ثايه ته ي خوښنده وه:

﴿لَنْ نَأْتِيَكَ بِشَيْءٍ مِّنَ الشَّيْءِ إِنِ اتَّخَذْتَهُ خِزْيَانًا﴾ ۹۲. آل عمران:

واته: نابنه چا كه كار هه تا لهو شته ي، خوشتان ده وي، نه به خشن.

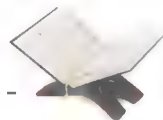
ته ویش يه كسهر ته و موصحه فه ي، كه ليى ده خوښند، ويكي هينايه وه و دايخست و، چوه مالي و هاته وه ده ستي پيكرده وه، يه كيك ليى پرسى: ته وه

چیت کرد، ئەى (عهبدوڤلا)؟ گوتى: ئەوه چووم ئەم ئايەتەم جى بەجى کرد، قاتىك جلى چاکم هەبوو، چووم لە مالهوه بەخشیم و ئنجا هاتمهوه، ئەم ئايەتەم جى بەجى کرد، ئنجا ئايەتەکانى دیکە دەخوینم ! بەلجى قورئان بۆیه دەبى بخویندريتهوه و لى تى بگهى، تاكو بهراستی شوینى بکهوى: چ له بواری رەفتاری شەخسى دا، چ له کاروباری سیاسیدا، چ له بواری کۆمەڵایەتیی و خیزانییدا.. هتد، له هەموو بوارهکان دا دەبى هەرچى قورئان فەرموویهتى، به پى توانا شوینى بکهوى و بۆى گەردن کەچ بى، ئەوجار مانای وایه تۆ ریزت له قورئان گرتوه و، بروات پى ههیه و، به گەورەت گرتوه و، خۆشت دەوى و، لەلات بەرز و بەرپزە، ئەگەرنا تۆ هەر قورئان بخوینیتەوه، بەلام هیچ کارت تینەکا و، هیچ هەلوێست نەگۆرێ و شوینى نەکهوى و، بىر له ئیش پى کردنى نەکهیهوه، ئەوه وهك ئەوانه وایه، که (أبو حامد الغزالي) له باره یانهوه، دەلجى^(۱): ئەوانهى، که قورئان دەخوینن، بەلام ئیشى پیناکەن، لەسەر سەریان دايدەنن و ماچى دەکەن و لەبەرگیهوه دەپینچن، بەلام پیهوه پابەندنن، وهك ئەوه وایه دەسەلاتدارێک نامەیهك بنیرێت بۆ شوینێک، بۆ خەلکی ولاتێک، که کۆمەڵێک تەعلیماتی تیدابى بۆ جیبهجیکردن، ئەوانیش ئەو نامەیهى، که ئەو دەسەلاتداره ناردوویهتى، بینن بۆنخۆشى بکهن و لەبەرگیهوه پینچن و، له شوینێکی بەرزى دانن و بلین: ئەوه نامەى ئەو حوکمران و دەسەلاتدارهیه و، بۆیه دەبى ریزى لیبگرین و بۆن خۆشى بکهین و، له شوینێکی بەرزى دابنن، تۆزى لى نەنیشی! ئنجا (غزالي) دەلجى: به تەئکید ئەو حوکمرانه ئەگەر ئەوهى پینگاتهوه له جياتى پینخۆشبوون، زۆریشیان لى توورەدەبى و سزاشیان دەدات و دەلجى: خۆ من بۆ ئەوهم نەناردوه، بۆن خۆشى بکهن ئاوا ریزى لیبگرن، بەلکو ناردوومه ئیشى پینکەن، ریز لینگرتنەکهى و ئەدەب بەرامبەر نواندنەکهى، ئەوهیه که کارى پینکری.

جا ئەو پینچ هەنگاوانه، هەر مسوڵمانێک، که قورئان دەخوینى، یان که قورئانى بۆ دەخویندريتهوه و، له قورئان حالى دەبى، دەبى ئەو هەنگاوانه له زاتى خۆیدا بنى و، بهم شیوهیه هەلس و کهوت له گەل قورئاندا بکات.

(۱) له کتیبى (إحياء علوم الدين) دا هیناویهتى.

وه ههنگاوى شهشه: بریتی بوو له: تهزکيه پيکردن و فيرکردن، بهلي، نينسانى مسولمان ههولدهدات دهروبهرو کومهلگاکهى به قورئان تهزکيه بکات و پاکسازيى و چاکسازيى بکات و بژارى بکات، له ههرچى ناشهريعى و غهلهت و پهلهت و لادان ههيه، چ پهيوهنديى به لايهنى ئيمان و عهقيده و بيروبوچوونهوه ههبي، چ پهيوهنديى به لايهنى عيبادتهوه ههبي، چ پهيوهنديى به لايهنى ههلس و کهوتى شهخسييهوه ههبي، چ پهيوهنديى به لايهنى ههلس و کهوتى خيژانييهوه ههبي، چ پهيوهنديى به تهدهبي گشتييهوه ههبي، چ پهيوهنديى به لايهنى حوکم و سياسيتهوه ههبي، چ پهيوهنديى به لايهنى ئيدارييهوه ههبي، دهبي ههولبدات تهو دهروبهري خوي، بژار بکات و پاکی بکاتهوه، له ههله و ناشهريعيهکان و دوايش بيشيرازينيتهوه بهوهي، که خوا پي خوشه و فرمانى پيکردوه، نجا دوايى لهسهه ئاستى ژيانى کومهلگهش کتيب و حیکمهتيان فيربکات، که وهک پيشتر باسمن کرد (کتیب) واته: شهريعهتي خوي کاربهجي، که تهویش بهزوريى ههر له قورئان دايه، که ژيانى کومهل ريک دهخات له ههموو پرووه کانييهوه، وه (حیکمهت)يش بريتيه لهو تهدهب و رهفتار و رهويشته بهرزانهي، که قورئان گرتوونيه خوي.

ئيسستاش باسى ههنگاوى ههوتهمى نينسانى مسولمان دهکين بوههلس و کهوتى له گهل قورئاندا، که (چاکسازيى و حوکمران کردن)، واته:

چاک کردنى کومهلگا به هوى قورئانهوه و چاکسازيى تيدا کردنى و گوپرينى بهرهو خير و چاکه، وه پاشان حوکمرانکردنى کتيبى خوا به سهريهوه، نجا وهک پيشتريش گوتمان: ههنگاو و قوناغهکانى يهکهه و دووهم و سييهه و چوارهم و پينجهه، باس له ههلس و کهوتکردنى راست و دروستى تاك له گهل قورئان دا دهکن، بهلام ههنگاو و قوناغهکانى شهشهه و ههوتهم، زياتر پهيوهنديان به خهلهک و کومهلگاي مسولمانهوه ههيه به گشتى و، نهجامدانيان پهکي لهسهه کارى به کومهل و ههروهزيى کهوتوه.

بهتاييهت تهه ههنگاو وقوناغى ههوتهمه، به پلهي يهکهه پهيوهسته بهپاکسازيى و چاکسازيى تيدا کردنى دام و دهزگا و دامهزراوهکانى بهريوه

بردنی کۆمه‌لگاوه، له بواره‌کانی سیاسی و ئابووری و ئیداری دا.

ئێستاش بۆ ئه‌وه‌ی چه‌مک و واتای ئه‌م هه‌نگاو و قو‌ناغی هه‌وته‌م و کۆتاییه‌ی هه‌لس و که‌وتکردن له‌ گه‌ڵ کتییی خوادا، له‌ د‌ل و م‌شکمان دا پرووت‌تر ب‌یت، با تۆزێک چه‌مک و واتای هه‌رکام له‌ (إصلاح) و (تحکیم) پ‌وون بکه‌ینه‌وه‌:

پ‌یناسه‌ و چۆنیه‌ته‌ چاکسازی (إصلاح)

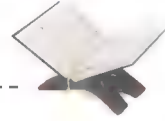
وشه‌ی (إصلاح) یه‌ک جار^(۱) له‌ قورئاندا هاتوه‌، له‌سه‌ر زمانی یه‌کێک له‌ پ‌یغه‌مبه‌ران، که‌ (شعیب)ه‌، علیه‌ الس‌لام، که‌ هه‌ندێک له‌ زانایان به‌ وتاریزێری پ‌یغه‌مبه‌ران (خطیب الأنبیاء) ناویان بردوه‌، له‌به‌رئ‌ه‌وه‌ی پ‌یغه‌مبه‌ریکی زۆر فه‌صیح و قسه‌زان و قسه‌ به‌ری و ج‌ی بووه‌، ئه‌ویش، که‌ له‌ سوورپه‌تی (هود) دا ده‌فه‌رموی:

﴿ قَالَ يَقَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِن كُنتُمْ عَلَىٰ بَيْنَةٍ مِّن رَّبِّي وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا وَمَا أُرِيدُ أَن أَمْلِكُمْ إِلَىٰ مَا أَنهَضَكُم عَنْهُ إِن أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴾ (۸۸)

ئ‌نجا ده‌توانین ب‌ی‌ین: وشه‌ی (إصلاح) به‌کورتیی، واته‌: چاک کردن، چونکه‌ (إصلاح) له‌سه‌ر وه‌زنی (إفعال)ه‌ و، له‌ (ص‌ل‌ح)ه‌وه‌ هاتوه‌، که‌ به‌ مانای (چاکبوو) د‌ی، وه‌ (أصل‌ح) یانی چاک‌ی کرد^(۲)، که‌واته‌: (إصلاح)ی کۆمه‌لگا، یانی ص‌ال‌ح کردنی و چاککردنی. ئ‌نجا خ‌وای په‌روه‌ردگاریش به‌ل‌ینی داوه‌ به‌ هه‌ر میلله‌تێک که‌ ئه‌ گه‌ر چاک (ص‌ال‌ح) ب‌یت، ب‌یکاته‌ ج‌ینشینی خ‌وی له‌سه‌ر زه‌وی دنیا و، سه‌ر زه‌مین به‌هه‌شتیشی پ‌ی ببه‌خشی، وه‌ک فه‌رموویه‌تی:

(۱) واته‌: به‌م شی‌وه‌یه‌، ئه‌ گه‌رنا له‌ گه‌ڵ پ‌ی‌وه‌لک‌یترانی پ‌اناو دا، وه‌ک (إصلاحها..). چه‌ند جارێک هاتوه‌.

(۲) مختار الصحاح، ص ۳۲۶.

﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرْثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ﴾
 ﴿۱۰۵﴾ إِنَّ فِي هَذَا لَبَلَاغًا لِقَوْمٍ عٰكِدِينَ ﴿۱۰۶﴾ ﴿الأنبياء﴾.

واته: بیگومان ئیمه له دواى زه‌بوور له (ذکر) دا (که مه‌به‌ستی ته‌وراته) نووسیومانه (واته: خوا ئه‌و یاسایه‌ی خۆی، هم له‌زه‌بووردا نووسیوه و، هم له ته‌وراتی‌شدا، دیاره له قورئانی‌شدا هه‌ر به‌یانی کردوه)، که سه‌ر زه‌مین، به‌نده چاکه‌کانم به میراتی ده‌گرن (واته: ده‌سته‌لاتی تیدا په‌یدا ده‌کن و هوکمرانیی تیدا ده‌کن).

هه‌لبه‌ته لی‌رده‌دا مانای وشه‌ی (الأرض) دوو ئیحتیمالی هه‌ن، که پیکه‌وه‌ش ناکۆک نین، واته: ده‌گونجی له یه‌ک کاتدا هه‌ردووکیان مه‌به‌ست بن، یه‌که‌م، که مه‌به‌ست سه‌ر زه‌مینی دنیا بی، دووه‌م، که مه‌به‌ست زه‌وی به‌هه‌شت بی، چونکه خوای زانا و توانا له قورئاندا، به‌هه‌شتیش هه‌ر به وشه‌ی (الأرض) ناو ده‌بات^(۱).

ئنجا به ته‌ئکید ئه‌و به‌ندانه‌ی، که بۆ خوا چاکن و، ئه‌و کۆمه‌لگا و میلله‌ته‌ی چاکه، خوای بالا‌ده‌ست هه‌م سه‌ر زه‌وی دنیایان ته‌سلیم ده‌کات، که تیدا خاوه‌ن ده‌سته‌لات و بالا‌ده‌ست بن و، شه‌ریعه‌تی خوای تیدا پیاده‌بکه‌ن، وه هه‌م زه‌وی به‌هه‌شتیشیان ته‌سلیم ده‌کات، بۆ ئه‌وه‌ی تیدا نیشته‌جی و سه‌قامگیرین.

که‌واته: (إصلاح) یانی: ئه‌و کۆمه‌لگا و ده‌وروبه‌ره‌ت وای بکه‌ی، شایسته‌ی ئه‌وه‌ی بی، که خوای کاربه‌جی بی‌چه‌سپینی له‌سه‌ر زه‌ویداو، ده‌سه‌لاتی بداتی، به‌و شیوه‌یه‌ی خوا پێی خو‌شه، ژیا‌نی خۆی رێک بخات و ئی‌داره‌ بکات له‌سه‌ر زه‌وی، چونکه مرو‌ف داوای لی‌کراوه و له‌سه‌ری پێ‌ی‌ست کراوه، که به‌ندایه‌تی بۆ خوا بکات، به‌ندایه‌تی بۆ خوا کردنیشی، به‌وه‌ ده‌بی که به‌ پێی شه‌ریعه‌تی خوا ژیا‌نی خۆی به‌رپه‌به‌ری، ئنجا له ژیا‌نی تایبه‌تی و شه‌خسی خۆیدا، ئه‌وه‌ دیاره مسو‌لمان هه‌میشه‌ مولزه‌مه، که به‌و شیوه‌یه‌ی خوا عز و جل فه‌رمانی پێ‌کردوه، بژی.

(۱) وه‌ک فه‌رمویه‌تی: ﴿وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقْنَا وَعَدَهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ نَبَوْا مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَمِلِينَ﴾ ﴿۷۴﴾ الزمر.

وه ههروهها له ژيانى خيزانىشى دا، ئهوهندهى دهسهلاتى ههبي، وه له ژيانى كۆمهلايهتيشى دا به ههمان شيوه، بهلام له ژيانى كۆمهلايى دا، ئهوه دياره كه به تهنيا ناكريّت و، دهبي مسولمانان به ههمويانهوه دهستبار بۆ يهك بگرن و هاوكارىي پيكهوه بكن، بۆ ئهوهى ژيانكهيان بهو شيويه لى بكن، كه خوا پيى خوشه، چونكه خوى بهبهزيبى، كه دهفهرمويّت:

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (الذاريات: ۵۶)

دياره ئهم ئايهته: ههم چه مكم و واتايهكى تاكيى ههيه، واته: تاك تاكى جند و ئينسانهكان خوا بۆيه دروستى كردوون، كه بهندايهتبي بۆ بكن، وه ههم چه مكم و واتايهكى گشتيشى ههيه، واته: كۆمهلى جند و كۆمهلى مروّف، خوا بۆيه دروستى كردوون، كه بهندايهتبي بۆ بكن، دياره بهندايهتبيش بۆ خوا، بهوه دهبي كه ملكهچى شهريعهتى خوا و دينى خوا بن، واته: به ههمويان شهريعهتى خوى پهروهرديگار بهرپوهبهرن، بۆ ئهوهى ژيانكهيان بهو شيويهبي، كه خوا پيى خوشه.

كهواته: بهلى يه كيك له ئهركهكانى ههنگرى قورئان، بريتيه له چاككردن (اصلاح)ى كۆمهلگا و دهووبهري، دياره ئهويش پاش ئهوهى خوى چاك (صالح) كرد، چونكه ئهوهى چاك (صالح) نهبي، چاكسازيى (اصلاح)ى پيناكري، زانايان گوتويانه: چاككردنى خهلك، بريتيه له باجى چاككردنى خۆت (الإصلاح ضريبة الصلاح) بهلى: (فاقد الشيء لا يعطيه)، كهسيك بۆخوى شتيكى نهبي، ناتوانى لى ببهخشى، كهسيك سيوى نهبن، ناتوانى سيوان بداته خهلكى، كهسيك بۆخوى چاك نهبي، چاكسازيى پي ناكريّت و، كهسيك بۆخوى راست نهبي، خهلكى پي راسته پى ناكري و، كهسيك بۆخوى له خوا نزيك نهبيّت، خهلكى پي له خوا نزيك ناكريتهوه، ئهوه خاليكى زۆر گرنگ و بنچينهبييه، كه بزانيى ئيمه بهئهندهى ئهوهى كارمان لهخومان كردوه، كار له خهلك دهكهن.

تهماشبا بكن! ئاسنيكى رهش و سارد و رهق، دهخريته نيو كوورهيهكى ئاگرهوه، ئهه ئاگره، ئاسنهكه وهك خوى لى دهكات، رهنگى وهك رهنگى وى لى دى و، گهرمى دهكات وهك خوى، واته: ئاگرهكه سيفهتهكانى خوى لهسهه ئهه ئاسنه رهقه پهيدادهكات، بۆچى؟ چونكه بۆخوى كاريگهريى ههيه و سيفهتهكانى خوى نهقل دهكات بۆ شتيك، كه خراوته نيوى!

دياره يه كيځ له حيكمه ته كاني هاتني ثايه تي:

﴿إِنَّ فِي هَذَا لَبَلَاغًا لِّقَوْمٍ عٰكِدِيْنَ﴾ (۱۰۶) الأنبياء.

واته: بيگومان له مه دا پند هه يه بو خواپه رستان، به دواي ثايه تي:

﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزُّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ﴾ (۱۰۵) دا، هه رته وهيه كه بزاني: چاكبوونمان به ره هه مي به ندايه تبي كردنمانه بو خوا سبحانه و تعالى، بويه ته گهر بمانه وي (صالح) بين، ده بي هه ولبددين (عابيد) بين!

به لي، به راستي مروث به ته ندازه ي ته وه، كه كاري له خو ي كردوه، كاري شي پي له خه لك ي ده كړي و، ته وه كه سه ي ئيماني چاكي هه بي، ده تواني خه لك به ره و ئيمان بيني و، ته وه ي كه ره وشتي به رز و جوان بي، ده تواني ره وشتي خه لك يش جوان بكات و، ته وه ي هو شيار بي و له دين حالي بو وي، ده تواني خه لك يش حالي بكات و... هتد، به لام به راستي ته گهر ئينسان ته سيفه تانه ي تي دا نه بن، ته وه قسه ي پروت هيچ نيه و، وه ك گوتراوه: (ئاسني سارد به قو و گهرم نابي).

له توره كومه لايه تيه بكان له كملتانين
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

ډاگه ياندي مېگه تبي ماموستا علي بابير

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

Get it on Google Play | Download on the App Store

كه نالي
ډاگه ياندي مېگه تبي ماموستا علي بابير

www.alibapir.net

English - عربي - كوردی

ډاگه ياندي مېگه تبي ماموستا علي بابير

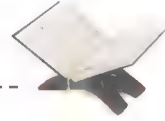
به ئى بهرېزان!

چاكرىدىنى كۆمه لگا، گه وهرترين ئهركى سهرشانى هه لگرانى قورئانه و، هه لگرانى قورئان له هه موو رووه كانه وه، خه م له كۆمه لگا و ميللهت و دهووبه ريان دهخۆن و هه ولده دهن، كۆمه لگا و دهووبه ريان به و شيويه لى بكه ن، كه قورئان فه رمويه تى .

سهرنجدا ئىكى ئه و ئايه تانه ي، كه له سياقى ئه و اندا رسته ي: ﴿إِنْ أَرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ﴾ هاتوه:

﴿وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُ شُعَيْبًا قَالَ يَتَقَوَّمُ عِبْدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِّنْ إِلَهِ غَيْرُهُ وَلَا تَنفُسُوا أَلْمِيحَالَ وَالْمِيزَانَ إِنِّي أُرِيدُكُمْ بِخَيْرٍ وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِيطٍ ﴿٨٤﴾ وَيَتَقَوَّمُ أَوْفُوا أَلْمِيحَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٨٥﴾ بَقِيَتْ اللَّهُ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ مُّؤْمِنِينَ وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ ﴿٨٦﴾ قَالُوا يَشْعِيبُ أَصْلَوْتَكَ تَأْمُرُكَ أَنْ تَتْرَكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ إِنَّكَ لَأَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ ﴿٨٧﴾ قَالَ يَتَقَوَّمُ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنتُمْ عَلَىٰ يَنِينٍ مِّن رَّبِّي وَرَزَقْنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَا أَنهَيْكُمْ عَنْهُ إِنْ أَرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿٨٨﴾﴾ هود.

واته: وه بۆ لای گه لی مه دیهن، شوعه ییی برایانمان نارد، گوتی: ئه ی گه له كه م! خوا بیه رستن، جگه له و په رستراویکی دیکه تان نیه! وه كه میی له پیوان و کیشان دا مه كه ن، من ده بینم وه زعتان (ژیان و گوزه رانتان) باشه، به لام له نازاری رۆژیکی نابلووقه دهر لیتان ده ترسم! وه ئه ی گه له كه م! پیوان و کیشان

دادگه رانه بکهن، وه شتی خه لکی به سووک سهیر مه کهن، وه له سهیر زه مین دا ههولێ خراپه کاری مه دهن! پاداشتی نه برارهوی خوا (له دنیا) چاکتره بۆتان، وه من پارێزهر نیم به سهرتانه وه (که نه هیلم لابهن).

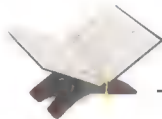
گوتهیان: ئه ی شوعه یب! ئایا نوێژه کهت فهرمانت پیده کات، که واز له وه بێنین، که باب و باپیرانمان دهیانپهرست، یان به که یفی خۆمان ته سه پرروف له مال و سامانی خۆماندا بکهین؟! به راستیی تو هیدی و مه ند و سه رپراستی!

گوتهی: ئه ی گه له م! ئه دی ته گهر من له لایهن پهروهردگارمه وه له سهیر به لگه یه کی رۆشن بم (ههر ده بی به قسه م نه کهن؟! وه خوا له لایهن خۆیه وه بژیوێکی باشی داومی و، ناشمه وی پێچه وانیه ی ئه وه بجوێلمه وه، که لیسانی قه دهغه ده که م، جگه له چاکسازی به پیی توانام، مه به ستیکی دیکه م نیه، یارمه تییش به س له خوا ده خوارم، پشتم ههر به وی به ستوه و، ته نیا بۆ لای ویش ده گه رپیمه وه.

وهك ده بینین شوعه یب سه لامی خوی لی بی، که له میانه ی قسه کانی دا خۆی به چاکساز (مصلح) ناوده بات و، به راشکاوی رایده گه یه نی، که جگه له چاکسازی (اصلاح) کردنی گه ل و کۆمه لگایه که ی، هیچ ئامانج و مه به ستیکی دیکه ی نیه: سه رهتای په یام و بانگه وازه که ی به: (يَقَوْمُ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ) ده ست پیده کات! که واته: به ردی بناغه و یه که مین هه نگاوی چاکسازی راسته قینه، له ئیمان و عه قیده و له چه سپاندنی خوا به یه کگرتن (توحید) دا به رجه ستیه.

به لی، بۆ راستکردنه وه ی ههر کۆمه لگایه کی لار و لادهر، پێویسته خالی ده ستپێک و وه رچه رخان: ئیمان و خوا به یه کگرتن بی، ته گه رنا به ته نکید ئه وه ی، که ناوی لیده نری چاکسازی (اصلاح)، جگه له پینه و په رۆکردنی واقعی نه فامییانه ی کۆمه لگا، چیدی نابێ!

ئنجا شوعه یب سه لامی خوی لی بی، پاش راگه یاندنی خوا به یه کگرتن (توحید) چوار شتی دیکه به گه لی مه دیه ن راده گه یه نی، به واتایه کی دیکه:

پاش راگه یاندنی بر گه ی یه که می بهرنامه چاکسازیه که ی، چوار بر گه ی
دیکه شیان ده خاته پیش چاو:

۱- (وَلَا تَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ)

۲- (وَيَقُومُوا أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ)

۳- (وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ)

۴- (وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ)

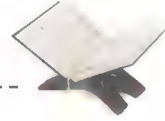
له بر گه ی یه که م دا، ریگریان لی ده کات له فیل و خیانهت له پیوان و
کیشان دا، واته: کاتیک، که شت بو خه لک پیوانه ده که ن و ده کیشن.

وه له بر گه ی دووهم دا، فرمانییان پیده کات، که به شیویه کی داد گهرانه پیوان و
کیشان نه نجام بدن، چ بفروشن چ بکرن!

له بر گه ی سییه میش دا، شتی خه لک به که م سهیر کردنیان لی قه دهغه ده کات،
که ههم شتی مه عنه ویی و ههم ماددیش ده گریته وه.

وه له بر گه ی چوارهم دا، ریگری و جهردهیی و خراپه کارییان لی قه دهغه ده کات.
به مجورهش بهرنامه چاکسازیه که ی، لایه نه کانی: نیمان و نه خلاق و
تابووری و کومه لایه تیی و سیاسی، ده گریته وه!

به لام با بزاین گه له که ی ده لین چی و چونی وه لام ده دهنه وه؟! (قَالُوا
يَسْعَيْبُ أَصْلُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ تَتْرَكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا
مَا نَشَاءُ) ده لین: نه ی شوعه یب! ئایا نویژه که ت وات لی ده کات، نه وه ی
باب و بابیرانمان ده یان په رستن، ده ستیان لی هه لگرین، واته: ده ست له
مه عبود و په رستراوه کانمان هه لگرین؟! وه ئایا نویژه که ت وات لی ده کات،
ریگانمان لی بگری، که به که یفی خومان هه لکس و کهوت بکهین، له و مال و
سامانه دا، که له بهر ده ستمانه؟!

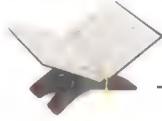
وا دياره گهلى شوعهيب پروايان به پڙيى سهرمايه دارى بووه و پروايان به ليبراليزم بووه، كه دهلى: تاك نازاده چى دهكات بى گوښانه نهوهى ميللهت، زهره دهكات يان قازانچ؟ دهبى كومه لگاي (شوعهيب) يش به زاراوهى ئيستا كومه لگايه كى (ليبرال) بووبن! ئنجا دياره بهرنامه و تاييني خوا دهلى: نابى چونت پى خوشه ناوا ته سه پرپوف له ماله كه تدا بكه، بهلكو دهبى چون خوا فهرموويه تى، ناوا بى، بهلام سيستمى سهرمايه دارى دهلى: چونت پى خوشه وا بكه، جا بازرگانيى به مادده سه رخوشكه ره كان (مخدّرات) هوه دهكه، بازرگانيى به چه كى كوڅوڅييه وه دهكه، چى دهكه بىكه، گرنگ نهويه سود و قازانچى زياتر بكه و، نابى گوى بديه نهوه، داخو كومه لگا و ميللهت زهره دهكات يان قازانچ!

كهواته: شوعهيب عليه السلام وه چون ويستويه تى كومه لگايه خوى له پرووى عه قيديى و فيكرييه وه چاك (اصلاح) بكات، ناواش ويستويه تى له پرووى تابووريه وه، چاكيان بكات، ههروهها له پرووى ته خلاقييه وه و له پرووى كومه لايه تيبى و سياسى و.. هتديشه وه، بهلام نهوان ره خنه لى دهگرن و دهلىن: تايا نوڙدهكته فهرمانت پى دهكات، كه واز له په رستراوه كانمان بينين و، دهست له بهكه يفى خو ته سه پرپوف كردن له مال و سامانماندا، هه لگرين؟!

جا دياره نه قسه يه گهله كه، نهوه ده گهيه نى كه دياره شوعهيب عليه الصلاة والسلام وا لى حالى كردوون، كه نوڙ فهرمان به ئينسان دهكات كه: دهبى عه قيده چاك بى، لايه نى تابوورى چاك بى، لايه نى كومه لايه تيبى چاك بى، لايه نى سياسى چاك بى، دياره لى حالى كردوون، كه نوڙ ئينسانىكى راست و دروست و، ميلله تىكى راست و دروست په روه رده دهكات.

ئنجا شوعهيب له وهلامياندا دهلى: (قَالَ يَقَوْمِ اَرَعَيْتُمْ اِنْ كُنْتُمْ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَرَزَقْنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا وَمَا اُرِيدُ اَنْ اُخَالِفَكُمْ اِلٰى مَا اَنْهَيْكُمْ عَنْهُ)

دهلى: نهى گهله كه! نهدى نه گهر من له سه رپيه كى ناشكرا و بهلگه و بورهانيكى ناشكرايم، له لايه ن په روه رده گارمه وه، واته: خوڻم بهرچاو پروونم له

پېي خۆمدا و پېي خۆم باش دهبينم، خواي پهروهردگار هيدايهتي داوم، بهرچاوي رۆشن کردوومهوه، وه خوا رزق و رۆزويه كي باشيشي داومي و، پيويستيم به پاره و ساماني ئيوه نيه و، بويه نالييم. فرت و فيل مهكهن و، زولم و زور مهكهن و، خراپه كاري مهكهن، له پرووي ئابووري و كۆمه لايهتي و... هتدهوه، كه ته ماعم له مالتان دا ههبي! نهخير، من پيويستيم به مالي ئيوه نيه، بهلام دههوي كۆمه لگايه كه م كۆمه لگايه كي ساغ و سهلامهت بي، كۆمه لگايه كي بهختهوهر بي و، قري و پري تيدا نهبي، ستهمي ئابووري و سياسي و كۆمه لايهتي تيدا نهبي.

ئنجا دوايي دهلي: (إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ) من بهس دههوي چاكسازي بكه م، واته: بهس ئامانج و مه بهستم ئهويه ئيوه چاك بكه م!! كه واته: چاك كردني خه لك، ئهوه مانا كه يهتي، دهبي له هه موو پرووه كانهوه و له هه موو لايه نه كاني ژيانه وه، ئهوه كۆمه لگايه چاك بكري، بهلام تايا دهبي له پيشدا له كوئوه دهست پي بكه ي؟ هيج يه كي كه له پيغه مبه ران عليهم الصلاة والسلام نيه له گه ل ميلله تي خوي دا قسه ي كردي، مه گه ر به و رسته يه دهستي پيكرده: (يَقَوْمُ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ)، واته: ئه ي گه له كه م! خوا بيه رستن، جگه له و په رستراويكي ديكه تان نيه، هه موويان ليروه دهستي پيكرده^(۱)، له خوا به يه كگرتنه وه.

به لي، ئهوه خالي دهست پي كردني كار، هه موو پيغه مبه ران عليهم الصلاة والسلام وايان كردوه، كه دهبي له پيش دا، خه لك خوا بيه رستي، خوي به بهنده ي خوا بزاني، خوا به پهروهردگار و خاوهن و په رستراوي خوي بزاني، ته سليمي شهريعت و بهرنامه كه ي بي، دهبي له ويوه دهست پي بكري، ئه گه ر نا كه سيك خواي نه ناسيبي، چون به قسه ي شهريعت ته كه ي دهكات؟! چون دواي پيغه مبه ركه ي دهكه وي؟!

(۱) بۆ نموونه: بېروانه: ئايه ته كاني (۵۹، ۶۵، ۷۳، ۸۵) ي (الأعراف) كه ههركام له (نوح، هود، صالح، شعيب) ئه و رسته يان فره مووه.

﴿ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ ﴿٢٨﴾ سبأ.

كەواتە: ديارە ئەو پىڭمەبەرە و ئەو قورئانەى بۆى نىرراو، ئەويان لە باراندا ھەيە، كە رېنمونيى ھەموو مرقاھەتتەى بگەن و، ژيانيان رېك بخەن، بەو شۆھەى خوا دەيەو، ئە ھەموو بوار و لاھەتەكان دا.

[illegible]

پېناسه و چؤنيه ته (تحكيم)

ئىستاش با سرنمىكى چه مك و واتاي وشهى (تمكيم) بدهين:

وشهى (تحكيم) به كورتىي: يانى كرده دادوهر و كرده حوكمران، ئنجا كه ئيمه باسى قورئان دهكەين، ليرەدا مەبهست له (تحكيم) ئەوهيه، كه كتيبي خوا عز وجل بكهينه دادوهر (حكم) و بيكهينه حوكمران (حاكم)، وشهى (تحكيم) يش له قورئان دا هاتوه، به صيغهى: (يُحْكَمُونَ)، وه خواى كار به جى ملدان و رازىبوون به حەكەمىيى و حوكمرايىيى قورئانى، له لايەن مسولمانانهوه، كردۆته سهنگى مەحكەك و پيوهر و تەرازووى مسولمانەتيى و ئيماندارىتييان، وهك فەرموويه تي:

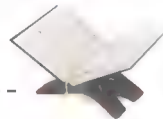
﴿ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴾ النساء . ٦٥

ليرهدا خوا عز وجل پيغه مبهري خوى ددهويئى و، هوى هاتنه خوارهوى ئەم ئايه ته شمان له وانهى پيشووتر دا باسكرد و كورتهكهى ئەوهيه، كه دوو نه فهر پيكه وه دهمه قالييه كيان بووه و، يه كيكيان ئاماده نه بووه، كه ئەو كيشهيهى خوى بهرته لاي پيغه مبهري عليه الصلاة والسلام و گوتويه تي: دهبهين بو لاي يه كيكي ديكه، ئيدي خواى پهروهردگار ئەو چەند ئايه تانهى ناردوونه ته خوار، كه له ئايه تي كوتايياندا فەرموويه تي:

﴿ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ ... ﴾

واته: نه خير هەرچهند ئيدي دىعاى ئيمان دهكەن، به لام سويند به پهروهردگار ت ئيمان ناهيئن، ههتا نه تەكه نه دادوهر يان..

كه واته: هەر كه سيك به حوكميكي خوا رازى نه بى، هەرچهنده لافى ئيمان و ئيسلام لى بدات، برودار و مسولمان نيه، به لى، نوئري دهكات و پوژوو دهگرى، به لام مادام يهك حوكمى خوا رەت دهكاتەوه، برودار نيه، چونكه ئەو كه سهى، كه ئايه ته كهى دهر باره هاتۆته خوارى، نه چووه بللى: به هيچ شتيكى ئايين و بهرنامهى

خو رازی نیم! بەلکو مەسەلە کە ھەر ئەو بوو، کە کیشەییەك و گرفتیک له بەیندا بوو، لایەنیک گوتووێت: با بچین بۆ لای پیغمبەر علیە الصلاە والسلام، ئەوێ دیکە گوتووێت: نەخێر، با بچین بۆ لای (کەعبی کوری ئەشەرف)، کە سەرۆکی جوولە کەکانی خەیبەر بوو!

کەواتە: کەسێک بەهیچ لە شەریعەتی خو رازی نەبێ، ھەر بە هیچ رازی نەبێ، بە هیچ کام لە حوکمەکان، دیارە ئەو کافرێ حەوت جار کافرە، کوفرە کە ی ھیندا تۆخە و ھیندە زەقە، ھەر کۆتایی نیە، بۆچی؟ چونکە ئەگەر خو جل شائە سویند بخوات بە پەرورد گاریتیی خۆی، کە ھەرکەسێک بە یەکیک لە حوکمەکانی من رازی نەبێ و، لە یەکیک لە کیشەکانی دا ئامادە نەبێ، شەریعەتی من بکا بە دادوەر و، پیغمبەری من علیە الصلاە والسلام بکات بە حەکم، ئەو ھیمناندار نیە، ئەدی کەسێک، کە لە هیچ شتیکدا بە شەریعەتی خو رازی نەبێ، حوکمی چۆنە؟ بە تەئکید وەك گوتمان: ئەو ھەر کافرێکی زۆر سەر سەختە، ئنجا با نوێژیش بکات و پۆژووش بگری، ئەو ھیچ لە مەسەلە کە ناگۆڕی، چونکە نوێژ و پۆژووی وا ھیچ نیە، ئاخر ئەگەر نوێژ و پۆژووی راستەقینە بووایە و، کاتیک مەرۆف سەر بۆ خو دەخاتە سەر زەوی، بزانی چی دەکات و کاتیک، کە دەلی: خوایە! ھەر تۆ دەپەرستم! بزانی چی دەلی؟ چۆن ھەلوێستی وای دەبی؟ ئاخر ئەگەر بەس خو دەپەرستی، بۆچی بە شەریعەتە کە ی رازی نیە؟

پەرستنی خو، ئەوێ کە مەرۆف ئەو پەری ملکہ چیی بۆ خو ھەبێ، جا ئەو چ ملکہ چییە کە بلی: ئەی خوایە! تۆ دەپەرستم، بەلام بە شەریعەتە کە ت رازی نیم؟! مسوڵمانم، بەلام دینی تۆم ناوی؟!!

کەواتە: (تحکیم) ی کتیبی خو، ئەوێ کە بیکەییە حەکم و حوکمران، واتە: ھەر ئەو چارەسەرکار و دادوەرێ، بۆ یەکلایی کردنەوێ کیشە و مشت و مەرکان و بەس ئەویش بەرنامە بێ، چونکە خوای کاربەجێ لە قورئاندا، ھەم خۆی بە حەکم ناو بردووە و، ھەم خۆیشی بە حوکمران ناو بردووە.

ئنجا ھەندیک لە زانایان دەلێن (حَکَم) و (حَاکَم) ھەر یەکن، بەلام وا پێ ناچێ، چونکە (حاکم) واتە: ئەو کەسێ، کە بەرنامە دادەنێ، یان حوکمرانیی

دهکات، دیاره خوی بی وینه، بو خوی حوکمرانیی ناکات، به لام بهرنامهی داناوه و پیغمبره کهی علیه الصلاة والسلام حوکمرانیی کردوه، له دوی تهویش جی نشینه کانی، له دوی وانیش هه رکه سیک دهسه لاتی ئیسلامیی که وتوته دهست، دهبی حوکمرانیی بکات، به پیی بهرنامهی خوی پهروهر دگار، به لام وهک چۆن خوا حاکمه به مانای بهرنامه پیر (مُشَرَّع)، دیسان هه که میشه، خوی پهروهر دگار هه ردوکیانی فهرمووه، له بارهی (حاکم) بوونییه وه، فهرمووییه تی:

﴿ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمَ الْحَاكِمِينَ ﴾ (۸) التین.

واته: ئایا خوا کاربه جیترینی حوکمرانه کان نیه؟! دیاره (حاکم) لیڤدها به مانای بهرنامه پیر و یاسا دانه ره.

ههروهها له بارهی (حَکَم) بوونییه وه، فهرمووییه تی:

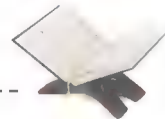
﴿ أَفَغَيْرَ اللَّهِ ابْتَغَى حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا ﴾ الأنعام: ۱۱۴.

واته: ئایا جگه له خوا، دادوهریکی دیکه بخوازم؟! به لئ، دهبی بهس خوا دادوهریی و ههرد خوا بوئی ههیه دادوهریی بکا له کاتی مشت و مری نیوان خه لکیدا: ئه وه ههقیه تی، ئه وه نا ههقیه تی.

که واته: (تحکیم) ی کتییی خوا، بریتیه له وهی شه ریعه تی خوا بکهی به (حاکیم)، وه بیشیکه ی به (هه که م)، واته: بیکه ی به بهرنامه دانه ر بو ژبانی خه لک و، بیشی که ی به دادوهر، بو چاره سه رکردنی ئه و کیشه و مشت و مرانه ی، که له نیوانیاندا رووده ده ن.

ئنجا با سهیری ئه و سی ئایه ته به پیژهی سووره تی (المائدة) بکهین، واته: ئایه ته کانی (۴۸ و ۴۹ و ۵۰)، خوا عز وجل فهرمووییه تی:

﴿ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ ۖ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِنَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴾ (۴۸) المائدة.

واته: وه کتیب (قورئان)یشمان بۆ تۆ ناردەخوار، که کتیبه کانی پیش خۆی بهراست دادەنێ و، بهسەریشیانەوه چاودێر، دەجا به پێی ئەوه که خوا ناردووێته خوار، دادوهرییان له نیوان دا بکه و، مهکهوه شوێن ئارهزووهکانیان و، لهو ههقه لامهده که بۆت هاتوه، بۆ ههر کامیکتان - له ئۆممەتان - بهرنامه و رێبازیکمان داناوه، وه ئەگەر خوا ویستبای ههمووتانی دهکرده یهک ئۆممەت، بهلام - بۆیه ئاوا بۆ چهند ئۆممەتیکی دابهشی کردوون - تاکو لهوهدا که پێی داو، تاقیتان بکاتهوه، ئنجا پێشپر که بکهن له چاکهکان دا، تێکراتان گیرانهوتان بۆ لای خواجه، جا ههوالتان پێدهدا، بهو که تێیدا کهوتبونه راجیاییهوه.

هەندێ کەس دەڵێن: کوا خۆ خوا باسی ئەوهی نهکردوه، که دهبع قورئان ههکهم بێ و، قورئان بهرنامهی ژيان بێت و، شەریعت حاکم بێ؟! بهلام ئەو مهسهلهیه یهکیکه له مهسهله ههره رۆشن و بهلگه نهویستهکان له شەریعتی ئیسلامیی دا، بۆ وینه: با تۆزێک سهیری ئەم ئایهته بکهین، که ئیستا هینامانهوه: خوا جل شأنه دهفرموی: (وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ) ههلبهته ئەم ئایهته دواي ئەو ئایهتانه هاتوه، که خوا تێاندا باسی تهورات و ئینجیل دهکات، وه باسی ئەوه دهکات، که تهوراتی ناردوه و، ئینجیلیشی ناردوه بۆ ئەوهی ههردووکیان بهرنامه بن بۆ ژيان، تهورات بۆ ژيان بهنی ئیسرائیل، لهسهردهمی (مووسا) دا علیه الصلاة والسلام، ئینجیلیش بۆ ژيان بهنی ئیسرائیل له سهردهمی (عیسا) دا علیه الصلاة والسلام، دواي ئەوه دهفرموی: (وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ)، واته وهک چۆن تهوراتمان بۆ مووسا نارد، {وشهی تهورات واته: شەریعت، بهرنامه، وه وشهیهکی عیبریی یه، ئینجیلیش واته: موژده}، به ههمان شیوهش: (وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ) بۆ تۆش (ئهی موحهممهه!)، که پێغه مبهری ئۆممهتی کۆتایی، پێغه مبهری مروّقایهتی تا کۆتایی ژيان، بۆ تۆش کتیبمان ناردوه به ههق، (مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ)، ئەوهی لهپیش خۆی دا بووه، ههمووی بهراست دهزان، واته قورئان پشتگیری ئەوه دهکات که: (صحف)ی ابراهیم، تهوراتی مووسا، زهبووری داوود، ئینجیلی عیسا و ههموو کتیبه کانی دیکه ی خوا، که خوا ناوی نههیناون، وه ههموو پهيامه کانی خوا، که بۆ پێغه مبهرانێ ناردوون،

هه موويان هه قن، له تهسل دا هه موويان هه قن، به لام ئيستا تهورات و ئينجيل و زه بوور دهسكاري كراون و پر كراون له بيروپاي ته فسانه يي .

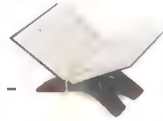
دياره قورئان پشتگيري ئيستانيان ناكات، به لكو پشتگيري ته صلكه يان دهكات، كه خوا به ههق ناردووني، (وَمُهَيِّمْنَا عَلَيْهِ)، وه به سهريشيانه وه چاوديره، چون به سهريانه وه چاوديره؟ واته: ئيستا ئيمه به هوئي قورئانه وه، ده زانين تهورات چهندي دهسكاري كراوه، يان نه كراوه؟ ئينجيل چهندي راسته و چهندي راست نيه؟ تهو ئينجيلانه ي ئيستا هه، چهنده يان دهگونجي بليي: خوا ناردوويه تي؟ چهنده شي ناگونجي بليي: خوا ناردوويه تي، تهوه قورئان هه كه مه و چاوديره به سهريانه وه.

پاشان فهرموويه تي: (فَأَحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ) واته: دهجا تو حوكميان له بهين دا بكه، به وه ي كه خوا ناردوويه تي، خوا چي ناردوته خوار؟ دياره قورئان، كه واته: پيغه مبهه عليه الصلاة والسلام، خوي بي هاوئل مولزه مي كردوه به وه، كه حوكم به قورئان بكات، له نيو خه لكي دا، وه له دوي خويسي، دياره ئوممه ته كشي دهبي حوكم به قورئان بكات، مادام خوي به ئوممه تي تهو پيغه مبهه عليه الصلاة والسلام ده زاني، (وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ) واته: دوي ثاره زووه كانيان مه كه وه و، لهو ههقه لانه ده ي كه خوا بو ي ناردوي، كه واته: له بهرامبهه هه قيك دا كه قورئانه، كه خوا بو ي ناردوه، چي هه به؟ بيگومان ههوا و ثاره زوو!!

(لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا) واته: بو ههه كاميك تان ريباز و بهرنامه يه كمان داناه، (شرعة)، كه به ماناي شريعة ت دي، واته: تهو ريبازگه يه خه لك ناوي ليوه ديني، لييه وه ده چي ته سهه ر كاني و ناوي لي هه لدهينجي و ليوه ديني^(۱)، (منهاج) يش واته: بهرنامه و رپيه كي روشن^(۲)، ياني: بو ههه كاميك له نيوه، واته: بو ئوممه تي توو ههه كاميك له ئوممه تاني پيش تو (تهي

(۱) مختار الصحاح، ص ۲۹۹.

(۲) مختار الصحاح، ص ۵۸۵، ۵۸۶.

موحه ممه! علیه الصلاة والسلام) ریبازیك و بهرنامهیه کمان داناه و، ثم قورئانهش ریباز و بهرنامهی تو و ئوممه ته که ته، ئنجا نه گهر دتهوی: خوا به بهندهی خویت له قه لهم بدات و، نه گهر دتهوی: به ئیماندار له قه لهم بدری، شوین نهو شهریهت و بهرنامهیه بکهوه، که قورئانه.

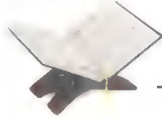
ههروهها له ئایهتی ژماره (۴۹) دا خوی بهرز هه مان راستی دووباره دهکاتهوه و دهفه رموی:

﴿وَأَن أٰحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَن يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِن تَوَلَّوْا فَاعْلَمُوا أَنَّهُ يَرِيْدُ اللَّهُ أَن يَصِيبَهُمْ بَعْضُ ذُنُوْبِهِمْ وَإِن كَثِيراً مِّنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ ﴿٤٩﴾﴾

واته: وه بهوه که خوا ناردوویه ته خوار، حوکیمان له نیواندا بکه و، شوین ئاره زووه کانیان مه کهوه، وه وریایان به که له هه ندیک له وهی خوا بوی ناردوویه خوار، لات نه دهن، ئنجا نه گهر ههر پشتیان کردهوه، نهوه بزانه، که خوا دهیهوی، به هوئی هه ندیک له گونا هه کانیانه وه سزایان بدات، وه به راستیی زوړیک له خه لکی لادهرن.

ئیس تاکه لهم پوژگاردا له لایه ن ته وژمی عه لمانیییه وه، چه ند مه سه له یه ک باس ده کریڼ و دهو رووژ بڼرڼ، وه ک ره خه گرتن له ئیسلام و پیرازینه بوونی، به تاییهت له بواری ئافرهت و خیزان دا، وه ک: شایه دیی ئافرهت و، میراتی ئافرهت و، مه سه له ی چه ند ژنیی (تعدد الزوجات) و ... هتد، که نه گهر ههر کام لهم مه سه لانه به شیویه کی بابه تییا نه و، به ویزدانه وه سه یر بکریڼ و، به شیویه کی بابه تییا نه: سروشتی ئافرهت و پیاو و، په یوه ندیی نیوانیان و، به رژه و نه دیی خیزان و ... هتد، ره چاو بکریڼ، به دلنیا یییه وه مسوړگهر ده بین و، ده زانین نه وهی که شهریهت فه رموویه تی، هه مووی له جیی خوی دایه و، پیچه وانه ی شهریهت هه مووی زو لم و نا داد گه رییه.

به لی، ئیس تاکه باسی نه وه ده کری: چون ده بی پیاویك بوی هه بی چوار ژنان بیڼی؟! هه لبه ته نه گهر مرو ف کافر بی، ئاساییه نهو قسه یه بکات، به لام کی شه که نه وه یه بابایه ک خوی به مسو لمان بزانی و، ره خه شی له حوکمی خوا

هه بى! ئيمه كيشه مان له گهـل باباى عهـلمانى نيه، كه دهـلى: بروام به دين نيه و، دينهـكهـى برىتيه له (بى دينى)! بهـلكو كيشه مان له گهـل كهـسيكه خوى به مسولمان بزاني و، رهـخنهـشى له دينى خوا ههـبى!

شايانى باسيشه من له كتيبي (ئافرهت و خيزان) دا بهـدرىـزى ئهـو مهـسهـلانهـم باس كرده و پرونم كردوتهـوه، كه ههـر كامـيـكيان بهـلـگه و هوـكارى خوى ههـيه، هوـكارى عـيـلمى و مهـنتـيـقى و سـروـشتى^(۱)، بهـلام مهـبهـست ليـرده ئهـوهـيه، كه خواى زانا و توانا دهـفرمـوى:

(وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ): ئاگات لىبى (ئهى موحهـمهـد! عليه الصلاة والسلام) وه وريابه لات نهـدن، له ههـندى لهـوى خوا بوى ناردوى، چونكه يهـك هوكمى خوا رهـت بكـريـتهـوه و تو رازى بى، بهـرهـت كـردنهـوى كافر دهـبى! كه دياره ئهـمه فهـرزي مهـحاله، ئهـگهـرنا نهـك پيـغهـمبهـرى خوا، بهـلكو ههـچ برـواـداـرىكى باشيش، ههـچ شتىكى خواى پهـروهـردگارى پى رهـت ناكـريـتهـوه:

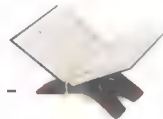
﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا﴾ (۳۶) الأحزاب.

واته: ههـچ پياويكى ئيماندار و ئافرهـتىكى ئيماندار كاتىك، كه خوا و پيـغهـمبهـرهـكهـى بريارىك دهـدن و هوكمىك دهـر دهـكهن، بوـيان نيه، مافى سهـر پشك بوون و ههـلـبـژاردن بهـ خوـيان بهـدن، وه ههـر كهـسيك سهـر پيـچى له خوا و پيـغهـمبهـرهـكهـى بكات، ئهـوه به گومر ابوئىكى ئاشكرا گومر بووه.

پاشان خوا فهـرمـويهـتى: (فَإِنْ تَوَلَّوْا فَأَعْلَمَ أَنبَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَإِنْ كَثُرَ مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ) واته: ئنجا ئهـگهـر پشتيان ههـلكرد له شهـريعت، ئهـوه بزانه، كه خوا دهـيهـوى به هوـى ههـنديك له گوناـحهـكانـيهـوه (ههـر له دنياـدا) سزايان

(۱) ههـروهـها له ناميلكهـى (سروشت و پايهـكانى خيزان و مهـسهـلهـى چهـند ژنى له تهـرازوى عهـقل و شهـرع دا) بهـهـمان شيوه.

وه له بهـرگى حهـوتهـمى كتيبي (الاسلام كما يتجلى في كتاب الله) تا رادهـهـكى باش ئهـو مهـسهـلانه توـيـزانـهـوه.

بدات - واته: سزای زۆربهی گوناخه کانیان ههڵده گری بۆ قیامهت، به لام هی ههندیکیان ههه له دنیا دا پێیان سزا ده دات - وه زۆریک له خهڵکی لاریڤن.

وه سههره نجام له ئایهتی ژماره (۵۰) دا ده فهرموی:

﴿ أَفَحُكْمَ الْجَهْلِیَّةِ یَعْبُوءْنَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنْ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ یُوقِنُونَ ﴾ .

واته: ئایا ئهوانه حوکمی نه فامیی داوا ده کهن، ئنجا حوکمی کێ له هی خوا چاکتره، بۆ که سانیک که دنیاییان هه بی؟! که واته: حوکم و بهرنامه دوو جوړه:

۱- حوکمی خوا جل شانه، که بینا کراوه، له سههر عیلمی بی سنووری خوا.

۲- حوکمی نه فامیی، که بینا کراوه له سههر نه زانیی ئینسان و، له سههر ههوا و ناره زووی ئینسان.

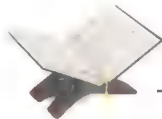
تۆ سههر بیکه! ههه بهرنامهیهکی ئینسان بیته: مارکسیزم و کۆمونیزم دینی، تهنیا بهرژهوهندیی چینی پرۆلیتار و کریکاری تیدا رهچاو کراوه، له سههر حیسابی خهڵکی دیکه و، له سههر حیسابی چینه کانی دیکه کۆمه لگا.

سههرمایه داریی دینی، بهرژهوهندیی دهوله مهنده کانی تیدا رهچاو کراوه، له سههر حیسابی خهڵکی رهش و پرووت و جه ماوهه.

فیکرهی ناسیۆنالیزم دینی، تهنیا بهرژهوهندیی ئهوه گهلهی تیدا رهچاو کراوه، که بیرو که کهی بۆ دامه زراوه، بۆ نمونه: قهومایهتی عه ره بیی، کوردیی، فارسیی، تورکیی، ئه گهر کرابی به بهرنامه، ئه وه تهنیا بهرژهوهندیی ئهوه گهلهی تیدا رهچاو کراوه، له سههر حیسابی گهله کانی دیکه و، گهلهی خۆی به پله یه که ده زانی و گهله کانی دیکه به پله دوو، یان پله سی!

ههروهها هه موو فیکره و بهرنامه کانی دیکهش ههه وان، بۆچی؟ چونکه ههه فیکره و بهرنامه یه که، که ئینسان دای ده نی: یان ئینسانیک دای ده نی، یان چین و توێژیک دای ده نی، یان حیزبیک دای ده نی، یان میلله تییک دای ده نی.

ئنجا ئه گهر ئینسانیک دای بنی، ئه وه بهرژهوهندیی خۆی تیدا رهچاو ده کات، وه که حوکمه دیکتاتۆرییه کان، که تهنیا بهرژهوهندیی خۆی و بنه ماله کهی و ده ور بهری له سههر حیسابی خهڵکی دیکه، له بهرچاو ده گری.

وه ئه گهر حيزب دای بنی، ئه وه بهر ژه و نديی حيزبه که ی خوی تیدا په چاو ده کات، له سه ر حيسابی خه لکی دیکه.

وه ئه گهر ميلله تیک دای بنی، به هه مان شیوه و، ئه گهر چینیک بی، به هه مان شیوه و... هتد.

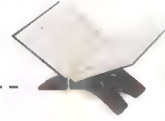
به لام حوکمی خوا جل شانه، چونکه خوی خه لکیه، خوی کافر و مسولمانانه و، خوی رهش و سپیانه، خوی عه رهب و عه جه مه، خوی هه ژار و دوله مه ندانه و، خوی هه مووانه، بویه حوکمه که ی بو هه مووان وه که یه که، ته نانه ت حوکمی خوی په روه ردگار جیاوازیی کافر و مسولمانیش ناکات، له بواری قه زاوه ت و دادوهی دای، جیاوازیی به که س ناکات و کی هه قی به دهسته وه بی، شه ریه ته ی خوا، هه قه که ی ده داتی.

ئجا بویه ش حوکمی جگه له خوا، هه موو جو ره کانی، به حوکمی نه فامیی (جاهلی) له قه لم ده درین، چونکه هه موویان له ئاره زوووه و له بهر ژه و نديی تاییه تی و تاک و چیناییه تی و حيزباییه تی و.. هتده وه هه لده قولن، به لام حوکمی خوا سبحانه و تعالی وا نیه، چونکه خوا هیچ پیوستیی به خه لکی نیه و، هیچ بهر ژه و نديیه کی له هیچ شتی کدا نیه، ته نها سوژ و به زهیی بهرانبه ر به خه لک هه یه و، میهره بانه و به خششی بو خه لک هه یه و، به نده کانیش له بهرانبه ر خوا دا هه موویان وه که یه کن، بویه ئه و شه ریه ته ی که دای دهنی، بو هه مووان وه که یه که.

ههروه ها خوی بهرز و مه زن له تاییه تی (۵۱) ی سووره تی (النور) دا فه رمویییه تی:

﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (۵۱)

واته: بیگومان قسه ی ئیمانداران له کاتی کدا، که بانگ ده کرین بو لای خوا و پیغه مبه ره که ی بو ئه وه ی حوکمیان له نیواندا بکات (داده ور بیان له نیواندا بکات)، قسه یان ته نیا ئه وه یه، که بلین: بیستمان و فەرمانبه رین، (واته: بیستمان و قبو لمانه، وه فەرمانبه ریشین و جی به جیشی ده که یین)، وه ته نیا ئه وانه ش سه رفرازن.

پیاډه کردنه شه ریعه ت: پله پله یه و نه خشه دانان و واقعی بینیه پیویسته

له کوټایی ئه وانه یه شمان دا ده لئین: بیگومان پیاډه کردنه شه ریعه تی
خوای په روهردگار و، حاکم کردنه شه ریعه تی خوا جل شأنه، ئه و شه ریعه ته ی
له قورئان دا خو ی ده بینیه وه، به ته نکید شتیکی ئاسان نیه، به نووکه قه له میك
جی به جی بکری، هه روه ها شتیك نیه، که به رۆژیک و دوو رۆژان و به صبریك و
دوو فوان بیته دی، به به لگهی ئه وه که:

یه که م: پله پله یی (تدرج) سوننه ت و یاسایه کی خوایه له هه موو بوونه وهردا،
بو نموونه: خوا بۆمان باس ده کات و ده فهرمو ی:

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ...﴾ (٤) الحديد.

واته: خوا که سیکه: ئاسمانه کان و زهوی به شش رۆژان دروست کردوون، واته:
شش قوناغ، جا هه ندیک له زانایان ده لئین: خوا ی په روهردگار بۆیه و باس ده کات،
یانی: ئیوه ش ئیشه کانی خوتان پله پله بکه ن، قوناغ به قوناغ، ته ماشا ده که ی
پوهه کیك، که ده رو ی، له پێشدا چه که ره یه و، دوا یی سه وز ده بی و، دواتر گه وهره
ده بی و دیته بهر، هه روه ها کو ره یه یه و هه رشتیکی دیکه له دروست کراوه کانی خوا،
خوا ی زانا و توانا هه موو کاره کانی قوناغ قوناغن، که واته: رۆیشتن به چه ند
قوناغیک دا و پله پله یی، سوننه ت و یاسای خوایه له هه موو بوونه وهر دا.

ده و ده: شه ریعه ته که یشی هه روا یه و پێغه مبه ری ئیمه علیه الصلاة والسلام له
ماوه ی (۲۳) سالدا هه موو قورئانی بۆ هاتۆته خوار، واته: له ماوه ی بیست و
سی (۲۳) سال دا ئه و جار قورئان هه مووی به خه لکی گوتراوه و، له خه لکی
حالی کراوه و، ژیا نی خه لکی یه چاک کراوه و ریک خراوه، به تایبه تی لایه نی
شه ریعه ته که ی، دوا ی ئه وه ی پێغه مبه ر علیه الصلاة والسلام له (مه دینه)
نیشته جی بوو و ده و له ت و قه واره یه کی ئیسلامی دامه زراند، له ماوه ی زیاتر

له ده (۱۰) سال دا، ئهوجار خواي كاربهجي ئه و ياسا و حوكمانهي ناردوونه خوار، كه شهربهتتي كوٽايي پيك دئين.

كهواته: پيغه مبهري خوا عليه الصلاة والسلام هه چهنده ئه و هاوهله بهر پزانهي له بهردهست دا بوون، كه باشتري جيلي مسولمانان بوون، پيغه مبهريش عليه الصلاة والسلام سهروهري مروفايه تبي و چاكتري بندهي خوايه و، سهرقافلهي پيغه مبهران بووه، ئنجا ته گهر ئه و نهيتواني بي، به كه متر له ده (۱۰) سال، ئه و شهربهتته پياده بكا و، ئه و ياسا و حوكمانه جي بهجي بكات، ئه دي ئيمه چون دهتوانين؟! بويه: هه كه سيك، كه باسي جي بهجي كردني كتيبي خوا دهكات، باسي ته حكيم كردني شهربهتتي خوا دهكات، له ژياني ئه و كومه لگا و دهروبه ردها، كه تييدا دهري، ته گهر بهرنامه يه كي واقيعي و پله پله يي و قوناغ به قوناغي نه بي، ماناي وايه قسه كه ي هه ر خيال پلاوه و هيچ نيه، چونكه ته گهر سهيري ژياني پيغه مبهري عليه الصلاة والسلام بكه ي و ديقهت به دي، دهيني هيدي هيدي، به لام به چه سپاوي، ههنگاو به ههنگاو چوته پيش، چ له بواري بانگه وازدا، چ له بواري جهنگ و جهاددا، چ له بواري سياسي شهربهتتي و ههلس و كهوتتي له گهله ئه و خهلكه دا، كه له مهدينه بوون، وهك موناقيقه كان و موشريكه كان و جووله كه كان و، ئه وانه ي له دهروبهري مهدينه بوون.

ههروهها له پرووي پهروه دهيشه وه، پيغه مبهري عليه الصلاة والسلام ديسان پله پله يي و قوناغ قوناغي ره چاو كرده، نهك هه ره وهنده، بگه له بواري جي بهجي كردني دروشمه كان عياده تيش دا، ديسان پله پله يي ره چاو كراوه، بو نمونه: رپوزوو له سالي دووه مي كوچي دا پيوست بووه و، زه كاتيش دواي ئه و پيوست بووه، ته نانهت پينج نوژه فه رزه كانيش له سالي: ۱۱-۱۳ ي پيغه مبهرايه تبي دا، واته: ئه و شهوي پيغه مبهري عليه الصلاة والسلام چوه بو ميعراج، پينج نوژه فه رزه كان پيوست كران، وه هه جيش له دواواي ته مهني پيغه مبهردا، پيوست كرا.

به لي شهربهتتي خواي كاربهجي بهرجهسته له قورئان و سونهت دا، له عياده ته وه بگه، هه تا جهاد و جيبه جي كردني سزا شهربهتتيه كان و، مهسه له كان

ئىنجا دياره ئەو كۆمەلگا و دەۋروپەرانش، كە ئىمە دەمانەۋى كىتەپ و شەرىعەتى خاۋان تىدا حاكم بىكەين، تاكو لە دىنيا و دۋارۋۇزدا بەختەۋەربىن، ئەو كۆمەلگايانەش، كۆمەلگايەك بۇ كۆمەلگايەكى دىكە جىاۋازىي ھەيە، بىگرە يەك كۆمەلگاش لە قۇناغىك بۇ قۇناغىك جىاۋازىي ھەيە، بۇيە دەيى بزانين، كە ھەر كۆمەلگا و ھەر قۇناغە، جۆرە مىكانىزىمىكى تايىبەتى پىۋىستە و، جۆرە شىۋازىكى كاركردى سەربەخۋى دەۋى، بۇ نمونە: ۋلا تىكى ۋەك (مصر) شىۋەى كاركردى ئەۋى بە كەللى ئىرە نايەت و، ھى ئىرەش بە كەللى شىۋىنىكى دىكە نايەت و، ھى پاكىستان بە كەللى توركىيا نايەت و...ەتد.

کورتهی قسان:

شیوهی کارکردنمان بۆ ئیسلام و، شیوهی ههولدانمان بۆ ئهوهی کتییی خوا بکهین به حاکم و فهزمانهوا بهسه زانیی خهڵک دا و، بیکهین به دادوهر بۆ چارهسه رکردنی کیشهکانیان، به تهئکید پیوستی به چاک خویندنهوهی ئهه واقعیه دهکا، که تیدا دهژین، دوایش بهرنامه ریژیه کی ورد و قوولی پیوسته و پیوستیی به ورد بینیی و دووربینیی دهکات و، پیوستیی به وریایی دهکات.

خوای به‌خشنده به لوتف و که‌رهمی خوئی له‌و که‌سانه‌مان بگی‌پ‌رئ، که به‌و شی‌ویه له‌گه‌ل کتییی خوادا، هه‌لس و‌که‌وت ده‌که‌ن، که بو‌خوئی پیی خو‌شه، هه‌ر له‌به‌ر گه‌وره‌گرتنی قور‌پ‌ئان و ته‌ده‌ب نواندن له‌به‌ران‌به‌ری دا، و، خو‌شویستنی و پ‌ر‌پ‌ر‌لئ گرتنی و، و خو‌یندنه‌وه و گوئی له‌گرتنی، و بیر لی‌کردنه‌وهی و پیی کار‌تی‌ک‌راو بوون و به‌هره‌لی و‌هر‌گرتنی و، گه‌ردن بو‌ که‌چ کردن و شو‌ین‌که‌وتنی و، ته‌زکیه پیی کردنی خه‌لک و کو‌مه‌لگا و فی‌کردنی شه‌ریعه‌تیانه‌وه بگ‌ره، هه‌تا چاک‌سازی و جی به‌جی کردنی شه‌ریعت، له‌هه‌موو بو‌اره‌کانی ژیان و گو‌زه‌رانیاندا.

سبحان ربك العزة عما يصفون
ووسلام على المرسلين، و الحمد لله رب العالمين

دوا يېداچوونهوه:

۱۸ ذی الحجۃ ۱۴۳۶ کوچی

۲ تشرینی یه که م ۲۰۱۵ زاینی

ههولير

نيوهړۆك

پيشه كى..... ۹

پيشكهش بى..... ۶

به شى يه كه م

پينا سهى قورئان و ئهركى سه رشانمان به رانبه ر به قورئان..... ۱۳

رئ خوشكردن..... ۱۵

خالى يه كه م: ناسين و پئاشنا بوونى قورئان..... ۱۷

برگه ي يه كه م:..... ۱۸

۱- قورئان يانى چى؟..... ۱۸

۲- قورئان له كوئوه هاتوه و له چ لايه نيكه وه هاتوه؟..... ۲۰

۳ و ۴ - ئايا كئ ئه و قورئانه ي هينا وه؟ وه بو كئى هينا وه؟..... ۲۰

۵- ئايا قورئان به چ زمانىك هاتوه ؟..... ۲۳

برگه ي دووهم:..... ۲۵

ناوو سيفه ته كانى قورئان:..... ۲۵

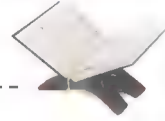
ناوه كانى قورئان و سيفه ته كانى قورئان، چى و چيىن؟!..... ۲۵

أ- ناوه كانى قورئان:..... ۲۵

ب - سيفه ته كانى قورئان:..... ۲۸

برگه ي سئيه م:..... ۳۴

ئامانجى نئردرانى قورئان:..... ۳۴

۳۶.....:برگه‌ی چواره‌م:

۳۶.....:چۆنيه‌تی دابه‌زینی قورئان:

۴۱.....:چه‌مك و واتای وشه‌ی (وحي):

۴۴.....:برگه‌ی پینجه‌م:

۴۴.....:ژماره‌ی سوورپه‌ت و ئایه‌ت و وشه و پیته‌کانی قورئان:

۴۷.....:برگه‌ی شه‌شه‌م:

۴۷.....:ریز به‌ندی سوورپه‌ت و ئایه‌ته‌کان چۆنه و کۆ کردووویه‌تی؟!:

۵۰.....:برگه‌ی حه‌وته‌م:

۵۰.....:چۆنيه‌تی نووسینه‌وه و کۆکردنه‌وه‌ی:

۵۰.....:قورئان و قۆناغه‌کانی:

قۆناغی یه‌که‌م: نووسینه‌وه‌ی ده‌ست به‌جیی قورئان، پاش وه‌رگیران و له‌به‌رکرانی

له‌لایه‌ن پێغه‌مبه‌ری خواوه (صلی الله علیه وسلم)، وه‌ له‌لایه‌ن ژماره‌یه‌ك له‌

هاوه‌لانی به‌ریزیه‌وه، له‌ پیاوان و ئافره‌تان: ۵۰.....

قۆناغی دووه‌م: کۆکردنه‌وه و نووسینه‌وه‌ی قورئان له‌ پۆژگاری خه‌لیفه‌ی

یه‌که‌می پێغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) (أبوبکر الصدیق) دا خوای لۆ پازی

بۆ، له‌لایه‌ن زه‌یدی کوپی سایته‌وه، خوای لۆ پازی بۆ، ئه‌ویش به‌ پێشنیاری

عومه‌ری کوپی خه‌تتاب خوای لۆ پازی بۆ: ۵۴.....

پوونکردنه‌وه‌ی سۆ مه‌سه‌له: ۵۷.....

قۆناغی سییه‌م: کۆکردنه‌وه‌ی قورئان له‌ شیوه‌ی موصحف دا له‌ پۆژگاری

خه‌لیفه‌ی سییه‌مدا: ۵۹.....

پوونکردنه‌وه‌ی شه‌ش مه‌سه‌له‌ی گرنگ: ۶۲.....

۶۷.....:برگه‌ی هه‌شته‌م:

۶۷.....:پێگه‌ی قورئان له‌ ئیسلام دا:

۷۰..... چوار جياوازی له نيوان قورئان و سوننهت دا.....
پوونكردنهوهی پهيوهندي نيوان قورئان و سوننهت و راستكردنهوهی چهند
۷۲..... بۆچوونئكي ههله:

۷۶..... **برگه ی نۆیه م:**
(محكمات و متشابهات): ۷۶.....

۷۸..... **برگه ی دهیه م: و كۆتايی:**
تهفسير و تهئويل: ۷۸.....

۸۱..... **خالی دووهم: ئيمان پيھنان و متمانه هه بوون به قورئان**
چوار پيوهر بۆ زانینی ئەندازە ی پروا و باوەر هه بوون به قورئان..... ۸۸.....

خالی سییه م: چاك خویندنی قورئان و له بهركردنی و تيوهرامانی و
تیگه یشتنی..... ۹۳.....

چاك خویندنهوهی قورئان..... ۹۴.....
له بهركردنی قورئان..... ۹۸.....

بیر كردنهوه له قورئان و تيوهرامانی و لیتگیه یشتنی..... ۱۰۰.....
شوینكهوتنی قورئان و پيوه پابه ند بوونی..... ۱۰۱.....
مه به ستمان له شوین كهوتنی قورئان چیه؟..... ۱۰۲.....
بواره كانی پابه ندیی به قورئانه وه..... ۱۰۸.....

ناساندنی قورئان و بلاوكردنهوهی راستی یه كانی..... ۱۱۱.....
باشترین شیواز و ریاز بۆ تیگه یشتن له قورئان و خه لك تیگه یاندن له قورئان:..... ۱۱۷.....

هووكاری یه كه م: تهفسیركردنی قورئان به قورئان:..... ۱۱۷.....
هووكاری دووهم: سهرنجدانى سوننهت و سپره ی پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه
وسلم): ۱۲۱.....

هووكاری سییه م: به هره وه رگرتن له پيشینی چاكمان:..... ۱۲۳.....
هووكاری چواره م: خو پازاندنه وه به پارێزکاری:..... ۱۲۴.....
هووكاری پینجه م و كۆتايی: وه دهست هینانی زانیاری و شاره زایی:..... ۱۲۴.....

به شی دووهم

چۆن باشتړ له قورئان به هره مه ند بين ؟!..... ۱۲۷

نهم کتیبه..... ۱۲۹

ده ستيك و پړخو شکردن..... ۱۳۰

هه نځاوی په که م:..... ۱۳۵

نهدهب نواندن و به گه و ره گرتن..... ۱۳۵

چه ند وه سفیکي گرنګي کتیبی خوا..... ۱۴۷

هه نځاوی دووهم:..... ۱۵۱

خویندنه وه و گوئ بو گرتن..... ۱۵۱

چه ند نايه تتيك له باره ی خویندنه وه و گوئ ليگرتنی قورئانه وه:..... ۱۵۲

چه ند فهرمووده يه ك له باره ی قورئان خویندنه وه:..... ۱۵۵

چوار مه سه له که له و نايه ت و فهرموودانه وه رده گیرين..... ۱۵۸

۱- قورئان خویندن له سه ر ئينسانی مسولمان فهرزه:..... ۱۵۸

۲- قورئان ده بی به (ترتیل) بخویرئ:..... ۱۶۱

۳- په نا به خوا گرتن به ر له ده ستيكردنی قورئان خویندن:..... ۱۶۴

۴- بيدهنگ بوون و گویرگرتن بو خویندنی قورئان:..... ۱۶۹

هه نځاوی سييه م:..... ۱۷۳

بیرليکړدنه وه و تيوه پامانی قورئان..... ۱۷۳

پیناسه ی بیرکړدنه وه و تيوه پامانی قورئان..... ۱۷۵

چه مکي وشه ی (فقه)..... ۱۷۶

هوکاره کانی چاك تيگه يشتنی قورئان..... ۱۷۹

یه که م و دووهم : بیرکړدنه وه و تيوه پامان له قورئان و پیکه وه سه رنجدانی

نایه ته کان و پیکه وه گريدانیان:..... ۱۷۹

سييه م: چه کدار بوونی عه قل به زانیاری و شاره زایی:..... ۱۸۹

چوارهم: ئیمانئیکى باش به خوا و په یوه نندیه کی چاک له گه لیدا، که له عبادت و ته قوا و ته زکیه و.. هتد دا به رجه سته ده بئ:..... ۱۹۲
پینجه م: رزگار بوونی عه قل و دل مان له کوټ و به ندی ئه و بیرو بوچوون و داب و نه ریتانه ی، که خه لک گیروده یان بوون:..... ۱۹۵

هه نگاوی چوارهم:..... ۱۹۹

کارتیکران و په ند وه رگرتن..... ۱۹۹
پیناسه ی کارتیکران (تأثر) و په ندوه رگرتن (تذکر)..... ۲۰۰
چوئیه تی کارتیکران و په ندوه رگرتن بابای مسولمان به هو ی قورئانه وه..... ۲۰۵
حه وت جو ره هه لو یستی گرنگی هه لگرانی قورئان..... ۲۱۰

هه نگاوی پینجه م:..... ۲۲۱

شوینکه وتن و گه ردن که چکردن..... ۲۲۱
پیناسه ی شوینکه وتن و گه ردنکه چکردن..... ۲۲۲
چه ند ئایه تیک له باره ی پیویست بوونی شوینکه وتن و گه ردنکه چبوونی مسولمانان بو کتیبی خوا و به رنامه که ی..... ۲۲۵
چوار مه رجی سه ره کیی بو هاتنه دی شوینکه وتن و گه ردنکه چبوون..... ۲۳۸

هه نگاوی شه شه م:..... ۲۴۱

ته زکیه پیکردن و فیړکردن..... ۲۴۱
چوار ئه رکه سه ره کییه که ی پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه و سلم..... ۲۴۸
یه که میان: (يَسْأَلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَةً) ئایه ته کانی خویان به سه ردا ده خوینیته وه:..... ۲۴۸
دووه میان: (وَيُرَكِّبُهُمْ) ته زکیه یان ده کات:..... ۲۴۹
سییه میان: (وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ) کتیبیان فیړده کات..... ۲۵۱
چواره میان: (وَالْحِكْمَةَ) حکمه تیان فیړده کات..... ۲۵۱
چاکترین شیوازی چاکسازیی کو مه لگا..... ۲۵۵

هه نگاوی حه وته م:..... ۲۵۹

چاکسازیی و حوکمران کردن..... ۲۵۹

با له خزمهت قورئاندا بین !

- ۲۶۳.....پیناسه و چۆنیه تی چاکسازی (إصلاح).....
سهرنجدانئیکی ئه و ئایه تانه ی، که له سیاقی ئه و اندا پرسته ی: ﴿إِنْ أَرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ﴾
هاتوه:.....
۲۶۷.....
۲۷۳.....پیناسه و چۆنیه تی (تحکیم).....
پیا ده کردنی شه ریهت: پله پله یی و نه خشه دانان و واقع بینیی پئویسته.....
۲۸۲.....
۲۸۷.....نیوه پۆک.....

له نۆزه كۆمهله ئییهكان له كهلانان
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

راگه یاندنی مهكته بی مامۆستا عه لی بابیر

AliBapir

archive.org/details/@alibapir

Google Play App Store

www.alibapir.net
English - عربي - کوردی

مهکته بی مامۆستا عه لی بابیر

AliBapir/عەلی بابیر

عەلی بابیر/ AliBapir

کەتانی
راگه یاندنی مهكته بی مامۆستا عه لی بابیر

www.alibapir.net
English - عربي - کوردی

راگه یاندنی مهكته بی مامۆستا عه لی بابیر

www.alibapir.com
ئەم كىتەپ

باسى چۆنىيەتتى : { لە خزمەت قورئان دا بوون } دەكات،

چە وەك:

ناسىن و پى ئاشنا بوونى زىاترى :
ناو و سىفەتەكانى
ئامانجى نىررانى
چۆنىيەتتى دابەزىنرانى
رېزبەندى سۈورەت و ئايەتەكانى
چۆنىيەتتى نووسىنەو و كۆكردنەو
پىگە قورئان لە ئىسلام دا
ئىمان پىھىنان و متمانە پىكردنى

وە چە وەك:

باشتر لى بەهرەمەند بوونى بە ھۆى:
ئەدەب نواندن و بە گەرەگرتنى و
خویندەو و گوئ بۆ گرتنى و
بىر لىكردنەو و تىوہامانى و
پى كارتىكرانى و پەند لى وەرگرتنى و
شوئىكەوتنى و مل بۆ كەچكردنى و
تەزكىە پىكردنى و فىكردنى و
چاكسازى پىكردنى و حكومران كردنىيەو.

COVER
DESIGN

/TafseerOffice

4000 دىنار

نوسىنگە تەفسىر

بۆ بلاوكرنەو و پاگەياندن
ھەولەر - شەقامى دادگا - ژىر ھوتىلى شىرىن پالاس

+964 750 818 08 66

www.al-tafseer.com

tafseerooffice@yahoo.com

